

د.عارف حیتۆ

رۆمان خۆدیکا ژیانییه

خواندنیڭ شروقه کاری یین دەر وونی - جفاکی
بو رۆمانا دهقەرا بەهدینان

بەرگی دووی

ژوهشانیډ د هزگههه پالو یی په خشر و راگههاندنئ - دهوك.

ناقئ په رتوكئ: رومان خؤدیکا ژیانیه

به رگ: به رگئ دووئ

نقیسه ر: د. عارف حیتو

بابه ت: ره خنه

دیزاین و دهرهینانا هونه ری: نقیسه ر

به رگ: گوهدار صلاح الدین

ژمارا سپاردنئ: D-/2602-20

تیراژ: ۵۰۰ دانه

چاپخانه: چاپخانه ی تاران - ئیران

سوپاس بؤ ریزدار نیچیرقان بارزانی ژبؤ پشنه قانی یا وی یا

به رده وام ژبؤ پیشقه برنا په یقا کوردی

د. عارف حیتو

رۆمان خۇدیکا ژيانییه

خواندنیڭ شروقه کاری یین دەر وونجھاکی
بۆ رۆمانا دهقەرا بەھدینان

بەرگی دووی

شہرحا غہمی دل بکم فہسانہ
زینی و مہمی بکہم بہہانہ
نہ غمی وہ ژ پەردہئی دہرینم
زینی و مہمی ژنوو قہژینم

لی ہیچی دکم ژ موستہ عیدان
حہرفان نہ گرن ل موستہ فیدان
ئەف نامہ ئە گەر خرابہ گەر قہنج
کیشایہ مہ وی دگہل دووسہ د رەنج

ئەحمەدی خانی (۱۶۵۰-۱۷۰۷)

پيشگوئن

رؤمان وهكو ژانرهكئ وئژهيئ خوهسهر، ل سهديئ ههژديئ هاتييه دناڤ قادا ژانرين وئژهبييدا. فهگيرانا حيكايه ته كا په خشانكييه ژبو وهسفرنا هنده ك كاراكتهر و بؤيه ران كو ميناكئ چيروكه كا دريژا سنسله يي ب خوڤه دگريت. د فهگيرانين رومانيدا، كومه كا ههڤركي و رهه ندين په هله وانان دهينه ديتن و هه موو بؤيه رين سنسله يي و پيڅه گريدايي (د ميناكه كئ ئيگرتيدا)، د بيته هيئيني پهمه كئ يان كومه كا پهمين ئاراسته كرى. يان ب كي مي، د بيته ئه گه رى ئازراندنا هنده ك بابه تين په يوه ست ب تيگه هين جفاكي و ره تارا كه سين تاڅه، كو مروڤي هاندهت هزر كرنه كا ره خه يي و هه لسه نگانده يي ل سه هه موو عورف و عدهت و بها و تيگه هين پيشكيش كرى ب كه ت. نفيسه رى رومانئ دوو ته رزين راجاندنا بؤيه ران بكار دئينيت؛ شيوه يئ ئيكي: نه خشاندنا بؤيه ر و چالاكي بين كاراكتهران ب شيوه يئ خوه يئ هه چكوهه يي و به رنياس، كو ده ستيپكه كا سروشتيه و پاشي به رف گري و ئاريشه بين ژيانئشه دچيت، هه تاكو دگه هته كو پيټكي، ئه جفا كاراكته رى سه ره كي و هه موو بؤيه ر و كاراكته رين هاريكار، به رى په هله واني دده نه چاره سه ريه كئ (د بيت يا خوڤ بيت يان نه خوڤ). شيوه يئ دووئ، نه خشاندنا ليك دراو (ليكدايي) يه، كو ژ گري يا رومانئ يان دوماهي يا وي ده ست پي دكه ت و پاشي ئماژه ب وان بؤيه ران دده ت، بين بووينه سه ده مي ده ستيپكا وي يا ليكدايي. هه ر رومانه ك ژ

ناڤه رۆکه کا جفاکی و روخساره کی هونه ری پیک دهیت. ههلبهت بابه تی
ناڤه رۆکی و روخساری، مینا دوو لایین تهرازوویه کا ههڤسه نگه، ئالیسه نگه یا
وی ب هه ر لایه کیدا بکه قیت، دی ل سه ر حسیبا لایه نی دی بیت. لی
شاره زایی و پیشه کاری د وی چه ندیدایه کو نقیسه ر بشیت ئاستی هونه ری یی
دهقی ده گیرانا تیروته سه لی یا بویه راندا پیاریزیت.

رۆمان ژ هه موو ژانرین دی یین وێژه یی به رفه هتر و په رڤه کریتره،
زیده باری ناڤه رۆکه کا چه باندی و هوورهوورکی و هه سفکرنی و هونه ری یا
وێژه یی، ههروه سا سروشت و خوهییتی ژ ی ب خوهڤه دگریت. سروشتی
رۆمانی ئه وه کو رۆماننقیسی پیزانین و ورد ل سه ر هه موو بویه رین ده ربانندی
هه بن و باشتره ب چاف دیت بن یان ب سه ری هات بن. خوهییتی یا وی ژ ی،
گیانی نقیسه ریه کو ب شیوه یه کی راسته وخۆ یان نه راسته وخۆ، په یامین خوه
ئاراسته ی خوانده قانان دکهت. مشه جارن، نقیسه رین نه شاره زا په یامین
راسته وخۆ ئاراسته دکهن و حزوورا خوه یا به رچاف و زهق د هه موو بویه ر و
ڤه گیراناندا دیار دکهن. جارنا تیگه هین نقیسه ری ب زهقی دیار دبن و ل
هنده ک جهان ژ ی، ب شیوه یه کی ڤه شارتی و نه راسته وخۆ دهیته دیتن. ئه ڤه ژ ی
وی چه ندی ل سه ر ڤه کۆله ری رۆمانی دسه پینیت، کو دویفچوونا پاشخان و
هه لویتین نقیسه ری ژ ی بکهت. چه ند نقیسه ر خوه ژ هه ڤساری په هله وان ی
دوورتر بکهت، دی بیای خواندین هه مه جۆر و هه مه رهنگ پتر بیت. ئه ڤ
په یامین راسته وخۆ، رۆمانی ژ ده ڤه کی وێژه یی و هونه ری به ر ب ریپورتازه کا
رۆژنامه ثانیڤه دبهت و دبیت وه رگر خوشیه کا وێژه یی ژ ی نه بینیت. خوشی یا
رۆمانی ل سه ر بابه تین ئازراندی یین ناڤه رۆکی و شیوازین ڤه گیرانی

رادوستیت، چەند بابەت پتر ب ژيانا کەتواری و تېھزینا مرۆشقی ھەبەند بیت، دئ پتر کارتیکرنئ ل خواندەقانی کەت. ھەر وەسا چەند شیوازین ھەگیرانئ و راچاندنا بۆیەران ھونەریتەر و جوانتر بن، دئ خواندەقانی پتر ب خۆشە گریدەت. رۆمان ب ھەموو جۆرین خوەشە، مفا و خۆشییەکی ددەتە مرۆقی. ئوو چونکو مفا ژئ ھەر خۆشییە کە ژبۆ تیرکرن و زیدەکرنا پیزانینان، دئەنجامدا خۆشییە کە ب میناکئ ئارامئ یا دەروونی ددەتە مرۆقی. لەوا ئەم دکارین بیژین کو رۆمان خۆشییە: خۆشیدیتنا ژ شیوازین ھەگیرانئ، خۆشی یا ژ ئاشۆپکرنئ و ژيانا دناف بۆیەراندا، خۆشی وەرگرتنا ژ زمانئ، خۆشی یا ب سەرھەلبوونئ، خۆشی وەرگرتنا ژ زانینئ و زیدەبوونا پیزانینان... ھتد.

رۆمانا کەتواری، ئیکە ژ وان جۆرین بەربەلاقین ل سەرانسەری جیھانئ، کو وێژە ژبورجین بلند ئینایە خواری و چووێ دناف ژيانا رۆژانەیا خەلکیدا. ھەردەم خەلک سەرەدەریی دگەل وان بابەتین ھەبەند ب ژیان و ژیارا خوەشە دکەت. لئ ئەقە وئ رامانئ نادەت کو رۆمان ب زمان و تیگەھین کولانکی یین خەلکئ ھەچکۆھەیی بەیتە نقیسین! جوانئ یا ھونەری و شیوازین سەرکەفتئ یین ھەگیرانەکا کاریگەر، دبیته خۆدیک و تەشاقکەرا ناھەرۆکئ. گرنگیدان ب زمانئ ھەگیرانئ، خۆشی و مفاداری و ھاندانەکی ددەتە وەرگری کو ب شیوہیەکی کاریگەرتر، کارلیککرنئ دگەل بۆیەرین کەتواری یین ناھەرۆکئ بکەت. ئوو ژبۆ خواندنا ھەر رۆمانەکا کەتواری، ھەرە سەرەدەرییەکا کەتواری دگەل بەیتە کرن. ژبۆ قئ چەندئ ژئ، ریازەکا رەخنەیی یا وێژەیی ھەیە، دیژنئ کەتواری یا جفاکی. لئ بەری ئەم بچینە دناف خواندنا فەزایئ

رۆماناندا، فەرە پېچەكی ل سەر ریازا رهخهیی یا كه تواری یا جفاکی و هنده ك
چقین وی راوهستین .

كه تواری یا جفاکی ریازهكا ویژهیی، هزری، ماددی یه، كه توار و ژيانا
جفاکی وهكو مادده رسم دكهت و پویته ب لایه نی میتافیزیکی و ئاشوپكرنی
نادهت. غه ریزه یین ئازه لی یین مروقی وهكو شهنگستهیی رهخه یا جفاکی و
چاره سهركرنا ئاریشه یین ژيانا رۆژانه بكار دئینیت. وهكو تیرم ژ واقعی یا
عه رهبی و ریالیزما ئینگلیزی هاتیبه وهرگیران، كو راما نا كه تواری جفاکی ددهت.
ئه گهر ژ لایه نی فالیکیفه سهكکهینی، دئ شیین ب ساناهی بیژین كو ریازا
كه تواری، سه رده ریی دگهل لایه نی ماددی یی ژيانا مروقی دكهت. لی ئه گهر
وهكو ریازهكا رهخهیی یا ویژهیی لی بنیرین (كو ل ناهه راستا سه دئ نۆزدی
هاتیبه دنا ف قادا رهخه یا ویژه ییدا)، دئ بینین كو ئه ف تیرمه ل گوره ی
تیگه هشتن و هه لویستین ویژه فان و رهخه فانان، تیرامانین هه مه جور ب خوه فه
دگریت. ژ لایه كیفه ناهه رۆك و بابته یین ئی ریازی ژ جهرگی جفاکی و ئاریشه یین
ژیانی و هه ئرکی یا دنا فبه را خیر و شه راندا دهینه وهرگرتن (كو ژ ریازا
رۆمانتیکی بهیته جودا کرن). ژ لایه كی دیقه ژی، ویژه ی ژ بورجین بلند و
هزرین میتافیزیکی یین فه لسه فی یان دیروکی دهینته دنا ف ژيانا خه لكی
هه چكوهه ییدا. ئه گهر نفیسه ری کلاسیزمی، سه رده ریی دگهل مروقه کی ئیدیالیی
رویت بكهت. ئوو ریازا رومانسیی، سه رده ریی دگهل مروقه کی فه دهر و
گۆشه گیر و ره ئیایی بكهت. نفیسه ری كه تواری یا جفاکی، خوه داده هیلته دنا ف
جفاکیدا و بابته و كه سایه تی یین به ره مه ی خوه ژ ژيانا گیاندارا جفاکی
وهردگریت. ب ریکا ژین و ژیارا كه تواری، سه رده ریی دگهل هه ر سی

رهه ندين مروشان و سروشتي مروشايه تبي دکهت: نانکو سه ره دهريي دگهل (کسايه تي بين هيثيدار و ترسيابي، کسايه تي بين کومه کا خالين هيژداريي و لاوازيي هه بي، نوو نهو کسايه تي بين نارمانجه ک يان کومه کا نارمانجان هه بي) دکهت. ب کورتي سه ره دهريي دگهل مروشين باش و خراب، خه باتکه ر و ته سلیمبويي، چالاک و شه له ژان، دره وين و راستگو،... هتد، دکهت.

ب شيويه کي گشتي، ريپازا که تواري هه ولددهت جفاکي و نهيني بين ژيانا که تواري ره سمکهت و شروقه بکهت. پاشي نفيسه ر دي دهستيوره داني دبابهت و ناريشه بين خه لکيدا کهت، کو هندهک چاره سه ري بين قه بولکري ل دهف خوانده فاني بازارينيت. نانکو ريپازا که تواري، نه تني وه سفکرنا هه ژاري و ده ره سه ري بين جفاکينه، لي هه ستکرنا نفيسه ريبه ب جفاکي و ريکه کا دي يا جودايه ژبو تيگه هشتن و سه ره ده ريکرنا دگهل ژياني. ژبو پتر تيگه هشتنا في ريپازي، دي هندهک ژ ساخله تين سه ره کي بين وي بهرچا که مين*.

- هيچيني بابه تي ژ که تواري و سروشتي ژياني وهر دگريت، نه دادپه روه ري يا جفاکي خويا دکهت، نامازه ب هه فرکي بين دناقهه را مروشي و که تواري دا ددهت.

- گرنگي ددهته هوورهوورکين بابه تان و خوه ل ساخله تين لاهه کي ژي دکه ته خودان؛ وه سفکرنا سيمايين مروشان، دهنگان، جلکان، رهنگان، لئينان، هوورهوورکين جهان.... هتد.

* صلاح فضل (۱۹۸۰). منهج الواقعية في الابداع الادبي. دار المعارف، ط۲- القاهرة.

- تهرکیزکرنا ل سهر لایه نین نیگه تیف دجفاکیدا، وه کو به دره فتاری و گهنده لی و زورداری و تاوانی... هتد. کو در برینی ژمیناکی که توارییه کا ره شبین بکه ت.
- نفیسه ر بیلایه نه و ب شیویه کی بابه تی سهرده ری دگل بویه ر و که ساتی یین رۆمانی دکه ت، نه ل گوره ی هزر و باوهری یین خوه یین که سوکی. ئانکو نفیسه ر شاهدی سهرده مه کی دیار کریه.
- نازراندنا هزر و هه لوستان. نفیسه ر خوانده قانی هانده ت کو دگل وی، ل سهدم و پالینه ر و چاره سه رییان بگه رییت، ئانکو به ری وی دده ته وه رگرتنا هه لوستانه کی دیار کری.
- شرۆقه کرنا دیارده و بها یین جفاکی کو سهدم و ژپوه رین هه ر دیارده یه کی شرۆقه دکه ت و مینا پرۆژه یه کی دانوستاندنه کا ره وشه نبیری و هشیار کرنی خویا دکه ت.
- که تواری یا جفاکی، کۆمه کا چق و ریباژین دی ب خوه فه دگریت، مینا ریباژین که تواری یا سروشتی، ره خنه یی، سوشیالی، بورجوازی، دهروونی، که تواری ساکار، خوه رسکی (فیتری)، سیحری... هتد.
- که تواری یا سروشتی. ریباژه کا که تواری یا جفاکیه، ل داوی یا سهدی نۆزدی سهره له دایه (ل سهر دهستی ئەمیل زۆلا). لی ساخله ت و سیما یین وی ل سهدی بیستی هاتنه ده ستنیشان کرن. ئەف ریباژه ب تیۆرین زانستی داخبار بوو و دبیاچی و یژه ییدا هاته بکارئینان. بو نمونه نفیسه ری فره نسی ئەمیل زۆلا، تیۆرا داروهن (یا وه راری) و تیۆرا مه ندل (یا بۆماوه یی) دناف چیرۆکین خوه دا بکار دئینان. ئالا هه لگرین ئی ریباژی، وه سا دینن کو مرۆف داردستی

حهز و غهريزه يين خويه. دسياندايه كو هه مي رهفتار و هه لچوون و تشتين
دمرؤفيدا، ب زانستي شروقه كاري يا نوژداريي شروقه بكهين.

ئه گهر ئه م سه حكهينه ساخله تين جوداكارين ئي ريبازي، دي بينين كو مينا
ئيتيباعيينه د شيوه كاريدا، كا چهوا شيوه كاري ئيتيباعي كه قالي ل گوره ي ديتنا
چاڤين خوه ره سم دكهت، كه تواري يا سروشتي زي مرؤف و دهر دورا وي، وه كو
هه يي وه سف دكهت. ئه ف ريبازه داكوكيي ل سهر ليگه ريان و دوكيومينتكرنا
بو يه رين كه تواري دكهت (بيي شروقه كرنا دهرووني و رهوشا جفاكي يا
په هله وان و بو يه ران). كه تواري يا جفاكي (كه تواري يا دايك) شاشي يين
مرؤفي ژبو سيستم و تيگه هين جفاكي دزفرينيت، لي كه تواري يا سروشتي
هه موو شاشيان بهر ب خويي كه سيقه ئاراسته دكهت. كه تواري يا جفاكي
ره خني ل هه مي تويزين جفاكي دگريت، هه قبه ندي يا دناقهه را سيستمه مي جفاكي
و هه لوه شيان و گنده لي يا خه لكيدا خويا دكهت، لي كه تواري يا سروشتي
وه سفا خه لكئي هه ژار و دهرده سهر ي يا وان دكهت. كه تواري يا جفاكي
په هله وانين خوه ل بن حوكمي سيستمه مي جفاكيي زالدست وه سف دكهت. لي
كه تواري يا سروشتي په هله وانين خوه ل گوره ي غه ريزه و هه زين وان وه سف
دكهت. هنده ك ژ ساخله تين ل خواري، دكه تواري يا سروشتيدا دهينه ديتن*:

- جيهاني ژ لايه نئي عه قلاني و مادديقه وه سف دكهت. خوه ژ په هله وانئي
نموونه ييي كاملان دده ته پاش. گرنگيه كا موكم ب زانستين سروشتي و
فلسه فا ماددي و هه بووني ددهت.

* قحطان بيرقدار (۲۰۱۱). خصائص المذهب الواقعي (مقالة): (www.alukah.net).

- هه ولدهت کو دهقی و یژهیی دگه پيشکهفتين زانستی بگونجینیت.
- گرنگیدان ب هورهورکین ژيانی و دهربرینه کا زیدهرؤیا که تواری.
- په هله وان یی گه شینه ب سه رکهفتنا زانستی و ئەفینیی و سهروهری یا یاسایی د جفاکیدا.
- تبعه تین مرؤفی و راستی یا تشتان ب شیوهیه کی هونهری وه سف دکهت و دگه که تواری ژيانا راسته قینه دگونجینیت.
- سه ره ده ری دگه جفاکی دکهت کو یه که یه کا کاملان و پیکه گریداییه، مینا له شه کی کاملان نیشا ددهت کو هه می ئەندام د خووشی و نه خووشیاندا پشکدارن.

پشتی فی ریازی بیافه کی به رفره د ره خه یا و یژه پیدا فه گرتی، شیواز و ریباژین دی یین که تواری یا جفاکی که فتنه دناف براقا ره خه یی و و یژه یی یا جیهانیدا. ئەف ریباژین وه کو چق ژ که تواری یا جفاکی فه بووین، ژ ئە گه ری جفاکی بورجوازی و نه داد په روهری و هه فدری یین د جفاکیدا په یدا بوون. هه فرکی یین مرؤفی دناقه را بهایین مرؤفایه تی و پیداویستی یین ژیارا که تواریدا، ببوونه سه ده می بیاهوه ری و هه لوه شیانا هه فه ندی یین دناقه را (مرؤفی- مرؤفی) و (مرؤفی- جفاکی) دا. پشتگوه هافینا که سین تاک و به ره لاقبوونا گه نده لی یا سیاسی و ئایینی و ئیداری، بابه ته کی دی یی یاخیوونا مرؤفی بوو. بهایین سه رمایه داری و بیدادی، هه سته کا بارکری ب قه رفین و نه رازیوون و یاخیوونی ل دهف جفاکی په یدا کر و به ری پرائیا نفیسه ر و چالا کثانان دا شیوازی ره خه گرتنا ل سیسته می جفاکی و ده سته لاتدارین وی. نازراندنا فان بابه تین هه فه ند ب بیدادی یا جفاکی و ته نگه زاری یا مرؤفیه، ببوونه کلیل ژبو فه کرنا ده رگه هین تیگه هشتن و ب سه ره له بوونا ژيانی و جیهانی. هه رسی

چقین که تواری یا سروشتی و رهخهیی و سوشیالی، کاریگه‌رتین ریازین سهردهمی بوون. پاشی که تواری یا دهروونی ژی هاته سهر.

د که تواری یا رهخه‌ییدا، نفیسه‌ر رهخه‌یان ل جفاکی دگریت. هه‌می له‌نگی و ره‌فتار و تیگه‌هین چه‌وتین جفاکی دن‌ازرینیت و دئیخته به‌ر داسکا ره‌خه‌یا خوه یا ره‌هایی، بی‌ی کول شو‌نگره‌کی گونجایی بگه‌رییت و گوهورینه‌کی دجفاکی خوه یی پاشفه‌ماییدا بکه‌ت. د فی شیوازی ره‌تکرنا جفاکیدا، نفیسه‌ر ئاکامین ژینگه‌ها جفاکی ل سهر که‌سان ره‌سم دکه‌ت و دپرانیا دهر‌بریناندا یی ره‌شینه. هه‌می بویره‌ان به‌ر ب بی‌زاری و ته‌سلیمبوونیقه دبه‌ت. که تواری یا ره‌خه‌یی ل نیقا دووی ژ سه‌دی نوزدی سهره‌لدا، به‌لزاك ل فهره‌نسا (المله‌اة الانسانیة)، دیکنز ل ئینگلته‌را (قصة مدینتین)، دستوفیسکی ل رؤسیا (الجریمة والعقاب) و ئه‌رنیست هه‌مه‌نگوای ل ئه‌مریکا (الشیخ والبحر)... هتد، ئالا‌هه‌لگرین فی ریازین بوون. رؤمانئیسان (ب ری‌کا فی ریازین)، ره‌خه‌ن ل که‌تواری دگرتن و شاشی و نه‌دادپه‌روه‌ری یا جفاکی ده‌ستیشان دکرن. لی که‌تواری یا سوشیالی، وه‌کو کارفه‌دانه‌کا بله‌ز بو رومانسیی و که‌تواری یا ره‌خه‌یی و که‌تواری یا سروشتی یا فالیکی (ساویلکه)، ل سه‌دی بیستی سهره‌لدا.

ئه‌ف ریازا نوو، ل سهر شه‌نگستی تیگه‌هشتنه‌کا کوور یا جفاکی و شروقه‌کاری یا مارکس بو هه‌فرکی یا ته‌خایه‌تی هاتیبه ئا‌فا کرن. ب فی چه‌ندی ژی، نفیسه‌ر ره‌خنی ل جفاکی دگریت ژبو دانانا سیسته‌مه‌کی دی یی باشر و کاریگه‌رت. ئانکو سیسته‌مه‌کی شو‌نگر بو سیسته‌می چه‌وتی جفاکی دیار دکه‌ت. پاشی هه‌ولده‌ت ل سهر هه‌موو جفاکان به‌لا‌فکه‌ت کو هه‌موو

مرؤقايه تبيّ قه گريت. د ثى شيوازي رهخنه گرتنيدا، نفيسه ر ئاكام و كارىگه رى يا كه سان ل سه ر ژينگه ها جفاكى ره سم دكه ت و دپرانبا ده ربريناندا بيّ گه شبينه. ته وه ريّ سه ره كيّ قى رييازي ل سه ر هه قركى يين دناقه را ته خين جفاكيدا دزقريت و داكوكيّ ل سه ر هنديّ دكه ت كو مرؤقى شيانين گوهورين و باشتريكرنى هه نه. هنده ك ژ فان ساخله تين ل خواريّ، ب ساخله تين رييازا كه تواري يا سوشيالى دهينه نياسين*:

- ل سه ر شه نگستى تيگه هشتنا ماركيسيزمى و هه قركى يا ته خين جفاكى هاتيه ئاكارن.
- گه شبينه و باوه ريّ ب سه ركه فتنا فينا جه ماوه رى دئينيت كو هه رده م ل سه ر ريكا راستى و قه نجيبويه. په هله وانى شيانين چاكسازى و باشتريكرنا جفاكى هه نه.
- سه ره ده ريّ دگه ل كه تواريّ ماددى و به ره ه ست دكه ت.
- ل سه ر شوّقه كرنا روينا بابه تان راناوه ستيت، لى گريّ يين جفاكى شوّقه دكه ت و هه لويستان ژى وه ردگريت.
- نفيسه ر دپيشكيشكرنا ناهه روّكا ديارده و بابه تاندا، روّلى پيشه نگ و ريّ نيشانده ريّ وه ردگريت. په يامه كا پوزه تيشا دياركرى هه يه و كار ل سه ر دكه ت.
- گرنگيّ ب لايه نين جوانى يا هونه رى و زمانى و ستايلين شيوازگه ريّ ژى دده ت.

* www.thawabitna.com , www.discover-syria.com , <http://arabic.rt.com>

- هه ولدهت نمونه یی له ههنگی قورتالکهر بهرچاڅکته.

د ههردوو ریازین که تواری یا رهخه یی و که تواری یا سوشیالیدا، نفیسه ر کوری جفاکی خوهیه و حزووره کا بهرچاڅ و بهردهوام ل پشت تیگه ه و هه فوکین دهقی ههیه. هه می ههولا نفیسه ری ته وه کو خوه بکه ته خودیکه ک ژبو رهنگه دانا ئیش و ئازار و ژيانا خه لکی خوه. لی چونکو هیشتا جفاکی کوردی ژ ئاستی گهنده لی و سته ما ساکارا راسته وخو دهر بازی جفاکی بورجواز نه بوویه، هه تا نهو چ رومانین ب که تواری یا بورجوازی* ب بهر چافین من نه که فینه. دکه تواری یا بورجوازیدا، نفیسین ب بابه تیانی دهینه دارشتن و یاساین گه وه ری یین که تواری (بی دهستیوهردان) دهینه پیشکیشکر، داکوکیکر ل سهر جوانکاری یا ویره یی کلاسیکی و خوه دوورکرنا ژ شاعریه تا زیده رو، گرنگترین ساخله تین بورجوازیته. لی که تواری یا دهروونی^۲، ل دهستیپکا سه دی بیستی که فته دناف مهیدانا که تواری یا جفاکیدا. ئەف ریازه جوړه کی جیهانی یی نفیسینا ئاشوپیه، چونکو ته رکیزی دکه ته سهر پالینه ر و هزرین نافخوی یین کاراکته ران ژبو شروڅه کرنا رهفتارین وان.

د که تواری یا دهروونیدا، نفیسه ر نه تنی رهفتارین کاراکته ران شروڅه دکه ت، ههروه سا دیار دکه ت کا بوچی وان رهفتاران دکه ن. هه ردهم بابه ته کی مهزتر ژ رهفتار و بویره ران د رومانیدا ههیه، کو مه رهم و په یاما سه ره کی یا نفیسه رییه. هه موو دید و بوچوونین خوه یین سیاسی و جفاکی و ئابوری، ب ریکا حیوارین کاراکته ران خویا دکه ت. ب فی چندی ژی، که تواری یا

* کمال محمد (۲۰۱۹). خصائص المذهب الواقعي (مقالة). (www.mkaleh.com).

* لبابة حسن (۲۰۱۹). المذهب الواقعي في الادب (مقالة). (www.sotor.com).

دەروونی ژ گۆتارین شروڤه‌کاری یا دەروونی دەیتە جودا کرن. ئەڤه بوون، گرنگترین ئەله‌مینت و چقین کەتواری یا جفاکی، کو پرانییا رۆماننقیسین دەڤه‌را بە‌هەدینان پەیره‌و دکەن و پە‌یامین خوه‌ یین چاکسازی پئی دگە‌هینن.

پیکهاته‌یئ نه‌ هە‌ڤسه‌نگی جفاکی کوردی؛ هەر ژ موزاییکی یا جفاکی بگره‌ و هە‌تا دگە‌هته‌ هە‌ڤرکی یین سیاسی و ئابوری و جفاکی، ئوو چییونا هە‌ندە‌ک باژیری یین ئورستکرات دناڤ گونده‌ باژیرین کوردستانی‌دا، بە‌ری پرانییا نقیسه‌ران دایه‌ کە‌تواری یا جفاکی یا سروشتی یان کە‌تواری یا رە‌خنە‌یی (چ ب شیوه‌یه‌کی راستە‌وخۆ بیت یان نە‌راسته‌وخۆ). هەر وه‌سا خە‌باتا نە‌ته‌وه‌یی یال دژی داگیرکە‌ران و ساڤاتی یا ئە‌زمۆنا خوه‌سه‌ری یا کوردستانی، بە‌ری رۆمانی دایه‌ چیرۆکه‌کا مشت ئیدیولوژیا و رە‌خنە‌ و شیرە‌ت و گۆتارخواندن و چاکسازی یا جفاکی. رۆماننقیس بە‌رۆڤاژی نقیسه‌ری چیرۆکا هونە‌ری یا کورت، کۆمه‌کا پە‌هله‌وانین دناڤ بۆیه‌راندا بکار دئینیت و گرنگی دده‌ته‌ لقین و رە‌فتارین وان، کو دەرپرینی ژ رە‌وشا جفاکی هە‌میئ بکە‌ن. کۆمه‌کا هە‌ست و حە‌ز و پالدەر و هە‌لچوونین دەروونی یین پە‌هله‌وانان دکە‌نه‌ هیڤینی شروڤه‌کرنا کە‌ساتی و چوونا دناڤ ناخی عە‌قلی کۆمیدا. هەرچه‌نده‌ بابە‌تی رۆمانسی، خوه‌ ل نە‌زعه‌ یین کە‌سۆکی و پیشینی یین خوه‌یاتی یا نقیسه‌ری دکە‌ته‌ خودان. لی ژئە‌نجامی هە‌ڤرکی یین نافخوی یین نقیسه‌ری ب خوه‌، دناڤه‌را (شۆپاریزی و نووکرنی، هزرین ئیدیالی و بۆیه‌رین کە‌توارکی)‌دا، بە‌ری وی دایه‌ کە‌تواری یا جفاکی. ب خوه‌ویستی یان خوه‌نه‌ویستی بە‌ر ب بابە‌تین جفاکی و دۆزین سیاسی و ئابوری و سنجی یین کە‌لتۆری جفاکیه‌ ده‌ینه‌ راکیشان. ئە‌ڤجا دی بینین کو پە‌یامه‌کا ساکارا ئیدیولوژی، گیانی یاخبوونی و رە‌تکرنی، گۆتارین

چاكسازىيى و شىره تىكرنى... دناقه روكا هندەك روماناندا يا زاله و بەر ب پەيامىن راستەوخوڧە دەيتتە ھاژوتن. لى ئەفە وى چەندى ناگەھىنىت كو ئەم خوہ ژ ھونەرى رومانى بترسىنىن و خوہ ژى بدەينە پاش.

ھونەرى نقيسنا رومانى (ل دەفەرا مە)، ھىشتا يى دقوناغا بوون و خوہچىكرنىدا. ئوو وەكو گەلەك نقيسەر ددەنە خوياكرن: "نھۆ سەردەمى رومانىيە". ئەفجا نقيسىن و چاپكرنا رومانان دبلندبوونەكا بەرچاڧ و نەپىشبنكرىدايە. دەمى من بەرگى ئىكى يى "رومان خودىكا ژيانىيە" چاپكرى (۲۰۱۱)، ھژمارا ھەموو رومانىن دەفەرى ژ بىست رومانان نەدبۆرىن، لى نھۆب سى جايى (ئەگەر نەبىژم چوارجايى و پىنج جايى) پتر لى ھاتىنە. ئەف ھژمارا زورا رومانان (ل چاڧ بابەتېن دى يىن وىژەيى؛ مينا كورته چىرۆك و شانۆگەرييان و رەخنەيا وىژەيى)، چەنداتىيەكى دىختە دناڧ قادا وىژەيى يا كوردىدا، كو نەدوورە بازدانەكا جۇراتىيى ژى پەيدا بىت.

ھەرچەندە كۆمەكا ساخلەت و ژىوهرىن رومانانە رەبى ل سەر پرائىيا رومانىن دەفەرى يا زاله (چ وەكو چاڧلىكرن يان وەكو داخبار بوون)، لى داكۆكىكرنا روماننقىسان ل سەر كارەسات و دياردەيىن جفاكى يىن نەگونجايى دگەل سەردەمى، گەشبنىيەكى ددەتە لىكۆلەرېن بياڧى رومانى، كو پىنگاڧىن باش بەر ب چىبوونا ژانرى نقيسنا رومانى دەينە ھاڧىتن (ل دەفەرا بەھدىنان). ئەگەر دويفچوونەكا ستوونى يا ساكار بۆ رومانىن يەك روماننقىس بكەين، دى ڧان پىنگاڧىن پىشكەفتى ب ئاشكرابى تىدا بىنىن. لى ئەف پىشكەفتن و وەرارا بلەزا رومانى ناھىتە دىتن، ئەگەر نقيسىنىن رەخنەيى و شرۆڧەكارى بۆ نەھىنە كرن. كرىارا رەخنى تەمامكەرا دەڧى وىژەيى و لايەنەكى دى يى داھىنانىيە، ل

سەر داھینانا نھیسەری دەھیتە زیدەکرن. دپرانیا وەلاتین جیھانیدا، گۆتارین رەخنەیینە ئاستی ھەر بەرھەمەکی وێرەبی دیار دکەن. د ھەمان دەمدا ژى، رەخنە دبیتە پالڊەرەکی گرنگ کو نھیسەر ھزرکرنەکا کوورتر و ھونەریتەر ددەقی بەھیتدا بکەت. ئەف خواندنین ل بەر دەستی ھەوہیین ھیژا، ھەولدانەکا ژبو خواندنەکا تیرامانی دەندەک رۆمانین دەفەریدا و لیگەرمانەکا دەروونی- جفاکیە دناف رەفتارین کاراکتەران و ھزرین نھیسەریدا.

د ئى بەرگیدا، دئى خوہ بەردەینە دناف جیھانا چوار رۆماننھیسین دەفەریدا، کو ھەر چواران کەتواری یا جفاکی ژبو سەرەدەرکرنەکا دگەل بۆیەر و کاراکتەرین رۆمانین خوہ بکار ئیناینە. لئى ھەر ئیکی جەخت ل سەر چقەکی ئى کەتواری کریبە، کو دەربرینئى ژئیش و ئازارین جفاکی خوہ بکەت. ھزرقان د رۆمانا (ھیلین سۆر)دا، کو رۆمانەکا دیرۆکی- فەنتەزییە، سەمتەکا مینا سوشیالی یا دوکیومنتتکاری وەردگریت ژبو ئاراستەکرنەکا بۆیەران بەر ب حالەتەکی دەروونی دلخوازفە (Wishful Thinking). ئەف دلخوازی یا نھیسەری و چوارچۆفەکرنەکا پەھلەوانان دناف فەنتازیا چیشانۆکین گەلیریدا، وەسفکرنەکا ھەفركى بین ئیدیولۆژی و خەباتەکا ئەریتی یا ژپنخەمەت ئازادین، کراسەکی فەنتەزەیی دکەتە بەر سەمتا وی یا سوشیالی. لئى د رۆمانا (شۆپین روندکان)دا، سەمتەکا کەتواری یا ساکارا بارکری ب کەتواری یا سوشیالی وەردگریت، کو پەھلەوانى وی یى مینا لەھەنگین دیرۆکی، مللەتى خوہ بگەھیتتە پەرافەکی ئیمن. ھەر وەسا ئى سەمتا تیکھەلە ب ھندەک پرسین فەلسەفی بین دەربارەى گومان و باوہری بار دکەت، کو خواندەفانان ژى ھان بەدت پشکداری یا ھەلوستى وی بکەن و بەر ب کەتواری یا رەخنەییفە

دچیت. بلند محمەد د رۆمانا (سۆتنگەه)دا، ب شیوهیهکی که تواری یا جفاکی سەردهریی دگەل پەهلەوانین خوە یین جفاکی دکەت. ئوو ژبو بەرچاقرنا هۆقاتی یا رژێما بۆری، نەچار دبیت هەندەک جارەن که تواری یین سروشتی و سوشیالی تەقلیهف بکەت، کو هەم دەربرینی ژ ئیش و ژانین جفاکی بکەت و هەم خەوان ب پەهلەوانەکی رزگارکەرڤه ببینیت. محسن عبدالرحمن د رۆمانا (ڤیان د دەمەکی ژاندار)دا، ب ریکا که تواری یا رەخنەیی، کۆمەکا بابەتین هەڤبەند ب جفاکی مەند و پاشکەفتیڤه دئازرینیت. ئوو ب شیوهیهکی که تواری یا سروشتی و که تواری یا ساکار سەردهریی دگەل هەندەک بابەتین گەرمین ژيانا رۆژانە یا کاراکتەران کریه. عەبدلکەریم گەیلانی د رۆمانا (تۆرین)دا، سەمتەکا رۆمانسی یا تیکهله دگەل که تواری یا رەخنەیی بکارڤینیت، ژبو لیگەریانا ل قەتادی یا پەهلەوانی (جیمکی گیانی). ئەڤ رۆمانە ب زمانی عەرەبی هاتیه نقیسن، لی هەموو بۆیەر و کاراکتەر و جە و سەرڤەمی رۆمانی ب جفاکی کوردیڤه گریڤدایه. لەوا مە سەرڤەری یا رۆمانەکا کوردی دگەل کریه. ب کورتی، هەر چوار رۆماننقیسان ریازا که تواری یا جفاکی بکارئینایه، لی چقین ئی ریازی تیکهله لی هەڤ کرینه. ئەڤه ژی رەنگڤه دانا جفاکهکی موزاییکی فرە نەتەوه و ئابین و مەسەب و ئیدیولۆژی و بەرژەوندی یین هەمەجۆره. ژ لایهکی دیکه ژی، بەرکارا کیم سەرڤۆری و نوویاتی یا ئی ژانری هونەریه ل دەڤه ری.

رەخنە (یان کریارا رەخنی) ل دەڤ من، نەراستڤه کرنا بەرەهەمییه، مینا ماموستایهکی خواندنگههی کو باشی و شاشیان هەڤبەری هەڤ بکەم و ل داویی نمرهیهکی ل سەر بدانم. بەلکو خواندنه کا تیرامانی یا مینا ریازا

ئىتتباعىيىيە، لى ب ھندەك ئەلەمىتتىن تىۋرا سايكوسوشىيالى ھاتىيە باركرن.
رەخنە د قى شىۋازى خواندنىدا، قەكرنا تەلىسم و گرى يىن گرتىيە، لىگەريانە
ل رامانىن قەشارتى يىن دناف خويىيى ھەقۇك و دەربرىناندا. شروۋقەكرنا رەفتار
و ھەلوئىستىن قەبوولكرى و نەقەبوولكرى يىن جفاكييە. خورتكرنا ھەلوئىست
و دەربرىننىن ئەرىنييە. خوە داھىلانا دناف ناخى كاراكتەران و نقيسەريدايە.
لەوا دبىت ھندەك تىگەھ و شروۋقە دووبارە بىن، يان قەجوينەكا نەچىكرى دقان
خواندناندا بەھىتە دىتن. لى ھەر خواندەك ب خويىيى يەك رۆمانقە گرىدايە
و ھەر رۆمانەك دخويىيى خوەدا جىھانەكا جودايە. ھەررەسا من يى ھەولداي
كو دىد بۆچوونىن خوە يىن ل سەر جفاكى كوردى، ب رىكا خواندنا فان
رۆمان دەربرىم و بدانمە سەر مىزا تىھزرىن و دانوستاندنى. ھەر چەوا بىت،
ئەف كۆما خواندنىن دەررونجفاكى، بەرھەمى ھزر دىتن و بۆچوونىن منە ل
سەر جفاكى كوردى، من ئەف رۆمانىن بەردەست كرىنە پىرىنە و ئامراز كو ب
رىكا وان بەھسى جفاكى كوردى بكم و كۆمەكا عورف و تىگەھان (مىنا
رۆماننقىسان!) بەرگومان بكم و بىخەمە بەر تىھزرىن و دانوستاندنىن
ھەلسەنگاندەيى. مەرەما سەرەكى پى، پىشكەفتنا رۆمانىيە و لقاندنا عەقلى
كوردىيە.

د. عارف حىتۆ

ھەولىر-۲۰۲۰

هه و النامه كئب

كوردستانا مهزن و بزاقا ئازادىخوازى يا كوردى

د رۆمانا (هیلين سۆر) دا

هه و النامهه كئب

هیلین سۆر

رۆمان مینا خەونەکییە، رۆماننقیس ب هشیاری دینیت و هەمی پاشخان و سەرپۆرا خوە یا ئەپستمی دکەتە پیرینە یا چیکرنا وی خەونا کو دی بیتە دەقەکی وێژەیی کو جفاک ب کەتواری سەرەدەریی دکەل دکەت. رۆمان هزرین ناشۆپی یین نقیسەری بەرهۆز دکەت و رەفتارین بەرهۆزین ژینگەه و کەتواری هەبی دناف ناشۆپەکا نەدرکاندیدا دبهوژینیت. د قی بەرهۆزی و نەبەرهۆزی یا هزراندا و د چوارچۆقی قی کەتواری دیتە ناشۆپ و ئەو هزرین ناشۆپی یین دبنە کەتواری بەرهەست، وەرگر ل گورەری رەوشا خوە یا دەروونی و هەلوێستین خوە یین ئەپستمی مفا و خوشیی ژ دەقی وەرەدگریت. کەکی هزران عبداللە، هەلبەستفانەکی بەرنیاسی دەقەرا بەهدینانە و یی هەولداپی ب رۆمانا خوە یا نەخری (هیلین سۆر)، خواندەفانین وێژەیا کوردی بکیشتە دناف خەون و حەزین خوە یین هەلگریتیدا. ئەف رۆمانە ژ هەژدە پەرەگرافین مینا سنسلەیی پیکفە گریدایی و دەسپیکەکا پیناسەیی پیک دەیت کو ۱۷۳ بەرپەرین قەبارە نائنجی ب خۆفە دگریت*. جەهی رۆمانی کوردستانا مەزنە و هەر چوار پارچین کوردستان ب خۆفە دگریت. دەم درۆمانیدا بو سەردەمی بزاقا رزگاری و نازادینخوازی یا کۆمەلا خویوون دزفريت. جەه و دەم ب هەقرا، بزاقین سیاسی و سەرەلەدان و شۆرەشین چەکداری یین هەر چوار پارچین کوردستانا مەزن هەمپیز دکەت.

* هزران (۲۰۰۴). هیلین سۆر، رۆمان. چ ۱، چاپخانا زانا- دەوک.

هەر ل دەسپیککی، نفیسەر خواندەقانی ب قی چەندی هایدار دکەت و بیاتی
 لیگەریانی یان ب سەرھەلبوونی بو خواندەقانی خوە ناهییلیت: "من ژئی خوہست
 چاخەکی ژ چاخان ھەلبژیریت، گۆت: چەند رۆژەک دگەل خویبوونی... ھەموو دگرنگن،
 لی ئەفە ھەتا نۆکە دبەرزەنە.. بیە". ئەف ھەلوپستی ئاشکرایە مینا مامۆستایین
 قوتابخانەیان ددەمی شروۆفە کرنا وانیدا، ریخۆشکر نەکە ژبو وەرگری کو خوہ ب
 لیگەریان و ب سەرھەلبوونیفە مژوول نەکەت و ئیکسەر بچیتە دناف کاکلکا
 بابەتیدا. ئانکو نفیسەری قیایە لایەنی نافەرۆکی ل سەر شیوازی زالکەت و
 ھەست و ھزر و دلینی یا وەرگری بەر ب نافەرۆکا بابەتیفە بھەت. ژلایەکی
 دیفە ژئی، ئەف ھەلوپستی ئاشکرا پەياما سەرھەکی یا نفیسەری خویا دکەت، کو
 دئی وەکو مامۆستایەکی دیرۆکی بەحسی دیرۆکا کوردان کەت (ل سەر دەمی
 کۆمەلا خویبوونی). ب قی فەگیرانی ژئی، دئی مەرھما خوہ یا رەوشەنبیرکرن و
 ھشیارکرنی گەھیتتە گەنجی کورد. شیوازی فەگیرانی، ئاخفتنا کەسی ئیکییە کو
 لەھەنگی سەرھەکی رۆمانییە (مینا سەرھاتییەکی) چیرۆکا خوہ فەدگیریت و تنی
 ددەمی فەگیرانا حیکایەتەکا فولکلۆریدا یان ددەمی فەگیرانا سەرھاتی و
 بۆیەراندە (کو ھەر پەھلەوان ب خوہ فەدگیریت)، ب شیوازی کەسی سیی
 فەدگیریت. لی ددەسپیکا پیناسەیی و پەرەگرافی داویدا شیوازی مونولۆگی
 بکار ئینایە.

قی رۆمانی پەھلەوانەکی سەرھەکی ھەیە (حیکایەتبیژ) و کۆمەکا پەھلەوانین
 لاوەکی و ھاریکار ھەنە کو بۆیەر و فەگیران پی کاملان دبن. پوختەیا وی، مینا
 چیرۆکەکا فولکلۆرییە کو میری وەلاتەکی بەرفرەھ یی سەرپەرشتیا بزاقین
 ئازادیخوازی و بەرھەلستی یا داگیرکەرین وەلاتی خوہ دکەت. سی پەيامبەرین

دلسۆز (ئەحمەدى بەھدىنى و شېخ عەبدلرەحمانى گارسى و ئارامى نوونەرى
 ليون پاشاى) دچنە خزمەتا ميرى كوردان و ئەو ژى ھندەك نامەيان ددەتە ئى كو
 پەياما وى يا كوردپەرورەرى بگەھىنتە سەرکیش و سەردارىن كوردان، مينا شېخ
 ئەحمەدى بارزانى، سىمكۆيى شىك، سەيد تاھايى نەھرى و بابەكر ئاغايى
 پشدرى. ئو د ئى سەفەرا دريژا پەيامبەرىدا كو سنوورين چوار دەولەتىن
 بەرجەستەبى ل سەر خەرىتە يا جىھانى سىنۆربر دكەن و سەرەدەرى يا ولاتەكى
 ئىك پارچەبى دگەل دكەن، ب سەر گەلەك پىزانينين دەربارەى ولاتىنى و
 شۆرەشگىرى و جىقايى نەخويندەوارى كوردستانى ھەلدبن. پاشى ل داوى يا
 رۆمانى ب رىكا فەگىرانەكا ژ نشكانقە، پەھلەوانەكى لاوھكى كو شېخ
 عەبدلرەحمانى گارسىيە. رۆلەكى سەرەكى وەردگىرىت و دىتە بابەتى سەرەكى
 رۆمانى. ھەمى لەھەنگ و بۆيەر و جھىن د رۆمانىدا راستەقىنەنە و ب
 سەرەمەكى دىرۆكى خەباتا مللەتى كوردقە گرىداينە. ب ئى چەندى ژى، ئەم
 دكارىن سەرەدەرى يا رۆمانەكا دىرۆكى دگەل بگەين.

ھەژى گۆتنە كو رۆمانا دىرۆكى نە فەگىرانا بابەتەكى رويتى دىرۆكىيە (ب
 كىمى ب ھزرا من). لى بكارئىنانا بابەت و دوكىومىنتىن دىرۆكىنە ژبو ئاڧاكرنا
 چىرۆكەكى كو ژ پاشخانا رەوشەنبىرى و سەربۆرىن كەلتورى يىن نقىسەرى
 دەردكەڧىت و دەربرىنى ژ رەوشا وى يا دەروونى و ھەلوپىستى وى يى جىقايى و
 ئىدىولوژى دكەت. لى دسەر ھندى را ژى، فەرە نقىسەر ئەمانەتا دىرۆكى يا
 بۆيەران و لەھەنگان نە شىوينىت. چونكو وەزىفەيا سەرەكى يا دەقى و يژەبى
 (ھەرۋەكو مە گۆتى)، پىشكىشكرنا مفايەكى ئەپستى و چىژ و خۆشىيەكا
 دەروونىيە. ئەڧجا پاراستنا ئەمانەتا دىرۆكى درۆمانا دىرۆكىدا، وى مفاى ددەتە

خواندهقانی و هۆنهري راجاندن و قهگیرانا بۆیهران، کو خوشییهکا ویرهیی ژئ
 پهیدا دبیت و وئ خوشیئ ددهته دهقی. ژ بلی دهسپیکاپیتاسهیی و داوی یا
 رۆمانئ، ئەوا دی ههمی سهردهکا دیروکییه بۆ بزاقین رزگاربخوازی یا مللهتی
 کورد دسهردهمی کاریگهري یا کۆمهلا خویبوونیدا. د شان ههر دوو په ره گرافاندا
 کو یا دهسپیکئ بی هژماره و یا داوی ب په ره گرافئ ههژده هاتییه ب ناقرن،
 نقیسه ر دگهل کهسهکی دووی دئاخیت. ب هزرا من، حیوارهکا ئاشوپییه دگهل
 په هلهوانئ خوه دکهت. ئوو په هلهوان ژئ، نه دووره نقیسه ر ب خوه بیت! ل
 دهسپیکئ دهر برینئ ژ خوهیی خوه دکهت، پاشی ب ریکا کراسگوهورینی دچیته
 دناف گیانی په هلهوانئ خوهدا (ئه حمه دی به هیدینی). ئانکو ژ لایه نی دهر وونیقه
 ئەز وهسا تی دگه هم کو نقیسه ر و په هلهوان یه ک که سن و گیانی نقیسه ری یه
 دادایه سهر بۆیه رین دیروکی و ل گوره ری ره وشا خوه یا دهر وونی پیتاژویا
 بۆیه ران بهر ب ئاستئ حه زین خوه یین نه درکاندیقه هاژوتییه: "من گه له کا قیا
 بیژمی خه ونین خوه ژبیر بکه، لی من گوئی ئەز و تو هه رۆ یین دگهل ئیک.. بپ ۳".
 ئەف میناکی هۆنه ری هه لویستی هزرکری و یئ دهر براندی، ل گه له ک جهین
 رۆمانئ و دگه له ک حیواراندا بهرچاف دبیت. نقیسه ری دقیت بیژته خواندهقانی
 رۆمانئ، کو دپشت ههر هه لویسته کی دهر برانیدا، هه لویسته کی دی یئ
 هه لگرتی و نه گوئی هه یه. وهسا دیاره کو خوهیی نقیسه ری مشته ژ خه ون و
 حه زین بارکری ب پیداجوون و قه خواندنه کا هه لسه نگاندنهی یا دیروکا
 کوردان. لی ب ریکا پیقه نانی (ئیسقاتئ) ئەف حه زه هاقتینه سهر له ههنگی
 سهره کی رۆمانئ. ئوو پاشی ب ریکا هه قکه سیئ (ته قه موسئ) خوه هاقتییه
 دناف گیانی له ههنگیدا و دهر برینئ ژ خوه ب خوه دکهت: "هیشتا گه نه جه کی
 نه خواندهوار بووم، من ئەو ناس دکر و جارن دگهل خوه دبرم داکو هنده ک به لگه نامه یین

دی پهیدا بکت. پشتی ئەز فیڤری خواندن و نڤیسینی بوویم. ئەم پتر دئیک گەهشتین.. بپە." ئەقە ژێ ئیشارەتە که ژبو نڤیسەری ب خوە کول دەسپیکا هاتنا وی بو نافع گیلە شوکا باژیری، گەنجەکی نەخویندەوار بوو، پاشی وی ب خوە و ب هاریکاری یا هەقالین خوە یین نڤیک، خوە فیڤری خواندن و نڤیسینی کریه و پاشی خوە فیڤری دیالیکتین زمانی کوردی و هەندەک زمانین بیانی ژێ کریه. هەمی نڤیسەر و وێرەقانیین دەقەرا بەهەدینان ئی راستی یا جەهی ریزگرتن و شەهنازی پیکرنا ب نڤیسەری دزانن. لەوا ئەز وەسا هزر دکەم کو نڤیسەر ب خوەیه و ب ریکا ئیسقات و تەقەموسی، دەهردوو پەرەگرافین دەسپیکی و داوییدا ب ئاشکراییی بەرچاڤ دیت. هەروەسا ل گەلەک جەهین دی ژێ ئەف ئامژیه دایه وەرگری، "گەلەک قەهرەمانتیییا میرزای ل بیرا من دەاتا؟ یان ژێ ئەز ب خوە ببووم میرزایه کی نوو.. بپ ۱۷".

نەدووورە نڤیسەری ب مەرەم ئەف کارە کر بیت کول شوینا وەرگر وی دپشت ریزکاندا بینیت و ژ قەریرا بویرهان و روودانیین قەومی، سەرەدەریی دگەل هزر و بوچوون و حەزین وی یین هەلگرتی بکەت، ئەو ب خوە هاتییه دناف بویرهاندا و دپێژتە وەرگری (ژبیر نەکه ئەقە ئەزم). ئەو ئەزی شیایی خوە فیڤری خواندن و نڤیسینی بکەت و شوین پیهکی دناف قادا رهوشەنبیری و وێرەیا کوردیدا بو خوە چیکەت، دکاریت رۆمانی ژێ بنڤیسیت و شیوازهکی نە کههی بکار بینیت. ژلایئ دەروونیقه کاردانه ویهکا نۆرماله و نڤیسەر گەرەوا نەچوونە خواندنگههی پی تژی دکەت .

هەروەسا شیوازی قەگیرانی مینا قەگیرانا حیکایهتین فولکلوری و سەرەدەری یا پێقاژویا لەهەنگین چیفانوکان، دگەل پەهلەوانین خوە یین

سهره کی و لاوه کی کریهه . ژبو ئی چهنډی ژی، ژبیر نه کریهه کو چیفانوکه کی بکه ته دناڤ فه گیرانا بویه راندا و ب شیوه یی فه نته زه یا چیفانوکی سهره ده ریی دگهل په هله وانئ خوه یی کول داویئ بوویه په هله وانه کی سهره کی بکه ت (شیخ عه بدلره حمانئ گارسی). نه دووره نفیسه ر وه سا هزر بکه ت کو ملله تی کورد (یان ب کیمی گه نجین کوردان) هیشتا ب مه ژبیه کی چیفانوکی رابردووی د بویه ران دگه هن و ب هه مان مه ژبی رابردووی سهره ده ریی دگهل که توار ی دکهن. لهوا هه ولدایه کو ئی شیوازی فه گیرانی بکه ته بهر روودانین رومانا خوه یا دیروکی، داکو وهرگر ب ساناهیتر تی بگه هیت و ب ئاوایه کی که هیتر سهره ده ریی دگهل ده فی بکه ت. وه سا خویا دبیت کو یی ده برینی ژ خوه یی و حه زین وهرگری دکه ت. هه رده می وهرگر بگه هته وی باوه ری کو بویه ر و روودانین ده فی، ده برینی ژ خوه یی وی یان بی که سه کی وه کو وی/وی دکهن، هینگی دی سهره ده رییه کا کاریگه رتر دگهل ده فی هیته کرن.

بوچی هیلین سور

تایتل یان سهرناقی رومانئ، روله کی کاریگه ر د پیناسه کرن و شوڤه کرنه کا سهرپیی یا ده قیدا دبیت. ژبه ر ئی چهنډی ژی، پرانی یا نفیسه ران ب هووری سهرناقی ده قین خوه هه لدبژیرن. نه و ب خوه سهرناڤ کلپه کا سیحری یا فه کرنا ته لیسمین ده قیهه. جار نیرینه کا ته قایی یا په یام و ناڤه روکی ژ سهرناقی په یدا دبیت، جار ژی ب سهره له بوونا په یاما سهره کی و مژاری دبیته نه گه ری شوڤه کرنا سهرناقی. نفیسه ری ناڤی ئی رومانا خوه یا دیروکی کریهه هیلین سور. مافی مه یه وه کو وهرگره کی ره خنه فان و هه لسه نگینه ر، خواندنه کا ده سپیکی بدهینه ناڤی رومانئ کو بیته ده رگه هه ک ژبو خواندنه کا شوڤه کاری یا

دەرۋونجھاكى يا رۆمانى و نقيسهرى هەردووان. هیلین سۆر ژ دوو پەیقین
 خوەسەرین سادە و راماندار پیک دەیت (هیل + سۆر)، هیل ب رامانا خیج
 یان ھندەك جاران ب رامانا پیقازۆ یان ریک دەیت، مینا هیلما مازیا. لی ب
 ھزرا من، دشەنگستەیی خوەدا، ئەو ژى ژ تیگەھى خیجى ھاتیە. پەیقاسۆر ب
 رامانا رەنگى سۆر دەیت کو ژ رەنگین دى یین مینا رەش و سپى و شین و زەر
 دەیتە جودا کرن. قەرپژا وی یا نه فەرھەنگى ژى ب رامانا راوەستانى (Stop) ،
 یان ئەقینى یان خوینى و ھندەك جاران ژى ژبو رەنگى شۆرەشگىرى دەیت،
 کو ئەو ژى ژ رپژتتا خوینى و قۆربانیدانى پەیدا بوویە. ئەف ھەردوو پەیقین
 سادە ب ئامرازى کۆمکرنا هیلما ھاتینە پیکفەگریدان و پەیقەکا لیکدراو یان
 ئیدیۆمەكى نوو پیک ئینایە و قەرپژەکا رامانكى یا نه فەرھەنگى دایە ئیدیۆمى
 نوو. هیلین سۆر وەکو ئیدیۆم ب رامانا ئاستى قەدەغە کرنى یان راوەستانى یان
 نەدەربازبوونى دەیت و د پرائى یا جاراندا بو توخىی دنابەرا دەولەتاندا یان
 عەشیرەت و گرۆپاندا دەیتە بکار ئینان. ھندەك جاران ژى ژبو نه درکاندنا
 نەینى و گۆتتان یان ژبو ھەقەندى یین دنابەرا کەسین تاکدا یان خیزانان ژى
 دەیت. ھەرچەوا بیت، ھەبوونا هیلین سۆر ب ھەبوونا ھندەك ئاستین قەدەغە
 و توخىیین دەسنىشانکرى و گۆتتین نەھینە درکاندن و بۆیەرین نەھینە
 قەگىرانقە ھەقەندن. لی پرسىارا گرنگ ئەو ھەبوونى ئەف هیلین سۆر ھاتینە
 دناف رۆمانا نقيسەریدا؟ نەمازە ئەرکەكى رۆمانى ئەو ھەبوونى سۆر بپریت و
 خواندەقانى بھتە دناف ھندەك بەخچە و فەزا یین نەدیتى و بۆیەرین
 نەقەگىرايیدا. ئەگەر ئەف رۆمانە ل سەر دەمى رژیما چوویدا ھاتبا وەشاندن،
 دبیت مە ھزر د ھندیدا کربا، کو نه دوورە گەلەك بۆیەر و روودانین دى یین
 دیرۆكى ھەنە و دگەل ئیدیۆلۆژا رژیما سەردەمى بەرى سەرھەلدانى ناگونجن،

لهوا خيچين سور ل بن هاتينه كيشان. ئوو پرائيا نقيسه ر و ويژه ثاين وى سهردهمى، ئەف دهرده ديتينه كو ههتا بهرهمه كى وان ژبن مقهسكا سانسورى دهردهكفت، كومه كا خيچين سور ل بن هندهك ههقوك و ريزكين دهربراندى دهاتنه كيشان. لى نقيسه رى ل سالا ۲۰۰۴ئى، ئەف رومانه دايه چاپى. ئانكو نه تنى پشتى سهرههلانا بوهارا ۱۹۹۱ئى، بهلكو پشتى ههلوه شيانا ب تهقائى يا رژيما ديكتاتور هاتيه چاپكرن.

د پهره گرافى ژماره سفردا، ئەوى مه ب پيناسه يا دهسپيكي دايه نياسين، حيواره كا قهشارتى دناقبره نقيسه رى و په هله وانى رومانيدا دهيتته كرن، ههروه كو مه ل دهسپيكي دايه خوياكرن. د قى حيوارى مژداردا، به حسى كه سه كى ئەفسانه يى و ديروكى دكهت كو نه دووره به حسى مه لا مسته فايى بارزانى بيت: "من گوت: دبیت ئەف كه سه مليون جاران دناشوپا كورين قى ملله تى دا پهيدا بوويه و ههر جار دكراسه كى دا. گوت: من باوه رى ب كراس گهورينى نه بوو، ههتا من ئەف كه سه ناسكرى، ئەف كه سى ههر روژ دكراسه كى دا و ههر روژه كى ل دهقه رهك ژ دهقه رين كوردستانى خه بات و بزاق دكرن و جاران ژى بوويه شه ره فخانى به دليسى و پارچه ب پارچه و باژير ب باژير و گوند ب گوند گه ريباهه .. بپا۳".

ئه گه ر ئەم ل ديروكا نوو يا كوردستانى قه گه رين، ئەف ساخله ته تنى ل سه ر مه لا مسته فايى بارزانى دگونجن، ئوو مادهم به حسى مه لا مسته فايه (كو دسه ردهمى چاپوونا رومانيدا)، بهرهمى خه باتا وى دهسته لاتا سه ره كى يا جفاكييه و ب بابى روحى و نه ته وه ييى بزاقا كوردى هاتيه ب ناكرن. ئەفجا بوچى دى هيلين سور ئيخته بن هندهك دانانگه هين ژيانا وى. ئەگه ر هوسا بيت، نه دووره نقيسه رى هزر كر بيت كو وه كو هه ر له هه نكه كى ديروكى،

کۆمەکا ساخلەتین پەهلەوانیی و ھندەك ساخلەتین دی یین نە پەهلەوانی یین
 ھەژى قەشارتنى ل دەف ھەنە و ۋى قىايە تنى ساخلەتین ۋى یین پەهلەوانی
 بۆ ۋەرگەران خویا كەت. لى رۆمان ب خوە، بەحسى سەردەمەكى دىرۆكى دكەت
 كو ھىشتا مەلا مستەفایى بارزانى ئەو رۆلى دىرۆكى ۋەرنەگرت بوو، تنى ۋەكو
 سەركردەكى پىشمەرگەى ل بن فەرمانین شیخ ئەحمەدى بارزانى بوو.
 ھەرچەندە دبیت ئەقە نەبیت ژى، لى ھندەك ئىشارەتین بەلەز ھەنە بەرى مەدایە
 قى مگرتى. دەمى پەهلەوان ل بارزان و عەلى پسمامى ۋى ب ھەبوونا
 چەكدارین زۆرىن دەقەرى سەرسۆرمان دبن، پەهلەوان دەرسقىدا دبىرتى:
 "ئەرى پسمام، ئەقە بنگەھى مەزنى شۆرەشى يە، دقیت گەلەك چەكدار ھەبن، دا بشین
 خوە پيارىزن.. بپ ۱۱۷". ھەرچەندە مژارا رۆمانى ل سەر بزاقا خویوونىيە، لى
 ئەف ئىشارەتە بەرى مە دەتە ۋى چەندى كو بنگەھى مەزنى بزاقا خویوون
 ژى ھەر دەقەرا بارزان بوویە، كو پاشى مەزترین شۆرەشا دىرۆكا نوو يا ئازادى
 و رزگاربخوازی يا كوردى ژ قى دەقەرى (ب سەرۆكاتى يا مەلا مستەفایى
 بارزانى) ھاتىيە كرن. ب ھزرا من، نقىسەرى قىايە پىقەگریدانەكا سنسلەيى ژبو
 ھەموو بزاقین رزگاربخوازی يا گەلى كورد دروست كەت و شیوازەكى
 بەردەوامى بەتە خەباتى. ئەقە ژى دكۆكا خوەدا بابەتەكى ئىدیولۆژى يا
 نەتەۋەيى يا ھشياركرنىيە. لى دەھمان دەمدا ژى، ۋەكو قەبوولكرنەكا دەروونى،
 ۋەرگى بەرھەف دكەت ژبو شۆرەشا داھاتى يا مەلا مستەفایى بارزانى. د
 لەقتەيەكا بەلەز و زیدەباردا كو ژ نىكەكىقە مەلا مستەفا دەپتە دناف بۆيەراندا
 و ب قى شیۋەيى ل خوارى ۋەسف دكەت: "د ۋى ناقبەرى دا گەنجەك بزۆركەت،
 بەژن ناقنجى، لىكدای، دەستەك شەلوشە پكىن پشت پەزى دەر، دو رەخت ل ھنداقى ئىك
 گریدا بوون، تەفەنگەكا مانىشتەرا ئىنگىلىزى يا كەل ب مى قە و خەنجەرەكا درىژ دەر

شووتكا وی را، ئیکسەر هەموو رابوونەفە، ئەم ژێ رابوون... ئەفە مستەفایە، ئەو ژێ
 برای شیخ ئەحمەدە، هەر جەهکی تەنگافی و ئاسی شیخ ئەفی دەنیرتی.. بپ ۱۳۵". ب
 هزرا من، ئەف سوپرایزە ژبو بەرەفکرەکا دەروونی یا وەرگری ئینایە و
 پیکەگریدانەکا فەشارتی دناقبەرا شی پەهلەوانی نوکە و پەهلەوانی مالخولیانی
 بین نفیسەری (دەسپیکا پیناسەبیدا) پەیدا دکەت کو "پارچە ب پارچە و باژیر ب
 باژیر و گوند ب گوند گەریایە.. بپ ۳". هەرچەندە ئەف پیکەگریدانە نە سەرکەفتی
 و نەبەرەفۆزە ژبو رۆمانەکا دیرۆکی (ب کیمی ب هزرا من)، لی نە دوورە ئەف
 بەرەفکرەکا ژبو هندی بیت کو دی رۆمانەکا دی یا دیرۆکی ل سەر بزاقا
 رزگاربخوازی یا کوردستانی نفیسیت و دبیت بەحسی بابەتی شۆرەشین بارزان
 بکەت، یان شۆرەشا ئیلونا مەزن بکەتە بابەتی رۆمانەکا داهاتی.

ل پەرەگرافی داوی شی، کو راپۆرتەکا درێژا هەر هەژدە پەرەگرافین
 فەگیرایی ب خۆفە دگریت، هەرۆه کو د فەگیرانیدا هاتی، "راپۆرتەکا درێژە ل سەر
 فی گەشتی... دگەل بەندەکا ناما و چەند گۆتارەکین بچووک ژبو میری کوردان.. بپ ۱۷۲".
 ئانکو وی ئیشارەتی ددەتە وەرگری کو هیلین سۆر کۆمەکا بابەت و سەربۆرین
 نەگۆتینە و نابیت نفیسەر ژێ دەرباز بیت یان وان هیلان بەزینیت. لی مینا
 مامۆستایەکی ئایینی ددەمی وەعزی رۆژا ئەینیدا، بەزاندن و ب سەرەلبوونا
 فان هیلین سۆر ژبو وژدانا مرۆفی و دیرۆکی دەپلینت. هەرۆهسا ئاماژەیه کا دی
 یا تەفلیهەقبوونا خوهی یا نفیسەری و پەهلەوانی رۆمانی خویا دبیت، هەکو
 دبیریت: "دگەل کەسی خوهی ئاشۆپی هوون دکارن هەموو چیرۆکین ماینە ب رێفە
 بگەهینن داوی.. بپ ۱۷۲". ئانکو هەر وەرگەرک ل گورە ی هزر و دیتن و
 هەلوپست و رهوشا خوه یا دەروونی، دکاریت هیلین سۆر خویا کەت و

بەزىنەت. لى ئىسەرى ئەو بىياڭ ژى بۆ وەرگى نەھىلايە، دىت ژ خوە و پەهلەوانى خوە، نە پىتراست بىت كو پەيام و مەرەما سەرەكى يا گەھاندى. لەوا ب دووپاتكرنەكا مشت ژ دوودلى و گازندەڤە ئىشارەتى ددەتە هیلین سۆرین چىكرى و دڤىت ھندەك بەزاندان خویاکەت داکو وەرگر ھزر نەكەت رۆمانەكا مشت تەلىسم و ترسىنۆكى ھاتىيە ڤەگىران و ئىسەر نەویرىايە خوە ل بابەتى هیلین سۆر بدەت. د حىوارەكا ئاشۆپى يا دناڤبەرا خوەيى ئىسەرى و پەهلەوانىدا داخووزا ویرەكىيەكا پتر دكەت ژبۆ خویاكرنا راستىيان و بەزاندان هیلین سۆر. ئەڤە ژى ئامازەيەكا دىيە كو هیلین سۆر ھندەك بۆيەر و گۆتین نەڤەگىرايىنە. لى دەمى رەشى ئىسەرى (گىانى وى يى چاڤدیر) ھندەك ژ وان هیلین سۆر خویا دكەت، سەرتىرا خواندەڤانى ب بەرى دكەڤىت و بۆ خویا دىت كو ئەو هیلین سۆر نە تىشتەكى ھند گرنگ بوون كو ئىسەر ڤى رۆمانا دىرۆكى پى ب ناڤكەت:

- ل چاخى مە ل ئاڤا مەزن دای، گەلەك ترسىام و من ھەوار كر..

- ھەكو من ل باڤىن بەڤرىى دىرى ھەستەكا گۆھنىلى ھەموو گىانى من مەست كر بوو..

- ل چاخى قاسۆل پىش چاڤىن من مرى و ب دىتتا خوونى ئەگەر عەلى ملىن من نەگرتبا دا كەڤم..

- ل چاخى ئەز و خەجى ب تەنى، من دڤىا دەستىن وى بگرم و ماچەكى لىبدم..
بپ ۱۷۳."

ل گورەى پەرەگرافى داويى، ئەقە بوون ھىلپىن سۆرپىن نقىسەر و پەھلەوان ھەردوو ژى دترسيان بەحس دکەن، کو ھندەك رەفتارپىن مرؤقەكى سروسشتىنە و ب نەبوونا فان ھەلچوون و کاردانەوہ يىن دلينى، مرؤف نەسروسشتى دبىت. ئوو ھەرۋەکو مە گەلەك جارن دوپاتكرى، رۆمان خۇديكا ژيانىيە. دەرپرنا ھەست و نەستپن نقىسەرييە، كو بەرھەم و ئەنجامى سەربۆرەكا ئەپستىمى يا خوہى و ژيانەكا كەتۋارى يا دەرذۆران بەرچاڧ بكتە يان بئازرينىت. ئەڧ خوياكرنا داويى، بەرى مە ددەتە وى چەندى كو سەرەدەرى يا چىرۆك و چىڧانۆكىن فولكلورى يىن پەھلەوانان دگەل ڧى ھەلوپستى بكتەين، چونكو نقىسەرى د نەھۆشى يا خوہدا ڧيايە چىرۆكەكا مينا چىڧانۆكىن پەھلەوانان ڧەگىرىت و گيانەكى ئەڧسانەيى بكتەتە بەر پەھلەوانى رۆمانا خوہ. د نەھۆشى يا خوہدا، نەشيايە پەھلەوانى ب رەفتارپىن مرؤقەكى سروسشتى پەسن كەت و مينا پەھلەوانىن ئەڧسانەيى سەرەدەرى دگەل كرىيە، كو چ شاشى و سەتمىن و ھەستپن دلينى و ھەلچوونى د گەوھەرى كەساتى يا ويدا نىن. ئەوا ھاتى يان دھىتە درىكىدا، ژ چىكرنا ئاستەنگىن ھىزا شەرى و ھەز و پلانپن مرؤقى ڧانىنە.

ب ڧى چەندى ژى، ئەز دكارم بىژم كو نقىسەرى تەڧلپھەڧىيەكا بەرچاڧ ئىخستىيە دناڧ ھەردوو پەرەگرافپن دەسپىكى و داويىدا، كو دەرپرپنى ژ نەئارامى و دوودلى و ترسيانا نقىسەرى دكەت ددەمى نقىسپنىدا. ھەرچەندە چ جارن من نەڧىت بىژم كو ڧەرە نقىسەرى ھو گۆتبا يان ھۆسا نقىسپيا، لى ژبەركو فان ھەردوو پەرەگرافپن دەسپىكى و داويى، ستراكٹورا ڧەگىرانى بەر ب ھندەك دىتن و ئاشۆپپن دىڧە برىيە. لەوا ب ھزرا من، ئەگەر ئەڧ ھەردوو

پەرەگرافە نە کربانە پشکەك ژ رۆمانی، دا بەری خواندەقانی بەر ب هیلین سۆرین توخیانقە چیت و دا بیتە تەمامکەرا هزرا سەرەکی یا پەيامی و دا رۆمان پێ کاملانتر لی هیت. جەهی رۆمانی، هەرچوار پارچین کوردستانینە و ئەو هیلین سۆرین ب زۆری ل سەر لەشی هاتینە کیشان، فەرە بەینە بەزاندن. ژبۆ قی چەندی ژى هەژییە هەموو کورد ب مال و گیانقە خەباتی بۆ بکەن. ژ لایەکی دیشە ژى، نەدووورە ئەف تەقلیپەفکرن و شیواندنا هیلین سۆر، مەرەمەك بیت ژ مەرەمین نقیسەری کو وەرگری بیختە دگێژەفانکەکا هزرکرنی و هەلسەنگاندنیدا، هەرۆه کو ل داوی یا رۆمانی دپیژیت: "دەلیشا هزرکرنی بۆ خواندەقانی بەینە، هەکو ژ خواندنا بەرەمەتی تە ب داوی هات، نە هافیژیت.. بپ ۱۷۳".

ئو ل داوی یا قی پەرەگرافی، فەرە ئیشارەتی بدینە وی چەندی کا چەوا نقیسەری ب میناکەکی حیوارکیی هونەری، سەرەدەری دگەل پەهلەوانی خوە کریبە. هەرۆهسا هاتیبە دناف کەفلوژانکی خواندەقانیدا و ب چائی وەرگری سەحکریبە فان هیلین سۆر. ئانکو نقیسەری رۆلی هەرسى کاراکتەرین شەنگستەیی بین نقیسینا رۆمانی دیتینە؛ گیانی قەشارتی نقیسەری (پەهلەوان)، سەرپۆرا کەتوارکی (نقیسەر) و قەکرنا تەلیسم و شرۆفەکرنا هیلین سۆر (وەرگر). هەرچەندە ئەقە مافەکی رهوایی نقیسەریبە کا چەوا بنقیسیت و چەوا سەرەدەریب دگەل پەهلەوان و بۆیەرین رۆمانا خوە بکەت، لی ژبۆ رۆمانەکا دیروکی و پەيامەکا ئیدیولۆژی، لەزاندنەکا نەپۆزەتیقا ب میناکى شیواندنی دئیختە دلەشی دەقیدا.

کالی سهری سیریانى

د حیکایهت و چیرۆکین فولکلۆریدا، کالهکى ب ناسالقه چوویى و ریهسپى، دپرانى یا جاراندا، ژلایى جهسته ییقه بى تاقت و ل هیقى یا مرئییه یان ل هیقى یا وی په هله وانیه ئه وی دگه هتئى. لى ژلایى سهربۆر و زانین و پیزانیناقه، دهوله مهنده و ب ئاوايه کى ئه فسانه یى، هه موو پیزانین ل نک وینه و ل سهر سیریانه کیه، له وا دبیزنى کالى سهرى سیریانانا. چونکو ل سهر سیریانانا دمینیت کو ریکا دروست نیشا په هله وانى بدت، یان ب کیمى ساخله تین ههر ریکه کى بو په هله وانى خویا دکهت و برپارى ژبو په هله وانى دهیلت. دحیکایه تیدا، ئەف کاله رۆلى کاراکتهرى هاریکار دبینیت و بى وی، په هله وان نه شیت سهرکه فیت یان ناگه هته مرادا خوه. ئوو بابه تى هه فرکى دناف پرانى یا حیکایهت و چیرۆکین فولکلۆریدا، ئەو هه فرکى یا دیرینا دناقبه را هیزا خیرى و یا شهردایه کو ل داویى هیزا خیرى ب سهردکه فیت و دوماهییه کا دلخۆشکه ر ژى چى دبیت. حیکایه تبیژ ل دوماهى یا هه مى چیرۆکان دبیزیت کو هه مى ب مرادین خوه دلخۆش بوون و تنى ئەز هاتمه فه و کهسه کى چو نه دا من.

زانا یین چاره سهرکارى یا دهروونى، تهکنیکا چاره سهرى یا زارۆکین ترۆمادار ب چیرۆکا شەش پارچه یى ژ حیکایه تا فولکلۆرى وهگرته ییه: دبیزنى شەش پارچه یى چونکو چیرۆکا چیکرى ژ شەش پارچه یان پیک دهیت (په هله وان، ئەرك و ئارمانجین په هله وانى، ئەو ئاسته نگین دکه فنه دریکا په هله وانیدا، کاراکتهرى هاریکار، ئەنجامى هه فرکى یا دناقبه را هیزین خیرى و شهردا، دوماهى یا دلخۆشکه را چاهه ریکرى). ب فى چهندى ژى، زارۆك دى

چيروكا ترومايا خوه ل گورهی فان ههر شهش پارچهيان رهسمکته و نهو ب
خوه دئ بيته پشکهك ژ پروسهيا چارهسهريئ کو ب تيروتتهسولي ئاستهنگ و
کاراکتهريئ هاريکار شروفتهدکته.

ژبو دارشتنا ئي روماناب هزر و ژياتي يا نهتهوهيي ئيديولوژکري ،
نقيسهري مفايهکي باش ژ حيكايهتا فولکلوري ديتيه. پههلهواني روماني
(نهحمه دئ بههدينی) دووجاران کهفتيه ههمبهر کالهکي سهري سيريانا؛ جارا
ئیکي دهمي نامهين ميري وهرگرتين و وهغرهکا نهديار و مشت مهترسي
کهفتيه پيشي يا نوونهرين ميري، پهنا بره بهر کالهکي سهري سيرياني: "بهرف
پيرهميري دچووم. نزانم چاوا ل نهوي چاخي نهنتيکه هزرهکي خوه ل سهري من دا، من
ههروهکي ريشينگهکي دچيروکين نهفسانهيي دا و بهرف کالي سيرياني دچووم. گهلو
قههرهمانتيا ميرزاي ل بيرا من دهاتا؟! يان ژي نهز ب خوه ببووم ميرزايهکي نوو..
بپ۱۷". نهفه کليلهکه دکهفته دهستئ خواندهفانيدا کو دئ نهف پيرهميره بيته
کاکتهرهکي هاريکار ژبو وهغرا نهديارا پههلهواني. لي ل شوينا پههلهوان هزر
و ئهرك و ئارمانجا خوه خوياکته و پيرهمير ريکهکي ژ سيرياني بو
ههلبزيريت، نقيسهر چيروک و ههفرکي بين دهرووني بين دناخا پههلهوانيدا، ل
سهر زاري پيرهميري خويا دکته. نهفه ژي ساخلهتهکي دهقين ويژهيه
(نقيسهري ب زيرهکانه)، ههمي مالخولياني و هزرين خوه بين ههفرک، ب
سهربورا پيرهميري فهديگيريت. ل دهسپيکي ديپزيت، "من ههست دکر سهربورهکا
کهفتار و ژيانهک تير هنگام د نهئي چيروکي دا ههيه.. بپ۱۷". نهگه ل گورهی
شروفتهکاري يا دهرووني سهحکهينه ئي ههستکرنئ، نهز وهسا هزر دکهم کو
نقيسهري ژيانا پر هنگاما چيروکا پههلهواني ئيسقاتکرييه سهر ژيانا پيرهميري و

هەردوو چیرۆك (چیرۆكا پەهلەوانی و سەربۆرا پیرەمیری) تێكەه لكرینه و میناكەكی جوانی هونەری ژنی چێكرییه. چ ب ئاگەه بیت یان بێئاگەه، چ ب هۆشدارى یا رۆماننقیسهكى بیت یان ب نەهۆشى یا حيكایه تیبێژهكى شارەزا و مشت سەربۆر بیت، نقیسهرى ئەف بابەتێ تێكەله لكرنا هزرین هەلاویستی یێن پەهلەوانی (كو هزرین نقیسهرى ب خوهنە) و سەربۆرین مام سلیمان ب جوانی و شاعرانه دۆماندینه. د چەند لەقته یاندا ددهته خویاكرن كو:

- ژ بۆریان را دگری و ژبو هاتیان دكەنى. هەر ئەو ب خوه د پێكەتێ خوهدا خەمەكا مەزن و خوشیهكا رەنگین بوو.. بپ ۱۸.
- پیرەمیری هەكو ل پالا گری دنیری دگری و ل پالان دنیری هیسترین خوه پاكرژ دكرن... بەلێ تشتی گرنگ من دزانی ئەو پالە خوشیهكى بۆ وى پەیدا دكن و ئاشۆپەك وى دئیشینیت.. بپ ۱۹.
- بەلێ وئ عەقدا خودی چو جوانی ل سەر عەردی نەهێلا بوو، خودی یێن وەسا هەر بۆ بەلا و ئاریشین مەزن ددت.. بپ ۲۴.
- پیرەمیر و زارۆ ژى دكوشتن.. فهیتى و دەستدریژی نامووسا وان ژى كریوون، نامووسا مەیه، ئەم ژ نووكا ب سەر خوهدا پۆشمان بووین، مە وەسا نەدخوهست، دبەر دینى خوهدا ئەم چوو بوون شەرى، بەلێ وان ئەو كریا مە نەدقیا بێتە كرن.. بپ ۳۹.

ئەگەر ئەم ژلایى دەروونیقه ل فان لەقته یان بنیرین، دئ شیین كۆمهكا جهقهنگ و ئیسقاتاتین نقیسهرى ل سەر خویاكهین. مامی سلیمان ژبەر ژدەستدانا هەر چوار برا و خویشكا خوه دگری كو ل پالا گری بوویه گۆرستان، دقهشارتی بوون. ژبو ژيانا هەنۆكهیی و هەر شەش كورین خوه یێن كاركەر دكەنى. پەهلەوان ژى ل بۆرى یێن تێكچوونا شورەشا شیخ سەعیدى پیران دگری و

ژبو ئايينده يې گەشبينى بهيت دكەنى. تېكەه لېوونا گرنژين و تنگژينا پەهلەوانى
 و پيرەمىرى، نيشانا تېكەه لېوونا ھەردوو چيرۆكانە: "دېمى وى وەكو گولپەكا
 زەرگولى گەش دېوو، دلئ من ژى وەكو دلئ وى خوەش دېوو، دگەل گرنژينا وى ب رەوش
 دېوو، و دگەل گريا وى نەخوەش دېوو.. بپ۱۹". نەمازە نامە يېن مىرى وەكو گرۆفەكى
 بەرھەست دپاخلا ويدا سەما دكرن. ئەف ھەشكېشا پشتگوھ ھاقتينا رابردوويى
 و پېشوازيكرنا گەشبينانە يا رۆژين ھاتى (يان يېن دى ھين)، بياقى چيكرنا
 ھەفرىكپەكا دەرروونى يا مشت ژ خەم و خوئشى ب خوئە دگرىت. پەهلەوان
 ھەلگرى خەمەكا مەزنە كو دى دژيانەكا مشت ھنگامدا بۆرىت، لى ئەف خەم و
 ھنگامە خوئشپپەكا رەنگين ل دەف پەيدا دكەن. خوئشى يا رەنگين (نە يا مەزن)،
 گەلەك ئاستين ھەمەرەنگين خوئشى ب خوئە دگرىت؛ خوئشى يا خەباتى،
 خوئشى يا پەهلەوانى و پايدارىي دناف كەسوكار و مللەتى خوەدا، خوئشى يا
 ب دەستقەئينا ئازادىي و خوئشپپەكا دەرروونى يا ھەستكرنى ب مفادارى و خوە
 كېمەدېتى. ھتد. خوئشى يا مامى سليمان ژى ھەبوونا شەش كوران ژ وى ژنا
 بوويە سەدەمى ژدەستدانا برا يېن وى و ب رەوشكەفتن و پەرلاخبوونا خيزانا
 وى دناف گونديياندا كو ئەو ژى دكەفتە دخانا خوئشى يا دەمانكرنا پاشەرۆژەكا
 گەش و پايدارىيدا. ھەرەسا تېكەه لكرنا خوئشى و نەخوئشى، ئىشارەتەكە ژبو
 ھەفتەرىيى يا ھەقدژان و رېژەيىكرنا ھزران و بۆيەران كو نەدوورە د ھوندرى
 خرابييدا باشپپەك ھەبىت و دھوندرى باشييدا خرابى ھەبىت. ئەو ژنا وى
 نەدشيا سەحكەتى ژبەر (خەما مەزنا) ژدەستدانا خوئشتشى يېن خوە، ھەر ئەو
 ژنە بوو بوويە سەدەمى ئينا شەش كورين كاركەر كو شوونگرتنا براين
 ژدەستدایى بکەن و خەما مەزن ب خوئشپپەكا رەنگين بگوهورىت.

ھەرۋەسا ئەم دكارين وى ژنا جوان (بەييوون) ب دۆزا رەوا يا
 نەتەو پارېزى يا نقيسەرى ب شوبهينين. د راماين فەرھەنگيدا، ھەردەم جوانى
 ژبۆ خۆشىي و ئارامبيي دەيت. لى دەما دپيتە بەلا و سەدەمى ئاريشين مەزن،
 ھەفتەرييى يا ھەقدژان پى دەيتە خوياکرن. جوانى و بەلا كو خۆشى و
 نەخۆشىنە دئىك بۆيەردا ھەفتەريب دبن، مينا خەباتا سەخت و ب زەحمەتا
 ژبۆ دۆزەكا رەوا و ھەژى. د دريژاھى يا دىرۆكا بزاقين رزگارخووازي يا
 كوردستانيدا، ھەردەم ئەف دۆزا جوان و ھەژى، بوويە سەدەمى بەلا و ئاريشين
 مەزن ژبۆ خيزان و خوييى خەباتكەران. ئوو پۆشمانى يا مامى سليمان ژ
 پشكداريكرنا د شەپرى دژى ئوورساندا، ئىشارەتەكا مەرەمدارە كو فەرە ژ نھۆ
 پاشقە ئەم ب ئايىنى نەھينە خاپاندن و روندىكان ژبۆ رابردوى نەريژين، يا
 چوويى چوو، لى يا گرنگ پاشەرۆژە: "دبەر دينى خوودا ئەم چوو بوون شەپرى، بەلى
 وان ئەو كر يا مە نەدقيا بيتە كرن...بپ۳۹". پۆشمانى راما نا ھەبوونا برپارەكا
 چەوت ددەمەكى بۆريدا ددەت. ھەرچەندە ھەر برپارەكى (چ چەوت بيت يان
 راست) ددەمى خوودا كۆمەكا بەھانە يين بەرھۆز ھەبووينە، لەوا ھاتىيە دان.
 لى دەمى كەسەك پۆشمانى يا خوۋە دەردپریت و دانپيدانى ب شاشى يا بۆرى
 دكەت، ئاماژەيەكە ژبۆ نە ئەنجامدانا ھەمان كرياتى. ل ئيرە ژى نقيسەرى دقیت
 بيژتە خواندەفانى كو ئيدى نەما جارەكا دن ئەم ب ئايىنى بەھينە خاپاندن. ژبۆ
 شى چەندى ژى، كەسەكى ئەرمەنى و ئىكى مەسيحى كرينە پەھلەوانين لاوھكى
 و ھەقربازين كاروانى نوونەرين ميرى كوردان پى كاملان كريبە.

ژ لايەكى ديقە ژى، دكلتورى كورديدا نە تنى كالين سەرى سپريانى،
 بەلكو ھەمى پيرەمير جھى ريزگرتن و شەھنازي پيكرننە. ب ھزرا من، ئەقە

بۆ وئ چەندىڭ قەدگەریت کو کەسى پیرەمیر خوەدان سەر بۆرە و گەلەك دونیا یا
 دیتی، چونکول گورەى تیۆرا زانینى مروڤ ب سەر بۆران فیرى ژیانى دیت.
 ئو ھەرکەسى پتر دونیا دیت بیت شارەزاتر و ژیرمەندترە. لى پیرەمیر
 دەر برینى ژ رابردوویى دکەت و پەھلەوان ب چاقەكى رەخنەیا ھەلسەنگاندنەیی
 ل رابردووی دتیریت. سەر دەریى دگەل ھەنۆکەییى دکەت و پلانا ژیانەکا نوو
 ژبو پاشەرۆژى دادنیت. ب ھزرا من، ئى دووانیزمى نقیسەر پالدایە کو
 پۆشمانیى بیختە ھزرا مامى سلیماندا و ئەو ب خوە دانپیدانى ب شاشى یین
 بۆرى بکەت، داکو ریازەکا دروست ل سەر ئافاکەت. لى وەکو ھەر کەسەكى
 دى یى ھەچکۆھەیی دناڤ جفاکیدا، نقیسەر ژى بەرھەمى پەرۆدەیی یا مەژىى
 رابردوویى جفاکیە. لەوا ب پەسندانەکا راددە بەدەر، زانین و شارەزایى یا
 مامى سلیمان وەسف دکەت، "ئەوى ئیشارى وەكى وان زارۆکین ژنوو ب زمان کەتى و
 ژنوو دتشتان دگەھیت لى ھاتبووم، ھندى چیرۆک و سەرھاتى یین من گۆھلى بووین و
 ھەموو پرسیارین ژ زارۆكى یى ھەتا وی چاخى ب من را مەزن بووین و نەدھاتنە
 بەرسفدان دسەرى من دا دزقرین.. بپ۰۴".

ئەف پیروژکرنا شارەزایى و پیزانین پیرەمیری، نیشانا مەژىى رابردوویى
 نقیسەرى ب خوەیە. نە دوورە ژ ئەگەرى بیھیزی و ھەژارى یا پاشخانەکا ھزرى
 یا کونکریت ھات بیت. چونکول گورەى جھ و سەردەمى رۆمانى، نقیسەر یى
 سەر دەریى دگەل کریارەکا گۆھورین و نووکرنى دکەت و ئاماژە یین مەرەمدار
 ددەتە سوباهى و ژیانەکا دى یا جودا ژ یا چوویى. ئەف گریدانا پیروژکرى ب
 پیرەمیرەكى گوندیقە، دەر برینى ژ تیگەھى گوندیياتى و مەژىى رابردوویى دکەت

کو هه می تشتی که فن ره سە نه و شه نگسته یه ژبو دانانا هەر ئاهاهییه کی نوو.
ئه فه ژی دگهل ئیدیولۆژی یا نه ته وه پاریزی درۆمانیدا ناگونجیت.

ئه و ب خوه وه کو پرۆسه یه کا پهروه دهیی یا گوندان، زارۆك ل سه ر
ریزگرتن و گوهداری یا که سین ژخوه مه زنتر دهیته ئاراسته کرن. ئوو ل گوره ی
زانستی نوو یی پهروه ده کرنی ژی، فه ره زارۆك ریژی ل که سین ژ خوه مه زنتر
بگریت، ب مه رجه کی کو که سین مه زن ژی ریژی ل هه لویست و هزر و
تیه زرینی وی بگرن. پشکا ئیکی یا ئی هه ئۆکی، مینا عورفه کی جفاکی لی
هاتییه و هه ر هفتاره کا بیته عورفی جفاکی، دبیته جهی ریزگرتن و پیگیری یا
خه لکی جفاکی. لی ده می دگه هته وی راده ی کو په هله وانئ رو مانئ (ئه وی دی
گوهورینه کی دجفاکی و عورفین جفاکیدا که ت) بیژیته، "چونکی هند من خوه ل
به رابه ر مامئ سلیمان بچووکا ددیت. من هزر دکر کو دشیت به رسفا هه موو پرسیارین من
بدهت.. بپا۴". هینگی بابه ت ژ ریزگرتنا عورفین جفاکی ده ردکه ئیت و به ر ب
هه ستین ده روونی یین خوه کی مدیتنیفه دچیت ل به رانبه ری روژین دی هیین.
ئه ف خوه کی مدیتنه ژ ئه گه ری دوودلی و هه ئرکی یین ده روونی یین کو دبنه
سه ده می ئالۆزی و پیشوپاشکی یا بریاری، په یدا دبیت. ئه فا ئه م پالداین کو ئی
شروقه کرنا ده روونی بدهینه ئی هه لویستی (نه شروقه کرنا عورفین جفاکی)،
گشتیکرنا ئی تیگه هییه. هه ر هزره کا مروئی باوه ربیه کا ره های پی هه بیت، دی
هه ولده ت گشتاندنی پیکه ت و هه می خه لکی جفاکی تیدا پشکدار که ت، "من
هزر دکر هه ما دچاقین من بته ئی دا یی مه زنه، به ئی من دیت هه موو به ره ه قبووی وه سا
لی دنیرن.. بپا۴".

هندەك جاران كریارا گشتاندنی مینا بەهانه یەکییە ژبو رهواکریا تیگهههکی
مروّف ژئ نه پشتراست. لی ئەو ب خوه ژئ ئەنجامی ئالۆزییه کا دهروونییه.
نه دووره ژئ، نفیسهری ئەف بابته ژبو هندی ئازراند بیت کو ئی رهفتارا
پیرۆزکریا رابردوویی رت بکته و رهسمهکی کهتواریکی هونهری ژ حیوار و
مونولۆگین پهلهوانی خوه دروست بکته. د رۆمانیدا رهسمرنا رهوشا ههیی،
ریکه که ژ ریکین رهتکری و خوه نهرازیکری. لی چونکو ئەزا نفیسهری د
دریژاهی یا رۆمانیدا ئاشکرا و بهرههسته، لهوا مه سهردهری دگهل شرۆفه کاری
یا دهروونی یا خوهیی نفیسهری کر.

جارا دووی، دهمی پهلهوان گههشتیه نك شیخ ئەحمه دی بارزانی، هه مان
میناکی کالی سهری سیپریانی دووباره دبیت، "لی ژهه مووان پتر دئاشوپا من دا
راوهستیای، وینی کالهکی سیپریانی بوو.. بی ۱۰۹". د ئی جاریدا کالی سیپریانی نه
بۆیه ره که ژ رابردوویی و بیرهاتنه کا خۆشه، به لکو کاراکته ره که دناف گهرمه
گهرما رووداناندا. شاره زایی و سه ربۆرین وی دیبائی هه لسه نگاندن و ری
نیشانان و هاژوتنا بۆیه رین هه تۆکه ییدا کاریگهرن کو دگهل ئەرک و رۆلین
پهلهوانی دگونجن. لی نفیسهری ب هه مان پیرۆزی یا مام سلیمان سه ره دهری
دگهلدا نه کرییه، نه دووره ژبه ر هندی بیت کو که ساتیه کا به رجه سته یی یه د
بیردانکا دیروکیدا و هه ر به حسکرن و په سنکر نه کا بکته، دی دچوارچوئی
روودانین دیروکیدا، یی چوارچوؤه کری بیت. لی دحاله تی مام سلیمانی
پیره میردا کو که ساتیه کا مه عنه ویه و ب ره های یی یا تیگه هین جفاکیشه هه قبه نده،
هه رده م سه ره دهریه کا غه یی یی یا ره های یی دگهل دهیته کرن: "هه ر تشته کی مامی

سليمان گرنگه. ههتا چيروکين وي ژي گرنگن.. بپ۶۳". مهژي بين رابردوويي ژي ب ساناهيتر دشين سهردهريي دگهل تيگههين رههايي بکهن.

قه گيرانا حيكايه تا فولكلوري د رومانيدا

ئهز ولسا هزر دکهم کو حيكايه تا فولكلوري و رومان تا رادديه کي زور ب سهرپکفه دچن. نه دووره ئهفسانه يان چيخانوک يان حيكايه تا گه لييري يان ژي چيروک و سهربورين په هله وانان (داستان)، ماک و زيدهرين سهره کي بين روماني بن. لي هه ژانره کي ژ فان ژانرين ژيگوتي ساخلهت و تايه تمه ندي بين خوه بين تايهت هه نه. ئهفسانه چيروکين خوداڅه ندان و نيښ خوداڅه ندانه، کو شهنازي بين په هله وانين مروښ يان نيښ خوداڅه ند تومار دکهن. هه څرکي بين دنابه را خير و شهريدا، پرسيارين هه بووني، ماني، مرنئ بهرچاف دکهن و رهه نده کي فيلوسوفي ب خوڅه دگرن.

چيخانوک مه رهمه کا په روه ده يي و شروڅه کاري ب خوڅه دگريت، ب هووريني سهردهريي دگهل بويه رين ناشويي بين نه به رهوژ دکهت. لي په هله وانين فان جوړه حيكايه تان بوياعني خوداڅه نديي پيڅه نينه. دپرانيا جاراندا، چيروکين هه څبه ندي يا مروښي و ژيانا وي يا که تواري دگهل ئاژهلان و گناوهران و ژمه چيترانن. ئه څ جوړه چيروکه مشته مه رهمين څه شارتينه، کو ناشويه کا دهوله مند و بهر فرهه تيډا دهيته بکار ئينان. دبیت ئهفسانه وه کو زيدهره کي سهره کي چيخانوکان بيت، لي چيخانوک قوناغه کا پيشکه فتيترا هزرکرنئ و سهردهريکرنا دگهل بويه رانه، کو مه رهمين ئاشکرا و په يامين مه رهمدار دپشت ريزکاندا هه يه. چيروک و سهربورين په هله وانان، حيكايه ته کا

فولکلوری یا گه لیږییه. لی گرنګییه کا زور دده ته ئاشوپ و رولی په هله وانان دهه می بویه راندا کو هنده ک جاران (ب ئاوايین جهه نگی)، ساخله تین په هله وانان دگه هینه ئاستی پیروزی و خوداڤه ندیی. نه گه رب هه لبه ست بهیته فه هاندن دپیژنی داستان و داستانیین ئه ښنداری و په هله وانیی هه نه کو زیده رووییه کا ل ئاستی پیروزی دکه څته سهر و دپه تته بویه ره کی رادده به ده ری به ره وزی. مشه جاران گیانی پیروزی خوداڤه ندان و مروځین ل ئاستی خوداڤه ندان، رولین سهره کی داستانیین په هله وانیدا دگیرن.

حیکایه تا گه لیږی (یان فولکلوری)، چیروکه که بابه تین جفاکی و رولی ئیکگرتنا خیزانی تیدا زاله، دهر برینی ژ زیانا که توارکی یا مروځی دکه ت. مه ره ما سهره کی ژی پاراستنا خیزانییه و ههر ده ره ک ل گوره ی ره وشا زیانی و به ره می و ژینگه ها خوه، بویه ریڼ هه مان چیروک فه دگیریت. ب فان هه ښه ندی بین خیزانی و ئیرینی نیزیکی که توارکی، ژ داستان و چیقانوکان دهیته جودا کرن، کو ژ تیرامانیین فیلسوفی یین پرسا هه بوونی و بابه تین میتافیزیکی څالایه. پتر دا کوکی ل سهر که توارکی یا بابه تان دکه ت و شیره تین مه ره مدارین سهر که فتنا لایه نی خیری و هاریکاری تیدا هه نه. هه رچه وا بیت، فان جوړه حیکایه تان حزووره کا کاریگر و بهرچاڤ دناف مه ژیی هه می جفاکاندا هه یه. فه کوله ریڼ فولکلوری و ویره یی میلی، فان چیروکیڼ گه لیږی ژبو دیراسه تکر و شروفه کرنا که لتوری جفاکان بکار دئینن. نه ف هه می حیکایه ت و چیروکیڼ ژیکوتی ژناف وژدان و هه ښه ندی بین به ره مه ښان و ئاستی هزرکرنا مروځی دهر دکه څن و دبنه مولکی هه می ملله تی یان کومه کا ملله تان.

لى رۆمان چىرۆكەكا چىكرىبە ژ خەيال و سەر بۆرا كەسەكى ھونەرمەند دەردكە ڧىت. دىياندايە شان ھەمى شىوازىن حىكايە تا فولكلورى، ۋەكو ئەلەمىتتەن ئاڧاكرن و ڧەگىرانى ژ بۆ مەرەمىن جودا جودا بكار بىنيت. ئو دەھمى حالە تاندا، چىرۆكەكا بەرھۆزە و دەرپرېنى ژ ئارىشە و ئۆمىد و دىنى و ھزر و رەڧتارېن جڧاكى دكەت. خوە رۆمانا ئاشۆپى ژى (ل گورەى ھندەك رىسا و ساخلەتېن تايبەت ب رۆمانا ئاشۆپىشە)، دكەڧتە سەر سىككەيەكى دياركرى كو دەرپرېنى ژ ھەمان سىگۆشە يا ھزر و دىنى و رەڧتارېن مروفايەتېى بكەت. رۆمانا دىرۆكى ژى، شىوازەكە ژ شىوازىن نڧىسىنا رۆمانى و نڧىسەر بابەتەكى دىرۆكى يان كۆمەكا بابەتېن دىرۆكى و جڧاكى ب ھەڧرا دكەتە ھىڧىنى بۆيەرېن رۆمانى و ل گورەى پەيام و ئىدىولوژى يا خوە، بىدەرا قەومىنا بۆيەرەن ددەتە باى. ب ھزرا من، رۆمانا دىرۆكى، نە ڧەگىرانەكا رویتە ژ بۆ تۆماركرنا ھندەك بۆيەرېن دىرۆكى، چونكو تۆماركرنا دىرۆكى كارى دىرۆكڧانانە، لى بكارئىنانا دىرۆكىيە (ۋەكو ئەلەمىتتەكى سەرەكىي ئاڧاكرنى) ژ بۆ دانانا چىرۆكەكا مەرەمدار و مشت ژ ھەلوپىستېن مروفايەتېى. ب ڧى چەندى ژى، خواندەڧان دى شىت خۆشپىيەكا ھونەرى و مفايەكى ئەپستىمى ژى ۋەرگرىت. ئو ب ڧى خۆشى و مفايى ۋەرگرتى، دى ب ئاوايەكى كارىگەر و ئەرىنى، سەرەدەرىي دگەل بۆيەر و پەيامىن ڧەگىرايى بكەت.

ھەلبەستەن و رۆماننڧىسەكى مىنا ھزرڧان عبداللە، كو زارۆكىنى يا خوە ل گوندەكى كوردستانى قەتاندى، پاشى ھاتىيە گوندەكى مەزنترى ب ناڧى باژىرى و دەست ب كرىارا نڧىسىنا ھەلبەستى و بابەتېن و پىرەيى كرى، پاشى دەمەكى ژىي خوەيى پىگەھشتى ل باژىرەكى ئورۆپى بۆراندىيە. ئانكو سى ژىنگەھ و

سى سەربۆر و سى كەلتۆرپن ژەھەجودا و ھەفتەمامكەرىن پىشاژوئا ژيانى .
 ئەفجا سروشتيبە كو عورف و تيگەھين ھەرسى جفاكان، ب ھەموو
 ھوورھووركين ژيانا كەتواری يا رۆژانەفە كارتىكرنى بكنە سەر شيواز
 تيھزرين و رەفتارپن نفيسەرى . ھەر نفيسەرەك چىكرى ژيار و جفاكى خويە .
 لى سەربۆر و فەريژپن ھزركرنە كا رەخنەيى و ھەلسەنگاندنەيە، ھندەك جارن
 قالىي ھەيى دبەزىنيت و بەر ب داھيتان و ئافراندنيثقە دبەت . ژبو ئى داھينانا
 ب ويژەي ھاتيبە ئەنجامدان، نفيسەرى مفا ژ ھەرسى دانانگەھين ژيانا خوە
 ديتيبە و ب شارەزايى د بەرھەمپن خوە يپن ويژەييدا بكار ئيناىە . چيروكا
 گەلپرى كو يەك ژ پىكھاتەيپن سەربۆرا نفيسەريە (وھكو ئەلەمپنتەكى
 كاريگەرى تيگەھشتنا خپرى و شەرى)، دپرانىبابەرھەمپن نفيسەريدا دھيتە دپتن
 (ب نەمازەيى چيروك و رۆمان) .

ب كارئينانا چيروكا گەلپرى دناف ھەر بەرھەمەكى ويژەييدا، نە فەگيرانا
 چيروكەكيە ژبو دەمبۆراندنى و ھاويشكرنى . لى تيھزرينەكا جەفەنگى و
 مەجازيبە ژبو كۆمەكا رامن و مەرھەمپن باركرى ب ھندەك پەيامپن ھەمەجۆرپن
 ئاراستەكريقە . ھەم فەگيرانا بابەتەكى كەلتۆريە (كو پرانىباجفاكين جيھانى،
 سەرەدەرىي دگەل تيگەھى ھەمان چيروكا گەلپرى دكەن)، ھەم تەوزيفكرنەكا
 ويژەيبە ژبو ھاژوتنا بۆيەر و گەھاندنا پەيامان . ژلايەكى ديثە ژى، نافەرۆك و
 پەيامپن چيروكا گەلپرى دناف لثين و رەفتار و تيھزرينپن ھەموو كاراكتەراندنا
 دھيتە دپتن . ھەرۆھكو كەسى كورد ب عەقلىتەكا كوردى ل ئورۇپا بژيت، يان
 كەسەكى باژپرنشين ب عەقلىتەكا گونديبەكى رەفتارى دگەل دەر دۆر و جفاكى
 باژپرى بكتە . ئەفە ژى بو سەردەمى زاروكينى يا وى دزفريت كو ل گوندى

ژیایه. ل گورهی بۆچوونین فرویدی، هەر پینج سالین دەستیپیکا ژیی مرۆفی، پڕانیبارەفتار و هزر و دلینی یین مرۆفی دەستنیشان دکەت. لی ئەوا دکەیسێ (هزرقانی) دا دقەومیت، نه سه‌ره‌ده‌ریکرنه‌کا ساکارا گوندیکانییه دگهل کاراکتەر و به‌ره‌م‌ین خوه یین و یژه‌یی دکەت، به‌لکو ته‌وزیفکرنه‌کا داهینه‌رانه‌یه کو وه‌رگر ههم خۆشیی ژیی بینیت و ههم مفايه‌کی ئەپستمی و پاشخانه‌کا که‌لتۆری ژیی وه‌رگریت. ئوو چونکو کریارا هه‌لسه‌نگاندن و شرۆفه‌کاری یا ده‌روونی، بیی خواندنا ژینگه‌ه و سه‌ربۆرا نقیسه‌ری و هه‌قه‌ندی یا وی ب‌بابه‌تی رۆمانیقه‌ کاملان نابیت. له‌وا ژیان و ئاستی ره‌وشه‌نبیری- جفاکی نقیسه‌ری د‌گه‌له‌ک دانانگه‌هین شرۆفه‌کرنیدا ده‌یته‌ سه‌ر شائۆیا بۆیه‌ران. ئەز وه‌سا دینم، کو سه‌متا هه‌موو بۆیه‌ر و په‌یامین رۆمانی، ل بن سیبه‌را تیگه‌ه و دیتن و ره‌وشه‌نبیری یا خوه‌یی نقیسه‌ریقه ده‌ینه‌هاژۆتن. چونکو رۆمان چیرۆکه‌کا چیکری یا نوویه، نه‌فه‌گیرانا حیکایه‌ته‌کا گه‌شنا گۆتییه.

لی تشتی هه‌قیشک دناقه‌را رۆمان و حیکایه‌تا فولکلۆریدا، هه‌ردوو سه‌ره‌ده‌ریی دگهل عورف و عه‌ده‌ت و تیگه‌هین جفاکی دکهن و ب‌په‌یامین ئاراسته‌کری دداگریته. ئەگه‌ر ئەم رۆمانی ب‌خۆدیکا جفاکی دانین، کو رۆله‌کی کاریگه‌ر د‌ره‌سمکرنا جفاکیدا هه‌یه. حیکایه‌تی ژیی هه‌مان رۆلی کاریگه‌ر د‌ره‌سمکرنا عورف و عه‌ده‌تین جفاکیدا هه‌یه. حیکایه‌ت هنده‌ک ئەله‌مینتین شه‌نگسته‌یی یین بۆیه‌ران و ره‌فتاران ب‌خۆفه‌دگریت. حیکایه‌تی ژیی ل گورهی عورف و عه‌ده‌ت و به‌ها یین جفاکی و ره‌وشا ده‌روونی یا که‌سین کۆمه‌لگه‌یی، فان بۆیه‌ران فه‌دگریت. ئەفجا هه‌مان گه‌وه‌ری حیکایه‌تی ل ده‌فه‌رین جوداجودا، هنده‌ک ئاراسته‌ یین جوداجودا دده‌نه‌ روودانان.

رۆمانا ھېلىن سۆر، ميناكى حيكايه ته كا فولكلورى ب خوڤه دگريت، كو ب شيوه يه كى هونه ريى جوان و ريكنخستى هاتيه هوناندن و فه گيران. لى ل شوينا به ها يين گشتى يين جفاكى و جه و دهمين بى دوماهى يين حيكايه تى، رۆمان جه و دهمين دياركرى ب خوڤه دگريت و به ها يين جفاكى يين تيدا هاتينه بكارئينان، فه ريژا هزر و هه لويستين نقيسه رينه (ل جه و دهمه كى دى يى دياركرى). لى سه رهاى ئى چهندي ژى، رۆمان مشته ژ له قته و ساخله تين حيكايه تى كو ب هه فرا دگه ل پلان و فه ريژا هزرا نقيسه رى، جفاكى كورده واريى پى رسم دكه ت و خوشيه كا مفادار يان مفايه كى باركرى ب خوشيى دده ته وهرگرى. هنده ك ژ وان ساخله ت و ئماژه يين ب ئاگه ه يان ب يئاگه هى دگه ل حيكايه تا فولكلورى دگونجن ئه قين ل خوارينه:

۱. هه بوونا په هله وانين چيقانوكى:

چيقانوك ب وى چهندي ژ چيروكا هونه رى يان حيكايه تا گه ليرى دهيته جوداكرن، كو چيقانوكى مه رمه كا په روره يى و شوڤه كارى هه يه و ب هووربى سهره ده ريى دگه ل بويه رين ئاشوپى يين نه به رهوژ دكه ت. دپرانى يا جاراندا چيروكين هه قبه ندى يا مروڤى و ژيانا وى يا كه توارى دگه ل ئاژه لان و گناوهران و ژمه چيترانن فه دگيرن. ئه ف جوړه چيروكه مشت مه رمه مين فه شارتيه كو ئاشوپه كا دهوله مه ند و به رفره تيدا دهيته بكار ئينان. ئه و چيروكا مامى سليمان بو ميئانين خوه فه گيراي، كو به حسى عه شق و ئه قينى يا ميرى بوتان دگه ل په ريه كا گناوهر دكه ت، مه رمه مدار و جه فه نكيه. ئى چيروكى كومه كا جه فه نك و ئيشاره تين مه رمه مدار تيدا هه نه و به حسى باوهرى، خيانه تكرنا ژنى، ميرانيى، نامووسى، ته خ گوهورينى (كو ميرى زيلان ديبته خولامى ميرى بوتان)

و ههڅه ندى يا دناڅه را ئيس و جناندا دكهت، داکوکی ل سهر وی چه ندى
دكهت كو ههردهم هیزا خیرى و راستی یا سهرکه فتيه.

۲. دانوستاندنا دگهل خه لکى بیانى:

مشه جاران دچيروکين فولکلوریدا هاتيه گوتن كو سوحبهت يان
دانوستاندين ب ريکيڅه، پيدڅيه کا فها ههڅناسين و کوشتنا ده می ريکيڅه، لهوا
دچيروکين فولکلوریدا په هله وان زوى دچنه دناڅ باه تين سوحبه تيدا و
دلده ريژکر نه کا ب تيروته سله بو ههڅ پيشکيش دکن. ده می په هله وان دهیته
نک مام سلیمانی و پرسيارا پاله بين دورينى ژى دكهت، ئيکسه ر ئه وی پيره میر
ب ناڅ سوحبه تيڅه دچيت و ديپرتى، "ئه و کورين منن و من سى کورين دى ژى
هه نه، ئيک يى ل بهر په زى و دوو ژى هيشتا زارونه.. من سى کچ ژى هه نه... من دوو
ژن نائينه، لى ژنا بهرئ خودئ دونده نه دايى... تو مروڅه کى بالکيشى و ب ساناهى
دشتان دگه هى، ژبه ر هندئ من ژى دڅيت دهردي دلى خوه بو ته قالا کم.. بپا۲۱". ئهڅ
لهزاتى يا چوونا دناڅ باه تاندا پتر ب بال چيروکين فولکلوريڅه دچيت.
ههروه سا پرسيار نه کرنا ژ ميڅانى هه تانانى خوه دخوت و ل شهڅيڅيڅي
به رههڅ دبیت، عورفه کى گونديبه و عده ته که ژ عده تين که لتور و جڅاکى
کوردی.

۳. ديتنا خه ونئ و پيشبينى يا کالى سيڅپريانى:

خه وندين کرياره که هه ر ژ ئه زله دا هه بوويه و دئ هه بيت ژى. لى
سه رده رى يا دگهل خه ونئ ل گوره ي قوناغين ديروکى بين زانين و تيگه هشتنا
مروڅى جوداجودايه. د چيروکين فولکلوریدا خه ون په يامه و په هله وان ل

گورہی خەونئى رەفتارى دكەت، ھندەك جارەن ژى پىزانين و پىشبينىيە. پەھلەوان كرىارا كوشتا شىخى گارسى ژلايى نەجموئى سىرتىفە دخەونئىدا دبىنيت، "سەرى نەجموئى بوو مارەكى ئەژدەيا، ل چەند ئەردەكان ژ كەلەخى وى چەنگين مەزن پىتقە بوون، دەستەكى وى وەكى دەستى مروقان بەلى گەلەك مەزنتەر، دەستى دى شىرەكى دريژ و مەزن... وى نەجموئى مار ب دەستەكى سەرى شىخى گرت و ب دەستى شىر سەرى وى برى.. بپ۱۵۷". ئەف خەونا پىشووخت ئامازەيەكە ژبو قەومينا بوپەرەكى دلەزين، ھەر وەكو ھەمان بوپەر د چىقانوكاندا دقەوميت.

خالا دى يا تەمامكەر بو خەونئى، پىشبينكرنە، نەمازە ئەگەر ژ لايى پىرەمپەرەكى خوەدى سەربورقە بيت. مام سلیمانى مينا كالى سىپرانى (بىي كو ھىچ پىزانينەك ل سەر نەجموئى سىرتى ھەبن)، پىشبينى يا خيانەتا وى كر. نقيسەر قى ھەستا نەپەن ب رىكا نىرنا سەروچاڤين گوھداران بەھانە دكەت كول گورەى سەربور و شارەزايى يا خوە، دكاريت سەروچاڤين خەلكى بخونيت: "ل چاخى مامى سلیمان ئەف چىروكە دگوت، ئىك ب ئىك ل سەروچاڤين مە دنيرى.. بەلى چاخى بەرى وى دكەتە نەجموئى سىرتى، ب گومان لى دنيرى.. پ۱۵۸". ئو ئەف كرىارە ژى ل گورەى پەسندانان نقيسەرى بو كالى سىپرانى (مام سلیمان) سروشتىنە، ما نە ئەو وەكو دكاريت بەرسقا ھەمى پرسىاران بەدەت: "من ھزر دكر كو دشىت بەرسقا ھەموو پرسىارين من بەدەت.. بپ۱۵۹". پاشى ژبو داكوكىكرنى و سەرنجراكيشانا ميثانين شەقبيرى، (ديسان ل نەجموئى زقري، بەلى مخابن پرائى يا مە كوردان دخابين و پارە پاريزن. ژ توركان را كۆلەتى و چەتاتىي دكن، ھەر چاخى جوامپەرەك ژبوونا مە كوردان دخەبتيت، ئەم ب خوە سەرى وى ددەينە دەست دژمنى خوە.. بپ۱۶۰). لى ئەف ھەمى ئىشارەتە ھەزا نقيسەرى تىر ناكەن و دوودلە كو وەرگر ب دروستى وەرگرن، لەوا پەنا دبەتە بەر ئەركى كالى سىپرانى كو

ئاگەھدار كرنە، مامى سلیمان پەھلەوانى ب گۇمانا خوە ئاگەھدار دكەت و ژى
دخوازیت كو شیخی گارسى ژى ب ئى گۇمانى ئاگەھدار بكەت، ئەف حیوارە
دناقبەرا پەھلەوانى و مامى سلیماندا روو ددەت:

– ئەو زەلامى رەش تەحلەیی سمبیل مەزن چ تۆف كەسە؟!..

– باوەر بكە ئەز ب خوە ژى وی باش نا نیاسم، دبیژنى نەجمى سیرتى، دگەل
شیخ عبدالرحمن هاتییه، تو چما ئى دپرسى؟!..

– ب خوەدى ئەز ب خوە ژى نزانم، بەئى دلى من ل سەر وی ب گومانە.. شیخی
ب ئەفئى گومانان من ئاگەھدار بكە... بی۵۳."

ئەف ئاماژە یین پیشینییه كا دروست، نیشانا باوەرییه كا موكمە ب حوكمین
پیرەمیری. هەر وه كو دچیقانۆكاندا، كو هەردەم ئەو دبیت یا كالى سیرپانی
دبیژیت. لەوا فەرە هەمی گۆتین وی ل بەر چاف بەینە وەرگرتن و ب مجدی
سەرەدەری دگەل بكەن: "هەر تشتەكى مامى سلیمان گرنگە. هەتا چیرۆكىن وی ژى
گرنگن.. بی۶۳". ئوو ژبەر كو شیخی گارسى ئەف گومانە ب هەند وەر نەگرت و
گوھى خوە نەدایى، ئەنجام سەرپرینا شیخی بوو. بیگومانە كو شیخی ب
ئاوایه كى كە تواری سەرەدەرى دگەل بابەتى كر و بیى گروڤ نەجموى سیرتى
گونەبار نە كر. ئانكو شیخی گوھ نەدا پیشینی یین پیرەمیره كى ب نانسالقه
چوویى، لەوا هاتە كوشتن. ئەفە ژى ئیشارەتە كا ئاشكرايه كو ئیسەرى ب
ئاوایى حيكایه تا فولكلورى سەرەدەرى دگەل دەقى خوە بیى هونەرى كریه.

۴. میرانی و برایینی:

میرانیی جهه کئی بهر فره دناڤ چیرۆکا فولکلۆریدا ههیه. نه دووره رۆلی سهره کئی فان حیکایه تان، بهرچاڤکرنا میرانیی بیت. چونکو میرانی دتیگه هی گوندییاندا بیافه کئی بهر فره و مهزن وهر دگریت. ئەڤجا ئەف میرانییه ژبوچ بیت و ل دژی کئی بیت، نه گرنکه. یا گرنگ د چیرۆکا فولکلۆریدا، خوهییی میرانیی ب خوهیه. سترانیژین کورد، سترانان ب میرانی یا خایین و وهلاتپاریزان ههردوووان دبیزن. ده می دبسته شهر، په هله وان ل ههردوو لایه نان هه نه، لایه نی حق و یی نه حق زی. ل ده می نژده چی ریکی ل نوونه رین میری کوردان دگرن و کاروانی یین په یامبه ر سهرکه فتنی ب ده سته دئینن، هه سن: "دهستی خوه ب گوهین تفهنگی دا ئینا خوار، وهی ئەز خولامی ته به، هه قالا رۆژین ته نگاف.. بپ ۶۰". ئەف میرانی یا ئارامی نه ل دژی له شکه ری تورک بوو کو شهنازی پی بهیته کرن و بکهفته دخزمه تا دۆزا رۆمانیدا، لی میرانییه ک بوو ل دژی هنده ک ریگر و نژده چیان کو دبنه کۆکا خوه دا نه تاگرین له شکه ری تورک بوون. ئەفه زی مینا میرانی یا حیکایه تین فولکلۆرییه کو گرنگیی ب خوهییی میرانیی ددهت. نه دووره د فولکلۆریدا زی، مه رهم پی ئەو بیت کو ده می دبسته شهر، یی میر ئەوه ئەوی سهرکه فتنی ب ده سته دئینیت. برایینی زی ژ ئەگه ری ب سهره له بوونی و نیاسینه کا دره وشه کا میرانییدا په یدا دبیت. ههروه کو عه بدولسه لامی بارزانی گۆتی کو مروڤ هه لویسته کئی ژ هه ژیه، ئوو ل گوره ی قی تیگه هی سهره ده ری دگه ل هه لویستی میرانیی زی دهیته کرن. ده می ئەحمه دی به هدینی میرانی یا هه سن د شه ری ریگراندا دیتی گۆت: "باشه توچ دبیزتی. تو برایی من یی بچووک و ئەز زی برایی ته یی مهزن، مرن و مانا مه ل سهر

ٺٺڪا.. بپ ٻٻ ٥٧". ههروهسا وهڪو عورفهي ڪئي جفاڪي ڪوردي، نه دووره دوو ڪهس ب ريفه ههف بينن و سؤزا ٿي براينيني بدن. دحيڪايه ٽين فولڪلوريڊا، دهمي ڪهسهڪي بياني ل مالهڪي دبيته ميثان يان دڪهفته سهه بهختي وان، مالخويي مالي ديپرتي ههما وهه تو بهه ڪوري من و نهز دي بمه بابي ته، ههروهڪو نهو رهفتارا براييني يا پههلهواني دگهل ههسن ڪري.

٥. ڪور ڪفاني بابي دڪيشيت:

د ههمي جفاڪين ڪشتوڪاليددا، ههه بونا ڪوران ڪاريگهريهه ڪا زور ل سهه پايهداري يا بنهه مالي ههيه. چونڪو ههم بو شولي ڪشتوڪاليني دهينه بڪارئينان و ههم ژبو تولهه لدان و شهه پين سهه پاندي يان شهه پين ههه رشڪرني دهينه بڪار ئينان. نهه جفا د چيفانئوڪاندا، دهمي ڪور مهزن دبيت، يان ژ مالي فهدهر دبيت، يان زي دڪهفته دخزمه ٽڪرن و هاريڪاري يا بابي خواهدا، دبيته جهي ريژگرتن و پهسندانئ. دجفاڪين گونديدا، زهلاميني ب ڪار و پشڪداري يا شهه پان و ژئيناني دهينه پيشان، ڪو ببيته دهنگه ڪ دناف دهنگين جفاتا گونديدا. لهوا ههشتا د قوناغا سنيلايه تي و پهه پوريڊا خواه دڪيشنه فان ههه رسي بيائين زهلاميني. نهو ههه ردهم باب هاريڪاره ڪو زاروڪي وي يي سنيله فان پينگاشان پافيريت و پتر گوهداري ل دهنگ و پيشيازين وي دههته ڪرن. نهه جفا نهه گهه بهه ب ستاندين يان وهه رگرتنا دهسته لاتا بابيهه زي بهيت، باب نابيته ريگر. چونڪو ريژگرتن و حورمهت و پيگيري يا ب فهه مانين بابي، بهه ايه ڪي جفاڪي مهزنه و چهه ند ڪور پتر دخزمهت و گوهداري يا بابي خواهدا بيت، دچائين جفاڪيدا مهزنتر و ههه ژيتر لي دههت.

به‌هایه‌کی دی بی هه‌ئبه‌ند ب فی بی‌ایقه ئه‌وه، کو هه‌بوونا کۆمه‌کا کورین
 گه‌نج و کارکه‌ر و خودان ده‌نگ و بریار، پیدفی ب که‌سه‌کی دبن کو بیته
 جه‌ئنه‌نگ یان رینیشاندەر و دناف بنه‌مالین دی یین گوندیدا ریز و حورمه‌ت
 هه‌بیت. بو فی مه‌رمی ژی، هه‌رده‌م کور بابین خوه به‌ر ب فی ئه‌رکیفه پالده‌ن
 و ژبو هندی کو ب کارین سه‌رکیشی یا بنه‌مالیقه مژوول بیت، ب هیجه‌تا
 پیربوونی ناهیلن پشکداریی دکارین گشتوکالییدا بکه‌ت: "بابی من ئیدی کال
 ببوو، ئوو مه نه‌دهشت چو کاران بکه‌ت... بی‌٢٣". لی هه‌روه‌سا سه‌خبیری یا مال و
 مولکه‌تی، دگوندیاتییدا ده‌سته‌لاته. نه‌مازه ئه‌گه‌ر مافی کرین و فروتنی ژی
 وه‌رگرت بیت. ئه‌ف هه‌لوستی د که‌لواشی ریزگرتییدا، ئاماژه‌یا وه‌رگرتنا
 ده‌سته‌لاتا بابیه و هه‌رده‌م چافی زارۆکین نووگوهایی ل وی چه‌ندیه کو
 ده‌سته‌لاتا بابی خوه وه‌رگرتنا و دلی بابی ژی ب فی وه‌رگرتنا ده‌سته‌لاتی خوش
 دبیت. چونکو ل گوره‌ی عورف و عه‌ده‌تین جفاکی گوندی، پایه و ریزگرتن و
 رۆلی وی بی سه‌رکیشی پراستی دینیت. حیکایه‌تا گه‌لیری فی بابته‌تی ژی ب
 خو‌فه دگریت کو هه‌رده‌م کور ل دویف ده‌وسا بابی خوه دچیت و هه‌ولدده‌ت
 جه‌ی وی (چ کار یان ده‌سته‌لات بیت) بگریت. ده‌می گه‌نج دبیته چوارده
 سالی، سه‌ره‌ده‌رییه‌کا می‌ران دگه‌ل ده‌یته کرن و بی به‌ره‌ئه‌ کو خیزانه‌کی پیک
 به‌ینیت. لی د رۆمانا هیلین سۆردا، په‌هله‌وان ده‌ه سالان ژ دۆتاما خوه
 مه‌زنتره و ژیی دۆتامی ژی ژ ٢٤ سالی بۆرییه: "ئه‌و چه‌ند سال بوون خه‌جی ل
 شوویان بوو، به‌ئی مامی من هه‌ر دگۆت هیشتا کچا من بچووکه، لی نۆکه ژیی وی ده‌ربازی
 بیست و چواری ببوو.. بی‌١٦١". هه‌رچه‌نده ئه‌فه دگه‌ل ساخه‌ت و سیسته‌می
 گوندان ناگونجیت کو گه‌نجه‌کی لاو و ژیهاتی و بی قوسیر هه‌تا ژیی ٣٤
 سالی ب بی ژنی بمینیت. هه‌روه‌سا ئه‌گه‌ر کچکی چ ئاریشه نه‌بن یان بابی

وئى نەختەكى گران يان مەرجهكى مەزن داخواز نەكەت، ب زەحمەت ھەتا ژيى ۲۴ سالىيى بمىتتە دمالبايىدا. لى نەدوورە مامى كچا خوە ژبو پسمامى وئ ھيلا بيت. ئو د كلتورى گوندياتييدا ھەردەم مام برازيان ل سەر زاڧا يىن دى دچيترينن. ھەروەسال گورەى عورف و عەدەت يىن گوندييان، دوتمام مافى پسمامىيە و ھەتا پسمام قايىل نەبيت، ناپيت شوو بکەت.

۶. ژن ژان و ژيانە:

د جفاكى كورده وارييدا، ژنى رۆل و ريزەكا تايبەت ھەيە. ھەرچەندە پرانى يا خەلكى گوندان ھەز ژ ھەبوونا كوران دكەن ژبو كاركرنال ناف زەڧيى و بەرەڧانيكرنى و پشكداريكرنا د شەراندا، لى كچين گوندى ژى تەمامكەر يىن كارى كورانن و ئەو بنەمالا ژن تيدا نەبن، كارى وان يى لەنگە. ئەڧجاب پيىكھاتنەكا جفاكى، رۆلين جيئدەرى دنابەرا ژن و زەلاميدا ھاتينە دابەشكرن و ھەر ئيك كارى خويى دەسنيشانكرى دكەت و يى/ يا پى رازيىيە. لى رۆلى سەميانى يا مالى كو ددەستى زەلاميدايە (وھكو ھەمى دەستەلاتداران)، ھەردەمى بياڧ بو ھەبيت سينورىن دەستەلاتى دېەزىنيت و دبيتە عورفەكى جفاكى. ئو ب ڧى چەندى ئيستغلالكرن و تەپەسەركرنا ژنى گەشە كرىيە (ئەڧ نڧيسينە نە جھى ب ناڧدا چوونا ڧى بابەتییە).

ژن دجفاكى كوردیدا، ب شەرمينى و نازدارى و كارين جوانكرن و سەرەگوھى يا زەلامى ناڧدارە. ئو شەرمينى يا ژنى مينا پەسندانەكییە ژبو كەساتى يا وئ يا جيئدەرى. نەدوورە ئەڧە ژى دەرئەنجامى دەستەلاتدارى يا زەلامى بيت، يان شىوازەك بيت ژ شىوازين تەپەسەركرنا وئ، كو دحزوورا

زهلاماندا چ هه لوڤست و بريار نه بن. نفيسهر ئى شهرمينيى ژبو رومه تدارى يا
 جفاكى دزفريپيت: "لى شهركرنا وى دبیت نه گه را رومه تدارى يا جفاكى بيت و وهكى
 هه موو ژنه كا كورد ل چاخى نافي شووكرنى و دديدارا هه قزىي خوه، نه ف شهرمى يا نازك
 و جوان پهيدا دبیت.. بپ ۱۶۰". ئوو هه ر نه ف شهرمينييه بوويه كو ددهمى ئينانا ژنا
 دوويدا دمالقه بمينيت و شريكه كا دى دزه لاميدا قه بوولكهت. هه رچه نده ئاينى
 ئيسلامى هه تا چوار ژنان هه لالكرينه، لى ب مهرجه كى كو سه ره ده ريبه كا
 وه كه ه قبيانه و دادپه روه رانه ژبو هه ميان هه بيت، نه فجا نفيسهر ژى ئى
 وه كه ه قبيى و نه بوونا دوونده هى دكه ته به هانه ژبو هه لالكرنا ژنا دووى: "ئه و بوو
 خودى دوونده ه نه دا من و كه س و كارين من خورتى ل من كرن، ژنكا من ژى دگهل وان بو
 هه قال، نه ز ژى ل سه ر گوتنا وان رازى بووم.. بپ ۳۲". ئانكو ژنا وى يا ئيكى
 پالپشتى يا ئينانا ژنا دووى دكر. سه ره راي وى چه ندى كو چ ژنان نه قيت
 شريكه ك بو به يته دناف مالدا. لى ژبو دوونده هى، ژن ژى ب چاره نفيسى خوه
 رازى دبن. ئوو وه كو پادا شته ك بو ئى هه لوڤستى جفاكيانه يى د به رژه وه ندا
 زه لاميدا، ب وه كه ه قى تشتان بو هه ردووان دكرپيت: "روژا دى نه ز و پسمامه كى من
 به ره ف زاخويى چووين، نه و تشتين پيدى مه كرين و جلكين نوى بو وى و بو ژنكا خوه
 ژى كرين.. بپ ۳۲". هه رچه نده نه فه ئه ركى جينده ريبى زه لاميه كو پيدى بين ژن و
 زاروك و خيزانا خوه دا بينكهت. لى چونكو دپرانى يا جاراندا، زه لام ژنا ئيكى
 پشتگوه ده افيت و گرنگى ب ژنا نوو ددهت، هه روه كو كورد ديپژن (نوو
 هاتن، كه فن خه لاتن). له وا نه ف داكو كيكرنا ل سه ر وه كه ه قى يا دا بينكرنا
 پيدى بين هه ردوو ژنان، مينا گه ره وته ژيكرنه كا ده روونيه ژبو وى سته ما ل
 سه ر ژنا ئيكى هاتيه كرن.

ههروهسا دکورده وارییدا، ژن ناموسا بنه مالییه و ههردهمی ئەف ناموسه
 ب هه شیوازه کی له که دار بیت (چ راست بیت یان گوتگۆتک بن). هینگی
 دبته ئەگه را کوشتنا ژنی و هندهک جارن زهلامی ژی. نه دووره ئەف کوشتنه
 بنه مالیی فه گریت و پاشی بیته ئەگه ری شه ری دنایه را دوو گوندان یان دوو
 عه شیره تاندا. درۆمانا هیلین سۆردا، سه رهاتی یا مامی سلیمان به رهه می
 شه ره کی ژ فی جۆری بوو. ههروهسا ده می هه سن و به فری ژ دوورقه دیتین،
 ترسه کا کۆزهک خوه ل دلی دا، نه کو مروۆقین کچکی ددویف را بهین و ل
 گوره ی عورفین عه شیره تی و گوندایه تی ناپیت دهسته لینن و ته سلیمکه ن:
 "کورئ من ئەز گه لهک دترسم هیفی هه ر خودئ یه.. بپا ۴۳". ئانکو ئەف ترسا ژ
 شه ری سهرام ناموسی، گه لهک دژوارتر و ب سه همتره ژ شه ری دهوله تا
 تورکان. نه دووره ژ بهر هندئ بیت کو دبیت بیته دوژمنکاری و رفیشت بو
 رفیشتی فه کیشیت. دیسا هه مان ترس که فته ددلی نوونه ری میریدا، ده می
 هه سن و به فری دگه ل وان بهر ب بادینانه که فینه ری: "ئه گه ر مروۆقین کچکی
 پیشی ل مه گرتن دی چ کین؟ بدهینه دهست وان، یان ژی وهکی ئاپی سلیمان
 دهسته لینین، وه لاهی گه لهک کریتی یه ئەم دهست ل سهر وان نه هیلین.. بپا ۵۶". لهوا
 کا چهوا باب چهز دکهت زوو ژنی بو کورئ خوه بینیت، دا زارۆکین وی قیرا
 بگههن و هاریکاری یا وی بکهن. دهه مان ده مدا، چهز دکهت کچا وی ژی زوو
 شوو بکهت. لی ژبو کچی، زیده باری پیکئینانا خیزانی، ههروهسا دا زوو
 راسته ری بیت و چ به لا نه ئینته سه ری بنه مالیی (نه کو کچک چهز ژ کوره کی
 بکهت یان خوه بدهته رهقان یان هه ر له که داریه کا دی یا جفاکی پیقه
 بنووسییت). ئوو هه کو کچ دمینته دمالبایدا و زوو شوو نه کهت، نه مازه ئەگه ر
 یا جوان بیت و ژ بنه ماله کا هه ژی بیت، دی بیته جهی گومانداری یا خه لکی کا

بوچی شوو ناکهت. خه لک دئ وهسا هزرکهت کو نه دووره له که داریه ک ل دهف هه بیت. ئو ئهف گوتگوتکه به سن کو باب له زئ ل شوودانا وئ بکهت. ژ بهر ئئ ترسا فه شارتی بوویه، مامئ سلیمان گوتئ: "وئ عه قدا خودئ چ جوانی ل سهر عه ردی نه هیلا بوو، خودئ یئ وهسا بهس بو به لا و ئاریشن مه زن ددهت.. بپ ۲۴".

بابه تی ئه فینئ و به حسکرنا حه زین فه شارتی یئ سیکسی، ژ گونه هیئ مه زنه دناف جفاکئ کوردیدا. هر ژ زاروکینی کچ و کور هه ردوو ل سهر خوه دوورکرنئ ژ تیکه له لی یا ددناقه را هه ردوو ره گه زاندا دهینه په روه رده کرن. ئه گه ر حه زه کا فه شارتی یا دلینئ هه بیت ژئ، دئ ب فه شارتی مینیت. نفیسه ر ل سهر زارئ په هله وانی دده ته خویاکرن کو: "باقین وئ یئ ته ژئ و بی موو هه تا چووکان ژئ خویا دکرن، هه رچه نده وئ ناگه ه ژ تشته کی نه دکر کو ژ بهر من فه شیریت. ئیدی من ژئ ب وی چافئ لئ نه دنیئرئ.. بپ ۶۷". هه لبه ت ئه ف وه سفا هوورا باقین ته ژئ و بی موو، ژ حه زه کا گوهنیلی یا فه شارتی ده رکه فتیه. ئه گه ر نه وه سا با، ب فی شیوازی نه دهاته دیتن. لی چونکو نفیسه ری سه ربوره کا ده وله مه ند د بیافئ نفیسینا ده قین ویره پیدا هه یه و ب هوش و نه هوشی یا په هله وانی خوه ناگه ه داره، د په ره گرافئ داوییدا دانپیدانئ ب فی حه زا گوهنیلی ددهت و دبیژیت: "هه کو من ل باقین به فرین دنیئرئ، هه سته کا گوهنیلی هه موو گیانئ من مه ست کر بوو.. بپ ۱۷۳". ئه ف هه می بابه تین هه قبه ند ب ژنیقه مشتی چیروکین فولکلورینه و په هله وان سهره ژنه کئ یان ژ بو خواستنا کچه کئ، ریکین دریز دپریت و دکه فته دئاسته نگین مه زندا. هه روه سا پیشکیشکرنا کچی ل به رانه ری کاره کئ میرانئ، بویره ئ نورمالئ پرانی یا حیکایه تین گه لیریه. ب کورتی کا

چەوا د رۆمانیدا ژن ب ژان و ژيانى هاتىبه وهسفنكرن، ههروهسا دحىكايه تاندا
ژى، ههردوو رۆلین خۆشكرنا ژيانى و مهزنكرنا بياڤى بهلا و كوڤانى دگيريت.

۷. چاڤليكرنا شىخ و ئاغا:

د ههمى جفاكاندا خهلكى ههچكوهه يى چاڤليكرنا زالدەستان دكەن، ئەگەر
ب شيوهه كى راسته وخۆ نه بيت ژى، ب ئاوايه كى نه راسته وخۆ، چاڤليكرن د
ئاخفتن و رەفتاراندا خويا دبن. ملله تين داگيركرى ژى، چاڤليكرنا هندەك رەفتار
و گۆتارين داگيركەرين خوه دكەن. ئەف رەفتارا چاڤليكرنى هەر ژ زاروكينى
دگەل مروڤى پەيدا دبیت، دەمى چاڤليكرنا يارى يين ههڤرى يين خوه و پاشى
چاڤليكرنا دايباين خوه دكەت. ئانكو نه تنى چاڤليكرنا زالدەستان دهيتە كرن،
بهلكو پيڤكه ژيانا دچوارچۆڤه كى دياركريدا ژى، دبیتە سه دهمى چاڤليكرنى.

په هله وانى رۆمانا هيلين سۆر (د پرائى يا حيوارين خوه دا)، ب ئاوايى
فەرمانان دئاخڤيت و ب فەرمان سه رده ريبى دگەل ههمى ههڤال و ههڤر يازين
خوه دكەت. ئانكو چاڤليكرنا سه رده رى يا ئاغيانه دگەل ههڤوله لاتى يين
ههچكوهه يى دكەت. خوه دەمى به حسى كه سه كى دى ژى دكەت، ب سه ركيش
دده ته نياسين: "وه لالا عه هه ر ب خوه كورئ گونديانه و هه موو كاره كى دزانيت و ب
خوه دى ل گوندى سه ركيشى پالان بوو ژدوورينا گه نمان را.. بپ ۷۶". ئەگەر كه سه كى
ريگر و نژده چى هند مولك و مولكەت هه بيت كو هه رده م پاله هه بن و
سه ركيشى يا پالا بكەت، ما دى بوچى بيتە نژده چى؟ ههروهسا داكو كيبه كا
به رده وام ل سه ر هندى دكەت كو كاروبارين مالباتا په هله وانى ب پالا دهاته
كرن (ل وى دەمى كو مالباتا په هله وانى ب كوردينى و ته خا شۆره شقان وهسفن

دکەت). ئەقە هەمی وئ چەندی ددەنە خویاکرن کو نه تنی پەهلەوانی رۆمانی چاقلیکرنا زالدەستی یا شیخ و ئاغا یین دەستەلاتدار دکەت، بەلکو نفیسەر ب خوە ژى ژ قئ چەندی بی بەهر نینه. زیدەبارى کو پرانى یا شۆره‌شگیران شیخ و ئاغانە، دەمی روودانەکی ژى وەسف دکەت، بەرئ خواندەفانی تنی ددەتە بەرپرسان. دلەقتەیه‌کا ژنشکافە پەهلەوان دپیژیت: "نیزیکی بیست قەرتەمیران ب خوەرا برن و ل پشت وان زقیرین، ئەفسەر و قوماندارین وان هەموو ل داویئ مابوون.. بپ۳۹". ئەف داکوکیکرنا ل سەر بەرچاقرنا بەرپرسان یان رەفتارین ئاغا و شیخان، گەرەوتەژیکرنا دەروونیە ژبو وئ ستم و دەردەسەری یا هەقوولاتی یین هەچکۆهەیی ل سەر دەستی وان دیتین و دینن. ژلایەکی دیقە ژى، ژبەر سەرسۆرمان و داخباربوونی ب کەساتی یا دەستەلاتدارین زالدەست، پەهلەوان ب ریکا تەقەموسی دچیتە دناف رەفتارین کەساتی یا واندا. نەدووورە ژبەر وئ چەندی بیت، کو هەمی ستران و حیکایەتین فولکلۆری کوردی دەربارەى ستایش و پەسندانا دەستەلاتدارین زالدەست بن. ئەقە ژى بەرئ مە ددەتە وئ چەندی کو نەدووورە پاشخانا رەوشەنبیری یا نفیسەری ژى، دچوارچوئی فولکلۆریدا هاتبیتە ئاقرن و هەمی پیزانین دیرۆکی یین هیقینی قئ رۆمانی، ژ داستان و حیکایەت و سترانین فولکلۆری وەرگرت بن.

بزاڤا ئازادایخوازی یا کوردستانی، وەکو هیقینی دەقی

بزاڤا ئازادی و رزگاربخوازی یا کوردستانی د گەلەك دانانگەهین دیرۆکیدا بۆریه. دیرۆکشان و سیاسەتمەدارین کوردستانی، ب تیروتەسەلی هەمی قوناغ و دانانگەهین قئ بزاقئ ب هەمی روویین وئ یین جفاکی و دەروونی و جیوپولیتیکه (خوهی و بابەتی) هەلسەنگاندینه و وەکو دوکیۆمینت ژبو

دیرۆك و رفیشتین بهین تۆمارکرینه. لی دەمی ئەف بابەتین دیرۆکی دکەشە
 دناف چوارچۆفەیی نفیسینهکا هۆنەریدا و دبیتە ناڤەرۆکا رۆمانەکی، هینگی
 دبیتە بابەتەك کو هەمی تەخین خواندەفا یین جفاکی ب پسرۆر و نە پسرۆرفە،
 مفا و خۆشیی ژئی وەرگرن. هەر وەسا دشیاندا یە کو ببیتە ئالافەکی هشیاری و
 رەوشەنبیرکنا خواندەفانان دەربارە ی چاخەکی ژ چاخین دیرۆك و بزاقین
 رزگار یخوازی یا وەلاتی. ئوو چونکو ب زمانەکی هۆنەری یی مشت جەڤەنگ
 و میناکین و یژەیی دەیتە هوناندن، کو بابەتین ئاشۆپی بەرکەتوار دبن و بابەتین
 کەتواری ژئی دەیتە ئاشۆپیکرن، هینگی بابەت ژ پیزانینەکا دیرۆکی یا رویت
 دەر باز دبیتە ئاشۆپی و حەزین هەلاویستی یین نفیسەری. ب قی چەندی ژئی،
 بابەتی دیرۆکی رۆمانی دی بیتە ئەو مژارا نفیسەری دفا وەسا با، یان ژئی ب
 کیمی فەر بوو یا وەسا با. ئەڤجا دەمی خواندەفان رۆمانی دخوینیت، دی
 هەمبەری دیرۆکەکی بیت کو هەندەك ژئی راستییە و هەندەکا دی ژ ئاشۆپ و
 حەزین نفیسەری دەرکەفتییە، هەندەك بۆیەر ئەون یین ب راستی قەومین و
 هەندەکین دی ژئی ئەون یین (ل گورە ی هزرا نفیسەری) فەر بوو قەومیان.

د دەروونزانییدا حالەتەك هەیه دبیتژی هزرکنا حەزانلی "Wishful
 Thinking"، ئانکو مرۆڤ وی هزری دکەت ئەوا حەز دکەت بقەومیت. ئوو
 چونکو هەردەم د وی هزریدا دژیت و دجویت و ڤەدجویت، ل داوییی وەسا
 هزر دکەت کو ئەو هزرا حەزانلی یا د مەژیی ویدا، راستییە و ب دروستی یا
 قەومی و باوەر ژئی دکەت. ئەڤە ژ خەونرۆژك و درەوان جودایە، چونکو درەو
 ب پلان و زانیوون و ژبو مەرەمەکا دیارکری دەیتە کرن. خەونرۆژك ژئی
 حالەتەکی دەروونی نیزیکی هزرکنا حەزانلییە، لی کاردانەویا پەستەکا

دەروونی یان داكەفتنەكییه كو دگەل تیربونا گەرەوی یان هشیاربوونی یان ب ئاگەهبوونا مروۆفی تەشاف دیت. ب هزرا من، پرانی یا نفیسەرین رۆمانا دیروۆکی (چ وەكو حالەتەكی دەروونی بیت یان ژى ژبو خوۆشى و جوانكاریی بیت)، د ئى حالەتیدا دپۆرن یان نیزیكى ئى حالەتى دبن. مشه جاران، نەمازە دناف جفاكین پاشكەفتى و نەخویندەواردا، چیرۆكنفیسەك یان رۆماننفیسەك دیروۆكا مللەتیی خوە ب چیرۆك فەدگیریت كو گەنجین نووہاتی ژبیر نەكەن. ژبو ئى چەندى ژى، ھندەك زیدەبوویان دھاڤینە سەر بۆیەران كو خوۆش ببن و گەنج بكارن ژبەر بکەن یان ژى ب شیوازی سترانا فولكلورى بیژن كو بمینتە دھزرا مللەتیدا. ئوو نەدووورە پرانی یا دیروۆكا نە نفیسی، ب ئى ئاوايى ژیگۆتى ھاتبیتە پاراستن.

ئەف رۆمانا ل بەر دەستى خواندەفانین ویتە یا كوردی، بەحسى سەردەمى كۆمەلا خویبوونی دكەت و رۆلى خویبوونی د پاراستنا ئیکریزی و ئیکگرتنا مللەتیی كورددا خویا دكەت. ھەلبەت خواندەفان گەلەك زەحمەتیی نابینیت كو ب سەر ئى راستیی ھەل بییت، چونكو ل دەسپیکى نفیسەر خواندەفانى ھايدار دكەت، دەمى دگەل كەسەكی فەشارتییی خەونۆكى و بارگران دئاخفیت: "من ژى خوہست چاخەكى ژ چاخان ھەلبزیریت، گۆت: چەند رۆژەك دگەل خویبوونی... ھەموو د گرنگن، ئى ئەفە ھەتا نۆكە دبەرزەنە.. بپە". ئانكو زیدەبارى خویاكرنا بابەتیی دیروۆکیی كو دى فەگیریت، سەدەمى وى ھەلبزارتنى ژى ئاشكرا دكەت (كو پاراستنا ئى چاخییە ژ بەرزەبوونی). ئەف خویاكرنا چاخى دیروۆكى و سەدەمى وى، ھزرا خواندەفانى بەر ب فەگیرانەكا راستەقینە و رویتا دیروۆکیفە دبەت. لى دراستیدا، نفیسەرى بابەتیی خویبوونی كریبە ھیئینى نفیسینا دەقەكی ویتەبى

گو هه می چه زین خوه یین هه لایستی و نه ده براندی تیدا به لیکهت و ل
 گورهی هه لویست و هزرا خوه یا نه ته وه پاریزی پاژوت. ئیشاره تین جودا جودا
 و مه رمدارین هاو کیشه یا ئاشۆپیکرنا که تواری و که تواری کرنا ئاشۆپیی دده ته
 وه رگری کو وه رگر بزانیته یی سه ره ده ریی دگهل ده قه کی و یژه یی دکهت و نه
 فه گیرانه کا رویتا بۆیه رین دیرۆکییه. چونکو به ری بچیته دناف فه گیرانا
 بۆیه رین دیرۆکیدا، نفیسه ر ئی هه ولدانا خوه ب خه ونی وه سف دکهت: "هن ژ
چاقین وی زانی دیسا خه ونه کا دیتی.. بیٲٲ". کو بیته پاسپورتا چوونه ژوورا دناف
 روودان و هزرین چه زانیدیدا. ئوو د ئی گه شتا دوکیۆمینتکرنا چاخه کی
 دیارگری ژ بزاقا رزگار یخوازی یا گه لی کورد و کوردستانی، نفیسه ر هه ولددهت
 بیاتی بزاتی به رفه هتر و سه رانسه ریتر لی بکهت، داکو دگهل هزرین چه زانیدی
 یین نه دوکیۆمینتکری بگونجن. پشتی سه رنه که فتنا شۆره شا شیخ سه عیدی
 پیران، کۆمه لا خویوون ل سالا ١٩٢٧ئ، ل به یرووتی هاته دامه زراندن، کو
 داکۆکیی ل ماف و ئازادی یا گه لی کورد بکهت. ههروه سا کو بیته پالپشته کا
 ب هیز ژبو هه ر شۆره شه کا کوردی ل باکوړی کوردستانی. ئوو رۆله کی
 ریکخستی و کاریگه ر د هه لکرنا چریسکین شۆره شا (ئاگری) دا ببینیت، ب
 سه رکردایه تی یا ئیحسان نوری پاشای ل سالا ١٩٣٠ئ. بنه مالا به درخانیان
 رۆله کی کاریگه ر د دامه زراندا ئی کۆمه لیدا هه بوو. هنده ک ژیده ر دیژن کو
 کامیران به درخان ئه ندامه کی کاریگه ری دامه زرینه ر بوو، زنا ر سلۆپی دیژنیت:
 کامیران راویژکاری کۆمه لی بوو، ئوو رۆهات ئالاکۆم دیژنیت، نوونه ر یان
 به رپرسی لقی به یرووتی بوو. لی ل گورهی به لگه نامه یه کا فره نسی، خویا بوویه
 کو ئی کۆمه لی هه قده لق هه بوون و کومیته یا ناقین ب سه رۆکاتی یا کامیران

به درخان ل بهیرووتی بوو. هەر لقهکی بهرپرس و ئەندامین خوه هه‌بوون و هه‌می پیکه ب کومیته‌یا بهیرووتیقه دگری‌دایوون*.

د ده‌سپیکا پیناسه‌بیدا، نقیسه‌ر ئیشاره‌تی دده‌ته وی چهندی کو دیروکا بزاقین رزگاربخوازی یا کوردستانی، ب سه‌ره‌لدان و شوهره‌شین ل دزی داگیرکه‌ران، یا ده‌وله‌مه‌نده. لی دی به‌حسی سه‌رده‌می کومه‌لا خویوون که‌ت، چونکو هه‌تا نوکه رۆلی وی یی دیروکی نه‌هاتییه خویاکرن: "من ژئی خوه‌ست چاخه‌کی ژ چاخان هه‌لبژیریت، گۆت: چهنه‌د رۆژه‌ک دگهل خویوونی... هه‌موو دگرنگن، لی ئەفه هه‌تا نوکه دبه‌رزنه.. بپه". ئەف ده‌سپیکا کلبله‌یی ژبو هندییه کو خوانده‌فانی به‌ره‌ه‌فکه‌ت داکو ب شیوازه‌کی خوش و سه‌رنجراکیش سه‌رده‌ریی دگهل هنده‌ک بویه‌رین رویتین دیروکی بکه‌ت. لی ده‌می ب ناف روودانین قی رۆمانیقه‌ دچین، دی بینین کو ده‌قه‌کی ویژه‌یی یه و تنی بابه‌تی دیروکی وه‌کو هیثینی چیکرنا ئیدیولۆژییه‌کا نه‌ته‌وه‌بی یا سه‌رانسه‌ری بکار ئینایه و چیرۆکه‌کا خوشا مینا حیکایه‌ته‌کا فولکلۆری ژئی چیکریه. ئەو ب خوه، مافی نقیسه‌رییه‌کا چه‌وا ده‌قی خوه داهینیت و چه‌وا سه‌رده‌ریی دگهل روودان و په‌هله‌وانین خوه بکه‌ت هه‌تا‌کو دگهل په‌یام و هزرین هه‌زان‌دی یین وی بگونجیت. لی فه‌ره هه‌فگونجانه‌کا هزری و ویژه‌یی دمناقبه‌را شیواز و ناقه‌رۆکی‌دا هه‌بیت.

* پیزانینن ده‌باره‌ی دامه‌زراندنا کومه‌لا خویوون و رۆلی بنه‌مالا به‌درخان‌بیان (ب نه‌مازه‌یی کامیران به‌درخان)، کو ئەندامه‌کی کاریگه‌ری دامه‌زرینه‌ر بوو، ئوو جه‌لاده‌ت به‌درخان کو به‌پرسی لقی شامی (دیمه‌شق) بوو، ژ فان سایتین ئەنته‌رنیتی هاتینه‌ وه‌رگرتن: (<http://kurclub.com>) و (<http://wekhevi.wordpress.com>) و (<http://altaakhipress.com>) و (<http://bahoz.hostoi.com>)

شیواز و ناهەرۆك دوو روویین ئیك درائن. زالكرنا هەر لایه نهكی، دى ل سەر
 حسیبا لایه نى دى بیت. گرنگیدانا ب شیوازی جوانى فه گىرانى و داكۆكیکرنا
 ل سەر په یاما سهره كى یا ئیدیولۆژى، ل سەر حسیبا بابه تى دیرۆكى بوویه.
 ئەفه ژى مافه كى ره وایى نفیسه ریبه كو جه مسهرین هه فکیشا روخسار و
 ناهەرۆكى ل گورهی ههز و په یاما خوه یا پلانریژكرى پاژۆت. ئوو مادهم رۆمان
 وهكو ئاویزه كى ره وشه نبیركرنى و خویاكرنا هندهك بهرپهرین فه شارتى یین
 دیرۆكى هاتیبه بكارئینان، ب نه چاریقه بهرى مه دده ته وى چه ندى كو
 سه ره ده ری دگه ل په یام و ئیدیولۆژى یا نه ته وه یى یا رۆمانى بکه یین، ئەف
 ئیدیولۆژییه ژى ل سەر قان هه رسى ته وه ری سهره كى ده یته هاژۆتن:

*** نامه یین میرى و په یاما نه ته وه یى:**

ئهركى سهره كى په هله وانین شى رۆمانى ئەو بوو كو نامه یین میرى
 كوردان بگه هینه سهرۆك و سهركرده یین بزاقین كوردى، ل سه رانسهرى
 كوردستانى، وهكو لیۆن پاشا، شیخ ئەحمه دى بارزانى، بابه كر ئاغایى پشه رى،
 سه یید تاها و سمكویى شكاك (ئانكو خه لكى هه مى پارچه یین كوردستانا
 مهزن). ل گورهی به لگه یین دیرۆكى، ژبلى لیۆن پاشای كو ئەندامى لقى زاخۆ
 یى كۆمه لا خویوون بوو، لى هه تا نهۆچ به لگه یین دیرۆكى خویا نه كریبه كو
 شیخ ئەحمه دى بارزانى و سمكویى شكاك، ئەندامین خویوونى بوون. دبیت
 ههز دكرن كو شۆره شا (ئاگرى) و خویوون سهركه فتنى ب ده ستقه بینن، لى
 ب شیوه كى پراكتیکى نه ئەندام بوون. هنارتنا نامه یان ئامازه یه ژبو پاراستنا
 ئیكگرتن و ئیكریزى یا گه لى كوردستانى. ئەگه ر د راستیدا وه سا نه بوو بیت
 ژى، د هزرین هه زاندى یین نفیسه رییدا وه سایه، یان فه ر بوو وه سا با. ئەف

پشكداریكرنا هه می كوردستانی، خهونه كه د گهل پلانا دهسپيكي یا نفیسهری ژبو نفیسینا فی رۆمانی بوویه و دگهل بۆیه ران گه شه کرییه. ده می دادگه هکرنا نوح به گئی ل بارزان دهیته کرن، نفیسه ر ب ئاشکرایي ئیشاره تی دده ته پشكداری یا هه ر چوار پارچه یین كوردستانی و رازیوونا هه موو لایه نان ب برپاری، ئاماژه یا ئیکگرتن و ئیکدهنگی یا كوردانه: "دادگه هکرنا نوح به گئی خائین دا هه موو پارچین كوردستانی پشكدار بوون و هه موو ژي ب فی برپاری رازی بوون... بپا ۱۳۲". ئوو ههروه سا دده می به سفدانا نامه یین میری كورداندا ژي، نفیسه ر هه ولده ت كو ئیکریزی و ئیکگرتنه كا یوتوبیایی ژبو ئاغا و سه رکردین كوردان چیکه ت كو هه می ب هه ئرا به رسفه كا ئیکگرتی بۆ جه لاده ت به درخان پاشای بنفیسن: "باشتره ئه م هه موو نامه كا هه فیشك بنفیسین.. بپا ۱۵۱". هه له به ت نفیسینا فی نامه یا هه فیشك ئیشاره ته كا ئاشکرایه ژبو ئیکریزی و هه فیشکی یا ملله تی كورد د هه فچه پهری و هه فچاره نفیسییدا. هنارتنا نامه یان، بیافه کی زه مینه خو شکری دایه نفیسه ری كو هزرین خوه یین هه زاندى ده رباره ی ئیکریزی یا عیل و عه شیرین كوردستانی ل سه ر زاری په هله وانى خویاکه ت و مشه جاران ژي ب هیجه تا ئاسته نگین زمانى یین دده فۆکاندا، په هله وان دبیتته شیره تکار و خوانده ئان و شروقه کاری نامه یان. ئه فه ژي دکۆکا خوه دا، ئاماژه یه كا نه راسته و خۆیه ژبو ئیکگرتنی (یان خه ونا ئیکگرتنی). نافه رۆکا نامه یان ژي کۆمه كا شیره تین گشتینه ژبو پاراستنا ئیکریزی یا ملله تی و پشكداریكرنا د شۆره شییدا. پوخته یا نامه یان ب فی شیوازی ل خواری هاتینه خویاکرن:

- ئیکگرتنا خوه بپاریزن و پینگافین پیشتر پاقیژن ژبو شۆره شه كا سه رانسه ری.
- هاریکاری یین دراقی و مروقان بدنه وان سه رۆکین دژی داگیرکه ران د شۆره شییدانه.

- ل ھەر جھەکی ھەبیت، ھەفکاری و ھاریکاری یا خواندەقنان بکن و داخووازا قەکرنا خواندنگەھان بکن و زارۆکین خوە بدن خواندن.
- ھەتا بکارن، کۆقار و رۆژنامە و بەلاقۆکین ب کوردی بەلاق دبن، ب دەست خوەرا بگەھینن و خوە فیری خواندنا وان بکن... بپا ۱۰۸.

د ڤان خالین ل سەلالدا، خویا دبیت کو میری کوردان دوو داخووازی یین سەرەکی ژ مللەتی کورد ھەنە، یا ئیکی پشکداریکرنا د شۆرەشیدا کو ب مال و گیان قۆربانیی بۆ بدن. یا دووی ژێ شۆرەشەکا رەوشەنبیریە کو زارۆکین خوە بداننە بەر خواندنگەھین فەرمی و فیری زانین و زانستی بکەن. شۆرەشا بی زانست و زانین مینا بزاقا بەلاتینکی یە ژبۆ رۆناھیی کو خوە پی دسوژیت. نقیسەر ژێ دگەل ناقرۆکا نامە یین میری، گرنگییەکا مەزن ددەتە خواندن و نقیسینی. ئوو فی رۆلی دکەتە ئەرکی پەھلەوانی سەرەکی و ب رەزامەندی و داخووازی میری، ئەف ئەرکە پی ھاتیبە سپاردن. ددانوستاندنەکا دگەل میریدا، میر دیژتی: "بنقیسە. ھەر چی بیت بنقیسە، ل سەر ئیش و نازارین مللەتی خوە بنقیسە. ل سەر پەرچەبوونا وەلاتی خوە بنقیسە، ل سەر ژین و ژیارا گوندییان بنقیسە. شین و شادیین وان بنقیسە.. بپا ۱". پاشی گیانی نقیسەری (ئەوی مشە جاران ب ئاشکرایێ دکەتە بەر پەھلەوانی و ل شوینا وی بریاران ددەت و ھەلوێستان وەردگریت)، ل جھەکی دیژیت: "من ھندەک رۆمان بەرھەف دکرن کو ژیاننا ھەموو گەلی کورد دناق خوەدا راقە دکرن.. بپا ۵۶". لی چونکو نقیسەر نە تنی رۆماننقیسە، بەلکو شاعەرە ژێ و مللەت (نەمازە گوندی یین نەخویندەوار)، شعرا لیریکی و لیکدایی دچیتترین و ب ساناھیتەر سەرەدەریی دگەل دکەن، دیسا ل سەر زاری پەھلەوانی و مینا پشکەک ژ سیمینارەکا رەوشەنبیریی ڤان دیرین شعری دخوینیت: "ژبۆ کوردان لازمە ئیکەتی و پاکی.. / ژ نشی مەردان دمینیت ناقداری و

چاکی.. / سەر دریکا سەرخوہبوونا گەلدا ددەم.. / دا نہ مینن دیل و نەرزان ل سەر قی
خاکی... بپ ۹۳."

د سیمینارین خوہدا کو ژبو رهوشه نیرکرن و هشیارکنا گوندی یین
نەخویندەوار دخوینیت، وەکو هەموو سیمینارین شۆره شگیری، هەلویتین ل
دژی ئاغا و شیخ و بەگلەران دەینە وەرگرتن: "ئەقی نەخویندەواری مال ل مە
خرابکر. جار ب ناقی دینی و جار ب ناقی ئیل و عەشیرەت و تۆلەدان مە دبەردن هەف،
ئاغا و بەگین مە ژی ژبوونا پارین مەزن ب قان بەهەقچوونان خوہش و دلشادن.. دژی
هەف دسەکنن و دژی مللەت و وەلاتپاریزانن.. بپ ۱۵". لئ ژبیر دکەت کو هەمی
ئەوین دئ نامان گەهینتی ئاغا و بەگلەر و شیخن. ئەف دووانی یا هزر و
هەلویتان، ب هزرا من ژ بەرمایکین شۆره شا کومۆنیستە کو ئاکامە کا گەلەک
مەزن ل سەر پرانی یا مللەتین شۆره شگیر کریه. ل وی دەمی ب ئاوایه کی
رهایی دزاتی یا ئاغا و شیخان دکەت، هەروەسا ب سەرسۆرمان و شەهنازیشە
شیلان و دیوانین ئاغا و شیخان پەسن دکەت: "من دزانی ئەف هاریکاریه هەموو
ژبەر هندییه دا کۆچکا قەهرەمانی وان قالا نه بیت و شیلانا وی هەژار نه بیت.. بپ ۱۴۴".
دبیت بەهانه ئەو بیت کو ئەو ئاغا و شیخین سەرکرده، نه وه کو وانن ئەوین
هەلپەرست و دژی بەرژه وەندا مللەتی. هەندەک رهوشه نیر ژی وەسا ددەنه
خویاکرن کو ئەو شیخ و ئاغا یین شۆره شگیر، دەست ژ ئاغاتی و شیخاتی یا
خوہ بەرددەن و دەینە دناف ریزین مللەتیدا. لئ ئەف بەهانه یه نه گەلەک
بەرھۆزه، چونکو هەمی بابەت و بۆیەر ریزه بیینه و ل هەمبەر هەر ئاغایه کی
هەلپەرست، نه دووره کۆمه کا ئاغا یین شۆره شگیر ژی هەبن.

ب هزرا من، بهرگومانکرنا ره‌هایی و چاندنا هزر یان هه‌لوئیسته‌کی ئیدیولۆژی ره‌هایی، کریاره‌که مینا شکاندنا قالبین چوارچۆقه‌کریه و پیروژکرنا هه‌مان قالبانه. هه‌بوونا پیروژی یان جه‌قه‌نگین پیروژ، فه‌راتیه‌کا ده‌روونیه ده‌می گه‌هین دیرۆکیدا هه‌بوویه و هه‌یه، لی پرسا گرنگ ئه‌وه ئه‌ری پیروژکرنا یان بهرگومانکرنا تشته‌کی ده‌می گه‌هین دیرۆکیدا وه‌که‌ه‌هه؟ هه‌لبه‌ت نا بیت هه‌مان پیروژی یان بهرگومانکرنا ژبو هه‌موو سنسله یین گه‌هین دیرۆکی به‌هته کرن. ئه‌گه‌ر هنده‌ک ئاغا و شیخان، دژاتی یا ملله‌تی کریت. دگه‌هه‌کا دی یا دیرۆکیدا هنده‌ک ئاغا و شیخین دی، سه‌رکرده‌تی یا ملله‌تی کریه ژبو ده‌ستقه ئینانا مافین وان. نه‌ دووره‌زی، هه‌مان شیخ و ئاغا و به‌گ هه‌ردوو رۆلان بینن د دوو گه‌هین جوداجودا دا، هه‌روه‌کو کور حسین پاشای: "من هزرا خوه د قی کور حسین پاشای دا دکر، خایینی دوهی و شۆره‌شگیرئ نه‌قرو و بابئ دوو شه‌هیدین قه‌هره‌مان.. بپا١٠٣". مه‌رما من ئه‌و نینه‌کو به‌ره‌قانی ژ ئاغا و شیخ و به‌گله‌ران بکه‌م، لی وه‌کو خواندنه‌کا شروقه‌کاری یا جفاکی، فه‌ره‌ بویره و هه‌لوئیستین جفاکی ل گوره‌ی ره‌وش و کاودانین جفاکی یین ب ده‌م و جه‌هین دیارکریقه‌ گریدایی به‌هینه‌هه‌لسه‌نگاندن و شروقه‌کرن. ب هزرا من، ئه‌ف هه‌لوئیستین ره‌هایی و دووانه‌بی یین ل گوره‌ی به‌رزه‌وه‌ند و ره‌وشین جفاکی ده‌ینه‌دان، ژ ئه‌گه‌ری هه‌سته‌کا کوورا ده‌روونیه.

ملله‌تی کورد وه‌کو جفاکه‌کی کشتوکالی د ره‌وشه‌کا ب زه‌حمه‌ت و هه‌ژار و نه‌خوینده‌واریندا ژیايه. ژییاتی یا وی ژبو بنه‌مالئ و پاشی گوندی و پاشی عه‌شیره‌تییه. هه‌لبه‌ت ئه‌ف ژییاتییه ژ بو‌شایی و نه‌زانینی نه‌هاتییه. ده‌می جهان و سه‌رده‌ماندا مروقی سی غه‌ریزه یین سه‌ره‌کی هه‌نه (برس و به‌هاداری

و سیکس)، هه می تیکوشین و خه باتا مروۆشی ژبو تیر کرنا شان هه رسی غه ریزه یانه، ئە فجا ئە ف هه رسی غه ریزه یه ل بنه مالی و پاشی گوندی و پاشی ل عه شیره تی دهینه تیر کرن، له وا کریاره کا سروشتیه کو ژییاتی یا مروۆشی ژبو بنه مالی و گوندی و عه شیره تی بیت. ئوو ل گوره ی قی ژییاتی، که سی کورد په روه ده بوویه و مه زن بوویه. ئوو ژ ئە گه ری قی ژیان و ژییاتی، تۆشی دووانیز ما ئاغاتی و خولامینی دیت. هندی هیزار و په رلاخ و تیر بیت، دی چا فلی کرنا ئاغای که ت و ئاغال نک وی دیته قه ره مانه کی بی به قل. لی ده می دکه فته د ته نگافی و بی ده سته لاتیدا، هینگی دی ره فتارا خولامان که ت و هه می خولامین ته په سه رگری (د هه ست و ده روونی خوه دا)، ل دژی ئاغا و خودانین خونه. ئانکو په سندان ل گوره ی ره وشا ده روونی و به رژه وه ندا هه نوکه یی (چ که سوکی بیت یان به رژه وه ندا کو می بیت) ده یته کرن. ئە فجا ل گوره ی قی هزر کرنا ده روونی، کریاره کا سروشتیه کو که سی کوردی شوره شگیر ل دژی زالدهستی یا شیخان یان ئاغایان بیت و ده مان ده مادی شه هنازی پی بکه ت. لی ئە ف هه لو یستی دووانیزمی دژاتی و شه هنازی پیکرنی د دوو ره وش و گه هین دیرۆکی بین جودا جودا دهینه ده براندن.

* که و دوژمنی سه ری خوه یه:

یه ک ژ وان فاکتورین هه ره گرن گین پاشقه مان و دا که فتنا بزاف و سه ره لدانین کوردان، هه فپکی یا کوردان ب خوه بوویه. شه پین سه را ب ده سته ئینانا ده سته لاتی و ب سه رداگرتنا هه فسوی و هه فپه یمانان ژبو مه ره مین ئابوری یان به رفه هکرنا بیاتی ده سته لاتداری، د پرانی یا جفاکین جیهانیدا هه بوویه و هه یه. ئوو ده می دوژمنه کی داگیر که ره په یدا دیت، هه می هیزین

ههڤرک خوه دکه نه ئیک داکو بکارن بهر سینگی دوزمنان بگرن. لی شهرین
 براکوژی یا کوردان، زیدهباری دهستلالت و ئابوری و ناقتیدانی، ههروهسا
 بابهتین خوینداری و تۆلقه کرنی ژی، بیاقهکی بهرفره ه ژ مهژی کوردی گرتیه
 و داگیرکریه. مشه جارن خوینداری سهرا بابهتهکی نه ههژی و بهرنه کفتی
 پهیدا بوویه، ئانکو ههردهم کهسی کورد مینا بومبایه کا تهوقتکری ل هیثیا
 پهقینی بوو. ئوو ههردهمی شهپهک دناقههرا دوو کهسین ژ دوو عهشیرهتین
 جوداجودا یان دوو بنه مالاندا با، ل گورهی پیکقه گریدانا عهشیری و گوندیاتیی،
 دا بیاتی شهپی بهرفره هتر لی هیث و کهسهکی نه دزانی کا دی کهنگی ئاگری
 شهپی و خوینداریی قهمرییت. دیت ئەف رهفتاره ژ ئەگه ری ململانی یا
 خوهچیترانندی بیت، چونکو ژ لای دهروونیه هه کهسهک یان هه گرۆپهک
 خوه ژ یین دی چیتتر و ههژیتتر دینیت. ئوو ب فی ته رزی کهسی کورد ههردهم
 بهرئاتای دسهردابرنی و خاپاندنی بوو، نه مازه خاپاندنی ئایینی و مهسهبی و
 پایه داری یا عهشیری. ئەفه ژی ژبو نه زانین و نه خویندهواری و نه رهوشه نبیری
 یا مللهتی دزقپیت. لهوا ههمی شوهرش و سه رهه لدانان داکوکی ل سه ر
 خواندن و زانینی کریه.

د شیرهتین دهسپیکی یین میری کوردان ژبو نوونه ر و په یامبه رین هاتینه
 جهم، ئەوه کو ترسا وی یا مهزن ژ مللهتی وییه، نه ژ دژمنیه: "ئهو نکارن
 تشتهکی ب تهنا سه ری خوه بکن، لی مللهتی مه پرانی یا وی هیشتا نه زانن و ب
 ساناهی دهینه خاپاندن، ژ وان بترسن، باوه ریا خوه ب هه ر کهسی نه ئینن.. بیپه".
 ههروهسا ههست کرنا ب خوه کیمدیتتی ژی، بهری مروفی دده ته دژاتی یا گه ل
 و وهلاتی. دهمی بهحسی خیانه تا کور حسین پاشای دکهت کو خیانهت ل

شۆره‌شا شیخ سه‌عیدئ پیران کر و خوه دا توخیین ئیرانی ژی ل کوردان
 گریت! لی ده‌می تورکان چ پویته پی نه‌کری، وه‌کو کاردانه‌وه‌یه‌کا ده‌مارگیری
 فه‌گه‌رافه‌ ناف ریزین شۆره‌شی. ئانکو نه‌ تفاقى یا وی دگه‌ل سه‌رکردایه‌تی یا
 شۆره‌شی ژنه‌گه‌ری ده‌مارگیری و گری یا خوه‌ چیتراندنئ بوویه‌ کو به‌ری وی دا
 خیانه‌تی. لی ده‌می دیتی کو هه‌می کورد ل ده‌ف دژمنی وه‌که‌ه‌ئن و چ پایه‌ یین
 جفاکی و میری ب ده‌ستفه‌ ناهین، جاره‌کا دی دبیته‌ شۆره‌شگیر، "من هزرا خوه‌ د
 قی کور حسین پاشای دا دکر، خایینی دوهی و شۆره‌شگیرئ نه‌قرو و بابئ دوو شه‌هیدین
 قه‌هره‌مان.. بپ ۱۰۳". ل قیره، نفیسه‌ری دقیت بیژیت کو کورد هه‌می ل ده‌ف
 دژمنی وه‌که‌ه‌ئن و چ جوداهی دناقه‌ه‌را یی ره‌ش و سپیدا نینه، چونکو ئه‌و ل
 دژی نفشی کوردان و کوردینی شه‌ری دکهن، نه‌ دژی هه‌لوئستین که‌س و
 گروپان. هه‌روه‌سا خیانه‌تکرنا نه‌جموئیی سیرتی دگه‌ل شیخی گارسی،
 نموونه‌یه‌کا دی یا قی خوه‌ کی‌مدیتنییه‌ یان نه‌ باوه‌رییه‌ ب هه‌ز و شیانی
 کوردان: "ب تورکی گوت: نه‌فه‌ من نه‌رکی خوه‌ به‌رامبه‌ری ده‌وله‌تی بجه‌ ئینا.. بپ ۱۵۷".
 ئانکوخیانه‌تکران و کوشتنا شیخی گارسی مه‌ه‌ده‌ری رازیوونا ده‌وله‌تییه‌. وه‌کو
 شروقه‌کرنه‌کا ده‌روونی ژبو قی کریارا دلته‌زین، زیده‌باری گری یا خوه‌کی‌مدیتنی،
 هه‌روه‌سا دبیت قیا بیت جه‌مه‌سه‌ری ب هیز و ده‌سته‌لاتدار بو ئارامی و ژيانا
 خوه‌ یا داهاتی هه‌لبژیریت (نه‌دوووره‌ پاداشته‌کا که‌سوکی ژی دگه‌لدا بیت).
 بابه‌تین توله‌لدانی و کوشتنا سه‌را ناموسئ بیاقه‌کی دی یی نه‌ تفاقى و
 هه‌فرکی یا به‌رده‌واما کوردانه‌. ل گوره‌ی عورفین جفاکی، ئەف کریاره‌ ب
 سروشتی ده‌ینه‌ ل قه‌له‌مدان، خو ئه‌گه‌ر دژی به‌رژه‌وه‌ندا بلندا ملله‌تی بیت ژی،
 سه‌ره‌ده‌رییه‌کا هیسانتر دگه‌ل ده‌ینه‌ کرن. ل ده‌می نوح به‌گی و برایی خوه‌ کور
 حسین پاشا کوشتی و نوح به‌گ ل بارزان هاتییه‌ دادگه‌ه‌کرن، د به‌ره‌فانیکرنا

خوهدا گۆت کو خویندارییه کا کهئن دناقبهرا واندا هه بوو: "قته ت کوشتنا وی د قی بارودوخی دا ل بیرا من نه بوو، به لئ کو که قنه خوونه ک دناقبهرا بنه مالین مه هه بوو. مه دهنی به گئی نه و کوشتا.. بپ ۱۲۰". لی نقیسه ری خو ل نه ره واتی یا قی تۆله لدانی نه کره خودان و گروقین نه بوونا خوینداریی دئینان. ئانکو نه گه ر ئاخفتن راستبا و خوینداری هه بایه، نه دووره حوکی دادگه ها وان سفکتر بایه: "نه گه ر خووندارییه ک هه با بلا ل بن خه تی تۆلین خو هه کربان.. بپ ۱۲۰".

ب هزرا من بابه تی تۆله لدانی به هایه کی جفاکی کشتوکالییه و فه ره دده می شو ره شاندا نه مینیت، هندی ئه ف عورفه دجفاکیدا ل کار بیت، ئیکریزی و ئیکگرتن ناهیته ب جهینان. کوشتنا ل سه ر نامووسی ژی، ب دوو شیوازان دهیته کرن؛ نه گه ر خیانه ته کا هه فزینی هاته کرن یان ژی نه گه ر گه نجه ک کچه کی بره فینیت. خیانه تا هه فزینی ل گوره ی عورف و عه ده تین ئایینی و جفاکی نه قه بوولکری و حه رامه . لی ره فاندن د شه رعی ئایینی و به ها یین جفاکی یین گوندییاندا کریاره کا میرانییه و حه لاله (نه مازه نه گه ر کچ و کور ژ ژیی سنیلاتیی ده رباز بوو بن). هه رچه نده هه ر کوشتنه ک ژبه ر هه ر نه گه ره کی هه بیت، دبیته سه ده می ژیکدوور بوون و هه فرکی و خوینداریی. لی کوشتنا ژبه ر ره فاندنی، دبیته ئاسته نگه ک د ریکا شو ره شی و ئیکگرتنییدا. دقه گیرانا سه ره اتی یا ئای سلیماندا، په هله وان دبیت: "به لئ نه و رازی نه بوون و نه م ژی رازی نه بوون وان بده ست دژمناقه به ردین، ل سه ر به ختی مه بوون. مروقی کورد بینامووسی قه بوول نا کت.. بپ ۲۴-۲۵". نه گه ر ل فان هه فوکان بنیرین دی بینین کو جاره کی مروقی کچکی ب دژمن ل قه له مداینه و خودانه پاشا ژ شه ری براکوژیی ب بینامووسی ل قه له مدایه . نه فه ژی عورفه کی جفاکییه و دبیته

دهمی نژدهچی دهینه بهراهی یا کاروانی نوونه‌ران و ئەو دکارن نژده‌چییان ب خافلینن و دەر‌دۆران لی بگرن، نژده‌چی داخوازا لیپۆرینی دکەن، ئیکسەر هورمز دبیژتی، .. ئەو کەسی هوین بەخشین ژوی پیرسە. ئەو سەرۆکی مەیه و نوونه‌ری میری کوردانە ژنک جەلادەت بەدرخان پاشای.. بپ٧٢". ئەف خویاکرنا بلەزا نەینیی دگەل سیستەمی ریکخستن و شیرەتین میری کوردان (ل گورە ی پەسندانین نفیسەری) ناگونجیت! مانە میری کوردان بوو گۆتی کو: "ملله‌تی مە پرائی یا وی هیشتا نەزانی و ب ساناهی دهینه خاپاندن، ژوان بترسن، باوەریا خوە ب هەر کەسی نە ئینن.. بپ٩". ئەفجا چەوا هۆسا ب ساناهی باوەری یا خوە ب هندە کەسین نەنیاس دینن! ئوو کی؟ هندە کە ریکر و نژده‌چی یین سەری ریکان. دیت مەرەما نفیسەری ئەو بیت کو خوە نژده‌چی و ریکر ژی دبه‌ره‌فن بینە ریکخستی یین بزاقا میری کوردان، یان دەنگوباسی میری کوردان هند یی بەربەلاف بوو، دناف نژده‌چی و ریکراندای ژی ریز و حورمەتا خوە هەبوو. پاشی ب ئامازەیه‌کا بلەز و سەریپی کاردانەویا تەسلیمبوونا ریکران خویا دکەت: "وهی تف ل مە و کاری مە. ئەم هند بی رومەت بووینە، ری ل میری کوردان بگرن و نوونه‌ری میری خوە بشەلینن.. بپ٧٢". ئوو بەهانەیه‌کا فولکلۆری ددەتە رەفتارا وان کو نە تنی ریکرین دز و جەردەنە، لی مینا کەلتۆری کۆچەری، میرین شەران و دزین ب میرانینە: "لی باوەر بکە مە چ جارن بی چەک و هەژار نە شەلاندنە.. بپ٧٤". ئەگەر ئەف بەهانەکر نە ژلایی جفاکیفە، تا راددەیه‌کی قەبوولکری بیت، لی ژلایی دەروونی کەساتی یا کەسی کوردی وی سەردەمیفە، نەیا بەرهۆزە کو ئیکسەر چەکین خوە دانن و بینە پالە یان سەریپەرشتکارین پالەیان ل دەف بنەمالا پەهلەوانی. بەهانەکرنا ژبو عەمەری بچووک کو خووندار هەنە و ئەوین دی ژی دقین کار بکەن، داکو ژ کاری نژده‌قانیی فەبن

و ببنه كه سڀن مفادار دجفاكيدا، پشكه كه ژ پلانا په ياما نه ته وه پاريزي يا نفيسه ري ثيابي بگه هينته خوانده فانان: "ب راستي من ب خوه ژي ههر ژ نه قئ پتر نه دقيا، هم بابي من دلخوش و رازي دبیت. هم نه ز ژي دکارم کاري خوه نه نجام بدهم. ژ ناليه کي دي قه سي مروفان ژ ريگري و نژده فانين بدهم پاش و مفاي بگه هينم وان.. بپا ۷۶". نه گهر مه رهم ب قئ به هانه کرنئ نه ئيدیولوژي يا نه ته وه يي و ناراسته کرنا ملله تي يا بهر ب کارين باش و بهر همدارقه بيت، ل گوره ي به ها بين جفاکي بين کوردستاني، نه و دا پاله تي يا خوه ل سهر مولکي خوه و دگهل گوندي بين خوه کهن، نه مازه گوندين کوردان هه مي ئاقه دان بوون. خوه نه گهر ئاريشه کا کوور و بي چاره سهر نه بايه، که سه کي ژ گوندي خوه بار نه ذکر چونکو جفاکي کشتوکالي، جفاکه کي کولله کتيقه و هه موو ب هه فرا د خوشي و نه خوشيياندا پشکداري يا هه ف دکهن. نفيسه ري وه سا هزر کرييه کو په هله واني وي (نه حمه دي به هديني) ب کاره کي باش و مفادار رابوويه و دخزمه تا په ياما وي يا سه ره کيدا بوويه، له وا هه ولدایه کو قئ کرياري ب کاردانه وه يه کا پوزه تيفا لايه ني به رانبر کاملان بکته، داکو په ياما وي ژي پئ کاملان ببيت. نژده چي د بهر سفيدا ديژنه په هله واني: "نه زبه ني چه ک ژبو هه وه پيروژن. ئيدي مه نه و چه ک نه قين، نه م هه لناگرن... بدنه ملي سي خورتان بلا ب هه وه را بن، مه بي رومه تي کرييه، نه و تفهنگ کيري مه ناهين.. بپا ۷۳-۷۴". ب هزارا من، دقئ روودانيدا نفيسه ر که فتیه دناف يوتوبيايه کا هزارين هزانديدا و خوه ژبيرکرييه يي به حسي جفاکه کي کشتوکالي دکته کو دانانا تفهنگي ب مرنا وانه. ب تاييه تي ل وي سه رده مي کو هه بوونا تفهنگي مال و مولکه ته ک بوو، شهنازي پئ دهاته کرن. نه گهر نه ف کاردانه وه يا ره هايي يا پوزه تيف نه ب قئ له زا هه يي و قئ شيوازي يوتوبيايي بايه، رومان دا بهر هوژتر و که تواريتر بيت.

ما ئەگەر مللەت (نەمازە تەخا ھەژار و نەخویندەوار)، ب ئینانا ناڤی میری ببنە
 کەسانین کارکەر و پیگیر ب رەواتی یا دۆزی، نە دوورە ھەر ھینگی کوردستانی
 ئازادی وەرگرت با و دەولەتا خوە یا خوەسەر دامەزراند با. ب ھزرا من،
 ھشیارکرن و ھاندانا مللەتی ھەژار و نەخویندەوار، نە ب ئی ھیسانییە، چونکو
 مللەت ب کۆمەکا عورف و عەدەت و بەھا یین جفاکی یین ھۆزی و گوندیاتی
 و بنەمالانقە گریداینە و ئەف بەھایە پشکەکن ژ تیگەھ و کەساتی یا وان یا
 جفاکی.

ئەفجا ئەف ساخلەت و تیگەھ و عورفین جفاکی یین پاشکەفتینە، کورد ل
 ھەمبەری ھەف کرینە رەشە و دووری یا دناقبەرا واندا کوورتر و فرەھتر لی
 کری. نفیسەر فان رەفتاران ب ئاویەکی رەخنەیا جفاکی و شرۆفەکرنا کەتوارکی
 یا ھەقبەندی یین وی سەردەمی ژبو نەزانین و پاشکەفتنی فەدگەرینیت. ئوو
 دکەتە سەدەمی شکەستن و داکەفتنا بەردەواما سەرھەلدان و شورەشین کوردان
 ل ھەمبەری تورکین دژمن و داگیرکەر: "ما ئەو چ ژ ھەوہ چیترن. ب تتی ئەو
 خیانەتی ل مللەتی خوە ناکن و یا ئیک و دو نادەنە ب یا ھەوہ. ئیک دو دگرن و ھەوہ
 ژی دگرن و دبەردەن سەرچاقین ئیک.. زیدەتر ھەم کورد ھەف دکوژن و ھەم ژ بوونا
 تورکان خەلکی دکوژن و خوە ژی ب کوشتن ددن.. بپ ۳۷". ئانکو ھەرەکو کورد دبیزن
 کو "خەلک ھەمی دژمنی کەویبە و کەو ب خوە ژی دژمنی سەری خوەیە". لی
 ئەگەر کەتوار ژی وەکو خەون و مالخولیانی یین نفیسەری بایە (دبیاتی
 ئیکگرتنا نەتەوہییدا)، نەدوورە کورد تۆشی فان دەرەسەری و رەشین و
 کۆچبەری نە بان. کورد دبیزن "کرمی داری ژ داری نەبیت دار کرمی نابیت".
 ئەفە ژی بەری مە ددەتە وی ھزری کو نەدوورە ب دریزاھی یا دیرۆکی ھەردەم

كوردان خيانت ل ئىكودوو كر بيت، ژبو ئىكودوو، مېر و پههلهوان بووينه و
 ل هه مبهري دژمنى بچووك و شكهستى بووينه. نموونه يين دىروكى يين قى
 چهندي ژى زورن، يهك ژ نموونه يين هه ره گرنگ و هه ثه ند ب بابه تى مه فه،
 هه لويستى كورحسين پاشايه كو خيانت ل شوره شا شيخ سه عيد كر و پاشى
 ته و ب خوه دقوناغه كا ديتردا ديبته شوره شقان و بابى دوو شه هيدىن قه هره مان
 (ههروه كو نفيسه ر د قى رومانيدا دده ته زانين!). لى نفيسه ر وه كو ماموستايه كى
 نه ته و پاريز وانه يه كا ئيديولوژى يا نه ته وه پاريزى دده ته گه نجين نووه اتى،
 هزرين خوه يين هه زاندى دكه ته كه تواره كى به ره هست و ده قه كى رومان
 دىروكى ژى دئافرينيت. هه رچه نده لوكاش (دهر باره ي رومان دىروكى)، داكوكى
 ل سه ر پاراستا نه مانه تا دىروكى دكه ت، لى نفيسه رى په يامه كا ئاشكرا و
 كومه كا هه زين نه تركاندى هه نه و درومانا خوه دا دانايه بهر چاكي
 دويفچوون و تيه زرينى. ئوو دشان هه زكرين ئيدياليدا، نفيسه ر دكه ثيته
 دحالچوونه كا نه ته وه پاريزيدا و تيه گه هى ئيگرتن و ئيكريزى يا ملله تى ل سه ر
 دوو ته خين ژ هه فچودا (نه زان و ره وشه نبير) دابه ش دكه ت: "ئه گه ر هوون هارى
 مه ژى نه كن. ژ مه بگه رن، ئه م دى توركان ژ وه لاتى هه وه كه ينه ده ر.. بپ ۳۷". ئانكو
 مينا پارانه وه يه كييه ژبو ملله تى نه زان (ئه وى ريگر و ئاسته نك د ريكا
 شوره شي دا)، داكو شوره شقان بكارن ئه ركى خوه يى نه ته وه پاريزى ئه نجام بده ن.
 ئه ف دابه شكرنا ملله تى ل سه ر دوو ته خين ژ هه فچودا يين جفاكى، بيرا مه ل
 دووانيزما ئاغاتى و خولامينى دئينته فه كو ملله ت جهى خولامين نه زانه و
 ره وشه نبيرين شوره شقان ژى، دى جهى ئاغايان گرن و دى ئاغاتبه كا نوو په يدا
 كه ن (كو دگه ل وى ئيديولوژيا نفيسه رى ژبو ژياتى يا نه ته وه يى دانايى،
 ناگونجيت).

* جفاکی موزاییکی کوردان و پیکه ژيانا ئاینان:

وهكو پشكهك ژ په ياما نه ته وه بي يا رومانا هيلين سور، ته بايي و پيکفه ژيانا سه رعيل و عه شيرت و ده قهرين جودا جودايه. کوردستان ده قهره کا چيايي يه و کومه کا ئاسته نگين سروشتي دناقهه را ده قهراندا هه يه. پيکفه ژيانا ئاینان و هه قه پهری يا فان ئاینين جودا جودا ل سه ر دوزه کا رهوا يا ئيکگرتي، هيزه کا نه پهن و ئه فسانه بي دده ته پاراستنا ئيکريزي يا بزاقا نه ته وه بي. ب دريژاهي يا ديروکي (ههروه کو پراني يا ژيدهرين ديروکا که فن و نوو دده نه خوياکرن)، ئاین هه ردهم وه ره قه يه کا قازانجکری بوو دده ستين دژماناندا و کوردين کوردستان پي به رددانه هه ف. جفاکی کوردستان جفاکه کي موزاييکيه، ژ کومه کا ئاین و مه سه بان پيک دهيت: وه کو موسلمان، فه له (مه سيحي)، جو هي، ئيزدي و هنده ک که فنه ئاینين دي، دبیت هه ر ئاینه کي ژي کومه کا مه سه بين جودا جودا دناف خوه بي خوه دا هه بن. ئوو جفاکی کوردستان کو جفاکه کي ساکاري کشتوکالييه و پراني يا وان نه خوینده وارن. تاکين هه ر ئاینه کي ب موکمي ب ديني خوه قه (يان ب مه سه بي خوه قه) دگريداينه و ئه گه ر هه ر ئاریشه يه کا بچووک ژي دناقهه را فان ئایناندا هه بيت، دشياندايه کو بيته سه ده مي ئاریشه بين مه زنتر و شه ر و هه قرکي بين دؤمدریژ. ب قی چهندي ژي، ئه م دکارين بيژين کو هه ردهم ئاین و جوداهي بين ئاینی مينا بومبه يه کا ته وقیتکرينه دبن جلکين که سي کوردستانيه و هه تا نهو ژي ل که له ک ده قهرين کوردستان ل کاره!

نقيسه ر ب هشياری ل قی چهندي ئاگه هدار بوويه و هه ولدايه کو ئارامي ئه رمه ني و هورمز و عيسا بين مه سيحي بکه ته دناف کارواني نوونه رين ميری

كورداندا، وهكو ئامازهيەك ژبو پيڭقه ژيانا ئاييني و هه بوونا گيانى لیبوردهيى
 دناڤ جفاكى كورديدا: "هورمزي تفهنگ ب بهرواركي ل بهر سينگي خواه دانا بوو. ل
 پهي وي ههسپي ئارامى و ل پهي وان ههسپي من بوو كو بهفري لى سوار ببوو.. بپ۶۹".
 هه بوونا ناڤى هورمز ب تهنا خواه ئيشاره ته كه ژبو هه بوونا كه سه كي فهله،
 چونكو ناڤين فهله يان ژى تايه تمه ندى يين خواه يين هه قبه ند ب ئايين و
 كلتورى وانقه ههيه. لى نفيسه ر ب فان ئاورين بلهز و مه رمدار تير نايت و
 دڤيت پشتراست بيت كو خوانده قانئ رو مانئ دئ مه رما وي وه رگريت، لهوا
 داكو كي ل سهر هه بوونا مه سيحيان و گرنگيدانا ب هه موو ئايينان دكه ت. ئوو
 ل سهر زارئ ميرئ كوردان پيڭقه ژيان و هه ف قه بوولكرنا ئايينان دپه ژر نيت:
 "جاره كئ گونديه كي ژميري پرسى، كو هندهك شيخ و مه لا كوشتنا فهله و جوھى و
 نيزديان حه لال دكن؟! ميري به رسقا وان دا و گوٽ، هه ركه سئ قى كارى بكت، بخوازت و
 نه خوازت خزمه تا دژمنين مه دكت. دينئ مه قئ قه بوول ناكته.. بپ۹۲". ل ئيره
 نفيسه رى نه قيايه كو ب ئيديولوژى يا نه ته وه يى يا سهردهم، سهرده رى دگه ل قى
 بابه تي بكه ت و بده ته خوياكرن كو ئايين باوه ريه كا كه سو كي يا مرو قيه و
 هه قبه نديه كا پوخت و تايه تا كه سه كي تاكه دگه ل خواه يى خودئ، ههروه كو
 ديژن "ئايين ژبو خوديه و وه لات ژبو مه هه ميانه". لى ب هه مان تيگه هشتنا
 ساده و دلينى يا گونديان سهرده رى دگه ل بابه تي كريبه و ل سهر زارئ ميرى
 گوٽ: "دينئ مه قئ قه بوول ناكته.. بپ۹۲". ئەف به هانه كرنا پرسين ئايينى ب
 خواه يى ئايينى، رو له كئ كارى گه ر د قاييلكرن و پيڭيريدا ههيه. ئەو ب خواه
 ژى، ئايه ته كا قورئانئ ههيه ديژت كو ئولدارى نه ب ته عدايى يه (لا اكراه في
 الدين). لى ئايين ژى وه كو هه ر به هايه كئ دى يى جفاكى، فه ره دگه ل كه لتور و
 عورف و عه ده تان بگونجيت، هه تا ده يته قه بوولكرن. دگه ل وه ختى و

موماره سهر کرنا ئایر ده یان، ئایین ژى دبته که لتور و دبته پشکه ک ژ پیکهاته یی
 که ساتی یا مروقی. لی ل گورهی تیورا خوه چیترانندی و تیگه ه و تیهرزینین
 گوندیان، چیتراندا موسلمانان و ئیسلامه تی د کووراتی و ناخی کوردین
 موسلماندا هه یه. نه دووره بهرکاری رهجا دژمان بیت کو مژارا "ئهم باشترین
 ئایین هاتینه سهر رووی زه مینی" و بکارئینا فی هه شوکی ژبو چیکرنا
 هه فرکی یین ئایینی دناقهه را هه شهواتی یین هه مان وه لاتدا بیت. نفیسه ر ژى
 ئیکه ژ هه شهواتی یین د فی جفاکیدا گه شه کری و مه زن بووی، نه شیایه خوه ژ
 تیگه هی چیترانندی رزگار که ت و ب شیوه یه کی نه راسته وخو ئامازه کریه فی
 خوه چیتراندا ل سهر ئایین دی (کو دکارین مینا ته په سهر کرنا ئایین دی ل
 قه له م بدهین). هنده ک دانوستاندین نه راسته وخو یین ترانه ئامیز هه نه، بابه تی
 کیمدیتنا ئایین نه موسلمان بهرچاف دکهن وه کو: "گورؤ هه رچه نده تو نه
 بوسرمانی. به لی خودی ژ ته رازی بیت و تول نیقه کا به حه شتی بی.. بپ ۶۲". ئانکو
 فه ره دوعا یین خیری تنی بو موسلمانان بن و به هه شت ژبو ئه وین نه موسلمان
 مه حاله. ههروه سا ده می دبیریت: "هه ی کورئ کیلؤکا مه خینی.. بپ ۸۰". ئامازه یه که
 کو موسلمان ب ناخی کیلؤک بانگی ژنن مه سیحیان دکهن. هه ردوو په یقین
 کیلؤک ژبو ژنن فه له یان و کریف ژبو ئیزدیان د سروشتینه و چ رامانین
 نه باش ب خوڤه هه لناگرن، لی ده می موسلمان په یقا کیلؤک و کریف بکار
 دئین (ههروه کو فه له و ئیزدی یین فی سهرده می دبیرن)، فه ریژین کیمکرنی و
 جودا کرنی پیقه دیار دبن. ئه گهر نه، بوچی په یقین خویشک و برا بکار نائین؟
 لی چونکو د ناخ و دهروونین خوه دا موسلمان نه شیت قه بوولکه ت کو فه له یه ک
 یان ئیزدییه ک خویشک یان برایی وی بیت (ب تیگه هی خویشک و براتی یا د
 زمانی کوریددا هه یی)، له وا فان هه ردوو په یقان بکار دئین. دله قته یه کا دی یا

ترانه ٹامیزدا، کو دہر بارہی گرنگی یا نقیڑین موسلمانانہ، خواندہ فان دی ہندہ ک
ٹامازہ یین نہ ہوشی و نہ راستہ و خو یین تہ پہ سہر کرنا ٹایینی بنیت:

- یی بقیٹ نقیڑی بکہت، دا نقیڑین خوه بکہین۔
- ہورمز: ٹاھا ھہ کہ ل دوماھیی تہ نقیڑ ب مہ ژی نہ دانہ کرن۔
- مانئ من گوت یی بقیٹ، ٹہفہ ژبو خودی یہ و ھہر کہ سہک ب دلئ خوهیہ، نہ
ب خورتی یہ۔ ھہ تا ٹہم نقیڑا بکہین تو بو مہ ہندہک خیارا میبارا بجھینہ و
مژمژہکا باش ژی ل بنئ باخی۔ ٹامانین ل سہر کانئ ھہین بو مہ ہندہکا
بینہ۔

- ہورمز: نہ بابو دی سئ نقیڑا کہم پیش نیکی ژ وہفہ و بلا ٹہو بوو مہ فی
کاری بکہت۔

- نا.. نا.. ھہر نیکی ژ مہ دی کاری خوه کہت، نوکہ ٹارام گوشتی دکہ لینیت، تو
ژی خیار و مژمژان بکہ و ٹہم ژی دی نقیڑان کہین... بی۷۸۔

ٹہ گہر ٹہم ب ہووری ل فی حیواری ل سہلال بنیرین، چیتراندا ٹایینی
ٹیسلامی ب ٹاشکرایی یا زالہ ل سہر حیواری، ٹہرکی ھہمی کہ سین
نہ موسلمان ٹہوہ کو کارین جہستہیی و خزمہ تا کہ سین موسلمان بکہن۔ تنئ
داکو کہ سین موسلمان ٹاییردہ یین ٹایینی خوه ب جھینن، یان تاعہ تی خودی
خوه بکہن و یین نہ موسلمان ژی، وہ کو خزمہ تکاران کاری وان بکہن۔ دبیت
خواندہ فانہ ک ہزر کہت یان بیڑیت ٹہفہ ھہ ٹکاریہ و دناقبہرا ھہ قال و
ھہ فریبازاندا کریارہ کا نورمالہ۔ لی کاردانہ وہ یا ہورمزی ژبو نقیڑین
ھہ فریبازین خوه بیہنا ھہ سترنا ب ٹیسٹغلال کرنئ و بیزار بوونئ ژئ دھیت۔
ہورمز د کاردانہ وہیہ کا خوه یا وہ کو ترانہ کرنیدا دیڑیت: "ٹاھا ھہ کہ ل دوماھیی
تہ نقیڑ ب مہ ژی نہ دانہ کرن... نہ بابو دی سئ نقیڑا کہم پیش نیکی ژ وہفہ و بلا

ئەو بۆمە قى كاری بکەت.. بپ۷۸". ھەرۋەكو كورد دېژن "دناقبەرا ترانا و مژانادا گەلەك راستى يىن ھەستىپىكرنا مرقى خويا دبن". ئوو بەرسقدانا پەھلەوانى بۆ قى كاردانەوہ يا ترانە ئاميز، "نا.. نا.. ھەر ئىك ژمە دى كاری خوە كەت.. بپ۷۸". قى ھزرا گۆماناوى دپەژرینیت، ئانكو كاری وە خزمەتە و كاری مە تاعەتە.

د ھەمى رۆمانا ھىلین سۆردا، جارەكاب تى ژى نقىسەرى ئىشارەت نەدايە كنىشتەكى يان دپرەكى كو دپر ل دەردۆرىن دەقەرا قەومىنا بۆيەرین رۆمانى دمشە بوون. دبیت ل بىرا نقىسەرى نەبیت كو ئىشارەتى بدەتە ھەبوونا دپران و ئایىردە يىن ئایىنى فەلە و ئىزدى و جوھىيان (كو دسەردەمى رۆمانىدا ھىشتا جوھى ل دەقەرى ھەبوون)، چونكو دەمى ئارامى ئەرمەنى و ھورمز و عىسا يىن مەسىحى كرىنە پەھلەوان و ھەقپىيازىن نوونەرى مىرى كوردان، مەرەم پى خزمەتكرنا دۆز و پەياما خوە يا نەتەوہى بوو، ئەقجا ئەگەر ئامازە يىن بلەز ژى دابانە پىكقەژيان و ئایىردە يىن ئایىنى يىن ئىزدى و فەلە و جوھىيان، دا پەياما وى كاملانتر و ب ھىزتر كەقیت. وەسا ديارە كول بىرا نقىسەرى نەبوو، لى پرسیارا گرىنگ ئەوہ، ئەرى ب راستى ل بىرى نەبوو يان ب مەرەم نە ئىناينە بىرا خوە و پشتگوھ ھاقتىنە؟ ب ھزرا من، تىگەھى چىتراندنا موسلمانان د جقكى كوردیدا، ھەر ژ زارۆكىنى و پەروەردەيا سالىن دەسپىكى يىن ژى مرقى دەست پى دكەت و دگەل مرقى مەزن دبیت و گەشە دكەت، ھەتاكو دبیتە پشكەك ژ تىگەھىن سەرەكى و پىكھاتەي كەساتى يا مرقى. ئەقجا ئەف چىتراندنە د نەھوشى يا كەسى موسلماندا دەيتە چاندن، خوە ئەگەر دتپورىدا رەت بکەت ژى (دەمى دەيتە دىقائى پراكتىزە كرىدا)،

نه شیت خوه ژ گری یا چتراندن و بلند دیتنی رزگارکت. ئەف ههست و
 هزرین نه هوشینه نفیسەر پالدای کو پیش په هله وانه کی لاوه کیفه هزرکت و
 پیش ویشه ههزین وی بین فەشارتی (ل گورە دیتن و باوهری یین خوه) ب
 درکینیت: "ب راستی چهرمی دریژی هورمزی کریت هاته پیش چاقین من و وی بخوه ژ
 ههز دکر ئەو چهرم پیقه نه با، زانی مه هه مووان ل وی چهرمی دنیری. ژبه ر هندی
 دهستی خوه پیقه نا و بهرەف سۆرکی چوو. بپ ۸۷". ل فیره ژ دیسا نفیسەری ب
 تیگه هی موسلمانە کی هه چکوهه یی سه رده ری دگه ل بابە تی کریه. سنه تکرنا
 که سین نیر ئایر ده یه کی ئیسلامیه (هه رچه نده ره هوریشالین فی عه ده تی ژبو
 جو هیان فەدگه رن). لی ل گورە تیگه هی ئیسلامی، هه ر که سه کی نه سنه تکر
 کریت و شه ر مکریه. باشه ئەگه ر بابە ت به رۆشاژی بایه و په هله وانه کی
 سه ره کی ب نائی هورمز ئەف روودانه فەگیرابان، بیگۆمانه کو دا بیژیت
 (ئه حمه دی به هدینی گه له ک هه ز دکر کو چهرمه کی وه کو چهرمی مه یی جوان
 ب نیرینه یی ویشه با، له وا شه رم کر و نیرینه یی خوه نخافت). بابە تین کریتی و
 جوانی ل گورە تیگه هیین که لتوری و په روه ده یی، ریزه بینه و ل دو یف ره وشا
 ده روونی و کاودانین جفاکی یین مروقی دهینه گوهورین.

هه ژی گۆتنه کو نه دووره ئەف بابە تین مه گۆتین هه می ل هه زرا نفیسەری
 بن و ب مه ره مه کا پلانکری پشتگوه هاقیت بن کو سه ده می نه پیکفه ژیا نا
 راسته قینه یا وی سه رده می و خاپاندنا به رده واما ملله تی کورد پی شروقه
 بکه ت. لی پا فی رۆمانی په یامه ک هه یه و گه له ک بویه ر و تیگه ه ژبو گه هاندنا
 په یامی ته رخانکرینه، یا فه ر بوو گرنگی ب ئایر ده و په رستگه هیین ئایینی یین
 نه موسلمان ژی بده ت، داکو په یاما رۆمانی یی کاملانتر لی هاتبا.

دارا نازادی ب خوینی دهیته نأقدان

هه رچه نده ئه حمه دی به هیدینی ب په هله وانئ سهره کیئ رۆمانئ هاتییه نیاسین و ئه رکئ وی یئ سهره کی ئه وه کو نامه یین میر جه لادته به درخان بگه هیته هه می سهر کرده و سهرکیشین بزاقین رزگارخوازی یا کوردستانی. لی د پهره گرافی شازده و هه قده دا په هله وانه کی دی دهیته دناف قادا رووداناندا و جهئ په هله وانئ سهره کی وهر دگریته. مینا فلمه کی سینه مایی هه می چاف بهر ب رۆلئ په هله وانئ نووئه (شیخی عه بدلرحمانئ گارسی) دهینه ئاراسته کرن. ژلایی هونهریقه جوانیبه کا شاعرانه دده ته دده قی، نه مازه ده می فته نته زئ و که تواری ته قلیهه ف دکته و چوارچۆقه کی جوانئ هونهری ژئ دروست دکته، کو خوشیبه کا بارکری ب خوینگه رمی و بهر خودانیقه پیشکیشی خوانده فانان دکته. بابهت و شیوازی فه گیرانا سهرهاتی و روودانا کوشتنا شیخی گارسی، هیثینی رۆمانه کا دی ب خوؤه دگریته. لی نقیسه ری هه ر ل ده سپیکئ خوانده فانئ رۆمانئ ژبوئی سوپرایزی به رهه ف کریبه کو چیرۆکا شیخی گارسی بکه ته پشکه کا ته قاقکه را رۆمانا هیلین سور. پیشینی یا مام سلیمانی (کالی سپریانئ) ده رباره ی نه جمئ سیرتی، کو دی خیانه تی ل شیخی کهت: "ديسان ل نه جمی زقري، به لی مخابن پرانی یا مه کوردان دخایین و پاره پاریزن. ژ تورکان را کۆله تی و چه تاتی دکن، هه ر چاخئ جوامیره ک ژ بوونا مه کوردان دخه بتیتا، ئه م ب خوه سه ری وی ددهینه ده ست دژمنئ خوه.. بپا ۵۲". پاشی خه ونا فته نته زه یی یا په هله وانئ ب نه جمویئ سیرتی و چاره نقیسه شیخی گارسی یئ دده ستین دژمناندا دیتی، ئی پشه گریدانا روودانان به رهه ست و بهرجه سته دکته: "سه ری نه جموی بوو ماره کی ئه ژدیها، ل چه ند ئه رده کان ژ که له خئ وی چه نگین مه زن پشه

بوون، دهستهکئی وی وهکی دهستی مروّقان بهلی گهلهک مهزنتتر، دهستی دی شیرهکئی دریژ و مهزن... وی نهجموئی مار ب دهستهکی سه ری شیخی گرت و ب دهستی شیر سه ری وی بری.. بپ ۱۵۷". لی پیشینی یا خواندهفانی ب هه مان سوپرایزا نفیسه ری نابیت. ئەم دیژینی سوپرایز، چونکو ئیکسه ر ئاراستهیی ته رکیزی ژ سه ر په هله وانئ سه ره کی فه دگوهیژیت و شیوازه کی ئە کشنی دده ته فه گیرانی.

مشه جاران ئەف ته کنیکا ئە کشنی، ب ریکا فلاشباک و فه گیرانی رابردوویی هه نوکه یی دهیته کرن. لی ئەف شیوازی به ره به ره یی به ر ب فه نته زه کرنا ئە کشنیفه دچیت، کاره کی شاعرانه یی جوان و هه ژیه ژبو ده فه کی ویزه یی (ب کیمی ب هزرا من). د فه گیرانا وهان ئە فه ندیدا خویا دبیت کو: "دوو کهس بتنی به ره ف چپای دچوون، ئیک ژوان ئازادی یا قی وهلاتی دناف دلی خودا هه میز کر بوو، ل به راهی دقا بگه هته سه ر چپای ئازاد، یی دی خایین، ئافه رینه کا دژمنا و هنده ک پاره ددلی دا بوون.. بپ ۱۶۶". ئە گه ر ئەف دووانیزما وه لاتپاریزی و ئیخانه تی دهه می شو ره ش و سه ره هلدانی دونه ییدا هه بیت، دناف بزاقین کوردیدا مینا بویره کی به رده وامه. نه دووره نفیسه ری ئەف میناکه ژبو هندی ئینا بیت کو دهه ر سه ره هلدانه کا کوردیدا خایینه ک لی په یدا بوویه و بوویه ئاسته نگ د ریکا گه هشتنا ئارمانجیدا. ئە فه ژی به هانه کر نه کا لوژیکی یا جفاکیه ژبو شکه سن و سه ر نه که فتنا پرانی یا سه ره هلدانی هه تا سه رده می رۆمانی. لی ژلای ده روونیفه ئیشاره ته که ژبو خوه کیمدیتنا که سی کورد ل هه مبه ری دژمن و داگیرکه ری و وهلاتی خوه، "یی دی خایین، ئافه رینه کا دژمنا و هنده ک پاره ددلی دا بوون.. بپ ۱۶۶".

ئو ژبو سەر شۆرکرن و رووره شکرنا خایینی، نفیسهری میناکه کی فته زه ییی بارکری ب باوهری و سۆزا دۆماندنا خه باتی راجاندیه: "جقین هاته گریدان و سۆز هاته دان کول ههر جهه کی گارسیه کی نیشا تورکان بدن.. بپ ۱۶۶-۱۶۷". ئەفه ژی ئاماژه یه که ژبو وی چه ندی کو خه بات نه ب خیانه تی و نه ب ریژتنا خوینا خه باتکه ران، ناهیتته راوه ستاندن. به لکو خوینگه رمیی دده ته هه قالبه ند و هه فریازین شه هیدی، کول سهر ریازی مجدتر لی بین. پشتی سهری بری یی شیخی گارسی ل شاخی دهیتته نیشانان و که سه ک دانپیدانی ب په ژراندنا سهری وی نادهت. چل جه ندرمه دبه نه سیرتی و پاشی سه د جه ندرمه دبه نه دهی، دهه ردوو سه فه راندا ژبلی ئەوی سهر فی که سه ک نامینته ساخ. هه می دکه فنه بهر هیرشین سووندخواری بین هه فریازین شیخی. ده نگوباسین فی سهری بری ترس و چریسه تیه کی دئیخته ددلی دژماندا، نه مازه کو هیرشین خه باتکه ران به رده وامن و ب ناخی گارسی سهرکه فتتی ب دهستقه دئین:

"ئەزبه نی، ئەف سهره به لا خودی یه، ئەوی ئینای دره وینه و دبیریت سهری گارسی یه، به لی گارسی هه رو ب دهان خه لکی دکوژیت.. بپ ۱۶۸".

"شقیدی دگهل پینج سه د چه کداران ب سهر باژیرو مه کسێ دا گرتن، هه موو چه کدار و هه قالبه ندین دهوله تی ژ ناف برن.. بپ ۱۶۹".

ئەف هه والین به رده وامی یا شه پی و سهرکه فتنا چه کدارین به ره له ست، وه کر کو خه لکی هه می ده فه ران دانپیدانی ب کوشتنا گارسی نه کهن، ئوو ده می برایی وی ژی وه نه یی یا خوه ژ سهری وی کری، گومانه ک بو جه ندرمان په یدا بوو کو دبیت ئەفه نه سهری گارسی بیت. دبه رسقده انه کیدا بو نه جمویی ل

هیشیا ئافەرىن و پاداشتەكی، بەرپرسی جەندەرمان دېژتتی: "كۆرۆ ھەي نامووس سز، شىئىدى گارسى و ھەقائىن خوە ھەفت ژاندرمه و باشچاويشەك كوشتن؟!.. سەرى شقانهكى ژ من تىنى، لى درهوينىن وەك تە ناس دكم.. بپ۱۶۷". ئەف گومانە دگەل بەردەوامبوونا ھىرشان مەزنتەر لى دەيت و برپارا كوشتنا نەجمى سىرتى ب گونەھا خيانەتكرنا دەولەتا تورك دەيتە دان. گونەھباركرنا نەجمۆيى خايىن (ب خيانەتكرنا دەولەتى) ئامازەيەكا جفاكيە ژبو چارەنقىسى خائىنان، ئامازەيەكا دەروونىيە ژبو شەلەژانى و نەھەقسەنگى يا كەساتى يا خائىنان، ئامازەيەكا دى يا ھونەريە ژبو ھەفتەريى يا ھەقدژان دەوندري ھەمان بابەتدا. ئوو بكارئىنانا زارۆكەكى ل ھەسپى سوار ژبو برنا سەرى شىخى، ھندەك دەلالەتتىن جەقەنگى يىن ئايىندەيى ب خۆقە دگريت: "زارۆكەكى كورد ل ھەسپەكى سوار كرن، سەر ل بەر سىنگى دانان و بەرەف چىاي چوو.. بپ۱۷۰". زارۆك نىشانا پاشەرۆژا چاھەرئىكريە، ھەسپ نىشانا ھىزا بەردەوام دلقينىدايە و سەرى چىايى مەكسى ژى نىشانا ھەلبوونا ئاگرى سەرھەلدانەكا دىيە كو دى ژ گوندىن چىايى بەر ب باژىرانقە ھيت (يان ب كىمى دى بزاف ل چىايى ئازاد گەرمتەر بيت).

ئەف ميناكىن خوينگەرم و راستەوخۆ، خزمەتەكا مەزن ژبو پەياما سەرەكى يا رۆمانى پيشكىش دكەن. نەمازە مەرەما سەرەكى يا فان ميناكان خوينگەرمكرن و ھشياركرنەكا دلينىيە، مينا ناقتىدانىن ل مەيدانا شەرى كو نەھۆشيبەكا كۆمى بو بەھەقبوويان (خواندەفان) پەيدا كەت. وەسا ديارە كو نقىسەر ژى ب قى چەندى ئاگەھدار بوويە و چوويە دناف كەلواشى بۆيەراندان و تۆشى ھەمان خوينگەرمىي بوويە، لەوا شىوازي خويى ھونەرى دگەل ھندەك درووشم و شىعاراتىن شۆرەشگىرىي تىكھەل دكەت. كا چەوا ب زانىوون بەرى

خواندهفانان ددهته بۆيهري كوشتنا شينخي گارسي، ب شيويهكي خوهنهويستيني
مشت دليني و نههوشييهكا ههفتهريب دگهل نههوشي يا كومي، بهري
خواندهفاني رهخنهفان ژ ميناكين هونيري يين دهقهكي ويژهيي ددهته هندهك
شيعاراتين راستهوخو يين سهرگهرم و خوينگهرمكري: "بريار ب كوشتنا نهجموي
دهرگهت، رۆژا پاشتر ههموو نازاديخوازين دناف چييان دا، ل سهري چياني نازاد جثيان
ل بهرامبهري گارسي راوهستان و سۆز دان ههتا مرنى دژى داگيركهران بخهبتن.. بپا۱۷۱".
ههچهوا بيت، ئەف رۆمانا ل بهر دهستى خواندهفانان ههژى خواندن و ل سهر
راوهستانييه. نقيسهري يي شياي ب ريكا في رۆماني پهياما خوه يا نهتهوهيي
بگههينيت و خهونان ب شۆرهشهكا سهرانسهري و كوردستانهكا مهزنقه بينيت.

*

پەھلەوانى رەشى

د رۇمانا (شۆپىن رۇندكان) دا

شۆپىن روندكان

كربارا ئەنفالان رەشتىن و ھۆقتىن كرىارە ل دژى مللەتئى كورد (ل كوردستانا عىراقئى) ھاتىيە كرن. دەرئەنجامئى قئى كرىارى وئىرانكرنا پتر ژ پىنج ھزار گوندىن تەنا و بىگونەھ بوو، ھەرۋەسا ب ھزاران قوربانى و ئاوارە و دىل و ترومادارىن دەروونى ل دويف خوە ھىلاينە. ئەوئىن ماىي ژى، بەر ب توخپىن تورك و ئىرانئىقە رەقىن. ئوو كا چەوا ھەلبەستقان و ھىكايەتپىژ داستانىن پەھلەوانىتى يا ھىرشكەر و شەرقانان تۆمار دكەن، ھەرۋەسا دشىاندایە لەھەنگى و قەھرمانى يا رەقىنئى ژى بەھىتە تۆماركرن. نەمازە ئەگەر رەقىن ژبو قۆرتالبوون و قەگەرىئى بىت.

ب كارئىنانا بۆيەرىن دىرۆكى وەكو ھىقىنئى نقىسىنا رۆمانئى، كرىارەكا نۆرمالە و گەلەك رۆماننقىسىن كورد و يىن پىانى ژى بكار ئىنايە. ھەرۋەسا ھندەك قەكۆلەر ب رۆمانا دىرۆكى ل قەلەم دەن. د قئى جۆرى رۆمانئىدا، مەرج نىنە بۆيەرىن رويتىن دىرۆكى بەھىنە قەگىران، لئى بكارئىنانا ھندەك بۆيەرىن دىرۆكىنە كو بىتە ھىقىنەكى زەمىنەخۆشكەر ژبو نقىسىنا دەقەكى ھۆنەرى، كو بۆيەرىن كەتۋارى تىدا بىنە بابەتىن ئاشۆپى و ئاشۆپا نقىسەرى د كەتۋارىدا بەرھەست و بەرجەستە بىت. ئانكول قىرە ئەركى سەرەكى نقىسەرى ئەوہ كو ئاشۆپى بەرھەست بكتە و كرىارىن كەتۋارى، ل بن سىبەرا ئاشۆپەكا باركرى ب ھەلچوون و دلنىي و ھزرىن ھەزاندى قەگىرىت. لەوا ئەم دكارىن بىژىن، كو مەرج نىنە ھەمى بۆيەرىن دىرۆكى يىن رۆمانا دىرۆكى راستەقىنە بن و

دشیاندايه كو بۆيهرين راسته قينه زى، كراسه كى ئاشوپى و سنووربر بۆ بهيتته كهركرن. ب قى چهندى زى، خواندهقان نه شيت ناهروكا رومانى مينا دوكيومينته كا ديروكى وهرگريت. لى دشياندايه كو بابته تى ديروكى رومانى بيتته پالدهرهك ژبو خواندهقانان كول كتيبىن ديروكى فهگهرن و راستى يا بۆيهرى ديروكى تيدا بيتن. ههژى گوتته كو دپرانى يا جاراندا، مه ره ما سه ره كى يا بكارئنانا روودانىن ديروكى د ناهروك و پيشارژويا بۆيهرين رومانه كيدا، ره سمكرنا ره وشا سياسى و ره وشه نيبى و جفاكى يا سه ردهم و چاخين بۆيهرانه كو فهكوله رين جفاكى و مروقزانيى، مفايه كى زانستى ژبو فهكولينين خوه زى وهرگرن. ئووب هزرا من، ئەف لايهنى رومان ديروكييه جورج لوكاش پالداى كو بيتريت (فه ره روماننقىس دگهل ديروكى ئەمين بيت).

كورتى يا بابته تى رومان شوپين روئدكان*، سه رهاتى يا خيزانه كا كورده ل سه ردهمى كيرارين ئەنفالا رهش بهر ب توخيپين توركييه قه درهن. ئانكو بابته تى سه ره كى رومانى ره قه و ره سمكرنا قه هره مانى يا په هله وانانه دكريارا ره قينييدا. ئەف خيزانه ل گونده كى كوردستانى ب نائى گوندى سه برى دژيت، پيره دايكه ك ب نائى به درى و ههفت كورن، چوار ژ وان ل باژيرى دژين (ل بن دهسته لاتا رژيمى) و سى ژ وان پيشمه رگه نه و ل گوندى دژين. پشتى نه مانا بابى (ديار نينه كا كهنگى و چه وا مرييه)، براى مه زن ب نائى ئەيووب ديبته سه ميان و سه ركيشى شى بنه مالى. زيده بارى سه ركيشى يا بنه مالا خوه، ههروه سا وه كو رووسپى و ماقويله كى گوندى زى دهيتته هژمارتن و ههستكرنا

* هزرقان (۲۰۱۱). شوپين روئدكان، رومان. ژ وه شائين ئيكه تيا نقيسه رين كورد/ دهوك، سنسله يا ژماره (۲۲۸). چ، چاپخانا هاوار- دهوك.

ب بهرپرسیاری یا گوندی، رۆلی سهرکیشی گوندی (ب شیوهیهکی نهراستهوخۆ) پی وهردگریت.

پشتی کیمیا بارانکرنا گوندی سهبری، پههلهوانی سهرهکیی رۆمانی، سهرکیشی یا بنه مالا خوه و نهو که سین باوهری پی ههیی (کو دنایههرا پینج ههتا شهش هزار که ساندانن)، کاری رهقینی دکهن و دکومه کا سهربور و سهریهاتی یین مشت زهحمهت و برس و ترسیدا دبورن، ههتا دگههنه توخیی تورکیی و پاشی ژ سهر توخیی بو کومه لگهه و کهمپین تایهت ب پهناهنه یانقه د هینه فهگوهاستن. دناف ئی گهرمه گهرما رهقی و ترسیدا، براین پههلهوانی (ئهوین ل باژیی دژین، ب نهمازیی برایی بچووک)، دکه فنه دبن باری ترسه کا مهزنتر و ئالوزیه کا دژوارتردا. ژ لایه کیفه دلی وان یی ب مرۆقین وانقه و چ ژئی نزانن، ژ لایه کی دیقه ژی یی ل بن دهسته لاتداری یا رژیما هۆف و درنده، کو نه دووره دههر دهه کیدا بهرئاتای ئاریشه یین سیاسی و سهرگیژی یین بی دوماهی بین. ئوو د ئی پیقاژویا دوور و دریزدا نفیسهری کراسی پههلهوانه کی ئهفسانهیی کرییه بهر پههلهوانی سهرهکیی رۆمانا خوه و مینا پههلهوانی چیقانۆک و حیکایه تین فولکلوری سهرهدهریی دگهل دکهت، کو ههمی تشتان دزانیت و ههردهم پیشینی و خهون و خه یالین وی راست و دروست دهردکهفن. لی ئهف پههلهوانی یا چیقانۆکی، نه دره وشه کا هیرشکرن و بهرهفانی کرنی دایه، به لکو دکریارا رهقیدایه. لهوا ئهم دکارین ب پههلهوانی رهقی ب ناچهین.

جهی قهومینا بویه رین رۆمانی گوندی سهبری و کومه کا گوندین دهردوره ل باشوری کوردستانی (ژ لایی توخیی تورکییقه)، کو بهر ب هیرشین ئه نفالا

رهش و کیمیا بارانگرنی که فتبون. ههروهسا باژیړی دهوکی کو په هله وانه کی سهره کی رومانی لی دژیا. ئانکو ئەم دکارین بیژین شی رومانی دوو جهین سهره کی هه نه؛ باژیړ و گوند. سهرده می رومانی، سهرده می نوکه یه لی ب فهگیرانا روودانین چاخی پرۆسه یا ئەنفالانقه گریدایه (کو سالا ۱۹۷۸ی) هاتبوو ئەنجامدان، ههروهسا ب ریکا فلاشباکین په هله وانی باژیړی (دهمه کی بهری ئەنفالان)، ژبو گوندی سهری وهسف دکهت.

دبیت ئەف رومانه بهحسی هه ر گونده کی کوردستانی بیت کو ب بهر ئەنفالی و چه کی کیمیاوی کهفتی، پاشی بهر ب سنوورانقه رهقی. لی د پیشکیشکرنا رومانیدا نفیسهر شی بهره می دکه ته دیاری بو دایک و که سوکارین خوه و دبیزیت کو په هله وانین راسته قینه یین شی رومانیته؛ "پیشکیشه بو دهیکا من یا گور بههشت و قههره مانا شی رومانی.. هه ر کهسه کی ب بهر ئەنفالی کهفتی، نه مازه که سوکارین من، چ ناقی وان راسته وخوه یان نه راسته وخوه د ئەفی رومانی دا هاتی و نه هاتی.. بیٲٲ". ئانکو نفیسهر دده ته خویاکرن کو ئەف رومانه (یان پرانی یا وی) فهگیرانا سهرهاتی یین بنه مالا و بیه، نه مازه کو دایکا وی په هله وانه کا سهره کییه. ههروهسا ده می ئەم ب ناف پشکین رومانیدا دچینه خوار، دی بینین کو په هله وانین سهره کی ژ برا یین وی و که سوکار و گوندی یین وی پیک دهین و حزوورا نفیسهری وه کو په هله وانه کی سهره کی ل باژیړی ئاشکرایه.

له ههنگی سهره کی هه ردهم روناھی ل سهر و دبیته له ولهب و لشینهری هه می روودان و بویه ران ئەیوبه (برای نفیسهری). هه له بت دشیاندایه بیژین کو مهرج نینه وه کهه فی یا ناثان ئەگهری ئامازی بیت، لی نفیسهر دده می

ئىمزا كرن و پىشكىشكرنا رۇمانىدا، شى چەندى خويا دكەت و دىبىژىت كو پەهلەوانى سەرەكى رۇمانى براىى ويىه. ب شى چەندى زى ئەم دكارىن بىژىن كو زىدەبارى حزوورا نە راستەوخۆى و بەردەواما نقىسەرى دەھمى بۆيەر و تىگەھىن قەومىنا بۆيەراند، چىرۆك ب خوه زى قەگىرانا سەرھاتى يا بنەمالا وى ب خوهيه (دەھمى كرىارا ئەنفالاندا). ئوو مادەم سەردەم و جھ و بۆيەر راستەقىنەنە و ژ دىرۆكا ھەچچەرخ و نىزىكا مللەتى كوردە، ئەم دكارىن ناڭى رۇمانا دىرۆكى لى بدانىن يان زى بگەينە د خانەيا وىژە يا سەرھاتىياندا.

لى چونكو نقىسەرى ب زانىبون، سەرەدەرى يا رۇمانى دگەل كرىيە و ناڭى رۇمانى دانايە سەر، ئوو ب پلان بىرپاردايە كو رۇمانەكا ھونەرى ژ سەربۆر و سەرھاتى يىن بنەمالا خوه چىكەت و رۆلى قەھرمانانەيى بنەمالا خوه ل دەسپىكى بۆ گوندى يىن خوه و پاشى بۆ دەقەرى و دەستەلاتا ھەنۆكەيى و پاشى ژبۆ دىرۆكا نوو يا كوردستانى بەرچاڭكەت. لى داکو كراسى رۇمانەكا ھونەرى بگەتە بەر شى سەرھاتىيى، مفاژ سەربۆرىن گەلەك كەسىن دى يىن ھەقربىياز و ژىدەرىن دىرۆكى زى ۋەرگرتىيە، داکو ژ خانەيا وىژەيى سەرھاتىيان جوداكەت. د سۆپاسىيدا دىبىژىت، "سۆپاسى بۆ وان ھەموو كەسىن ب سەربۆر و سەرىپھاتىين خوه ئەز دەولەمەند كرىم.. بپە؟".

جوداھى يا دناقبەرا قەگىرانا چىرۆكا رۇمانى و سەرھاتىيدا ئەوہ كو سەرھاتى قەگىرانا كا رويت و سادەيە ژبۆ كۆمەكا بۆيەر و روودانىن ب سەرى كەسەكى يان گرۆپەكى ھاتىن. لى رۇمان ھۆناندەكا ھونەرى و رەوانىبىژىيە، ژسەربۆر و سەرىپھاتى و ئاشۆپىن ھەمەرەنگىن رىكخستى پىك دەيت، كو دىبەتە قەرىژ و تىرپامانىن خوهيى نقىسەرى دىشت رىزكان را. ئوو ھەولدانەكا

هونهریبه کو په یامه کا ئیدیولوژی یان فهلسه فی، یان ژى هونهرى پيشکيش بکته .

دناقبه را باژیری و گونیدا

د پرانی یا وان رومانین سهردهریی دگهل باژیر و گوندان دکهن، خواندهقان خوه بهرههف دکته کو دى ل هه مبهرى ساخلهت و تايه تمه ندى يین گونديان و باژيريان راوه ستیت. ههروه سا نقيسه ر ژى هه ولددهن کو رهوشا ئابوری و سياسى و رهوشه نبيرى و جفاکى يا جفاکه کى ديارکرى (دسهردهمه کى ده سنيشانکريدا)، ل باژیری و گوندى بهرچاڅکه ن. ئەف کریاره ژى ژبو فه کۆله رین جفاکى و دهروونی و مروژانين، زهڅييه کا ب پيته کو ليکۆلينين خوه يین ده رباره ی رهوشين هه مه لايه نى يین جفاکى ل سهر ئاڅا که ن.

هندهک فه کۆله رین جفاکى و دهروونی وه سا هزر دکهن کو پرانی يا باژيرين جفاکى کوردستانى مينا کۆمه لگه ه و گوندين مه زنن . نه دووره سه ده مى قى چه ندى ژى، کریارا مشه ختکرنا گونديان بيت کو ب شيويه کى ده ست ب سهر داگرتنى که فتينه دناف باژيريدا و زالده ست بووينه . ده مى گوندى يان کۆچهر ب سهر باژيره کيدا دگرن و دبنه زۆرينه يا جفاکى، هينگى باژيرى چاڅليکرنا ساخلهت و به ها يین جفاکى يین گونديان دکهن کو بکارن کریارا پيکفه ژيانى بدۆمينن، ئەم دکارين ناڅى باژيرى يین گوندى لى دانين . د هه مان ده مدا ژى، گوندى يین نووه اتى کو ب ساخلهت و به هايين باژيريان سهر سورمان دبن و هه ولددهن وه کو وان بن، لى چونکو مروڅ نه کاريت ب ساناهى ده ست ژ به هايين خوه يین جفاکى به ردهت، ئەڅجا دگه وه هردا گوندينه

و ب روخسار چاڤلیکرنا باژیریان دکهن، ئی پرۆسی ژى دى ب گوندی یین باژیرى ب ناکهین. ژ لایهکى دیشه ژى، سهرکهفتنا بزافا رزگاربخوازی یا کوردستانی کو ژ گوندان دهست پیکریه و بهر ب باژیرانقه هاتییه، ئوو ههمی سهرکهفتی زالددهست و کونترۆلکهرن. ئەڤجا ئەگەر باژیرى ههبن ژى (ل گورهی چاڤلیکرنا دهسته لاتداران)، دى ب ساخلهت و بهها یین جفاکی یین گوندیان داخبار بن و دى چاڤلیکرنا وان کهن. ئوو دڤى چاڤلیکرنا ئالوگۆردا هندهك رهفتار و تیهرزینی شیواندی یین نه باژیرى و نه گوندی پهیدا دبن، کو دهرپینی ژ رهوشا هه ئۆکه یی یا جفاکی کوردستانی دکهن.

ئهف رۆمانه ژى ب شیواز و ناههروکفه دناڤهرا باژیرى و گوندیدا هاتییه پارقه کرن. بویه رین ههر چوار پشکین دهسپیکى و دوو پشکین نیزیکی داویى (۳۶، ۳۷) ل باژیرینه و نفیسهری ههولدایه کو رهوشا ترس و ئالۆزی و بی ههلوستی و بیزاری یا خه لکی باژیرى (دهسهردهمی پرۆسه یین ئەنفالا رهش) دا وهسفکهت. د پشکیشکرنه کا پوختدا خویا دکهت: "باژیرى من، ههڤالین من، هه موو ب ترالی و دۆمینه و چاڤه خوارن و جگاره کیشانی ڤه، یین بووینه نۆژ، درویشمی پتیریا وان که سین نیزیکی دگهل من هه ی هه ر ئەڤه یه. هه تا پتیریا خه لکی باژیرى ژى ژ ڤان نیشانا د ڤالا نینن. رۆژ ب چا و دۆمینی، شهڤ ب مه ی دهرباز دکهن یان ژى وهکی نه عامی، سهری خوه دناڤ دیوارین خوه دا ڤه دشیرن. درکاندنا ئیک گۆتن بتنی ژ په قاندنا بومبه کی ب ترستره.. بپه". ئەڤ په سنداننا لایه نی رهشی باژیرى، دهرپینی ژ رهوشا مشت ئالۆز و ترس و بیزاری و رهشینی یا نفیسهری ب خوه یه (د وی سهرده میدا). ئانکو ب شیوه یه کی نه راسته وخۆ، ئاماره یه که ژبو هۆڤاتی یا رژیمی کو گۆتنین ل دژی سیسته م و رهفتارین وی سهرده می رژیمی ژ په قاندنا بومبه یه کی ب ترستر و دژوارتره. نه دووره، ئەڤه زه مینه خو شکرنا

بهره‌فكرنى بيت كو بچيته دناڤ پرۆسه يا ره‌ئينا په‌هله‌وانين خوه يين پيشمه‌رگه‌دا. ل څيره څى شيوازى ره‌ئينى دناڤه‌را باڅيرى و گونديدا هه‌څبه‌ر دكه‌ت. په‌هله‌وانين گوندى ل هه‌مبه‌رى شه‌رى و به‌ره‌نگارى و ره‌ئينه‌كا ژبو خوه رزگار كړنيدانه، كو ب كاردانه‌وه‌يه‌كا پوزه‌تيفا راهاتنا ده‌روونى ده‌يته هژمارتن (كرياره‌كا راسته‌وخو يا به‌رسينگرتنى يان ره‌ئينى يه). لى ره‌ئينا په‌هله‌وانين باڅيرى، ب راهاتنه‌كا ب نيگه‌تيف ده‌يته هژمارتن، چونكو ته‌سليمى ره‌وشا هه‌يى بووينه و خوه ژبيرڅه‌كړن (يان خوه زه‌رگه‌هدان) يا كريبه‌ ئالائى راهاتن و خوه رزگار كړنى، كو كرياره‌كا شونگرتنا نه راسته‌وخويه ژبو به‌رسينگرتنى يان ره‌ئينى؛ "هه‌موو ب ترالى و دويمينه و چا څه‌خوارن و جگاره‌كيشانى څه، يين بووينه نوژ. بپ ۴۰".

ئه‌و ب خوه، ده‌مى مروځ نه‌كاريت ل سهر ره‌وشه‌كا نوو رابه‌يت، ب شيوه‌يه‌كى ئوتوماتيكى دى به‌ر ب ره‌وشا دوخى جاران څه‌گه‌ريت و نه‌دووړه ب هه‌شكباوهرى سه‌ره‌ده‌ريى دگه‌ل ره‌وشا خوه يا بوړى بكه‌ت. ئه‌څه څى كاردانه‌وه‌يه‌كا ده‌روونى يا سروشتيه، كو هه‌څركى يا نافخويى به‌يته كونترولكړن و هه‌څسه‌نگى و ئارامى يا كه‌ساتى يا جڅاكى پى به‌يته پاراستن. به‌ركارى څى هه‌څركيى څى، دى ب زيده‌روځيه‌ په‌سندانا ره‌وشا بوړى و رابردوويى كه‌ت. ئو ب هه‌مان زيده‌روځى، دى كيماسى و ره‌فتارين نه‌خواستى يين هه‌يى (هه‌لبه‌ت ل گوره‌ي هزرا خوه) به‌رچاڅكه‌ت. وه‌كو له‌فته يين سيناريستان، ب شيوه‌يه‌كى جوان و هه‌څى دناڤ فلاشباكين گونديدا ب هزر و تيگه‌هڅه‌ دڅيت: "هه‌كو پيره‌ دارا قرياي ديتى، ل څه‌گه‌ريى قه‌ستا نك بابى خوه كړ و ب رڅدى گوتى: بابو دى پيرى مريت.. بپ ۹.... تشتى هه‌رى گرنگ دخه‌ونيدا قوشه‌ن بوو، بايه‌كى ره‌ش و قريڅى ب

مژئى لى ددا. هه موو دار دئىنانه دەر، ژبلى كئىلىن ل سەرۆبىنن گۆرا و دارا دەرۆيشى
تشتهك نه دما.. بپا۱۱". ئەف پيشبىنى يىن باركرى ب خەونى و پىگىرى يا ب
پىرۆزىي (كىلى يىن گۆران و دارا دەرۆيشى)، قەرپزا رەهاپىكرنا تىگەھى
گوندىيە. پاشى ئىكسەر بەرى كامىرى ددەتە باژىرى و رەوشا مەجىدى
سەرخۆش خويا دكەت: "پشتى تىر قەدخوار و مەست دبوو، تىرتىر دگرى و پاشى ب
پىيىن خوه يىن لەرزۆك رادبوو سەمايى.. بپا۱۱". هەرچەندە ئەف ميناكە دەربرىنى ژ
رەوشەكا دەرۆونى يا دلسۆژ دكەت و نقىسەرى ژبو پالپشتى يا دۆزا خوه و
خوياكرنا هۆقاتى يا رژىمى ئىنايە. لى دەمى وەكو دوو لەقتە يىن پىكقەگرىدايى
د دوو جەين جودا دا هەقەرى هەف دكەين، دى ئەو هزرە بو مە پەيدا بيت،
كو گوند جەي بەرخودان و هزركرن و پەيشىنن بالبەر و بەرھەمەينەرە، لى
باژىر جەي كەسەين بىھۆش و خەباتا نەبالبەرە.

دى وەسا دانىن كو نقىسەرى ئىايە جوداھى يا ئاستىن ترۆمادارىي
دناقبەرا باژىرى و گوندىياندا خوياكەت. ژلايى ئامارن زانستىقە، وەسا ديارە
كو رىژە يا ترۆمادارىي دباژىراندا پترە، لى نە ژبەر ھندىيە كو گوندى ئەرىتير
ھزرى دكەن و باژىرى نزانن سەرەدەرىي دگەل بۆيەرىن ترۆمايى بكەن. دبىت
ژبەر وئ چەندى بيت كو گوندى پتر سەرەدەرىي دگەل ھىزا زەقلەكىن لەشى
دكەن (ھەلبەت ژبەر كارى كشتوكالىي) و باژىرى پتر تەركىزى دكەنە سەر
ھزرىن ھەلسەنگاندەيى يىن لۆژىكى و كەتوارى. ل دەف گوندىيان، ترۆمادارى
ب كىماسى و لاوازى دەيتە ل قەلەمدان، يان ب كىمى، ب ھنگافتنى دەيتە
ھژمارتن. ل دەف باژىرىيان ژى ئالۆزى و قەيرانىن دەرۆونىنە. پەھلەوانى
باژىرى (قەھرەمان) ب پاشخانەكا گوندى سەرەدەرىي دگەل ترۆما يىن باژىرى

دکته و ب لاوازی یا که ساتی یا جفاکی دهه ژمیریت. ئوو مادهم که سین باژیروی هه لوه شیاپی و لاوازن، ب ئاواپی کارتیکن و فه گرتنی، باژیرو هه می بهر ب هه لوه شیان و لاوازیفه دچیت. د وه سفکر نه کا بیزاردا نفیسه ر دیژیت: "بیهنمرار ژ هه ر ده ری ده ات. مال، کولان، ساخ و نه ساخ هه موو گه نی بیوون. تشتی نه نتیکه بو قه هره مانی، بیهنا مراری ژ گوړخانا باژیروی ژی ده ات.. بپ ۲۷". ما بوچی دی گوړخانا باژیروی ژ هه رده ر هه کا دی یا جودا بیت؟ مادهم بیهنمراری که فتیه هه موو ده را، گوړخان ژی پشکه که ژ له شی ئیکگرتی باژیروی. لی وه سا دیاره نه و پیروزی یا ل هه مبه ری گوړخانان دنه هو شی یا په هله وانیدا، کریه بویره کی سه یر. نه فه ژی وی چه ندی دگه هینیت کو گوند ب به ا و تیگه هین خوه یین هه فدژ و پیروز و ره هایفه، پشکه کا گرنگه ژ پاشخانا هزری یا په هله وانی. به ری ئه م ژ ئالوژی و شه پرزه پی یا دهروونی ده رباز بین، فه ره ئیشاره ته کی بدهینه دانوستاندین په هله وانی و ماموستایی وی، کو مینا که کی هونه ری جوان ژ ئالوژی راجاندیه. ده می قه هره مان ماموستایی خوه دبینیت، ماموستا ئالوژی و شه پرزه پی یا وی ژ چاقین وی دخونیت و دیژتی:

— ها قه هره مان!! باوهر دکهم تو ژی یی به ره ف هلوه شیانی دچی؟!..

— نه خیر! من باوهری ب خوه هه یه. نه گه ر بتنی ژی مابم نا هه لوه شم.. بپ ۳۶.

— دزانم تو په یفا هه لوه شیان گه له ک ب کریتی تیدگه هی. دی ب په یفا هه رفتن

گوهورم.. بپ ۳۷.

د ثان دانوستاندین مشت ئیمپاسیدا، ماموستا دله دله کی په هله وانی دده ت و وه کو هه ر باژیرویه کی، وه هزر دکته کو هه لوه شیانا دده می قه یران و تروما یین

دەروونیدا، کریارەکا سروشتییە و ھەمی مرۆف ل ھەمی جیھانی بەرئاتان کو
دەرەوشەکا نالەبارا دەروونیدا بەر ب ھەلەوشیانئە بچن .

د دەروونزانی و ئالائین بەرگری یا مەژیدا، مەرەم ب ھەلەوشیانئ ئەو
دەمی مرۆف بەرئاتانی کارەساتەکا زەبیری و مەزن دبیت، ھەمی سەرپۆر و
شارەزایی و کەساتی یا وی یا جفاکی نەکاریت دگەل کارەساتی بگونجیت، یان
زال ببیت، یان ژی ب کیمی، کارەساتی کونترۆلکەت. ئەفجا وەکو
کاردانەوہیەکا دەروونی، دئ ھەلەوشییت و ب شیوہیەکی پرت پرت، دئ ھندەک
بەرەژەنگین دەروونی لی پەیدا دبن. مینا ترسەکا دژوار و مەزن، ئالۆزییەکا
گرچن، تەنگەزاری و پیشیلبوونا چالاکی یین وی یین جفاکی.. ھتد. ئوو ئەف
نیشانە ل دەف پەھلەوانی ھەبوون، یان یا فەر بوو کو ھەبن (ل گورەوی وان
وہسپین نفیسەری بو سەردەمی باژیری کرین)، لی چونکو نفیسەری
سەرەدەرییەکا لەھەنگین چیفانۆکان دگەل پەھلەوانی خوہ کرییە، لەوا ب رژدی
رەت دکەت و وەسا ہزر دکەت کو ھەر کاردانەوہیەکا دەروونی لاوازییەکا و
فەرە پەھلەوان د فان کاودانین دلقد، لاوازیی نیشان نەدەت. ئەفە ژی پشکەکا
ژ پەياما سەرەکی یا رۆمانی کو پەھلەوانین رۆمانا خوہ ب لەھەنگین چیفانۆکی
پەسندەت .

د ھەمان لەقتەدا مامۆستایی کاونسلەر (شیرەتکاری دەروونی) ب ریکا
میمیتیک و پرۆسە یین ئیکولالیا و ئیکوپراکسیا تۆشی ھەمان ئالۆزیی دبیت و
ژ رۆلی کەسەکی ھاریکار دەیتە فەگواستن بو کەسەکی پیدفی ب ھاریکاری:
"ژبەرکو سەرچاقین مامۆستای دترشبوون، وەکی ھونەرەندەکی سلبووی.. دزانی ئەو
کەرب و کین و بیئۆمیدیا ل سەر رووی مامۆستای دەیتە خواندن، گاف ب گاف دبوو

كهتوارهگى زهلال. دقيا وى كه رب و كينى ژ سهروچاقين ماموستاي قهرهفينيت.. بپ٤٦".
 هه رچه نده ماموستا ژى دهه مان رهوش و كاوداندا يى بوري و نه دووره هه مان
 ههست و دليني يا فيرهابي هه بيت، خوه ئه گه رب دانوستاندني داخبار بوو
 بيت ژى، ب كرياتو سروسشتي يا بهرهمي ته عاتوف و دانوستاندنا كاريگه
 دهيتته ل قه لهمدان. لي قى ئالوگوري يا عفهوي يان ب زانيوون ژ لايى
 دهروونيغه، جوانييه كا هونه ري دايه دهقي و ئامازه يه بو هه قبه نديكرنه كا گه رم و
 كاريگه رب، ب نه مازه يي ده مي ماموستاي قه دگه رينته قه سه ر رولي ده سپيكي، "نى من
 دقيت تو ژى ل سه ر قى باوه ريى بي، بي ئوميد نه بي.. بپ٥٨". ئه ف دانوستاندنا گه رم
 وئالوگور كرنا رولين ئاخفتنكه ران، چالاكي و لقينه كا ئه ري ني دده ته ده قي، كو
 خوانده قان ژى بيزار نه بيت و پشكداريي د پيشارو يا قه ومينا بو يه راندا بكه ت.

ههروه سا د قى هه قركي يا نافخويي يا دنا قبه را تيگه هين گوندي و
 باژيري دا، خوانده قان هه مبه ري مينا كه كي دي يى تولقه كرنا دهرووني ژ باژيري و
 باژيريان دبیت. ئه و ژى سه رهاتي يا قه هره مانييه دگه ل خيزانا ره فيق سه باحي
 (ساري يا ژنا وي و ني رگزا كچا وي). چيكرنا هه قبه ندي يا ئه فينيي كرياتو كا
 مشته ژ هه ستين خو شبي و مرو قانتيي. مشه جاران دره وشين ناله باردا ئه فيني
 دبیتته ئه و هيژ و قه ژه نا مرو ف خه باتي پي ددومينيت. ئه ف كرياتو ل گوندي و
 ل جه م گونديان هه سته كا پيروزه و سه ره ده رييه كا مشته ژ چريسه تي و جواني
 و ئه ختوباري دگه ل ده يتته كرن. د قى كرياتو باركريدا ب دليني و مرو قانتيي،
 مرو ف نه تني حه ز ژ دل به ر يان دو ستي خوه دكه ت، به لكو حه ز ژ هه مي ده ردور
 و كه سين هه قبه ند دكه ت. لي په هله واني رومان شوپين رون دكان كرياتو ئه فينيي
 (سيكسي) دگه ل دايك و كچي پي كفه دكه ت و هه ردوو (دايك و كچ) ب قى

رهوشی ئاگه‌هدارن و دایک هاندانا کچا خوه دکهت کو یا به‌رده‌وام بیت. ئوو هندهک ئاماژه هه‌نه کو سه‌میان ژى (ره‌فیک صباح)، پی ئاگه‌هداره و رازییه: "وی هندهک ژ په‌یوه‌ندیین نیرگری و قه‌هره‌مانی دزانی، به‌لی نه‌دقیقا خوه د فی چهندی بگه‌هینیت، نه‌گه‌ر بکاریت ب ریکا وی، رۆژه‌کی وی ژى وه‌کی خوه لی بکه‌ت.. بپ ۳۴۰".

سه‌ره‌رای فی میناکی نه‌قه‌بوولکری دجقاکی کوردیدا، نقیسه‌ری ئەف میناکه ژبو کیمبه‌هاکرنا خوه‌فرۆشین مینا ره‌فیک سه‌باحی ئینایه و ئیایه ب ئاماژه‌یه‌کا نه‌راسته‌وخۆ کهرب و که‌لا خوه یا گوندیکانی داریژته سه‌ر هه‌ر که‌سه‌کی ژبو رژیما وی سه‌رده‌می کارکری. ژلایه‌کی دیشه ژى قه‌هره‌مانی په‌هله‌وان وه‌سا هزر کریه کو دئ ب کریارین سیکیسی بین دگه‌ل ژن و کچا ره‌فیکه‌کی، چائی وی شکینیت و سه‌رشۆرکه‌ت و دئ تۆلا خوه و ملله‌تی وی ژیشه بیت.

فی هزرا گوندیکانی و پاشکه‌فتی، نقیسه‌ر ئیخستیه دئالۆزی و دوودلییدا، له‌وا ژنا وی ب قه‌حبه و ئەو ب خوه ژى ب گه‌واد دایه نیاسین: "وی ب زۆری ئەو ژى وه‌کی خوه لی کرییه. چهنه‌که‌س نه‌ ب دلی وی هاقیتنه سه‌ر. ساری بو قه‌هره‌مانی قه‌دگیرا: فی گه‌وادئ سه‌باحکا ئەز برم و ب ده‌رمانه‌کی دامه‌ گیزکرن، پاشی ئەز و یی عه‌ره‌ب بتنی هیالین، هه‌ر تشتی ئیایی و شیایی ل من کر، هه‌موو ژى ب قیدیوی گرت بوو.. بپ ۳۳۹". نه‌ دووره ئەفه به‌هانه‌کرنا کریارا خوه یا نه‌گونجایی بیت دگه‌ل تیگه‌هین وی یین جقاکی، یان ژى ره‌تکرنا فی جوړی ره‌فتارا نه‌جقاکی و مشت فهیتی بیت. نه‌مازه دناف هه‌می هه‌قال و هوگرین خوه‌دا ب شیوازه‌کی دی هاتبوو نیاسین: "ژبه‌رکو ئیکه‌م جار بوو مامۆستای ئەف ره‌نگه‌ گۆتته ژ وی دبه‌یستن. ب سه‌رسورمانی و ماتم‌ای ل قه‌هره‌مانی نیری.. تو ژ دل وه‌ دبیژی؟.. من ژبه‌ر وی سه‌ی وه‌ گۆت، ما تو من نا نیاسی؟!.. بپ ۳۵۵". لی چونکو ل ده‌ف گوندییان زه‌لام ب کریارین سیکیسی له‌که‌دار نابن، تنی ژن و خیزان و مالباتا وی

لهكه دار دبن . دبیت نفیسه‌ری ثیا بیت ب فی کریاری، ره‌فیق صه‌باحی و خیزانا وی ژ لایئ جفاکیفه لهكه دار بکهت . ب نه‌مازه‌یی کو په‌هله‌وان نه‌شیت چ شیوازیڼ دی یین زهرگه‌هان بگه‌هینتی . ئوو د تیگه‌هی گونیددا، ب ده‌ستقه ئینانا ژنه‌کی ب قه‌هره‌مانی و زیره‌کی ده‌یته نیاسین: "به‌ئی هه‌موو نه‌دشیان وه‌کی قه‌هره‌مانی وی ناقراڼی تیگه‌ده‌ن و ب چار گوتنن قالا دسه‌ردا ببه‌ن.. بپ ۳۴۰". لی دتیگه‌هین باژیریدا هه‌ردوو پیگه لهكه دار دبن و ئه‌و زه‌لامی ژنه‌کی دسه‌ردا دبه‌ت، وه‌کو ژنی ب بی سنجی و لهكه‌داری ده‌یته هژمارتن .

ئه‌گه‌ر نفیسه‌ری ب تیگه‌هه‌کی باژیری سه‌ره‌ده‌ری دگه‌ل فی بویه‌ری کربا، دا قه‌هره‌مان ب ئالوزی و هه‌فرکی یین ده‌روونی هیته وه‌سفکرن . هه‌رچه‌نده ئاماژه‌یه‌کا بله‌ز ژبو فی هه‌ستکرنا ب گونه‌هباری هه‌یه، کو هه‌ستا مروفانتیی پی بریندار نه‌بیت و به‌هانه‌کرنه‌کا که‌تواری بو رفتارا نه‌جفاکی یا په‌هله‌وانی خوه بینیت: "قه‌هره‌مانی ددل دا تف ل خوه و ل وی دباراندن . تف ل روژگاری و هه‌بوونی دباراندن . جارنا ژی دله‌دی خوه ددا، چونکو ئه‌فا دکر ژ نه‌چاری بوو.. بپ ۳۳۶". لی ده‌می ده‌یته سه‌ر می‌رانی و زالده‌ستی یا ره‌فیق صه‌باحی، راستی یا هزرکرنا په‌هله‌وانی دیار دبیت کو ب لهكه‌دارکرنا ژنی، دی وی لهكه‌دارکه‌ت . ئه‌فه‌ژی ب سانه‌یترین و مه‌زترین تولقه‌کرنه د جفاکی کوردیدا: "دزانی هه‌موو ئاکنجیین تاخی ژ وی باشر دزانن کو می‌رانی وی ل سه‌ر ناقراڼا ژنا وی یه، به‌ئی هه‌موو نه‌دشیان وه‌کی قه‌هره‌مانی وی ناقراڼی تیگه‌ده‌ن.. بپ ۳۳۹-۳۴۰". ژ لایه‌کی دیقه‌ژی، ئه‌گه‌ر نفیسه‌ری ئه‌ف بویه‌ره ژبو پاراستنا ژینا په‌هله‌وانی ژ غه‌در و خیانه‌تا ره‌فیق صه‌باحی ئینا بیته دریکا قه‌هره‌مانیدا، کو گه‌له‌ک جارن ئاماژه یین راسته‌وخو و نه‌راسته‌وخو داینه فی ئارمانجی، هه‌ر نابیته به‌هانه‌یه‌کا به‌ره‌وز ژبو ئه‌نجامدانا

کریارا سیکسی دگهل ژن و کچا رةفیق صه باحی . چونکو ئەف موغامه رةیه شمشیره کی دووسه ره، دشیاندایه کو هر هه مان کریار ژلایه رةفیق صه باحیته بهیته بکارئینان کو ئاستهنگ و ئاریشه یین بی دوماهی بو پهیدا کهت . ئاماژهیه کا بلهز ب ئی چهندی هاتییه دان، دهمی نیرگز ژ قههره مانی دخوازت کو هه قبهندی یین خوه دگهل دایکا وی بپریت، ئەو لی قه دگیریت: "ئەز نه شیم قی بکه م، دهیکا ته گه لهک کین هه لگره و دی من بدهستی رةفیقی دهته سیداره دان.. بپ ۳۳۸". ئانکو په هله وان ب شیوهیه کی خوه نه ویستی بی که فتیه ددائین دایکیدا و دزانیت کو رزگار بوون ژ ئی رهوشا ئەو ژی نه رازی و نه ب دلی وی، نه هیسانه . لهوا ژلایه دهروونیقه، هه می به هانه کرنین نفیسه ری ژبو ئە نجامدانا ئی کریاری ل گورهی تیگه ه و مه ره مین بو هاتینه دانان نه به رهۆز و نه لوژیکیه .

هه رچه نده ئەف بویره (وه کو بویره) دبیت هه بیت و د پرانی یا جفاکین جیهانی و مرو قانتییدا هه بوویه و هه یه . لی عه قلییه تا گوندیکانی یا په هله وانی (یان باشتره ئەم بیژین پیقه گریدانا په هله وانی ب عورف و عه دهت و بها یین ره سه نین جفاکی و دوزا رهوا یا ملله تی وی)، ئیخستیه دئالۆزیه کا دهروونی یا دژواردا، کو ئەفه ژی ده برینی ژ رهوشا ئالۆزا که سین باژی ری دکهت . ب ئی چهندی ژی، ئەم دکارین بیژین کو ئەف میناکی د چوارچوخی دوو پشکاندا هاتی، تۆلقه کر نه کا نه راسته وخویه ژ ره شه کین رژیمی و هه قبهندی یین ئالۆزین باژی ری قه دکهت . ئەف تۆلقه کر نه ژی، تیگه هه کی گوندیکانی پاشقه رویه و دگهل رهفتارین باژی ری ناگونجیت . هه ژی گۆتنه کو سه ره رای هه بوونا کریارین سیکسی دگهل دایکی (ئهوا ده هه من پیس) و زمانلۆسی یا دگهل رةفیق صه باحی (ئهوئ گه واد)، په هله وان نه شیایه هه مان کریاری دگهل کچی ژی

بکەت: "وئ ژى جودا خوه دقههرهمانى ئالاند بوو. دقيا هەر تشتى دگهل دهیکا وئ دهیته کرن، دگهل وئ ژى بهیته کرن. بهلى قههرهمانى نهدهیلا بگههیته وى راددهی..
 بپ۳۳۸". ئانکو دقئى تۆلقه کرنا دهروونى و سه رشوکرنا ره فقییدا، نقیسه رى هه لویسته کئ مشت مروقیایه تى و دلینى ل هه مبه ر نیرگزی دهر براندىیه، کو ئامازه یه کا نه راسته وخویه ژبو جوامیرى و مروقیایه تى یا که سئ کورد په روه ر. چونکو ئەگه ر مه رما سه ره کى تنئ تۆلقه کرن و کریتکر نه کا رویت بایه، دا هه مان کر یاری دگهل کچئ ژى که ت. ئەف نه به زاندا هیلا کچینى یا کچه کا کچین، ژبو که سه کئ بارکرى ب تیگه هین گونداتیئ، مینا چریسه که کا روئناهییه دناف ئالۆزى یا شه فا په هله وانى و نقیسه رى هه ردوواندا. ئوو ئەف چریسکا روئناهیئ دهر برینئ ژ رهوشا بالبه رانه یا گوندى یین باژیرى دکه ت. د له قته یه کا دى یا هه قبه رکر نیدا، کو قیایه هۆقاتى یا رژیمنئ ب هۆقاتى یا دکتاتۆره کئ دى یئ باژیرى هه قبه رکه ت (نه حاکمه کئ سته مکارئ دناف چیرۆک و چیقانوکاندا).
 نقیسه ر که فتییه دشاشییه کا ئیدیولۆژیدا، ده مئ ل سه ر زاری قههره مانى دپیژیت: "دقیت وئ بکن ئەوا ستالینى کرى یان تشته کئ وه کى وئ و ب جوداهى یین سه رده مى..
 بپ۱۷". ئەف میناکه به رئ خوانده قانان دده ته دیرۆکا روئسیا سه رده مى ستالینى. ئوو ده مى ئەم قه دگه رینه وى سه رده مى، دئ بینین کو سه ددام و ستالین هه ردوو دکتاتۆرن و ده ستین هه ردووان ب خوینا ملله تى سوون. لئ خوینرێژتئا سه ددامى ژبو ته په سه رکرن و قرکرنا ملله ته کئ ته نا و ئاشتیخواز بوو، کو دچوارچۆقئ عیراقه کا ئیکگرتیدا دژیان. لئ خوینرێژتئا ستالینى ژبو رزگارکرنا ملله تئ خوه بوو ژ هیرشین دژمنه کئ ده ره کى. ئەگه ر ئەم وه سا دانین کو ملله تئ کورد دژمنئ سه ددامى بوو، ل قیره ژى جوداهى یا دژمنان هه یه؛ دۆزا دژمنئ ستالینى، نه ره وا بوو کو هیرشین دژمنکارانه یین ژبو ده ست ب سه رداگرتئ

دبرنه سەر، لێ دژمنی سەددامی (کورد) رەوا بوو کە هەلگرێ پەيامین ئاشتیخوازی و ئازادی و رزگاربوونی بوو. پەياما سەرەکی یا ستالینی ئازادی یا مللەتی وی بوو، لێ پەياما سەرەکی یا سەددامی دژاتیکرن و تەپەسەرکرن مللەتی وی بوو.

ل ڤیره ئەز بەرهقانیی ژ دکتاتۆری یا ستالینی ناکەم، چونکە ل دەف من کریارا کوشتنی ژبۆ هەر مەرەمەکا هەبیت، نە یا حەباندییە. ئوو دەمی وەکو خواندەقانهک کەفتیمە بەرانبەر ڤی هەڤبەرکرنی، نەچار بووم کە ل گەوهەری هەردوو دۆزان میزەکەم. لێ ئەگەر مەرەم پی ئەو بیت کە کریارا ئەنفالکرن کوردستانی سزایەکی میری بیت چونکە دسەردەمی شەپێ دنابەرا عیراقی و ئیرانیدا بزاقا رزگاربخوازی یا کوردستانی ل دژی ئیرانی نەراوەستیا، هینگی دێ پەياما ئیدیولۆژی یا رۆمانی هیتە گوهورین و دێ بەر ب ئاراستەیهکی دیشە چیت. ئەف تیگەهی داوی، بەهانهکرنەکا لاوازا دەستەک و لایەنگرین رژێما سەددامی بوون. ئەز باوەر ناکەم خوە دنەهۆشی یا خوەدا ژێ نقیسەری هزر د ڤی بەهانهکرنیدا کە بیت، چونکە دگەل چ بەها یین سیاسی و جفاکی یین نقیسەری و دگەل پەيامین چ بەرهەمی وی یین وێرەبی ناگونجیت (ئوو بەری شەپێ کەندافی ژێ، هەمان کریارین هۆقاتی دگەل مللەتی کورد هاتینە ئەنجامدان). ئانکو ئارمانجا سەددامی قەرنەکا مللەتەکی جودایە کە ناسناما وی یا نەتەوهی بەهەلۆشینیت.

ب هزرا من، نقیسەری یا بهیستی کە ستالین ژێ دکتاتۆرەکی مەزن بوو، یی ڤیای ڤی هەڤبەرکرنی بکەت داکو دژواری و هۆقاتی یا رژێما دکتاتۆری یا

سەددامى پىي وەسكەت. لى ئەف ھەشەركرەنە ژبو پەيام و ئاڧەرۆك و بۆيەرپن
رۆمانى نە سەركەفتى بوو.

گومان و باوهرى

يەك ژ بابەتپن سەرەكى يپن قى رۆمانى، ئازاندنا پرسا باوهرى و
گومانپىيە. نقيسەرى مينا دووانيزمپن ھەڧدژ سەرەدەرى دگەل پرسا باوهرى و
گومانى كرىيە؛ نۆلا رۆناھى و تارىپى، خپرى و خراپىيى، ئاھۆرامەزدا و
ئاھۆرامەنى، ھشپاك و ھشپيس، كين و ئەڧين، درندە و فرىشتە يپن پەرنە...
ھتد. ئەو ب خوە، گەلەك ھزرمەند وەسا ھزر دكەن كو گومان كليلا ڧەكرنا
دەرگەھى راستىپ يان باوهرىپىيە، ھەر وەسا نەدوورە دناڧ خوەپىيى باوهرىپى ب
خوەدا ژى ھندەك رەھپن گومانى ھەبن. ل ھەردەم و ھەر جە، مرۆڧ ژ
نەديارىپى ترسپايە و ژبو ڧەرەڧاندنا قى ترسا ئامانپن سفرى ژبەر كون دبن، خوە
ب تشتپن كەھى و ھەيڧە گرپدايە و كرىنە ھندەك بەھاپن پىرۆز، كو ب
ساناھى نە بەزىنيت. ئەڧ پىڧەگرپدانه ب شۆپپارىزىپى دەپتە نياسپن و ھەڧدژى
وئ نووخوازيپە.

ھەر ژ ئەزەلدا ھەڧركىيەكا دپرىن دناڧبەرا نووخوازي و شۆپپارىزىپىدا
ھەبوويە و ھەيە. ئوو ئەڧ ھەڧركىيە ل گورەى ھزرىپن د. عەلى وەردى دبنە
سەدەمپن گوهورىپى و ب سەرھەلبوونا بەھا و تشتپن نوو كو ب پىشكەفتن و
لڧينا لەولەبى يا جڧاكى دەپتە نياسپن. ھندەك ژ ئالاھەلگرىپن گوهورىپن و
نوخوازيپى، وەسا ھزر دكەن كو ڧەرە پراپى يا بەھا و پىرۆزى يپن جڧاكى بەپىنە
ھەلەشاندن و ھندەكپن دى (ل گورەى سەردەمى نوو) بگەڧنە شوپىپى. ھندەك

دبیژن ههتا تشتی ههیی و بۆری نههیتته ههرفاندن، تشی هاتی و نوو ناهیتته
 ئافاكرن. لی عهلی وهردی وهسا هزر دكهت كو گوهورین كریارهكا ههتمیه و
 ههمی جفاكین گیاندار و کاریگه ر ب خوهویستی یان خوه نهویستی تیپرا دبۆرن.
 د. عهلی وهردی ددهته خویاكرن كو هه ر جفاكهك ل سه ر دوو پی یین ههفدژ
 وهراری دكهت: پییهك یی نهلقه، پاراستنا تشتی ههیی د كهت و یی دی یی بلهز
 و لثۆكه كو گوهورین و نووكرن پی دثیت. ههردهمی پیی نهلف ل سه ر ریروا
 جفاکی یا زال بیت، دی جفاكهکی پاشكهفتی نهلف و گهنی ژی پهیدا بیت.
 ئوو ههردهمی پیی نویكه ر یی زال بیت، دی ههمی تشتان ههرفینیت و ل بن
 پینگافین خوه یین بلهز و نویخواز بهرزه كهت. لهوا فهكۆله رین جفاكاناسی
 وهسا دبینن كو ههفسهنگی یا ههردوو جهمسهران (ل گورهی ئاستی تیگههشتنا
 خهلكی د كارتیكرن و ههفرکییهكا ساخلهمدا)، دی بیته ئهگه ری پیشكهفتنا
 جفاکی. ئانكو پیی نهلف جفاکی ژ هوربهبا دپاریزیت و پیی لثۆك جفاکی
 بهرهف پیشفه دلینیت و هه ر پیشداچوونهكا پهیدا بیت، بیی کاریگه ری هیزین
 نهلف و لثۆك (ههروهك وهردی گوتی)، ناهیتته كرن. ئهگه ر ئه و پیی مروّف
 ددانته سه ر عهردی میناکی شوپاریزیی بیت و پیی دهیتته بلندكرن میناکی
 نووخوازیی بیت، ههتاكو مروّف پیی شوپاریزیی ل سه ر عهردی جهگی
 نهكهت، نهشیت پیی نووخوازیی ژبو ریقهچوونی بلندكهت! ب قی چهندی
 ژی، كریارا گوهورین و نووكرنی دكهفیتته دبهردهوامیهكا لهولهبیدا. ئوو ئهف
 ههفرکی یا دیرین ژی، فهریژ و بهرههمی ههفرکی یا دناقههرا باوهری و

¹ د. علي الوردی (۲۰۱۰). مهزلة العقل البشري. دار و مكتبة دجلة والفرات. ط ۲ (طبعة
 جديدة)، بیروت.

گومانیدایه. ئەز دکارم بیژم کو ههڅکیشا گومان و باوهریی دبیته هیڅینی
شهنگستهیی هه می ههڅرکی و پێشکهفتن و پاشکهفتن دکه لواشی جفاکیدا
پهیدا دبن.

نقیسهری ژێ ئەف هیڅینه کریه ههڅکیشا سه رهکی یا شروقه کرن و
هاژوتنا پرانی یا بۆیه و په یامین رۆمانی. دپرانی یا بۆیه و له قته یین
وینه گرتی یین درۆمانیدا (ل باژی، ل گوندی، ل ده می رهقی و ل ده می
خوه به رهڅکرنا بهرگری ژێ)، گومان و باوهریی حزووره کا بهرچاف هه یه.
گومان و باوهری هه ردهم دههڅرکیه کا به رده و امدانه. لی نقیسهری ههڅساری
باوهریی بی گرتی و بهر ب ئاراسته یا په یاما رۆمانیڅه برییه، کو باوهریی ب
هندهک هه لویستین دیارکریڅه پاوان کهت. مینا گه میڅانی ده ریایه کا کوور و
فرهه، به و صه له یه کا ددهستی نقیسه ریدا و ئاراسته یین دروستین گومان و
باوهریی پی ده سنیشان دکهت: "دوو کاروانیین نه په نی، ژهنداڅین بی ئارام به رهڅ
گوندی دهاتن. یا ژ باکوور دهات ناڅی وئ باوهری بوو. یا ژ باشور دهات ناڅی وئ
گومان بوو. باوهریی ئومیدا قورتالبوونی و روومه تی هدا بوو، گومانی مرن و هندابوون
ب خوه را ئانیبوون... بپ ۱۱۰". ئەف ده ستنیشان کرنا په یام و هه لویستین هه ر دوو
جه مسه رین گومان و باوهریی، ئامازه یه کی دده ته خوانده قانی کو باوهری
قورتالبوونه و گومان مرنه. دئه نجامدا، بهر ی خوانده قانی بهر ب ره وایه تی یا
کریارا رهڅینیڅه دبهت. ئەفه ژێ پاوان کرنه کا ئیدیولۆژییه ژبو جه مسه ری
باوهریی کو ب چوارچوڅه یی هه لویسته کی دیارکریڅه ههڅبه ند دکهت.
هه لویستی هه ره دیار ژبو پاوان کرنا باوهریی و گریدانا وئ ب راستییڅه، ئەوه
کو ب بریارین په هله وانی سه ره کیڅه بهیته گریدان. هه ر لادانهک یان خوه

قەكىشانەكا بەروەخت زى ژ بريارين ئەيۆبى پەهلەوان، بەر ب جەمسەرى
 گومانىقە دچیت: "گومانى ب كەنيەكا باروقەى، ئەيلانا سينگى خوە قەكر. پرچا
 باوەريى دگەل تايين دارى تىكەل دكرن. وان هەردووان زى دزانى بريارا هەموو
 گوندييان نەراستە. چونكو گومان ددى وان دا بوو. نەدەيلا راستەرى بن. هەر بريارەكا
 ددان، هەتا ژ ليقا وان دبۆرى پۆشمانى ل جەى وى دەتە چاندن.. بپا۱۱". ئوو مادەم
 جەمسەرى باوەريى ب قورتالبوون و ژيانىقە گريدايه (ل گورەى فەلسەفا
 دووانيزمىن هەقدژ)، باوەرى دى بەر ب خيى و رۆناهيى و هسپاكي و ئەفينيىقە
 چیت. گومان زى دى بەر ب خرابيى و تاريى و هسپيسى و كەربوكينيىقە
 چیت. ئەقجا دى كۆمەكا هەقركى يىن دى ژ قەريژا باوەرى و گومانى پەيدا بن،
 كو هەموو دى خزمەتا باوەريى كەن، ئەو زى كرياتا رەفينيىه!:"جەنگا تارى و
 رۆناهيى ل شەقەكى دەسپيكر بوو، شەقەك دريژا وەك ديوارى چينى.. ئەهەرمەن و ئاھورا
 زۆرانبازين قادی بوون. تەماشەقان هسپاك و هسپيس بوون.. بپا۱۱-۱۱۲". ئەف
 دانوستاندنا هونەرى و جوان دناقەرا باوەرى و گومانيدا كو بوويه ئەگەرى
 هەقركى يىن دناقەرا ئەهەرمەن و ئاھورايدا (خوداقەندين خيى و خرابيى د
 زەرادەشتييدا)، خۆشيهكى ددەتە وەگري و جوانيهكا هونەرى ددەتە دەقى. د
 هەمى هەقركى يىن دناقەرا دووانيزمىن هەقدژدا، نفيسەر ژ پشت ريزكان دەيتە
 دەر و بو خواندەقانى ئاراستە يا دروست (ل گورەى هزر و پەياما خوە)
 هەلدبژيريت. ئانكو حەزا ب سەرھەلبوونى (كو وەزيفەيهكا گرنگا ويژەيا
 نوويه) ژبو خواندەقانى ناھيلىت. ب قى چەندى زى، دەق ب هەمى ميناكين
 خوە يىن هونەرى و جوانقە دبيتە ئالاقەكى رەوشەنبيركرن و هسپاركرنا جفاكى.
 ل داويى زى، مينا چيرۆكەكا ريبورتاژكى لى دەيت.

ب شیوهه کی گشتی، کوینی گومانئ یان پیژنا وی، دناڤ پرانی یا بویه رین
رۆمانیدا هاتییه قه دان. ژبلی وان گومانین نفیسهری ب راسته و خوی ئیشارهت
داینی و ب پلان بهر ب سه متین دیار کریقه هاژوتین. ههروه سا کومه کا گومانین
دی ژی ژ قهریژا حیوارین دناڤ بویه راندا بهرچاڤ دبن:

* گومانا ئه یۆبی دهرباره ی برپارا بهرگریی: "به لئ نزا وی ئه قرو خیر بوو؟! ل
گهنگه شا ئیشاری هه مییی، هه ما یی بیدهنگ بوو. بتنی ل بهر وی دیواری روونشت بوو.
هه ر وهکی نه ل قئ دنیا یی.. بپ ۸۰". ئه ف بیدهنگییه، نیشانا گومان و هه قرییه کا
نافخوی یا کووره.

* گومانا گوندییان ل سهر پیشنیاز و پیشینی یین ئه یۆبی په هله وان: "هه تا
شه قبا بۆری ژی هه موو گوندییان ئه و ب ریبه ری خوه دزانین، نه مازه سیئئ.. بپ ۱۷". لی
هه ر ئه و که سه بوو گومان ددلی میری خوه دا چاندی و گوئی، "تو هاتییه
دسه ردا برن. هشا خوه بینه سه ری خوه. ل خوه بزقره.. بپ ۱۱۳"، په هله وان ب خوه
ژی، گومان هه بوو کو گوندی دی گوهداری یا وی که ن: "لیبه لئ نه دکاری باوه ر
بکه ت وه سا ب سانا هی گوندی بنه ئیک گۆتن.. بپ ۱۱۲".

* گومانا گوندییان ل سهر برپارین ئه یۆبی و عه قدلایی بهرپرسی پیشمه رگه ی:
"عه قدلا و ئه یۆب یی به ره ق دژمنی دچن. دی مه و خوه دهنه ده ست دژمنی.. بپ ۲۱۶..
ئه گه ر ب منه ئه یۆب و عه قدلا دخائینن. دی مه دهنه ده ست دژمنی.. بپ ۲۱۷". ئوو
گومانا به ره قانی کوری عه قدلای ل سهر برپارا بابی وی: "به ره قانی نه دقیا دگه ل
بابی خوه بریکه قییت، دگۆت: دی خوه دم ده ست دژمنی.. بپ ۲۱۱".

* گومانا میرووی ل سهر ره وایه تی یا دۆزا شو ره شی (کول شو ره شا ئیلۆنی
پیشمه رگه بوو)، لی د شو ره شا نوودا پشکداری نه کر: "میرو ژی ئیک بوو ژ

پيشمه رگه هين شوره شا نه يلوئى، ل چيائى پيرسى دگهل باله خانى هاريكاري ره شاشبرنوئى بوو. لى ل قى شوره شا دوماهينى ب كاري چاندن و مالدارينى قه مژوول بوو. بپا ۱۲۵".

* گومانا په هله وانى دهر باره ي چه ته يان: "براينى من، دى چه وا چييه دره بييا دژمنى دا، تو ب تنى يى ددهستى مه دا ماى.. بپا ۲۸۹". ههروه سا گومانا چه ته يان ل سهر كاري چه تايه تيبى كو كاره كى بى مفا و بى پاشه روژه: "نه گهر روژه كى به ربه روشك گهرم بوون، مه ژبير نه كن... باش بزنان هونون ژ مه چيترن.. بپا ۲۳۸". نهف هه لوئستى ئالوگور و باركرى ب دليبييه كا فيرهابى ههردوو لايه نان مشت گومان دكهت.

* گومانا نفيسه رى (په هله وانى) ل سهر هه لوئست و بريارين ژنان: "ژبلى بريارين دهيكاهه، بريارا ژنه كا بتنى ژى ل نك وي ب سيقه كا رزي نه دچوو.. بپا ۱۲۱". نهف حوكمى ره هابى، گومانه كى بو خوانده ئاي پهيدا دكهت كو بريارين دهيكاهه وي ژى ههر وه سانن.

د قى نه تموسفيرى مشت ئالوزى و ترس و گوماناويدا، كاره كى سروشتيه كو هه مى په هله وانين سهره كى و لاهه كى بكه قنه دناف كوومه كا ههست و هه قركى يين گرچنين دهروونيدا. ههر ژ ده سپيكي و هه تا دوماه ييا رومانى، گهفه كا دژوار ل سهر ژيانا هه مى په هله وانان هه يه و نهف گهفه هه مى باژير و گوندين وي سهرده مى قه دگريت. نهفه ژى دبسته سهده مى وي چه ندئ، كو كه سين دناف رومانيدا و نهوين ژ دهرفه ژى، توشى قهيران و تروما يين دهروونى بين. ئوو د گاقين هوسادا (ل گوره ي سهربور و پيكهاته ييا كه ساتى يين جوداجودا يين ههر كه سه كى)، كاردانه وه يين جوداجودا پهيدا دبن.

ههڤرکي يين دهرووني و خوهگونجاندن

ههردهمی مرؤف بهرئاتافی رهوشهکا ناله بار دبیت کو گهفی ل ژيانا مرؤفی بکته، ئیکه مین کارقه دانا سروشتی ژبو نه هیلان یان کیمکرنا گهفی؛ هیرشکر نه یان خوهڤه کیشان و رهئینه. ئەف ههردوو ئاراستهیه دبسه ئەگه ری چیکرنا ههڤرکیه کا دی یا نافخوی، کو مرؤف نه چاره ئیکئی ژئ ههلبژیریت. ئەو ب خوه، ل گورهی دیتنا (د. فخری الدباغ) ب شیوهیه کی سهره کی سی جورین ههڤرکیی هه نه!

۱. ههڤرکی یا دوو ئاراسته یین وهکهڤ: مه رهم پی ئەوه کو مرؤف خوه ل هه مبه ر دوو ئارمانجین وهکهڤ یین خو ش بینیت، لی فهره ئیکئی ژئ هلبژیریت. ئەم دبژیرینی وهکهڤ، چونکو خو شیا ههردوو ئاراسته یان وهکهڤه ل ده ف مرؤفی. نفیسه ری کریار رهئینی ب قورتالبوونی وه سف کریه: "چوون نه هه رتئی ژبوو چوونی بوو، چوون ژبوو قورتالکرنی بوو.. بپ ۲۴۱". لهوا چوون وه کو کریاره کا خو ش و رزگار بوونی ل هه مبه ری قورتالبوونا ب نه چوونی وهکهڤه و دبیت خو شتر و هیسانتر بیت: "هندهک ژوی خه لکی ب پشتگیریا سه روک جاشه کی.. خواستن چاقه ری ب مینن، دبیت ئەو بو وان لیبۆرینه کی په یدا بکته.. بپ ۲۲۰".

۲. ههڤرکی یا دوو ئاراسته یین دژ: مه رهم پی ئەوه کو مرؤف خوه ل هه مبه ر دوو ئارمانجین نه خو ش (کو دژی هه ز و ئیانا وی بن) دبیت، دبژیرینی دژ چونکو ههردوو ئارمانج دژی هه ز وینه، لی فهره ئیکئی هلبژیریت.

^۲ د. فخری الدباغ (۱۹۷۷). اصول الطب النفساني. مؤسسة دار الكتب للطباعة والنشر. ط ۲، جامعة الموصل؛ ص ۲۷-۲۹.

بۆ نموونه رهڤين بهر ب سنوورانقه و خوهدانا دهست دژمنى ههردوو نهخۆشن و ل دژى حهز و خواستين گوندى يين گوندى سهبرينه. ديشكا باوهرى و گومانيدا، نفيسه ب دريژى و جوانى سهردهريى دگهل ئى ههڤركى يا نافخويى دكهت و ب ناڤى ههڤركى يا دناڤهرا باوهرى و گومانيدا ل قهلهمددهت. ل ڤيره ژى، نفيسه بيلايهنى يا خوه ژدهستددهت و دبسته لايهنگريى كهسين رهڤين ههلبزرتى. ژبۆ بههانهكرنا ئى لايهنگريى ژى، كرياتا رهڤينى ب باوهريى وهسف دكهت: "گومانى گۆت: رهنجا خوه بهر با نهده ژبۆ من بهيله. باوهريى گۆت: هندى تو وان دسهردا ببى، ژ وان ناگهرم. هه ر چو نهبيت دناڤ سينگى سهركيش و نيڤهك ژ گوندييان دا ئاكنجى مه.. بپا ۱۱۱". لى چونكو نفيسهريى رۆمانى ل دهسپيكيى و ب زانيوون و پلاندانان بپاردايه كو رهڤينا پههلهوانى رۆمانى بكهته قههرهمانيهكا كيم وينه و بۆ توومار بكهت، ميناكى ههڤركى يا دناڤهرا باوهرى و گومانيدا كريبه ڤهريژا ههڤركى يا نافخويى يا ژبۆ ههلبزرتنا رهڤينى يان بهرهڤانكرنى (كو ئهنجامى ويى كوشتنه يان خوهدانا دهست دژميينه). لى ئهگه ر ئهم ژ لايهكى ديقه سهحكهينى، كو باوهرى و گومان نه دهربارهى گهوهريى بابهتتبه، بهلكو باوهرى و گومانه ل سهه بپارئا ئهيوبي. ئهگه ر وهسا بيت، سهدهمى ههڤركيى دى بهر ب ئاراستهيهكا سروشتى يا دانوستاندنهكا ديموكراتيگه چيت.

۳. ههڤركى يا دوو ئاراستهيين ههڤدژ (خۆش و نهخۆش): مههم پى ئهوه دهمى مرۆڤ د كهڤيته بهرامبهه دوو رهوشين ههڤدژ؛ ئيك خۆش و مفاداره و يا دى ژى نهخۆش و زيانبهخشه. لى خۆشى و نهخۆشى پيگه گريداينه و ههڤركى دناڤهرا هلبزرتنا ئاراستهيهكى ژ فان ههردوو ئاراستهيين ههڤدژدا پهيدا دبیت. بۆ نموونه دهمى نافودهنگى و پههلهوانى ب ريكاموغامههه و

کارهکئی پر مهترسی بیت. دئی ههڤرکی یا دناڤهرا ههلبژارتنا کریارا ب مهترسی و ناڤدارییڊا پهیدا بیت. ل دهمی دژمن نیژیکی کاروانی رهڤی دیت، بالهخان دبیژیت: "گهلی میړان! نهڤه نهز ئیک و بلا نههین دی ژی دگهل من بین. نه م دئی خوه کهینه قۆربانین قی خه لکی و هیرشهکی بینه سهر دژمنی.. بپ۳۱۲". نهڤه نه کارڤه دانه کا هه لچوونی یان بیزاریه ژ ژیانی، به لکو لیگه ریان ناڤداری یا خوشا قههره مانیی یه (ب ریکا ههلبژارتنا ریکه کا پر مهترسی و مشتی گهف)، لهوا کارڤه دانا دایکا وی ب قی شیوهی بوو؛ "نه گۆتی کوری من! ما تو بتنی میړی، گه لک ژ فان خوه ب ته نادهن و وهکی ته نه. به لی گۆتی باله خانی وهره ناف زارۆکین خوه، تو ئیک گاڤا بتنی ژی ناچی.. بپ۳۱۲".

د دهروونزانیڊا، هه می ههڤرکی یین نافخوی و دهره کی، دبنه نه گهری پهیدا بوونا قهیران و پهستا دهروونی. نه گهر نهڤ پهستا دهروونی نه هیته کونترۆلکرن (یان مرۆڤ نه کاریت راهاتنی دگهل بکهت)، دئی تۆشی ئاریشه و ئیشین دهروونی بیت. لهوا مرۆڤ ب شیوهیه کی سروشتی و ب کارڤه دانه کا فیتری، هنده ک شیوازین راسته وخۆ یان نه راسته وخۆ یین کاردانه وهیان ژبو ههڤسه نگکرن و راهاتنی ل سهر ههردوو ئاستین هۆشی و نه هۆشی بکار دینیت^۳. مه رهم ب شیوازین راسته وخۆ یین، کارڤه دانیین راسته وخۆ یین ل سهر ئاستی هۆشینه، کو ژبو سڤککرن یان کونترۆلکرن ههڤرکی یین هه یی یین نافخوی و دهردۆران نه نجام ددهت. مینا فان کارڤه دانیین ل خواری:

^۳ د. عارف حیتۆ (۲۰۰۸). ههڤرکی و ئالاقین بهرگری یا مهژی. کۆڤارا مهتین ژماره (۷۴)/ ۲۰۰۸، دهۆک.

۱- بهرهنگاری یا راسته و خو یا ئه رینی: د حاله تین شه ریدا، ب بریارین
 مجد و ئیکلاکه رین سهره ده ری یا دگه ل قهیرانی دهیته دهر براندن، چ شهر کرن
 بیت یان ژی ره فین بیت. ههروه سا ههستکرنا ب گرنگی و بهرپرسیاری،
 ریکه کا راسته و خو یا بالبه ره کو شیانین به رهه فی یا راهاتنی پتر لی بهین.
 ئەف ههستکرنا ب بهرپرسیاری ب شیوهیه کی زیده رو ل دهف په هله وانئ
 سه ره کی (ئه یۆب) ههیه. جار ل هه مبه ری شو ره شی و ملله تی، جار ژی ل
 هه مبه ری گوندی یین خوه. نه دووره نفیسه ری هه ولدا بیت ب فی ههستکرنا
 بهرپرسیاری، ساخله تین په هله وانین نه ره فۆک پی بارکته: "ئه ز ژی پشکه ک ژ
 وانم. دهستین من ژ وان نابن و نهو ژی وهکی تویرافا میوی دستوین من ئالییاینه، ژ من
 قه نابن.. بپ ۹۸". دیت ژی هه ولدانه ک بیت ژبو پشکدارکرنا خه لکی دی
 دکریارا ره فیدا، کو ره فینی بکه ته هه لویسته کی گشتاندی و هه می پیکفه (تبی
 عامی بچنه شامی/ فولکلۆر). لی د حاله تین دوور ژ مهیدانا شه ری، هنده ک
 رهفترین مینا پشکداری یا چالاکیان، خوه ژ بیرقه کرن ب کاریقه، یان نه نجامدانا
 کارین وه رزشی و هونه ری، دبنه ئه گه ری راگرتنا هه فسه نگی یا که ساتیی و
 ته نابوونی. ل دهف په هله وانئ باژیری، چوونا ئیکه تی یا نفیسه ران و چایخانا ل
 کیله کا پری، باشترین و ئارامترین جهین قه حه ویان و دلده ریژکرنی بوون:
 "گه له ک دقیا بچیه ئیکه تیا نفیسه ران، چونکو پشتی دوورکه تنا ژ قوشه نی نهو ببوو
 ئارامگه ها پیگوهورک.. بپ ۳۳". ئیکه تی یا نفیسه ران جهی چالاکی یین و یژهیی و
 هونه ری و هزری یه. ئەف چالاکییه (دگه وهه ری خوه دا)، ئالافه کی
 دلده ریژکرنه کا ئه رینی نه. چایخانه ژی (کو جهی دو مینه و په رکانی و ل
 هه فچیانا هه قالانه)، دبیته جهه کی ئارام و بیافه ک ژبو دلده ریژکرنی: "هه ر چهوا
 هه ردوو ب ژوورکه تن، دیت گازی نو یا نخیا یه. وی چاقی خوه ل کومه ک هه قالان دگیرا،

بهائی ماموستای درهک چۆل دڤیا.. بپ٤٠". دچارهسهری یا دهروونیدا، ههردوو تهکنیکین ژبیره کرنی و دلدهریژ کرنی، دوو شیوازین نهراسته خو یین راهاتنا ئه ریئینه دگهل پهستا دهروونی.

ب- چالاکی یین شوونگرین بالبه: مینا خوه ژی دوورکرن و خوهفه کیشانی، ههلبهت دبیت ئهف رهفتاره رهئین بیت ژ ههفرکیی. لی ددهمی خوه فه کیشانیدا، مروقی ژ کاردانه وه یین هه لچوونی دپاریزیت و هه فسهنگی یا وی شه دگهرینته فه دوخی جارن کو دبیته بیا فه ک ژبو کارکرنی د لایه نه کی دی یی چالاکیاندا. ئوو دپرانیا جاراندا، داهینانه کا بهرچاف دبیائی شوونگردا دکهت و ژ ئاکامین نیگه تیئین ههفرکیی دوور دکهتیت. ئه فه ژی ب کریارین نفیسینی و هونه ری دهیته ئه نجمدان. هه رچه نده نفیسه ری ئیشاره تین راسته وخو نه داینه بهرهمین نفیسی و کارین هونه ری، لی داکوکی یا وی یا بهر دهوام ل سه رچوونا ئیکه تی یا نفیسه ران، فی تیگه هی شوونگرین بالبهر دپه ژرینیت: "ئه فه دلیر و هه سن ژی بهر هف مه هاتن، ئه گهر هۆزانه ک نوو دگهل ته هه بیت بو من بخوینه.. ما بوچی ئه م نا رابین و بهر هف ئیکه تی نفیسه ران بچین.. بپ٥٩". خاله کا دی یا گرنگ د فی بیاییدا هه یه کو نفیسه ری گه له ک خوه لی نه کریبه خودان. د هه مان ده مدا ژی (ل گوره ی ئیدیولۆژی یا پیقازو یا بویره ران)، ب نه ریئی ل قه له مدایه، ئه و ژی خوه گونجاندا دگهل دهسته لاتییه. هه رچه نده ل گوره ی بویره ر و روودانان، خوه گونجاندا دگهل دهسته لاتا رژیمی گونه هه کا مه زنه و لادانه ژ تیگه ه و ریپازا شو ره شی. لی ژ لایی دهروونی فه، ب چالاکیه کا شوونگرا بالبهر دهیته هژمارتن: "کی بهیته فییری دی دگهل وی بین... هه ما کی دهیکا مروقی مارکر، ئه و بابی مروقییه.. بپ١٢٤". ئوو ژبو ره تکرن و

بهانه کرنا شی تیگه هی، بهری خوانده قانان دده ته هه لپه رستی و پاراستنا بهرزه و ندا تایبهت: "ما کی چ ددهت مه؟ بهس نانی مه دخون. دلئ نانی یه، بهلئ مالین خواه سهره وان ناهیلین.. بپ ۱۲۴". ب هزارا من، نفیسه ری ئەف جوداهییه ئیخستییه دناف وان گوندی یین ههف چاره نفیسدا (ل گوری بۆیه رین رۆمانی)، داکو هه فێرکی یا دناقههرا باوه ری و گوما ئیدا بشارینیت و سهرنجا خوانده قانی بهر ب رهواتی یا لایئ باوه ریئ هه بته. ئەفه ژێ ئەو کراسه یئ ژبو په هله وانئ خواه یئ سهره کی کهرکری.

ج- چالاکی یین شو نگرین نه بالبهه: مینا هه لچوونه کا ده ملده ست، رهفتارا دژمنکاریئ ل دژی که سان و تشتان، دئ هه ولدهت هیرشی بکه ته سهر یئ بهرانبهه، یان ههه تشته کی بکه ئیته بهه دهستی دئ شکی نیت (یان دئ هائیژیت). هنده ک ژێ ژ مال درهفن، یان ژ کاری خواه دهردکه فن. هه لبهت ئەف کریاره ژ خوڤه کیشانی جودایه، چونکو خوڤه کیشان ته ناتر و هیمنتره. لی ئەف کریارا ره ئینی، هه لچوونه کا تۆل هه کرنییه. ئوو ئەگه ره نه شیا شی هه لچوونا ده ملده ست و رهفتارا دژمنکاریئ ئاراسته ی که سه ک یان تشته کی دهردۆر بکهت، دئ بهر ب خواه یئ خواه زقپیت و دئ هه می که ربا خواه ل خواه یئ خواه دارئیت. ددهروونزانییدا دبیرنه فی رهفتاری خواه هه لوه شاندن (تدمیر الذات): "پشتی تیر فه دخوار و مه ست دبوو، تیرتیر دگری و پاشی ب پیین خواه یین له رزۆک رادبوو سه مایی. ئیدی ههه تشتی دهاته بهرده فی دگۆت، ب تنئ ل سهر گرتن و بهردانا خواه نه بیته.. بپ ۱۱". ئەف خواه ته دمیر کر نه، ساخله ته کی ترۆماداری یا دهروونییه (نه مازه ل دهف گه نجان). ب شیوه یه کی نه راسته وخۆ، ئامازه ب ترۆماداری یا مه جیدی سهرخۆش هاتییه دان: "ب تنئ ل سهر گرتن و بهردانا خواه نه بیته.. بپ ۱۱".

چونکو گرتن و دەستەسەرکرن دسەردەمی رۆمانیدا، ھۆکارین سەرەکی یین ترۆمایا دەروونینە.

د- رەفتارین خۆنەخۆشکرنی: د ئی رەفتاریدا، مرۆف بەرھنگاری رەوشی یان بارودۆخی نابیت، لی دناف ھەلچوونەکا نافخۆیی یا نە دەربرانیدا دژیت و دئەنجامدا دی خۆ نەخۆش کەت. ھەرچەندە نفیسەری چ ئاماژە یین ئاشکرا نەداینە ئی رەفتارا راھاتنی. لی د پشکین دەربارە ی باوەری و گومانیدا، ب ئاواپەکی نەراستەوخۆ خویا دبن و نفیسەری (ژبەر نەبوونا باگراوندەکا دەولەمەندا دەروونزانی) ب تەماحی و گوھداری یا ژنان بەھانە کریبە.

جۆری دی یی راھاتنی کول سەر ئاستی نەھۆشی یا مرۆفی ئەکتیف دیت و دیژنی شیوازین نەراستەوخۆ یین راھاتنی. مەرەم پی ئەو ئالاقن یین دەمی سەرنەکەفتنا شیوازین راستەوخۆدا دەردکەئن. ئانکو مەیدانا سەرەدەریکنا وی یا دگەل ھەفرکی، ژ ھۆشی بەر ب نەھۆشیئە دچیت. د فیڕەدا ژ، مرۆف یی بەردەوامە ل سەر ھەولدانین خوە یین بەرەفانیکرنی ژ وان ئالۆزی و نەرەحەتی یین ھۆشدار یی وی تیک دەن. ئالۆزی ئەو ھەستا پر ئیشانا بارکریبە ب دلینی و دوودلی یا ھەفکویف دگەل ھەر ھەفرکیبەکا نەچارەسەرکریدا. لەوا ب شیوہیەکی نەراستەوخۆ (کو مرۆف د ھۆشداریا خوەدا ھەست پی ناکەت)، ھندەک ئالاقین دی یین بەرەفانی بکار دەینیت کو رەحەتی و ھەفسەنگی یا خوە پی پاریزیت، یان ژ ھەستکنا ب داکەفتنی و زربەھری و گونەھکاری کیتر و سقتر لی بکەت. ھەمی کەس ئان ئالاقین بەرگریکنا مەژی بکار دەینن. لی ئەوین ترۆمادار و ھەردەم دناف ئاریشە و ھەفرکی یین دەروونیدا، پتر بکار دەینن. ئوو چونکو بۆیەر و روودانین رۆمانی

مشته ژ گهفین مرنئ و ههفرکی و پهستین دەر وونی، گهلهک جورین ئالاقین بهرگری یا مهژی هاتینه بکارئینان. ئەف ئالاقه ب شیوهیین ئاشکرا و نهئاشکرا دناف هندهک ههلویستین کاراکتهراندا، یان د پیقازویا گشتی یا بویهرین رۆمانیدا خویا دبن.

رهفین میرانییهکه وهک زقرینی

ههروهکو مه دپه رهگرافی بۆریدا خویاکری کو رهفین کاردانهوهیهکا سروشتی یا ههفسهنگکرن و راهاتنییه دگهل پهست و قهیرانین دەر وونی، کو ئاکامهکا نیگهتیش دکه نه سه ر شیواز و پیکهاتهیی که ساتی یا جفاکی یا مرۆفی. ئوو ئەگه ر ئەف پهست و قهیرانین دەر وونی ب کریارین جهستهیی و گهفین به رهستهین ل سه ر ژیانئ تیکه له کری بن، هینگی کریارا رهفینی یان به رسینگرتنی ژی دی ب شیوازین تیکه له کری یین جهستهیی و ئامازهیی و مینه فی بن. رهفین ب خوه ژی کاردانهوهیهکا بهر جهستهیی یه ژبو گهفهکا بهر جهستهیی یا ل ژیان و ئارامی یا مرۆفی دهیته کرن. هه رچه نده رهفین وهکو تیرم و تیگه ه، کریارهکا ب فهیتی و شهرمه ل دهف جفاکی کوردی. لی دهمی دبیته ئەگه ری رزگار بوون و خوه قورتالکرنی، دهیته قه بوولکرن (نهمازه ئەگه ر ئەف رهفینه ژبو فهگه رهکا دی یا دۆماندنا ههفرکیی بیت). ئوو ئەف کریارا نیازا فهگه ری و دۆماندنا ههفرکیی، به هانه یا هه می کریارین رهفینییه د هه می جه و سه رده مین دیرۆکیدا.

پرانیا رۆمانقیس و داستانقیسین پیگوتنی یان فهگیرانا روودان و بویهران، به حسی حیکایهت و سه رهاتی یین په هله وانیی و شه ری و بزاقین مان

و نه مانا قههره مانان دكهن. د پړانیا جاراندای ژی، ئەف قههره مانین دیرۆکی ژبو
 نارمانجه كا بلند و بهرزه وهندا گشتی یا جفاكین خوه ههفرکی دكهن (خوه
 ئەگەر سهری وان ژی دبه را تی بچیت). دهمی هکتوری پسمیری ترۆی
 بریاردای كو شهري مان و نهمانی دگهل لهشكهری مهلیکین گریسان بکەت،
 ژبو هندی بوو كو ناههکی دیرۆکی بو خوه و وهلاتی خوه تۆمار بکەت. ئوو
 دهمی سیسه د پههله وانین سپارتایی ل هه مبهری لهشكهری مهزنی فارسان
 راوهستاین، دهمی خانی لهپ زیرین بهرسینگی لهشكهری شاعه باسی گرتی،
 هه موویان ژبو پاراستا روومه تی و ناقداری یا جفاکی بوو. هه موویان گیانی
 خوه زدهستدا و بوونه قوربانی یین قههره مانتی یا خوه، لی هه تا نوکه ژی
 ناخودهنگی وان ددیرۆکیدا تۆمار کریه و خه لك ستران و هۆزانان پی دپیژیت.
 لهوا ئەم دکارین پیژین كو تۆمار کرنا قههره مانی یا دیرۆکی، ب شهري و
 بهرسینگگرتنی و بهرخودانیقه گریدایه، نه ب رهئینیقه. لی نفیسه ری قی
 رۆمانی، یی هه ولدایی كو قههره مانتیه كا دیرۆکی ژ کریاره كا رهئینی چیکەت و
 په یامه کی بده ته خوانده قانی، كو دشیاندايه رهئینی ژی پههله وانین دیرۆکی
 هه بن. باشتین نموونه ژی ده رباز بوونا بارزانی و هه قالین وی بوو ژ چه می
 ئاراس (ههروه كو هه موو دوکیومیئتین دیرۆکی خویا دكهن). لی ئەو رهئینه
 پلانه كا دارشتی بوو ژبو فه گه ره كا دی، یان دۆماندنا خه باتی د مهیدانه كا دی یا
 شهري بهرسینگگرتن و بهرخوه دانیدا. لی دحاله تی پههله وانی قی رۆمانیدا،
 رهئین ژ دژمنه کی بهر ب دژمنه کی دیقه یه: "کورئ من، ئەفه ترکۆیه، ژعه ره بان
 زالمترن، هه ما خودی رهحه کی ل بهر دلئ وان بگیریته.. بپ ۳۷". ئانكو رهئین ژبو
 کریارا رهئینییه، ژبو رزگار کرنا گیانی خوه و گوندی یین خوه یه. پههله وان د
 گاهه كا که ربهقه بوونیدا خویا دکەت:

- برای من، نه‌فه نه بارکرنه! نه‌فه ره‌فه ره‌ف.. بپ۱۰۹.
- نه‌گه‌ر بارکرن بیت، چو جاران به‌ره‌ه‌ف نابین، ژبو‌فی ره‌فی چو به‌ره‌ه‌فی پینه‌فیت. ره‌فه و ل په‌ی ره‌فی رووتی دهیت. له‌ورا گوتینه؛ ره‌ف و رووتی.. بپ۱۱۶.

- چوون نه هه‌ر تنی ژبو‌چوونی بوو، چوون ژبو‌قورتالکرنی بوو.. بپ۲۴۱.

لی سهره‌رای فی ره‌فینا ژ نشکافه که‌فتیه د ری‌کا خه‌لکی گوندی سه‌بری و گوندین ده‌ورو به‌ردا، نفیسه‌ری فی‌یایه کراسه‌کی قه‌هره‌مانی و به‌رخودانی بکه‌ته به‌ر. جاری ل ده‌سپیک‌ی و به‌ری قه‌ومینا روودانی، په‌هله‌وان ب پیش‌بینیه‌کا په‌هله‌وانین نه‌فسانه‌یی بین چی‌فانوکان، ه‌زرا ره‌فینی دکه‌ت و پلانه‌کا موکم بو دادنیت، چونکو ب ری‌کا خه‌ونی هاتیه‌ی ناگه‌هدارکرن: "خودی ل سهر‌گوتنا من شاهده. هیشتا من تشته‌ک ژ فی برووسکی ژنی نه‌دزانی. چونکو برووسک گه‌له‌ک پشتی هینگ‌ی یا هاتی و نه‌ف خه‌ونه یا به‌ری پینج شه‌فایه.. بپ۱۳۱". وه‌کو هه‌موو قه‌هره‌مانین چی‌فانوکان باوه‌ریه‌کا مه‌زن ب خه‌ونی هه‌یه و پشتبه‌ستن‌ی پی دکه‌ت. ئوو دیسا وه‌کو خه‌ونین چی‌فانوکان، خه‌ونا په‌هله‌وانی فی رۆمانی ژنی راست ده‌ردکه‌فیت و دبته‌ ری‌نیشاندیره‌کی نه‌فسانه‌یی ژبو‌پلانی‌ن راجاندی بین رۆژین داهاتی. نه‌یوبی په‌هله‌وان ب فی شیوه‌یی ل خواری خه‌ونا خوه‌ فهدگیریت: "من دیتا؛ دنیا سپیده‌ بوو، هه‌موو خه‌لکی مه‌ دره‌فی. دگه‌ل وان دره‌فیم. چو چه‌ک دگه‌ل من نه‌بوون، ژبلی گۆپاله‌کی زراف پی‌شه‌ دده‌ستی مندا بوو. نه‌م به‌ره‌ف دره‌کا نه‌نیاس دچووین. من نه‌دزانی به‌ره‌ف کی‌شه‌ دچین. بتنی من دزانی هه‌موو خه‌لک یی دره‌فن. ژن و می‌ر و زاروکان بوون.. بپ۱۳۱". فه‌گیرانا فی خه‌ونی به‌ری خوانده‌فانی دده‌ته ه‌زرکرنی د سی‌سه‌متین شرو‌فه‌کاریدا،

* سه‌متا ئيكي: په‌هله‌وانی ل گوروی ئی خه‌ونی پلانه‌کا پيش‌وه‌خت و برپاره‌کا به‌ره‌فکری ژبو ره‌ئینی دایه. دناڤ گه‌رمه‌گه‌رما دانوستاندنن برپاردانیدا، ب شیوه‌یه‌کی نه‌راسته‌وخو ئماژه ب ئی چه‌ندی ده‌یته دان: "به‌ئ نزا وی نه‌قرو خیر بوو؟! ل گه‌نگه‌شا ئیقاری هه‌می، هه‌ما یی بیده‌نگ بوو. بتنی ل به‌ر وی دیواری روونشت بوو. هه‌ر وه‌کی نه‌ ل ئی دنیا‌یی.. بپا ۸۰".

* سه‌متا دووی: ئه‌وه کو مروئین خوه‌ ژی دئی برپاریدا پشکدار دکه‌ت، داکو برپارا خوه‌ یا که‌سوکی بکه‌ته برپارا کومی: "ئیکه‌مین جقین ل سه‌ر به‌ربانکی بیلای، دناقبه‌را هه‌موو زه‌لامین گوندی دا هاته‌ گری‌دان. ده‌مژمیر ژ دوونیشی شه‌ئ ده‌رباز ببوو.. بپا ۱۰۱". ئه‌فه ژی دکوکا خوه‌دا ئارمانجه‌کا دی یا فه‌شارتیبه‌ کو ب ریکا خاوه‌نداری یا خه‌ونی (وه‌حیی!)، هه‌می مروف و که‌سوکارین خوه‌ ل دور ته‌وه‌ری خوه‌ و بنه‌مالا خوه‌ خرغه‌ دکه‌ت. ژبو ئی مه‌ره‌می ژی خوه‌ ب هی‌زدار و که‌سه‌کی رادده‌به‌ده‌ری ژ توخمی مروقان نیشان دده‌ت: "دقیا گریا خوه‌ ژ گوندییان فه‌شیریت.. بپا ۱۷۶". چونکو گری نیشانا هه‌لچوون دلینی یا مروقانه‌ و نقیسه‌ری قیایه‌ په‌هله‌وانی خوه‌ ژ مروقان بلندتر بینیت، له‌وا هه‌لچوونا گریی ژی، ژی دور کریبه‌.

* سه‌متا سیی: ئه‌وه کو کریارا ره‌ئینی بکه‌ته می‌رانی و قه‌هره‌مانیبه‌کا دیرۆکی. باشتین و ب سانا‌هیتین ئه‌رگومینت ژبو ئی مه‌ره‌می، هه‌ژیکرن و پیروژکرنا کریارا ره‌ئینیبه‌.

نقیسه‌ری رۆمانی، هه‌می شیانین خوه‌ یین هونه‌ری و ره‌وانیژیی کرینه‌ دخزمه‌تا ئی هه‌ژیکرنیدا. ب شیوه‌یه‌کی ئاشکرا و راسته‌وخو، ره‌ئین ب

باوهريشه گريدايه و بازنه يه كي گوماني ئيخستيه سهر وان كه سين رهيني نه په زرينن. نانكو چاكي كاميرا نفيسه ري تني كه فتيه سهر دوو هه لويستين ره هايي؛ باوه ري و گومان. ئه وين ب دويف وه حي و خه و نا په هله واني دكه فن، باوه ردار و وه لاتپاريزن (خوه ئه گهر ري ككه فتنن دگهل چه ته بين خوه فروش زي بكه ن!). ئه وين دوودل ژ برياردانا رهيني، گوماندار و ترسينوك و هه لپه رستن (خوه ئه گهر بريارا وان شه په كي مان و نه مانا بهرگريي بيت زي!).

نفيسه ري گرنگيه كا بهرچا ف ب ناخي كه سين گوماندار نه دايه و ب كووري ل ئه رگوميتين وان نه فه كو لايه. ئه رگوميتتا ئيكانه يا نفيسه ري خويكري، ئه وه كو ب مال و مولكي خوه فه گريداينه: "دهستين مه ژ ماني مه فه نابن.. بپ ۱۲۳". ما نه يا فه ر بوو كو گوندي بهر فانيي ژ وه لاتي خوه بكه ن؟ ما يا بهر ئاقلتر نه بوو كو هزر كا دي د گومانا واندا كرها؟ نه دووره ثيا بيت هه لويسته كي مي رانيي بو خوه و وه لاتي خوه تو مار بكه ن. ما ئه ف هه لويسته نه هه زي هندييه كو مرو ف شه ري مان و نه ماني بو بكه ت؟! ما نه هه زي هندييه كو په هله وانه كي مينا سه ميا ني (كو په هله وانه كي لاهه كييه)، دگهل وان بمينيت و سه ره ده رييه كا بهر هو ز و نه ره هايي دگهل گوماني ئه وين ماني بكه ت: "ب مي رانيا خوه زي مينا شيره كي نه ترسي اي و چافنه ترس.. بپ ۲۴۸". لي په ياما نفيسه ري ئه وه كو كريارا ره في بكه ته داستانه كا مي رانيي و ئه يو بي بكه ته قه ره ماني في داستاني. لهوا ب كووري و هووري ل سهر مانا سه ميا ني ناراهه ستيت و ب كرياره كا لاهه كي يا هه چكوهه يي ل قه له م دده ت: "ئه گهر ژ بهر وان نه با، نو كه ئه و زي دگهل نه يو بي و بين دگهل دا بوو.. بپ ۲۴۸... ئه و زي ژ بهر خاترا وان ما بوو.. بپ ۲۴۹".

ئەف برپاردانا پيش سەمىيانىقە (بىيى كو سەدەمى سەرەكىي مانا سەمىيانى خويىاكەت)، كىمبەهاكرنا سەمىيانىيە ژبو ھەژىكرن و بلندكرنا ھەلوئىستىن ئەيۆبى. چونكو مانا سەمىيانى دگەل كەسىن گوماندار (كو ھەلپەرست و قەلس و نەزان و بى باوهرن) دگەل وئ وسفئ ناگونجىت، ئەوا ب مىنا شىرەكى نە ترسىايى پەسندايى. لئ دىت مەرەم پئ ئەو بىت كو ھەر كەسەكى ل دويف بانگەوازى يا ئەيۆبى بچىت باوهردار و ھەژى و سەر كەفتىيە، ئوو ھەر كەسەكى ھەلوئىستەكى دى ھەبىت، چەتن و گوماندار و شكەستىيە. ھەمى ھەولا نقىسەرى ئەو بوويە كو رەفينا پەھلەوانى خوە رەوا كەت و دەھمان دەمدا ژى، رۆلەكى قەھرەمانىن دىرۆكى بدەتئ. ژبو قئ چەندئ ژى، كۆمەكا ھەقبەر كرىن دىرۆكى و وسفئ لەھەنگەكى ئەفسانەيى ب پەھلەوانى خوە يئ سەرەكىقە نووساندىنە (چ ب ئاماژە يئ راستەوخو بىت يان نەراستەوخو)، ھەتا شىايى ھژمارا پتر ژ پئنج ھەزار كەسان بگەھىنتە پەراقەكى تەنا (كو ب راستى ژى كارەكى نەھىسان و ھەچكۆھەيە). ئەقە ژى ھندەك ژ وان ھەقبەر كرىن دىرۆكى و كلتۆرىنە؛

• ھەقبەر كرىنا پەھلەوانى دگەل خوداقەندان:

ھەرۆھ كو مە گۆتى كو نقىسەرى قىيايە پەھلەوانى خوە بكەتە قەھرەمانەكى ئەفسانەيى ھەمى پىزانىن و شىان ھەين. لئ دىرپانى يا جاراندا، ئەف جۆرى پەھلەوانان ژ نفسى خوداقەندانە. لەوا نقىسەرى ژى سىفەتئ خوداقەندان دەتە

^۴ تەحسىن نافشكى (۲۰۱۲). قارەمانىن ھىنرەبەند و تشتىن دن درۆمانا (شۆپىن روندكان) دا.

رۆژناما وار، ھژمارىن (۶۲۴ – ۶۳۴). دھۆك، ژ ۲۰۱۲/۵/۱۴ ھەتا ۲۰۱۲/۵/۲۸.

په هله وانی خوه و دبیریت: "ئهیوب ئیک ژ وان خوداڅه ندان بوو. ژبلی بریارین دهیکا
 خوه، بریارا ژنه کا بتنی ژی ل نک وی ب سیڅه کا رزی نه دچوو.. بپ۱۲۱". په هله وان ب
 فی ساخله تی خوداڅه ندیی دکاریت هه می تشنان بزانت و پیشبینی بین وی ژی
 راست ده رکه شن. ب دریزاهی یا څه گیرانا چیروکی، ئهیوب ب هه می روودانان
 ناگه هداره و هه ر جهه کی گه هشتبایی هه قاله ک یان مریده ک لی هه بوو. خوه
 ده می دچته دناف ره بیا چه ته بین دژمنیدا ژی، که سین نیاس و هاریکار هه نه:
 "کا راوهستن! یا ژمنڅه دهنگی خالی ئهیوب هات گوځین من.. بپ۲۲۳". ب هزرا من،
 مه رما نفیسه ری ئه و نه بوویه کو په هله وانی خوه بکه ته خوداڅه ند، چونکو
 ئه گه ر وه سا بایه، ل گوره ی سهر بوړا نفیسه ری د ئه فسانه و چیقانوکان دا هه بی،
 دا څه گیران بهر ب سه مته کا میڅه چیت. لی ئه م دکارین بیژین کو نفیسه ری یی
 هه ولدای ساخله تین خوداوه ندان بکه ته بهر په هله وانی خوه یی مروّف. ب فی
 چه ندی ژی، په نا بریبه بهر ب کارئینانا قه هره مانین ئه فسانه بی بین نیف
 خوداڅه ند. په هله وانی خوه دگه ل ئوتناپشتم هه څه رگریه کو ژ لایئ ئانوی
 خوداڅه ندڅه ب قه ومینا روودانان هاتیبه هایدارکرن: "ئانوی ئه و هایدار کر بوو،
 داکو مینا ئوتوناپشتم خه لکی خوه ناگه هدار بکه ت و ئه وان ب کنارین قورتالبوونئ
 بگه هینیت.. بپ۱۳۲". دئه فسانه بین سومه ریاند، ئوتناپشتم (مینا نوحی) ملله تی
 خوه ژ توفانی قورتالکر و خوداڅه ندان ساخله تی نه مری یا خوداڅه ندان پی
 به خشی. ئهیوب ژی د پشکا خوه دانه ناسکرئیدا ب فی ئاوی به حسی خوه
 دکه ت: "دبیرنه من ئهیوبی سه بری، من باوه ریبه کا تام ب خودایی خوه یی پاک و دلوقان
 هه بوون، چ گومان ل سهر مه زنی و ئافرند ده قانییا وی نه بوون... هه تا گوشتی من ژی بو
 کول و پیّت، کوتی بووم. بومه خوارنا کورمان. به لی سه بری من هه ر ما و من کین ژ
 خودایی خوه نه راکر.. بپ۱۰۵". ئه څجا ما بوچی رولی نوحی یان ئوتناپشتم پی

ناهیته بهخشین؟! ئەو باوەرداره و فەرە باوەری پێ بەیته دان، داکو مللەتی خووە ژ تەنگایی رزگارکەت. ژلایەکی دیشە ژ، ئەف خوودانە نیاسینە ب چیرۆکا ئەیۆب پێغەمبەر قە گریدایە کو دی دخالا بەیتدا ئاماژی پێدەین.

• هەقەر کرنا پەهلەوانی دگەل پێغەمبەران:

جاری ل دەسپێکی قەگیرانا خەونێ و نەرازیبونا گوندی یین وی، هەقەر کرنا نەراستە و خۆیە دگەل محەمەد پێغەمبەر. ئەگەر ئەم خەونێ ل جەیی وەحیی دانین، دی بینین کا چەوا هەندەك ژ کەسوکارین پێغەمبەری (س) باوەری پێ ئینا و هەندەکین دی دناف گێژەفانکا گومانیدا دزفرین، هەروەسا ژ رەفتار دگەل ئەیۆبی هاتە کرن. بەری روودانا وەرگرتا هەلوێستی، پێغەمبەر (خودانی وەحیی) و ئەیۆب (خودانی خەونێ) دناف کەسوکارین خووەدا جەیی ریژ و شەهنازی پیکرنی بوون. د لەقتەیه کا بلەزدا نفیسەر ددەتە خویاکرن: "هەتا شەفا بۆری ژ هەموو گوندییان ئەو ب ریبەری خووە دزانین.. بپ ۱۷۴". ئانکو هەتا بەری خویاکرنا خەونێ و بانگەوازی یا رەقینی، هەموو گوندییان باوەری پێ هەبوو و ب ریبەری خووە دزانین. پێغەمبەر ژ هەتا بەری خویاکرنا وەحیی، جەیی ریژگرتن و باوەری یا هەمی خەلکی مەکەهی بوو. ئوو گریدانا وەرگرتا هەلوێستی رەقینی ب گومان و باوەریقە، قی بوچوونی دپەژرینیت، نەمازە ئەوین باوەردار قورتال دبن و ئەوین گوماندار دناف ئاگری جەهنەما ئەنفالاندا دەینە سۆتن. ئەگەر ئەف هەقەر کرنا نەراستە و خۆ ژ راچاندنا هزرین من یی خواندەفان بیت، کۆمەکا هەقەر کرین دی یین راستە و خۆ ژ تیدا هەنە: "مینا پەیا مەرهک ژ پەیا مەرین یەهودیان، هەستپیکرنا خووە ب مەترسیا پاشەرۆژی ل بەر چاقین خووە دانی.. بپ ۱۳۰". پاشی ددەمی قەگیرانا خەونیدا چیرۆکا موسا پێغەمبەر

دکته هیئینی خه ونا وی: "خیچه کا رهشا ته قتی، وهکی رۆبارهکی دکته به راهیا مه، هه ر مروفهکی دگه هشته وی ته قنه رهشی تیدا دچوو خوار و هندا دبوو... ب وی گۆپالی ل ته قنه رهشی گه ریام.. بپ ۱۳۱". کا چه وا موسا پیغه مبهه ب گۆپالی خوه، مللهت ژ ده ریا سوور ده ربازکر، ههروه سا ئه یۆبی ژ ی ب گۆپالی خوه یی زراف، مللهت ژ جادی ده رباز کر.

لی نغیسه ری وه سا هزر کریه کو دیت خوانده ثان نه کاریت شی هه قبه رکرنا ئامازه یی بینیت. له وا ب ئاشکرای ی نائی موسا پیغه مبهه ری ئنایه و کریه ژیدهر و ئیلهاما خه ونی: "ئه یۆبی ئه ف خه ونا خوه یا سه رچه قین وی فه دگه ریان سالی ن گه نجاتی یا وی و چیرۆکا به نی هیلال و گۆپالی جادی وی موسای ی.. بپ ۱۳۲". ههروه سا سه بر و ته حه مولا ئه یۆبی په هله وان دگه ل سه بر و ته حه مولا ئه یۆب پیغه مبهه هه قبه ر دکته: "ئاقا وه رمینا کر مین نه فره تی یین ئه یۆب پیغه مبهه ری دبن چه رمی وی دا دلشقی.. بپ ۲۳۰".

ئوو د پشکا خوه دانه ناسکر نیدا، نغیسه ر ب ریکا ته قه موسی ئه یۆبی سه بری ددانته جهی ئه یۆب پیغه مبهه ر و هه مان سه ربۆرا پیغه مبهه ری بو په هله وان ی خوه فه دگیریت: "دبیژنه من ئه یۆبی سه بری، من باوه ریه کا تام ب خودای ی خوه یی پاک و دلۆقان هه بوون، چ گومان ل سه ر مه زنی و ئافره ده قانییا وی نه بوون. وی ژ ی چو گومان ل سه ر قیان، سه بر و باوه ریا من نه بوون.. نزانم چه وا رۆژه کی ژ رۆژان، خودای ی من دگه ل ئه هریمه نی ل هه فه اتنکر، کو دژمنی من و وی بوو. ب ده ست وی فه به ردام. بیی کو من گونه هه ک ژ ی هه بیته. هه ر تشتی من، مال، زارۆ، بووک و نه قی، سه رمیان و به خته وه ری چوون. هه تا گوشتی من ژ ی بو کولوپیت، کوتی بووم. بوومه خوارنا کورمان. به لی سه بری من هه ر ما و من کین ژ خودای ی خوه نه راکر. خوه نه دا

دهستى ئه هريمه نى. ل دوماهيىي خودايى من دمه رجى خودا بسهر كه ت و من ژى شه رى خوده بدوماهى ئينا. ژبه ر قى سه ركه تنى گه له ك تشت ل من زقران دن. نه فه جاره كا دى ژى دامه دهستى ئه هريمه نى. به لى سه بر و باوه ريبا خوده ژ دهست نادم.. بپه ۱۰۵". نه ف ميناكى هونه ريبى ته فه موسى، به رى مه دده ته بابته كى دى بى جه فه نكي، نه و ژى ناڤى گوندى سه برييه. پرانى يا گوند و ده قه رين د فه گيرانا بوپه راندا هاتين راسته قينه نه، تنى گوندى په هله وانى نه بيت كو ناڤى سه برى دانايه سه ر. ب هزرا من، نه ف ناڤه هيمايه كه ژبو سه بر و هه دارا په هله وانى رومانى، كا چه وا سه بر و هه دار ب ناڤى نه يو ب پيغه مبه رڤه هاتيبه نووسان دن، نقيسه رى هه ولدايه كو هه مان سه بر و هه دار ب په هله وانى ويغه ژى بهي ته نووسان دن. له وا ناڤى راسته قينه بى گوندى ب ناڤى سه برى گوهار تيبه. ژلايه كى ديغه ژى، بى ڤياى گوندى ب ناڤدارى يا په هله وانى سا بر تو مار كه ت، ئانكو ژيباتى يا گوندى بو په هله وانى بزڤريت و ژيباتى يا په هله وانى بو هه مى مروڤايه تيبى بزڤريت، مينا هه مى پيغه مبه ر و خودا قه ندين نه فسانه بى. خوده ناڤى رومانى ژى ژ رو نديكن په هله وانى هاتيبه وه رگرتن، "رو نديكا شوپين خوده ل سه ر دي مى وي چيكر بوون.. بپه ۱۷۹".

• هه قبه ر كرنا په هله وانى دگه ل بارزانى:

نه گه ر هم ب هوورى ل چيروكى بنيرين، دى بينين كو ژبو ئاڤا كرنا كه ساتى يا په هله وانى رومانى، مفايه كى زور ژ ساخله تين كاريزمايى بين كه ساتى يا بارزانى هاتينه وه رگرتن، نه مازه د ره وشا ده ر باز كرنا چه مى ئاراسدا (كو ب شيوه يه كى ري كخستى له شكه رى خوده فه كيشا و دگه ل وان ما هه تا هه مى ژ ئاراس ده ر باز كرين). په هله وانى ب هه مان شيوه بى ري كخستى كاروانى خوده

بهر ب سنوورانقه بر: "پینجی کهسهک ژبو دوماهیا کاروانی، چهند کهسهک ژبو
 هاریکاریا بیچاران. کهسین ریبه و شارهزا بو سه رکیشیا کاروانی. ههرسی سه رکردین
 مهزن ژی ئیک ل بهراهی و ئیک ل نیقی و ییدی ل داوی.. بپ ۲۷۱". ههلبهت ئەف
 ریخستنا موکم، میناکێ سروشتی ئاژاوایی یا رهقینی رهسم ناکهت. زیدهباری
 ئی چهندی ژی، مینا بارزانی و لهشکهری وی ههتا ریژگهها دوماهی ژی، ههر
 چهکدار و بهرههفکری بوون ژبو ههر شهههکی ژنشکانقه بهیته کرن: "ئهگه
 هات و هیزهکا دژمنی بهیت دا دههوارا وان بچین.. بپ ۲۷۲". ئەفه ژی نه ساخلهتی
 رهقینییه. پشتی راجاندنا ئی میناکێ مینا ریخستنا لهشکهرین فهومی (دحالهتی
 هیرشیدا)، بهری کامیری ل سهه ئه یوی رادگریت و ب فلاشباکهکی بلهز بپرا
 خواندهقانان ل خوویی یا کهسی په هلهوانی دئینیت: "بهری نوکه ئیکه مین کهس بوو
 دهاته بهر جاددی، نوکه ژی دوماهی کهسه مایه ل بهر جاددی.. بپ ۲۳۰". ئەف
 میناکێ وهکو ههفتهریی یا ههفلدان، دهربرینهکا جههنگیه ژبو میرانی و
 میرخاسی یا په هلهوانی، ل دهمی هیرشکرنی سه رکیش و پیشهنگی پیشمه رگهیه
 و ل دهمی رهقی ژی ل دوماهی یا کاروانی مایه کو کهسهکی ل دویف خوه
 نه هیلیت و هه میا بهر ب پهراقی ته ناهیهقه بهت. ل گورهی دوکیومینت و
 ژیده ری دیروکا ههچه رخوا کوردستانی، ئەف ساخلهتین ژینگوتی ژ ساخلهتین
 بارزانی نه مر بوون. نه دووره نقیسه ری ئیایه بیژیت کو خوینگه رمی و گیانی
 بارزانی دناف لهشی هه می قههره مانین ملله تی کورد دایه و د تهنگاشی و
 رهوشین ناله باردا، ته قه موسا که ساتی یا وی ب هزر و دلینی و ده سپیشخه ری و
 رهتارقه دهیته کرن. پاشی ب ئاوایه کی ئاشکرا و راسته وخو ژی، ئەف هزرا
 جههنگی خویا کرییه ده می دیژیت: "ژبه رکو کورتترین و باشتترین ریگ وان
 هلبژارتبوو، ریگا هاتوباتی: ئیکه ژ ههرسی ریگین سه ری سیرانا مروف ل راستی وان

دهيت. هه‌ميشه قه‌هره‌مانين كورد، هه‌ر ژ ميرزايي نه‌فسانه‌يي و هه‌تا بارزاني ل
ده‌بازكرنا ئاراسي نه‌ف ريكه هه‌لبژارتيه.. بپ ۲۱۱".

• هه‌قبه‌ركرنا په‌هله‌واني دگه‌ل كاراكته‌رين دي:

به‌روفاژي فان هه‌قبه‌ركرين ژيگوتي د هه‌رسی خالين پيشيندا، كو شيوازي
ته‌قه‌موسي و چاڤليكرني ب خوڤه گرتينه. پرانيا په‌هله‌وانين لاوه‌كي يين
روماني كريت و بچووككري هاتينه وه‌سفرن (هه‌لبه‌ت ژبلي بنه‌مالا
په‌هله‌واني، چونكو نه‌و ژي پشكه‌كن ژ پيكه‌اته‌يي كه‌ساتي يا وي يا
چيفانوكي). نه‌فه ژي هه‌ولدانه‌كه ژبو مه‌زنكرن و هه‌ژيكرنا په‌هله‌واني
سه‌ره‌كي. د دوو نمونه يين هه‌ڤدژدا كو ئيك هه‌ڤرياره دگه‌ل هه‌لويسي
په‌هله‌واني و يي دي ل دژي بريارا ره‌ئينيه، ئيك لايه‌نگري باوه‌ريي و يي دي
مشتي گومان (هه‌روه‌كو نقيسه‌ري ره‌سمكرين). هه‌ردووان ل هه‌مبه‌ري مه‌زناهي
و پايه‌بلندي يا په‌هله‌واني، ب بچووكي وه‌سف دكه‌ت. دحاله‌تي ئيكي‌دا
بچووككرنا په‌هله‌واني لاوه‌كي ب ريكا بي به‌هاكرنا هه‌بوون و بريارا وي هاته
كرن: "جه‌رگيسي به‌ژن كورتك و نيڤ كوڤسه، دفنا خوه يا دريژ ب ده‌رهچكي قه‌مالي،
تشته‌ك لي نه‌ دكه‌ته ناڤي، چوون و نه‌ چوون وه‌كي ئيكبوو. دبیت چوون ژ ماني باشت
بوو، گوټ: دي كه‌نگي ب ريكه‌فين؟!.. بپ ۱۰۹". لي د حاله‌تي دووي‌دا، كه‌سه‌ك ب
ناڤي مه‌ردان گومان ل سه‌ر بريارا په‌هله‌واني هه‌يه و نه‌و باوه‌ري نينه‌ كو دي
ب سه‌لامه‌تي گه‌ته‌ بنه‌جه‌ي، له‌وا ل دژي بريارا به‌ردانا گوندي رادوه‌ستيت. ل
ڤيره‌ ژي، نقيسه‌ري هه‌ول نه‌دايه‌ خوه‌ ل به‌ره‌لستي يا مه‌رداني بكه‌ته‌ خودان و
ل سه‌ده‌مي گومانا وي قه‌كوليت. لي ب ئاوايه‌كي هزركرنا نيگه‌تيف، سه‌ره‌ده‌ري
دگه‌ل هه‌لويسي مه‌رداني هاتيه‌ كرن. ب ريكا بچووككرن و بي به‌اكرني،

هه لویستی وی ژى پشتگوډ دهائیت: "مهردانی چوپړیک و بهژن کورتک، نهوی قهدا
 وی یا ژووری دوجاری یا خواری. ل روونشتنی گه ودهکی ته قاف هه بوو. بهلی چاخنی
 رادبوو پییا هندی زاروکان خویا دکر. سهروچاقین مهیمون ناوا، دفن و دهف دهرکته تی و
 بروو، چاف دبه رکوور.. بپا۱۲۴". نوو چونکو نهف هه لویسته ل دژی په هله وانیه،
 بچووکرن دژوارتره و میناکنی پاشقه برن و ئیهانه کرنی وهردگریت. د
 کاردانه وهیه کا نه چاقه ریگریدا، په هله وان ب ئاوایه کنی ترانه پیکرن و
 ئیستیهزایقه دیژته گومانداران: "باوهردکه م هوون ل سهر وی باوهریینه، هه ما کنی
 دهیکا مروقی مارکر، نهو بابی مروقییه؟!.. بپا۱۲۴". ب فی پرسیارا ئیستیفزازی،
 بهری به ره لستان دده ته وی چهندی کو بیژن نه خیر وه نینه و نه م ژى وه کو وه
 خودان باوهر و میرن. داکو ب فی بهرسفا چاقه ریگری خوینگهرمی و هاندانا
 وان ژبو بریاردانا ره قینی بهیته کرن. لی کا چهوا پرسیارا ئیستیفزازی یا
 په هله وانیه نه چاقه ریگری بوو، نه رگومینت و بهرسقین به ره لستان ژى
 نه چاقه ریگری بوون: "برا!... باوهر بکه حکومت چول مه ناکهت، ما مه چکرییه؟ نه م
 یی ل سهر مال و مولکی خوه. نه نه م پیشمه رگه هین، نه روژه کنی مه تفهنگه ک د وان
 وهرکرییه.. بپا۱۲۴".

هه رچهنده نقیسه ری خوه سه رییه کا جوان و هونه ری دایه فان جوړه
 په هله وانیه لاهه کی و دانوستاندنه کا گهرم و نازاد پی چیکرییه. لی نهف
 نازادیه ژ چوارچوخی هزرکرنین به ره فکر ی بین نیگه تیف نه بوړاندیه. بریارا
 نه ره قینی ب چوپړیکی و هه لپه رستی و قه لسی یا مالی دونیایقه گریدایه: "ما کی
 چ ددهت مه؟! بهس نانی مه دخون. دلی نانی یه، بهلی مالین خوه سهر وان ناهیلین..
 بپا۱۲۴". سهره رای وی چهندی کو نهفه هه لویسته کنی رهوا و نورماله ژبو پاراستنا
 بهرژه وهندی بین که سوکی (ل هه می جه و سه رده مان). لی چونکو جفاکی

كوردی جفاكه كى كولله كتيشى كشتوكالیه، ددهمى قهيران و تهنگاڤياندا ههمى مال و مولكه تى خوه دكه نه قوربانى ههڤه لويستى و ههڤرپارىيى، لهوا هزركرن د ژيار و مالى دنيايدا، ب بچووكى و چوريكى و نه ميرانىيى دهپته ل قهلهمدان. ژ لايه كى ديڤه ژى، پشتگوه هافينا رولى عهڤدلايى بهرپرسى پيشمه رگه ي ژى شيوازه كى دى يى بلندكرنا په هله وانى سهره كيه. نفيسه رى نهڤايه عهڤدلاي كرپت و بچووككهت، چونكو بهرپرسى پيشمه رگه ي بوو. هه رچهنده ب رهزامه ندى و قاييلبوونا ئه يوڤى، عهڤدلا دبپته بهرپرسى كاروانى رهڤى ژى: "ژبهركو ئه يوڤى دڤيا عهڤدلا سهركيشپيت. ئهو پتر يى شارهزا و خهلكى وى نافچه يى بوو. ههم ژى وهك ريبهر پتر بكيىر دهات.. بپا ۲۰۱". لى هيلانا وى ل پهراويزا بوڤه ران، بپى برپاردان و پيرابوونين ب بهرپرسى ياره تپى، قورمچاندنا رولى وييه. ئهڤجا ژبو تهركيزكرنال سهر ئه يوڤى، بوڤه رى كورى وى يى گوماندار و بيئوميدى و بيزارى يا عهڤدلاي دكه ته بههانه يا پهراويزكرنى: "عهڤدلا گهلهك ژ خوروكورا خوه يا بهرى داكه تبوو. هندهك ب بيئوميدى و گهلهك و گهلهك ب پهريشانى ل چه پهرين نيزيكن دژمنى دنپرى. ئهها نوكه ئهو روژ بوو، يا تشتهك ژ مرنى پيشه تر ژ وان نه هپت. ئهگهر ژبه ر ئه يوڤى نه بايه، نوكه وى برپارا هيرشهك مان و مرنى دابوو.. بپا ۳۱۶". هه رچهنده ئهڤ هه لويستى ميىرخاسى و شوره شگيرانه يى عهڤدلاي دگه ل رول و بهرپرسى ياره يا پيشمه رگه كى شوره شگيرى دگونجيت، لى هه بوونا ئه يوڤى وهكو ئاستهنگ (بهرپرس) د ريكا شوره شگيرى يا ويدا، ئامازه يه كه ژبو رهواكرنا رهڤينى. لهوا ب كاردانه وهيه كا بيزارى و بيئوميدى ل قهلهمدايه و رولى عهڤدلايى ههڤرك يان ههڤكويڤى ئه يوڤى ههتا دوماهى يا رومانى پهراويز كرىه. ب هزرا من، ئهڤه ژى شيوازه كى دى يى بچووككرنا په هله وانى لاهه كيه ل هه مبه ر په هله وانى سهره كى. ههروهسا

بابه تی گوهدان یان بنئەمری یا ژنی، رهفتاره‌کا نه‌قه‌بوولکری یا جفاکیه و
 خه‌لک ئیکودوو پی شه‌رمه‌زار دکهن. ل گوره‌ی دیتنن جفاکی (ئه‌وین بنئەمری
 ژنی)، نه‌شین برپارا خوه‌ بدن و هه‌رکه‌سه‌کی نه‌ خودانی برپارا خوه‌ بیت، ب
 بچووکی و کیماسی لی ده‌یته‌ نی‌رین. نفیسه‌ری ئەف ره‌فتارا نه‌جفاکی، کریه
 به‌هانه‌ ژبو نه‌ ئیکگرتنا برپارین گوندیان، کو بچووکرنا خه‌لکی گوندیه،
 نه‌مازه‌ ئەوین ل دژی هه‌لو‌یستی ره‌ئینی. د له‌فته‌یه‌کا تیرامانا په‌هله‌وانیدا
 نفیسه‌ر (حیکایه‌تبیژ) دی‌ژیت: "ئه‌یۆبی هه‌موو دنیا‌سین. برپارا وان که‌ت‌بوو ده‌ستی
 ژنان.. بپا ۱۲۰". ئەف شیوازی فه‌گیرانی ئاماژه‌یه‌ ژبو کاردانه‌وه‌یه‌کا هه‌لچونا
 بارکری ب تۆره‌بوونیقه. تانتیدانا ب بی برپاری و بنئەمری یا ژنی، د‌یسا
 هه‌ولدانه‌کا ئیستفازیه‌ ژبو هاندان و فه‌گه‌ریانا وان به‌ر ب په‌ژراندنا داخواری
 یا په‌هله‌وانیقه. نفیسه‌ری ژبیرکریه‌ کو به‌هانه‌یا سه‌ره‌کی یا ره‌ئینی ژبو پاراستنا
 ژن و زارۆکانه. ئەفجا ده‌می ره‌ئینیدا، هه‌رده‌م ژن ژی ره‌ئیا خوه‌ دده‌ت و
 رۆله‌کی به‌رچاف هه‌یه‌ د پرۆسه‌یا ره‌ئینیدا، چونکو نیقه‌کا هه‌لگرتنا که‌لوپه‌لان
 و ئه‌ین خوارنی ب ستوویی و یقه‌یه. لی ئەف بچووکرنا خه‌لکی و ژنان ژبو
 هه‌ژیکرنا په‌هله‌وانی و ره‌واکرنا ره‌ئینییه.

هه‌ر دیبائی بچووکرنا کاراکته‌رین دیدا، ژپی‌خه‌مه‌ت مه‌زنکرنا
 په‌هله‌وانی، خاله‌کا دی یا هه‌ژی ئاماژه‌پیکرنی دکه‌فته‌ به‌رچافین خواده‌فانان. ئەو
 ژی ئەوه‌ ده‌می کاروانی ره‌ئینی دگه‌هته‌ په‌رائی ته‌نا، به‌ری کامیری ژ سه‌ر
 په‌هله‌وانی ناهیه‌ته‌ لادان و ده‌ه‌ولدانه‌کا سار و نه‌به‌ره‌ۆزدا (لی ژلایی هونه‌ریقه
 جوان و هه‌ژی)، نفیسه‌ر به‌رده‌وامی ب پرۆسه‌یا بچووکرنا خه‌لکی به‌رانبه‌ری
 په‌هله‌وانی دده‌ت و گه‌نه‌رالی تورکی نه‌ژاد کورد ل هه‌مبه‌ری ئەیۆبی شه‌رمکری

و چاشوور دده ته نیاسین: "هه رچه نده قومانداری دهندردا نه فرهت ل گوئنا خوه دکرن... چاقین وی بیدهستی وی داکه تن.. بپ ۳۲۰".

د فه گیرانه کا که سی ئیکیدا، نفیسه ر فی چاف داکه تنی ل سهر زاری قومانداری به هانه دکهت و دوو چووچکان ب بهرکه کی دکوژیت: "تو دینی نه ز فرمانده کی مه زنه و کوردم. نه ف گووی ل سهر ملین من ژی تیرا هندی ناکه هاریکاریا کوردان بکه م. نه وی وه لاته کی خوه یی سهر به ست نه به، ناموسا وی ژی تونه یه.. بپ ۳۲۲". ژلایه کیشه بی دهسته لاتی و نه هه فکاری یا کوردین ترکیی به هانه دکهت و دده ته خویاکرن کو کورد هندی پایه دار بن ژی، ههر دژمین ترکانه و که سین دووه مینین وه لاتینه. ژلایه کی دیشه ژی، ئیمپاسی و سیمپاسی یا کوردین کوردستانا باکوور خویا دکهت و دقیت بیژیت کو ههمی کورد ل ههر جهه کی هه بن، ئیکگرتی و ئیکریزن ژبو رزگاری یا نه ته وه یی یا کوردستان. لی دهه مان دهمدا ژی، په یاما خوه یا سهره کی ژبیر ناکهت کو بچوو ککرنا گه نه رالییه ل هه مبهری نه یوبی په هله وان. د حیواره کا نافخوی یا ئیسته یه زاییدا دیژیت: "د دلی خوه دا گوئ: به ریژ ما تو نه گه نه رالی؟! دی بریاری ژکی وه رگری.. بپ ۳۲۷".

چه ته ژی جوامیرن!؟

د تیگه هین نه ته وه پاریزییدا، چه ته نه و که سه نه یین هاریکاری یا دژمنی ل دژی ملله تی خوه دکهن، نه پشکه که ریگخستینه د هه یکه لی له شکه ری دژمنیدا، لی کومه کا نه ریگخستی یا پالشت و هاریکاره ژبو پلان و فرمانین له شکه ری دژمنی. بو جارا ئیکی ل سالا ۱۸۹۰ی، سولتان عه بدلحه میدی دووی ژبو بنبرکرنا بزاقین نه ته وه یی یین کورد و نهرمه نان، سوارین حه میدی

دامه‌زاندن. پشتی نه‌مانا سولتانی ل ساللا ۱۹۰۹ئی، ناڤی وان کره فه‌وجین سڤک. ل باشۆری کوردستانی ژى ب ناڤی پۆلیسین نه‌فه‌رمى دهاتنه نیاسین. لى ل ساللا ۱۹۶۳ئی، ناڤی وان کره (فرسان صلاح‌الدین الایوبی)، پاشی ل ده‌سپیکا سالین هه‌شتیان جاره‌کا دی ناڤی وان کره فه‌وجین سڤک (الافواج الخفیفه) و ناڤی به‌رپرسین وان کره راویژکار (مسته‌شار). هژمارا ڤان فه‌وجین سڤک ل ساللا ۱۹۸۶ئی، دگه‌هشتنه (۴۰۰) فه‌وجان^۵.

لی د شۆره‌شا ئیلونا مه‌زندا، ناڤی جاش (یان جه‌حشک) ل سه‌ر ڤان فورسانان هاته دانان. د ئه‌ده‌بیاتین بزافا رزگاربخوازی یا ملله‌تی کورد دا، جاش ب که‌سانین خۆفرووش و هه‌له‌پرست و نه‌قه‌بوولکری ده‌ینه نیاسین. د دریژاهی یا دیروکا بزاف و سه‌ره‌لدان و شۆره‌شین کوردیدا، هه‌رده‌م خیانه‌تی و خه‌نجه‌رین ژ پشتقه رۆله‌کی کاریگه‌ر د ڤه‌مراندنا واندا دیتییه، هه‌روه‌کو کریس کۆچیرا دیژیت کو ئیران، ترکیا، عیراق و سوریا دژمنین بچووکین کوردانن، دژمنی هه‌ری مه‌زنی کوردان کورد ب خوه‌نه^۶. ئه‌کته‌رین پرانی یا کریارین خیانه‌تکاری ژى چه‌ته و سه‌رقۆلین وان بوون. ناڤی چه‌ته‌یی مینا فه‌یتی و عاره‌کی بوو ب نافچاڤین هه‌ر که‌سه‌کی رۆژه‌کی ژى ئه‌ف کاره‌کری. لى دسه‌رده‌می شه‌ری عیراق و ئیرانیدا، هژماره‌کا زۆر یا فه‌وجین چه‌ته‌یان ژبو ملله‌تی کورد هاته‌نه دامه‌زاندن، داکو ئه‌وین نه‌ڤین پشکداریی د شه‌ری ئیرانیدا

^۵ تریفه دۆسکی (۲۰۱۲). ژباننامه‌یا دیوالی دۆسکی: سیاسی و کۆمه‌لایه‌تی. چ، چاپخانا هاوار- دهۆک: بپ ۱۳۳.

^۶ ئه‌ف ئیقتباسا ئاخفتنا رۆژنامه‌فانی فره‌نسی کریس کۆچیرا ژ تۆرا کۆمه‌لایه‌تی یا فیسبووکی هاتییه وه‌رگرتن.

بکەن، دناڤ ڤان فەوجین کارتۆنیدا بەهینە ڤەحەواندن و دژاتی یا رژێما عیراقی نەکەن. ب ئی چەندی ژێ، کۆمەکا گەنج و هەڤوولاتی یێن کوردستانی (خوێ ئەگەر باوهری ب چەتەیی نەبیت ژێ)، ل بن سیبەرا چەتەیان و ب نائی چەتەياتیی خوێ پاراستن.

ل دەسپیکا سالیڤ هەشتیان، ئەز گەنجەکی خوینگەرمی چەپ بووم و کریتترین و شەرمەزارترین کەس ل نک من چەتە بوون. رۆژەکی ئەز دگەل هەڤالەکی خوێ بووم و ئەم راستی پێشمەرگەیهکی بوویە چەتە هاتین، هەڤالی من ساخی و سەلامەتی دگەل کر و پرسیارا پسمام و هەڤالین خوێ یێن پێشمەرگە ژێ کرن. من ژێ ب سەرسورمایی و ئیستیهازاڤه خوێ هافیتە دناڤ سوڤبەتیدا و گوتی: ما ئەگەر دندکەکا باوهریی ل نک هەبا دا چەوا خوێ فرۆشیت و خیانهتی ل هەڤالین خوێ یێن پێشمەرگە کەت! هەما بووی هند گەلەکە کو مە بەرسقا سلاڤا وی دای. ئەوی چەتە ب شەرمینڤه ل من نیری و چ بەرسڤ نەدان. لی دەمی ئەم ڤه گەراین، هەڤالی من ب دوودلیبەکا شەرمینڤه گۆت: تو دزانی کو هەر چەند کەسەکیڤ دەیتە خواری دووجاران هند دگەهەنە شوڤهشی؟! ئوو دبیت ئەڤ فەوجە مڤایەکی مەزن بیت ژبو شوڤهشی!! ئەویڤن د وەستیڤن یان سل دبن ڤه دگەرنهڤه و ریککی ل بەر هندەکیڤ دی خوڤش دکن کو بگەهەنە شوڤهشی، داکو بەردەوامیی بەدەنە گەرماتی یا شوڤهشی. هەروەسا زیڤهباری پاراستن و نەپشکداری یا ڤان گەنجان د دوڤهخا شەری ئیرانیڤا، هەمی دەنگوباسیڤ شوڤهشی ب ریکا ڤان کەسیڤ دەیتە خواری بەلاڤه دبن. هەرچەندە ئی شوڤهکرڤی چ کارتیکرن ل هەلوپستی من یی توند ل دژی چەتەیان (جاشان) نە کر، لی پەیفین وی هەڤالی هەتا نۆکە ژێ ل بیرا منن و

كۆمەكا نیشانین پرسی ل سەر چەتەیان هیلا (ب كیمی چەتە یین سەردەمی شەری عیراقی و ئیرانی). پاشی دەمی چەتە یین دەوکی رۆلەکی کاریگەر د رزگارکنا دەوکییدا کری و خوە ب سەرەلدانا پیروزا سالا ۱۹۹۱ی تافیلکری، نیشانین پرسی و تیھزینی ل دەف من مەزنتەر لی هاتن.

ژبەر کو چەتەیی ب خیانت و خوە فرۆتنیقە هەقەندە، دپرانی یا نقیسینین وێژەیی و سیاسی و رەوشەنبیری یین نقیسەرین کورددا، رۆلەکی خراب و کراسەکی روورەشیی دکەنە بەر چەتەیان. لی نقیسەری قی رۆمانی، دویفچوونا لایەنین خیری و باشیی دکەساتی یین چەتەیاندا دکەت. ئەو ب خوە ل گورەیی تیگەھی ریزەییکرنا هزر و رەفتاران، هەر تشتەکی هەقەدژی خوە ژی دگەل خوە هەیه. مرۆف وەکو پیکهاتەیهکی جوان و کاملان، هەردوو لایەنین خیری و خرابیی دناف خوەدا هەمبیز دکەت. چەتە ژی وەکو هەر مرۆقەکی دی، ژ کۆمەکا هەست و هزر و رەفتاران پیک دەیت کو ل گورەیی رەوشا وی یا دەروونی دەیتە ئاراستەکرن. ئوو د سەردەمی شەری عیراقی و ئیرانیدا (هەر وەکو پیشمەرگە دپیژن)، مشە جاران پیکهاتنەکا دووقۆلی دناقبەرا پیشمەرگە و چەتەیاندا چیووویە کو فیشەک، ئاهین خوارنی و دەرمانان بو دەربازکەن. نە دوورە ئەقە ژبەر وی چەندی بیت کو مان و بەرژەوئندی یا چەتەیان ب مانا پیشمەرگەیفە هەقەند بوو. ئەقجا چەتەیان پاراستنا مان و بەردەوامی یا شۆرەشی دکر ژبو پاراستنا بەرژەوئندا خوە یا کەسوکی (نە ژبو بەردەوامی یا شۆرەشا رەوا). ب نەمازەیی، کو ژیانەکا گەلەک باش و بەرفرەه ژبو چەتە و بەرپرسی و ان دەهاتە دا بینکرن. لەورا پەهلەوان ب بستەھی دپیژیت: "ئەو رەبیبیە چەتین کوردن و نیاسن. دبیت هاریکاری یا مە بکەن، وان بەری

نوکە ژى، گەلەك جارەن ھارىكارى ددانە ھە، مەروۇقېن باشن.. بپا۲۰۳". ھەلبەت ئەف باوھرى يا رەھايى ب ھەلوئىستەكى نەديار، نە تنى ئىكلايەنيە، بەلكو ئاماژەيا وئ چەنديە كو ھەفكارىيەكا ئالوگور ھەبوويە. كا چەوا چەتەيان ب دابىنكرنا پىدقى پىن پىشمەرگەى ھارىكارى كرىيە، ھەروەسا بەرھۆزە ئەم ھزرکەين كو پىشمەرگەى ژى (ل بەرانبەرى قى ھارىكارىي) ھندەك دەمان و سۆزىن نەھىرشكرنى داينە وان. ئوو نەدوورە ئەف ھارىكارى يا ئالوگور، نە تنى ل دەف كەسەكى يان رەبىيەكى ھەبوو بيت، بەلكو پىكھاتن و رىككەفتنەكا نە ئاشكرا يا عەفەوى بيت دنابقبەرا ھەمى پىشمەرگە و ھەمى چەتەياندا. ھەرچەندە ژ لايى دلينيئقە بو من ب خوہ (وہكو مرؤف و پاشى وەكو نقيسەرەك، پىزانينەكا گەلەك نەخۆشە). لى دەمى سەميان بپارى ددەت كو بگەھتە ئەيؤبى، ئىكەمين ھزرا بو ھاتى ئەو بوو كو دبىت چەتەيان ھارىكارى يا دەرباز بوونا وان كر بيت: "نوگە وى باش دزانى ئەيؤب ب كيژان رىك و ھارىكارىيا كى دەرباز بوويە. بەرى چەند ھەفتىيەكان ئەو دگەل ئەيؤبى پىكقە ھاتبوونە دقى رەبىيى دا، چەند گۆنى برنج و ھندەك روين و چا و چار پىنج سندوقىن فيشەكان ژ نك وان بربوون. ھەر وان كەسان ھارىكارى يا وى كرىيە.. بپا۲۵۱". ئەفە ژى نىشانەكە كو پىكھاتنەكا بەردەوام و دؤمدرىژا پىشوخت ھەبوويە. چەتە كوردن و مشە جارەن چىبوويە كو ژ گوندەكى يان بنەمالەكى كەسپن چەتە و پىشمەرگە تىدا ھەبوون. ئەفجا دەمى راستى ئىك دەاتن (ل شوينا شەرى و كوشتنى)، ئالىكارى يا ھەف دكرن. ژ لايەكى دىقە ژى، جفاكى كوردى ژ كۆمەكا عەشیرەتان و ھەر عەشیرەتەك ژ كۆمەكا گوندان پىك دەيت كو ھەمى ھەف ناس دكەن و ھەر كوشتنەكال ھەر لايەكى پەيدا بيت، نەدوورە بىتە سەدەمى پەيدا بوونا دژمنكارىيەكا عەشیرەت و بنەمالان. خالەكا دى يا ھەژى

ئامازەپيكرنى ئەو ە كو ئەف پيکھاتە، نەتنى د وارى ئاھين خوارنى و فيشەكان و ھيرشين ئالوگوردا بوو، بەلكو ژيەدەرەكى گرنكى گەھاندنا پيزانينان ژى بوون. دەمى ئەيۆب و ھەقالين خوە ژ جاددى دەرباز بووين و ژ بازەيى مەترسىي دوور بووين، ثيا فى ھەوالى دلخۆشكەر بگەھينتە كەسوكارين خوە يين ل باژيري. لى ژبلى چەتەيان چ ريكين دى يين گەھاندنا ھەوال و پيزانينان نەبوون: "ئەيۆبى دقيا ئەف مزگين بگەھيتە كەسوكارين وى ژى، داکو ئەو ژى بزنان ئەو دەرباز بوون. بدەنگەك نزم و دەردۆران گوهلى نەبيت گۆت؛ ئەگەر توشياى، فى خەبەرى دەرباز بوونا مە، برەنگەكى بگەھينى مروقين مە ل دەوگى... ھەر ئەو كەسى باوهرپيكرىي جارا دى گەھينيت. ئەيۆبى ب شادى مسۆگەر كر، كەس ژ وى باشتەر نينه.. بپا۲۳۹".

د ھەر شەرەكى دناقبەرا چەتە و پيشمەرگەيدا، ھەر لايەكى سەرکەفتبا بو كوردان دۆراندن و ژبو رژيما عيراقى سەرکەفتن بوو. چونكو ھەر تەرمەكى كەفتبا ەردى ژ لەشى دۆزا كوردينيى قەدبوو. ئەگەر ژ لايى دلينيى و رەوشا دەروونى يا تاكانقە، ئاكامەكا نيگەتيا بەرۋەخت ھەبوو بيت ژى، ژلايى بەرژەوئەندى يا ستراتيزى يا دۆزى و تپھزرينين كووورقە، ئاكامەكا پۆزەتيا دۆمدرىژ ھەبوو. باشترين گرۆف ژى پشكدارى يا چەتەيان بوو د سەرھەلدانا بوھارا ۱۹۹۱ يدا. مشە جاران ھەلوئىستى چەتەيان، ھەلوئىستەكى ئالوگور و جودا بوويە، جار پيشمەرگە يين قەھرەمان بوويە و ژبەر ھەر سەدەمەكى ھەيى بوويە جاشين بى بەھا و خوە فرۆش: "بەرپرسى رەبيى گەلەك سالان دگەل وان پيشمەرگە ھ بوو.. بپا۲۲۶". ئەقە ژى دبيتە سەدەمى چيىوونا حەنينەكا بو سەردەمين پورى و ھەلوئىست ل سەر دەينە وەرگرتن. ئوو ھەر ئەف حەنينەيە كەسەكى

خوه فرۆش و هه‌له‌هرست پالدهت كو هه‌لوێسته‌كی می‌رانیی تۆمار بكهت:
"به‌رپرسی ره‌بیبی خوه ژه‌ه‌موو ترسیانه‌كی شووشه‌ بوو، ب خورتی و می‌رانی به‌رسقدا: دئ
ئه‌و بیت یا هه‌وه‌ دقیت، سۆز بیت ئه‌گه‌ر هه‌لكه‌فت بازۆكا ئیكی ئه‌م ل دژمنی بده‌ین..
بپ ۲۲۷".

ب هزرا من، ئه‌ف پیکهاتنا نه‌ ئاشكرا و به‌رژه‌وه‌ندا ئالوگۆرا دناقه‌را
چه‌ته‌ و پێشمه‌رگه‌یدا (خوه ئه‌گه‌ر د چوارچۆفی به‌رژه‌وه‌ندا ته‌سكا كه‌سۆکی یا
هه‌ر لایه‌نه‌كیدا بیت ژێ)، مفایه‌كی ستراتیژی گه‌هاندییه‌ دۆزا پێشمه‌رگه‌ی. لئ
فه‌ره‌ ژبیر نه‌كه‌ین كو د هه‌مان ده‌مدا، له‌شه‌كه‌ری عیراقی ب هاریكاری یا ئان
چه‌ته‌یان گه‌هشتیه‌ پیرانی یا كوئج و قولاچكین پێشمه‌رگه‌ی. ئوو هه‌ر ب
هاریكاری یا چه‌ته‌یان، رژیمی پیزانین ل سه‌ر بزاف و لقینین پێشمه‌رگه‌ی
وه‌رگرتینه‌. كا چه‌وا پێشمه‌رگه‌ی مفا ژ هاریكاری یا چه‌ته‌یان ددیت، دژمنی
پێشمه‌رگه‌ی ژێ هه‌مان مفایی له‌شكه‌ری ژئ ددیت. ئوو پشكداری یا فه‌وجین
چه‌ته‌یان دكریارا ئه‌نفالاندا خاله‌كاره‌ش و عاره‌كا مشت شه‌رمه‌زارییه‌ ب
نافچاچین چه‌ته‌یانقه‌. ئه‌گه‌ر كه‌سه‌ك به‌حسی هه‌لوێستی دلینی و هه‌لچوونا
هه‌ستین مرۆفایه‌تی یا وان دده‌می دیتنا كاره‌ساتا ئه‌نفالیدا بكهت، ئه‌و هه‌سته‌كا
سروشتییه‌ و نه‌ تنی وژدانا چه‌ته‌ یین كورد هه‌ژاند بوو، به‌لكو تاك تاكین
له‌شكه‌ری دژمنی ب خوه ژێ، پئ داخبار دبوون و هه‌ستین دلپیشه‌مانی ل ده‌ف
وان ژێ دئاریان. گه‌نجه‌ك بۆ ئه‌یۆبی فه‌دگیریت: "باوه‌ر بكه‌ مامی ئه‌یۆب، گریا وان
دكر ئه‌ز مه‌نده‌هۆش كرم.. بپ ۳۶۱". نقیسه‌ر ژێ هه‌لوێستی خوه ل سه‌ر زاری وی
گه‌نجی خویا دكه‌ت: "به‌ری ئۆكه‌ وی گه‌نجی ژێ وه‌کی گه‌له‌كان هزر دكر كو ئه‌و هه‌موو
جاش و خۆفرۆشن، ب راستی ئه‌ف هه‌لوێستین نوو رووداین، هزرا گه‌له‌كان ب جاره‌كی

گوهارت بوو، باوهر نه دکرن مروځين هنده پاکژ و خوہ گوريکه ر دناڤ واندا هه نه..
بپا ۳۶۱.

ئه ف هه لويستين بارکری ب هه ستين مروځايه تبي، ب دريژاھي يا ديروکي و دهه مي شهراندا هه بووينه، بو نمونه د شهري به سووسدا، ده مي زير سالمی کوري ره بيعه هه ممامي کوري مورره کوشي (يان هه ر دژمنه کي خوہ ژ هوژا به نو به کر دکوشت کو پسمامين وي بوون)، نه دشيا ژ به ر خه مگيني ناني بخوت. نوو د شهري داگير کرنا ترويدا، ده مي ئه خيلي مه رميدي هکتوري کوري برايام کوشي بو ده مه کي دريژ ل سهر تهرمي وي کره گري. ئه ف هه ستين مروځايه تبي ل ده ف چه ته يان، کاردانه وه يه کا سروشتي يا تيگه هين ميراني و هه ستا مروځايه تبي يه. ئه م نه کارين ب هه لويسته کي کوردپه روه ري ل قه له م بدين، چونکو ئه گهر هه لويسته کي کوردايه تي و نه ته وه پاريزي بايه، نه دچوونه دناڤ ريزين دژمنيدا و دا دگه ل رها خوہ ملله تي خوہ مينن.

په سندان و وه س فکرنا چه ته يان ب خو شمروځي و جوانميري، مينا گريه کييه د حه فکا هه ر کورده کي دلسوزدا و هه ناسه يا وي پي ته نگ دبيت. نفيسه ري ژي هه مان گومان و دوودلي ل سهر چه ته يان هه يه، له وا سهره راي هه مي ريککه فتن و هاريکاري يين ئالوگورين ئماژه پيکري، گومان ل سهر هه لويستين مژه ويي چه ته يان هه ر هه بوويه و پيشمه رگه يان ب دوودلي و هشياري سهره ده ري دگه ل دکر. سه میان ديژيته هه قالين خوہ: "چ دبيت. بلا بيت! ئه فه ئه ز دي چم. بزنان، ئه گهر هه تا نيڤ ده مژميرا دي نه فه گه ريام، وان ئه زي گرتيم.. بپا ۲۸۹." ئانکو ئه م وه سا تي دگه هين کو هاريکاري و نه هاريکاري يا چه ته يان ل سهر رهوش و به رژه وه ندا تاييه تا وان رادوه ستيا. لي چونکو

نقیسه‌ری نه‌ثیایه خوه ل‌ئی بابه‌تی بکه‌ته خودان و په‌یاما وی یا ئاشکرا ئەوه کو چافکی کامیری بدانته سەر په‌هله‌وانی خوه‌یی سه‌ره‌کی و کریارا ره‌ئینی. له‌وا ئەف هه‌می گومانه پشتگوه هافئینه و ب هه‌لچوونه‌کا هیستیری خویا دکه‌ت: "ئەف ره‌بیه نه‌ دژمن، ئەگەر ملیۆن جارن ناخی وان جاش بیت... چو پی نه‌ئیت ئەو دی هاریکاری یا وان کهن. وه‌کی وان هاریکاریا ئەیۆبی کری.. بی‌پ‌٢٨٩".

ژبه‌رکو نقیسه‌ری ب ئاویه‌کی ره‌هایی سه‌ره‌ده‌ریی دگه‌ل په‌هله‌وانی خوه‌یی سه‌ره‌کی کرییه و هه‌موو بۆیه‌ر و کاراکته‌ران بچووک دکه‌ت ژبو مه‌زنکرن و هه‌ژیکرنا په‌هله‌وانی، ب هه‌مان شیوه‌یی ره‌هایی سه‌ره‌ده‌ریی دگه‌ل قه‌نجی یا جاشان ژی دکه‌ت. دبیت مه‌رم پی ئەو بیت کو هه‌تا چه‌ته یین دژمن و خو‌فرۆش ژی ل هه‌مبه‌ر ئەیۆبی ببوونه کوردپه‌روه‌ر و وه‌لا‌تپاریز. قی تیگه‌هی ره‌هایی هه‌می شو‌رۆقه و هزرین هه‌لسه‌نگاندنه‌یی یین ده‌رباره‌ی جاشین خو‌فرۆش ل به‌ر نقیسه‌ری تیکش‌یلاینه و هه‌ر لقینه‌کا وان ب ئەریتی و مه‌رمه‌کا پۆزه‌تیف دینیت: "به‌لی ئەیۆبی و چه‌ند که‌سه‌کین دی دزانی ئەف گولله بارانا بن‌ نیشان، ژ نالین چه‌تانه‌ ده‌اته کرن، داکو ئەو خه‌لکی هیشتا مایه‌ دگه‌لیان دا ئاگه‌هدار بن و خوه‌ ده‌ربازکه‌ن.. بی‌پ‌٣٠٩". دبیت وه‌سا بیت، دبیت ژی ئەو کریاره ژبو ترساندن‌ی بیت و مه‌رم پی ره‌فاندنا خه‌لکی بیت کو به‌ر ب سینۆرانقه بچن، رژیمی ژی هه‌ر ئەو دثیا کو کوردستان ژ گوندی یین دوور و شو‌ره‌شقانین کورد ئالا بیت.

هەرچهوا بیت، ئەف شیرئ دوو سەری بی ناڤئ وان چەتە (جاش)، جەئ جەئ تیرامان و ل سەر راوەستانینە. هەقالەکی من بی سیاسەتمەدار دبیژیت!^۷ "هەمی مللەت گرنگیی ب کەلتۆری خوە دەن، چەتەیانئ ژئ کەلتۆرەکە و فەرە ئەم گرنگیی پی بدەین و دیراسەتا رەوش و هەلوێستین ئەرینی و نەرینی یین وان بکەین". هەتا ئۆکە پرائییا نقیسەر و ئەکۆلەر، چەتەیان ب جاش و خوەفرۆش ل قەلەمدەن. لی ئەگەر ئەم ل بزاقین رزگار یخوازی یا پرائییا مللەتین جیھانی ئەگرین، دئ کەسان و گروپین هەلپەرسەت و خوەفرۆش دناڤدا بینین. ئالوگۆر کرنا چەپەریین خوەفرۆشی و وەلاتینیئ ژئ دەهەموو بزاقین رزگار یخوازییدا دەیتە دیتن.

بابئ من بۆ مە ئەدگیرا کو د گەرمەگەرما شەرەکی دژواری شۆرەشا ئیلوئیدا، هەوال بۆ مە لا مستەفای ژ ناڤ ئۆردی یا لەشکەرئ حکومەتی و جاشان هات کو دەمی ئەفسەرەکی لەشکەری خەبەر گۆتینە سەرکردئ کوردان و ب سڤکاتی بەحسی وی کری، ئەوی سەرۆک جاش زللەهەک ل بنئ گوھئ ئەفسەری دا و گۆتی: "ئەوی تو بەحس ژئ دکەئ، دژمنئ منە و دبیت سوباهی من بکوژیت یان ئەز وی بکوژم، لی سەرکردئ هەمی مللەتی کوردە و ئەز ژئ کوردم...^۸".

^۷ ئەف گۆتە نەهاتییە بەلاڤکرن، تنئ د دانوستاندین مە یین رۆژانەدا من ژئ بەیستییە، لەوا من ئیشارەت نەدایە ناڤئ وی.

^۸ ئەف سەرھاتییە من ژ دەڤئ بابئ خوەیی رەحمەتی بەیستییە کو د وی شەریدا، سەرقلەکی نیژیکی بارزانی بوو، دەمی ئەف بابەتە بۆ بارزانی هاتییە گۆتن، ئەو ب خوە ژئ ل ویری بوو.

ئەف ھەلۆیستە و گەلەك ھەلۆیستین دی یین مروڤایەتی و كوردپەروەرانەیین
چەتەیان، جەھێ ل سەر راوەستان و لیکۆلینییه.

نقیسەری ژى ڤیایە ب تێھزینەکا رێژەیی سەرەدەریی دگەل ھەلۆیستى
چەتەیان بکەت و ھندەك ژلایى گەشى دناڤ كەسایەتی یا وان یا مروڤایەتیدا
نیشا خواندەڤانى بەت. لى شیوازی وی یی رەھایی دگەل پەھلەوانى رۆمانى و
کاراکتەرین ھاریکار (كو چەتەنە)، ئیخستییە دناڤ شاشییەکا ھونەری یا
ڤەگێرانا بۆیەریدا. دەمى بەحسێ رەبى یین چەتەیان دكەت، ددەتە خویاکرن كو
نیاسین عەڤدلاینە. لى دەمى دەھیتە سەر ئەنجامدانا سەرەدەریکرنى، ئەیۆب ب
ھەمى کریاران رادبیت و ژ دانوستاندنن خویایە كو ھەمى نیاسین ئەیۆبینە.
ئەڤە ژى بەرى مە ددەتە دوو سەمتین شروڤەکارى؛

سەمتا ئیکى؛ ئەیۆبى ھەڤبەندى دگەل چەتەیان ھەبوون و نقیسەرى ب نەھۆشى
نە ڤیایە خویاکەت، داکو ژ بەھایی پەھلەوانى خوە یی سەرەكى نەھینتە خوار
(كو بەرى ئەنڤالى، ھەڤالبەندى چەتەیان بوو).

سەمتا دووی؛ نقیسەرى ب پلان و زانیبوون ھەولدايە كو رۆلى عەڤدلايى
بەرپرسى پێشمەرگەى کیمکەت، داکو رۆلى ئەیۆبى پى بەیتر و ئاشکراتر
دیارکەت.

ب ڤى چەندى ژى، رەڤینا ئەیۆبى دكەتە قەرەمانییەکا کیم وینە و کا چەوا
رەڤیق صەباح ب ژن و کچڤە داردەستى قەرەمانى برايى پەھلەوانى بوون (ل
باڤرى). جاشین خۆڤرۆش ژى، دڤزەمەتا پەھلەوانیدا بوون و ھاریکاری یا وی
دکرن ژبو دەربازبوونى.

ب هزرا من، نقيسهري وهسا هزر كريه كو مهزنده كرنا رۆلۆ چتهيان، چ
 ئاكامى ناكه ته سه ر رۆلۆ قههرمانى يا پههلهوانى وى يى ئهفسانهيى. لهوا ب
 زيدهرۆيشه مهزنده كرينه، ههتاكو گههاندويه وى راددهى كو بهرپرسى چتهيان
 بيژته پههلهوانى: "خالى ئهيو، دا تو ب زانى ئهوا رۆژهكى من دگۆت، كو ئه م ژ
 گهلهك وان پيشمهركين دگهل ههوه كوردترين. بهلى هندهك كاودانان وهكر بينه جاش،
 ته ب من دكره كهنى و باوه ر ژ من نه دكر. ئهها ئهفرو تو ب چاقى خوه قى راستيى
 ديينى.. بپ ۲۳۷". ئهف داخويانيه، بهرى مه دده ته تيهرينا ريژهيى درۆلۆ
 پيشمه رگه يدا ژى. كا چهوا مه بهحسى چتهيان كر كو ههلهپرست و
 خوهفروشن. نقيسهري ثيايه ل لايه نه كى دى يى گهش بگهرييت و بيخته بهر
 تيهرينه كا ريژهيى. كا چهوا ئه م پيشمه رگه ي ب پههلهوان و وهلاتپهروهر و
 پيرو ز ديين، نقيسهري ثيايه لايى دى يى نهرينى ل دهف وان ژى بينيت و
 بيژيت؛ نه مەرجه هه ر كه سه كى ناڤى پيشمه رگه ل سه ر بيت كوردپهروهره. نه
 مەرجه ژى، هه موو چه ته خوهفروشن و نهرينى بن.

ئهف تيهرينا ريژهيى ژبو چه ته و پيشمه رگه يان، ئاماژه يه ب تيگه هي ريژهيى
 يا هزر كرنى دهه موو با به تين په يوه ست ب مروقى و مروقايه تيغه. ئه فه ژى،
 سه مته كى نوويى تيگه هشتن و سه ره ده ريكرنا دگهل جفاكيه.

دانوستاندنا ل سەر هندهک بابهتین که توارکی یا جفاکی

پرانیا رۆماننقیسین پیشهنگین دههرا مه، د چوارچۆفی که توارکی یا جفاکی و رهخهیا جفاکیدا دزقرن. بابهتین ئیدیالی یا کلاسیکی و رۆمانسیی، دگهل بابهتین هشیاری یا جفاکی تیکرەس و تیکهه لکرینه. ئەفه ژى بۆ کۆمهکا سهدهمین ههقهه نەد ب خوهیی رۆماننقیسی و رهوشا جفاکی یا ههیی و داخباربوونا ب ئاراسته یین دهرفه بیقه د زقریت، نهمازه داخباربوون ب رۆمانا عه ره بی. رۆماننقیس بهرۆفاژی نفیسه ری چیرۆکا هونه ری یا کورت، کۆمهکا په هله وانین دناف بۆیه راندا بکار دئینیت و گرنگیی دده ته لقین و رهفتارین وان کو ده برپینی ژ رهوشا جفاکی هه میی بکه ن. کۆمهکا هه ست و هه ز و پالده ر و هه لچوونین دهروونی یین په هله وانان د که نه هیقیی شروقه کرنا که ساتی و چوونا دناف ناخی عه قلی کۆمیدا. هه رچه نده بابه تی رۆمانسیی، خوه ل نه زعه یین که سوکی و پیشبینی یین خوه یاتی یا نفیسه ری دکه ته خودان. لی ژ ئەنجامی هه قرکی یین نافخوی یین نفیسه ری (دناقهه را شوپاریزی و نووکرئیدا، دناقهه را هزرین ئیدیالی و بۆیه رین که توارکیدا)، به ری وی دایه که توارکی یا جفاکی و ب خوه ویستی یان خوه نه ویستی بهر ب بابه تین جفاکی و دۆزین سیاسی و ئابوری و سنجی یین که لتوری جفاکیه هاتییه راکیشان. ههروه سا پاشخانا که لتوری یا رۆماننقیسی و رهوشا وی یا دهروونی، رۆله کی کاریه ر د ده سنیشانکرنا سیمایین رۆمانا دهه ره ری دا هه بوویه.

نفیسه ری ئی رۆمانی، خوه ل کۆمهکا بابه تین که توارکی یا جفاکی دایه و هه ولدایه کو چاره سه ری یین دلهنکه ر بۆ ببینیت یان ب کیمی بابه تی ب نازرینیت. ژبۆ ئی مه ره می ژى، کۆمهکا تیگه هین مینا دووانیزمین هه قذر و

ههفته‌ریبی یا هه‌قدژان و ریژه‌ییکرنا تیّه‌زینی بکار ئیناینه. ئەم دکارین ئان
بابه‌تین جفاکی یین ل خواری، ب ئاشکرای دناڤ رۆمانیدا بینین:

• رۆلی ژنی د ژيانا رۆژانه یا جفاکیدا:

د پرانی یا ده‌زگه‌هین هه‌مه‌جۆرین میدیاییدا ده‌یته گۆتن کو ژن نیقه‌کا
جفاکیه. لی نه‌دووهره د جفاکین کولله‌کتیف و کشتوکالیدا، ژن ژ نیشا جفاکی
پتر بیت. زیده‌باری کریارا ئینان و په‌روه‌ده‌یا زارۆکان و سه‌روبه‌رکنا مالی،
هه‌روه‌سا هاریکاری یا هه‌ژینی خوه دکریارا کگشتوکالییدا ژی دکه‌ت. چه‌ند
جفاک پتر به‌ر ب جهواری و ئارامیقه‌ دچیت، بابسالاری یا زه‌لامی خورتتر لی
ده‌یت و هه‌ر ئاسته‌کی خورتی یا زه‌لامی بگه‌هتی، ب شیویه‌کی راسته‌وخۆ یان
نه‌راسته‌وخۆ ل سه‌ر حسیبا ته‌په‌سه‌رکنا ژنییه دناڤ مالییدا. هه‌رچه‌نده گه‌له‌ک
ژ زه‌لام و هنده‌ک ژ فه‌کۆله‌رین جفاکی ژی ئەو ره‌وشا توندوتیژی یا نۆکه هه‌یی
ژبو عورف و عه‌ده‌ت و به‌ها یین جفاکی یین کوردی فه‌دگه‌رینن. لی ل گوره‌ی
پاشخان و ره‌وشا ژیارا جفاکی یا کوردستانی، ئەز وه‌سا هزر دکه‌م کو هه‌می
ره‌فتارین ته‌په‌سه‌رکرن و توندوتیژی یا ل دژی ژنی هاتییه کرن و ده‌یته کرن،
ره‌فتارین بیانیه و دگه‌ل داگیرکه‌ران هاتینه دناڤ هه‌قه‌ندی یین جفاکی یین
کوردیدا. نه‌خوینده‌واری و نه‌زانین و ئاسته‌نگین ژیارا رۆژانه، کاریگه‌رییه‌کا
مه‌زن کرییه سه‌ر چه‌سپاندنا ئان جۆره ره‌فتاران.

نقیسه‌ری هه‌ولدایه کو ب ری‌کا به‌دری یا دایکا په‌هله‌وانی، رۆله‌کی مه‌زن
و کاریگه‌ر بله‌ته ژنا کورد. د په‌سندانه‌کا گوندیکانه‌دا دبیتیت: "ده‌یک گرنگترین
ئه‌نداما مالی بوو، هه‌تا دناڤ گوندی ژی دا، گه‌له‌ک بده‌سته‌لات بوو. زه‌لام ل مال و نه
ل مال ژی هه‌ر مال یا ب خودان بوو. ده‌رگه‌هی کۆچکی نه‌ده‌اته گرتن. بپ ۹۹". ئیک ژ

بها یین جفاکی یین کوردستانی، مەردینی و ناندههییە. خوہ ئەگەر بنەمالەك
 هەژار بیت ژێ، ل گورە شیانی خوە یین هەیی، دێ پیشوازی یا میھنانان
 کەت. دەھموو جھ و سەردەماندا، مالین کورد شەھنازی ب میھنانان و
 میھناداری یا خەلکی بیانی و خویانی دکەن. ئوو لەولەبێ چالاکی و نەچالاکی
 یا فی بەھایی بوویە پشکەك ژ پیکھاتەیی کەسی کورد، ژنا بەرمالییە. چونکو
 ژنە خوارنی و سەروبەری میھنانان دروست دکەت و سەری مالخوی مالی و
 هەمی بنەمالی پی بلند دکەت. ب سەدان نموونە یین کەلتوری و فولکلوری د
 فی بیافیدا هەنە. لەوا ئەف پەسنادانا ئەکرنا دەرگەھی کۆچکی (هەکو زەلام نە
 ل مال)، رەفتارەکا پایە بەرزا ژنا عەشیرەتی و گوندییە. زیدەباری فی چەندی
 ژێ، پشکداری یا زەلامی د بریار و کریار و شەپاندا ژێ دکەت: "ژھەموو ژنکین
 دی زیرەکتر و چەلەنگترە. ریفەبەرییا هەموو گوندی دکەت. وەکی زەلاما دشیت دەست
 پافیتە تەنگی.. بپ ۱۹۳". ئەفجا تشتەکی سروشتییە کو ژنی کوردان رۆلین
 ئەرینی یین کاریگەر دەمی تەنگافیاندا هەبن. د لەقتە یەکا وەسفکرنا رەفیدا،
 نقیسەر فی میناک مینا هەلبەستەکا هونەری ئەدگیریت: "دەیک و بابان گرنگی ب
 چوونی ددان و ترس ژ گرییا زارۆکان نەما بوون. دوگیان و ل سەر رۆژین خوہ دژانا
 وەرببوون. هەوارین وان دچوونە ئەسمانان. قیژی ژ ژان و برینان دەر دکەتن. ژان ژ
 پەریشانی و بیزاریی دەر دکەتن. زارۆک بوونا ب ریکی فە، ئیک ژ ئاریشین مەزن بوو..
 بپ ۲۴۱".

د فی رەوشا ئالۆز و مشت دلینی و هەفسۆزیدا، بەدریی بەردەوامی ب
 ریکا خوہ ددا و پشکداری د بریارین زەلاماندا دکر. ب ریفە دەمی ئەو
 پیشمەرگە یین هەمی گەلی و چیا و نهالین کوردستانی شەقاندین (هەروەکو
 نقیسەر وەسفا وان دکەت)، ریکی بەرزە دکەن، بەدری ریکا راست نیشا وان

ددهت: "ب رژدی و فهرمان گۆت: کوپۆ من، ل وی ریگی نه چن! نه یا راسته.. بپه ۲۴۵". ههروهسا ئاماژه ب ههلوێستهکی وی بی بریاردهر ددهت، دهمی داخوازا پیرهژنهکا ههفریازا خوه رت دکهت کو خوه ژ کاروانی رهفی فهدهرکهن و فهگهرنهفه ناف خۆشی و تهناهی یا گوندی یان باژیری: "نۆکه کهسی های ژ کهسی نینه. ئەم دوو پیرهژنین و نکارین فی کیپۆ سندييان هه لچنین. هه ما دی خوه دناف فی بیستانی دا فه شیرین، هه تا دبیته سپیده. پاشی دی چینه گوندی.. بپه ۲۳۳". لی بهدری قه بوول ناکهت و دبیریت: "راسته نهوین ل دهوکی کورین من. به لی هه ر چار ژ میژه ل وی ری. دبیتا چو ترس ل سه ر وان نه بن. به لی ما نه قین دگهل من ژی نه کورین من؟! نۆکه ههرسییی د فی ئاگری دا و روحا من ژیا وان چیتیر نینه.. بپه ۲۳۳". ئەف ئاماژهیه وهسا خویا دکهت کو ژنا کورد ههردهم هاریکاره، ههردهم د گهل زارۆکین بهر ئاناقدايه و ههردهم خوه دبه ر زهحمه تی را دبهت.

ب هزرا من، ئەف رۆلین ئەکتیف و بالبه رین بهدریی (دایکا په هله وانی)، ژبو هندیییه کو رۆلی قههرمانی یا په هله وانی پی بلندتر و هه ژیتر لی بکهت. لی ل هه مبه ر فی رۆلی چالاکی دایکا په هله وانی، رۆلی ژنین دی درۆمانیدا ب شیویه کی نیگه تیف و بارکری ب گومانی وه سفکرینه. مینا تیگه هی کۆلانیکی جفاکی کوردی کو (می ری دحوکمی ژنی، روی سپی نابن ل دنی، ئەو مهیته ل ناف دوو دارا، رهحمهت ل دایباپین گوهدارا/ فولکلۆر)، ب چافه کی کیم به ری خوه ددهته وان زهلامان نهوین ههفرینین خوه دبریاراندا پشکار دکهن. ئەف دووانیزما ب نه هۆشی هاتییه دناف فه گیرانیدا (ژنه ک بریاردهر و هه موو ژنین دی بی بریار، په هله وان تنی گوهی ددهته ژنه کی و هه رکه سی گوهداری یا ژنی بکهت، بی روومهت و لاوازه)، هه ر ژبو

خزمه تگرنا په هله وانییه. ئەو ژنا جودا ژ هه موو ژنیښ دی، دایکا په هله وانییه. ئانکو کا چهوا ساخله تی قه هره مانه کی چیفانوکی دایه کاراکته ری سهره کیی رۆمانی، فیایه هه مان ساخله ت بدهیه دایکا وی ژی. ده می وه سفا گوندی یین گوماندار دکه ت، ب شیوه یه کی ترانه پیکرنقه دده ته خویاکرن: "ئهیوی هه موو دناسین، بریارا وان که تبوو دهستی ژنان.. بپ ۱۲۰". د هه مان ده مدا ژی، وه کو په سنه ک ژبو په هله وانی رۆمانی وه سا خویا دکه ت کو وی چ پویته ب بریار و بوچوونین ژنان نه دکر: "ژبلی بریارین دهیکا خوه، بریارا ژنه کا بتنی ژی ل نک وی ب سیقه کا رزی نه دچوو.. بپ ۱۲۱". ئوو ژ لایه کی دیقه ژی، چاکی کامیری ئیخستیه سهر هه لویستی ژنه کا دهسته لاتدار دناف مالا خوه دا (سیقی)، ده می هه ولا لیقه کرنا هه ژنیښ خوه دده ت: "ئه فه ئاریشا ته یه، دا بوچی بی من ل سهر بریارا وان رازی بی.. بپ ۱۱۵".

ئه ف شیوازی دهسته لاتداری یا ژنی دمالدا، کی مبه ها کرنا هه لویستی زه لامیه کو ل گورهی عورفین جفاکی سه میان و بریارده ری مالییه. هه روه سا ئیشاره ته کا هیما یی یا گرنکه کو هه ر بریاره کا ده رباره ی چاره نفیسی خیزانی بهیته دان، فه ره ژن ژی تیدا پشکدار بیت. لی ئه نجامین بریارا سیقی، ئامازه یه کا نه راسته وخو یا شروقه کرنا هه لویستی نفیسه ری ب خوه یه کو باوه ری ب بریارین ژنان نینه. ئه ف په سندان و وه سفین ده رباره ی ئه رک و هه لویستین ژنان (چ ب ئه ریښی یان نه ریښی بیت)، هه ولدانه که ژبو وه سفکرنا ره وشا جفاکی یا ژنی دجفاکی کوردستانیدا. خو هه لویستی نه جفاکی ساری یا ژنا ره فیق صه باحی ژی، هه مان تیگه هی ب خو فه دگریت. ب فی چه ندی ژی،

نقىسەرى يا ھەولداى كو رۇمانا خوھ بىكەتە خۇدىكا ژيانا رۇژانە و ھەمى رەوش و ھەلوپىست و رەفتارپن تايىت ب ژنا كوردقە خويا كەت.

• نە ئىكگرتنا گوندىيان:

ھەقبەندى يپن گوندىيان ل سەر ھەقگرتنا بنەمالان پىك دەپت و ھەر بنەمالەك كيانەكى خوھسەرە ب خوھقە، ب ھەقبەرژەوۋەندى يپن ئاخى و ئاقى و پاراستنا ئارامى و ھەژىتى يا گوندىقە گرېداينە. ددەمى ھەر گەفەكا دەرۋەبىدا، ھەمى ھەف دگرن و بەرەشانى دكەن. ئوود دەمى تەناھى و ئارامىدا، ھەر بنەمالەك دەولەتەكا سەربەخۇيە و ب ئاوايەكى پىكھاتن و رىككەفتنى دخۇشى و نەخۇشپاندا ھەقكارى يا ھەف دكەن (كو لەشەكى ئىكگرتى ژ كۆمەكا پشكىن جوداجودا پىك دەينن). ل گورەى بەرژەوۋەندى يپن ژيانا رۇژانە و پاراستنا بەرژەوۋەندى يا گوندى، ئەف يەكەپن خوھسەر ل سەر ھندەك رەفتار و تىگەھ و ھەلوپىستان پىك دەين كو دبنە بها يپن جفاكى يپن گوندى.

نقىسەرى گرنگىيەكا زۆر ب جقن و قايلكرنا گوندىيان داىە. ژبلى سى پشكان كو ب جقنپن ئىكى و دووى و سى داينە نياسىن، ھەرۋەسا پشكىن شەفا ساوى و خودانەناسكرن و باۋەرى و گومان و ئەوېن ددويفدا ژى، ژبو ھەمان مەرەما پاراستنا ئىكگرتنا گوندىيان تەرخان كرىنە. پەھلەوانى رۇمانى (كو رۇلى سەركىشى و خەمخۇرى ئىكگرتنا گوندى پى ھاتىيە سپاردن)، دىپىت: "دەستپن من ژوان نابن و ئەو ژى ۋەكى توپرافا مپوى د ستوى من ئالىياپىنە، ژمن قە نابن.. بپ۹۸". لى كاروانەكى پىكھاتى ژ باۋەرى و گومانى خوھ دادا سەر گوندى سەبرى و سترەكتۇرا ئىكگرتى يا گوندى دنىقەكى را شەقكر و گوندى كرنە دوو جوىن. نقىسەر ھەولددەت ئىكگرتنا گوندىيان راگرىت كول دۆر

تهوهری پهلوانی سهره کی خرڅه بښ، ډاکو بهر ب پراڅین ته ناهی و قورتالبوونځه ببهت: "مانی مروځ هه موو پیڅه دتازنه. نه گهر دتفاقبن. هه وه نا جه پینم. دزانم هوون دی دگهل من بن.. بپ ۱۰۷". لی هه جوینه ک ل گورهی تیگه هشتن و بهرزه وهندی بین هه څه ند ب بنه مالا خوه څه دهینه ناراسته کرن. نه څه ژي نامازه یه که کو ئیکگرتن و ئیکدهنگی یا گوندیان، کاره کی نه هیسانه: "لیبه لی نه دکاری باوهر بکه ت وesa ب ساناهی گوندی بینه ئیک گوتن.. بپ ۱۱۲". دایک (به دری)، خوه دکیشته دناڅ سوحبه تیدا و دبیرته کوری خوه: "کوری من، ههما دهستی خوه ژ وانا بشوو. بیکیرن. خوه ل وان نه گره. نه و نا بنه ئیکدل. سهد سوزان بدن، ب گه فا ژنکه کی هه موو ب بهرناڅی دا دچیت.. بپ ۱۲۰".

هه رچهنده نه ف جوداهیه ل دویف عورف و بهها یین جفاکی یین گوندی کریاره کا سروشتی یا بالبهره، لی ل شوینا کو نقیسه ر سهره ده ریه کا بالبهرانه دگهل فی جیوازی و هه څرکی بکه ت، خوه هاقیتییه دناڅ بویه راندا و پیقه رین حه قیقه ت و راستیی بو هه ر جه مسهره کی داناینه. حه قیقه تا ره هایي یا نقیسه ری ژي نه وه کو نه وی دگهل نه یوی بچیت دی رزگار بیت و نه وی برپارا مانی ب هه لبریریت دی گیانی خوه ژده سته ت: "له ورا ب کین پرماند، هه ی تف!! ئی ما روحا وان چیتره. یان مانی وان؟!.. بپ ۱۲۱". ب فی چه ندی ژي، نقیسه ر بویه رین رومانئ بهر ب گوتاره کا ئیدیولوژی یا مه ره مدارڅه دبه ت. نه وی دگهل نه یوی بیت باوهرداره و یی دگهل نه بیت گومانداره. نوو هه څساری باوهرداری و گومانداریی ژي دته ولخانا په هله وانځه دهینه بهستن. ئانکو دووانی یا دهسته لاتین شمولی د فی میناکیدا بهرجه سته دکه ت کو نه وی دگهل من، دژی

منه. ئەف بابەتە دگەل ھەولدا نا تێھزرینا رێژەیی ناگونجیت (ب تەقائی دوو تێگەھین دژی ھەشن).

• سواری خەلکی ھەر یی پەیاپە:

ئەف گۆتال سەلال گۆتەکا مەزنانە و ژبو ھندی دەیتە گۆتن کو دەمی مروّف ھەژیتی و زیرەکی و پەرخاخی یا خوہ ژ کەسەکی بیانی وەرگریت و داردەستی وی کەسێ بیانی بیت. ئەف گۆتەل سەر گەنەرالی ترکی نەژاد کورد دچەسپیت کو ب شیوہیەکی مەلوول ھەشۆزی یا خوہ (ئیمپاسی) ژبو پەناھندە یین کورد دەردبەریت و چ ژێ ناھیت بو پیشکیش کەت: "تو دینی ئەز فەرماندەکی مەزەنم و کوردم. ئەف گووی ل سەر ملین من ژێ تیرا ھندی ناکە ھاریکاریا کوردان بکم.. بپا ۳۲۲". ژبەر ھندیە کو لایەنگری رژی مەکیە، حەز ناکەت ھاریکاری یا کوردان بەیتە کرن و ئەو ب خوہ ژێ داردەستی وی رژی مەییە. ئوو مەرما وی ئاشکراتر لی دەیت دەمی دبیژیت: "ئەوی وەلاتەکی خوہ یی سەر بەست نەبە، نامووسا وی ژێ تونەییە ھوون پیشمەرگە بنامووسن، ھوون خدان روومەت و شەرەفن. د وەلاتی خوہ دا تینە کوشتن. بەلی ئەم دخرمەتا دژمن دەنە، ئەم بینامووسن.. بپا ۳۲۲". ھەلبەت ئەوی گەنەرال دزانیت کو پیشمەرگەیان ژێ چ وەلاتین خوہ یین سەر بەست نین. لیبەلی مەرەم پی ئەوہ کو سوارین خوہنە و خوہدی یین برپارا خوہنە. ئوو ئەف بابەتی شەرەف و نامووسی و بینامووسی، پشکەکە ژ شیوازی رەھایی و زیدەرۆیی نئیسەری کو دپرانی یا نئیسینین خوہدا بکار دئینیت. چونکو (ھەر ل گورە سەر دەریکنا وی دگەل چەتەیان)، مەرچ نینە ھەر کەسەکی بندەست یان چوارچۆقە کری بینامووس و بی ھەلو یست بیت. ئەگەر مەرەم پی ئەو بیت کو فەرمانبەری رژی مەکا داگیرکەر و دژمنین کوردانە!

ئەف رەوشە ژ ھەلویست و رەفتارا جاشین خۆفروش نە خرابترە کو دبنەرەتدا ژبۆ دژاتیکرنا نفسی خوە ھاتینە دانان. ھەر چ نەبیت، فەرمانبەرین میری ھەلگرین ناسنامەیا دەولەتینە (ل ھەر پارچەکا کوردستانی بن)، ب دەولەتیقە گریدایینە و ژبۆ ئیکگرتن و پاراستنا ئیمناھی یا دەولەتی کار دکەن ل دژی ھەمی دژمنان. لی ئەرکی چەتەیان تنی ژبۆ دژاتیکرنا کوردان و ب تایبەتی پیشمەرگە یین شۆرەشقانە.

• ھەواندن و میقانداری:

ھەر وەکو مە دخالا رۆلی ژنیدا گۆتی کو میقانداری ئیکە ژ بەا یین جفاکی یین گوندیان. مشە جاران کەسی گوندی کەلوپەلین مالا خوە فروشتینە ژبۆ ریزگرتنا میقانی. ھەر وەسا ھەواندن ژ ئیکە ژ بەا یین ھەرە گرنگین جفاکی کوردی. گەلەك نموونە ھەنە کو خودانی مالی ب مجدی بەرەقانی ژ قەحەویایی خوە دکەت و بەرھەقە سەرا وی خوە بدەتە کوشتن ژ. نفیسەری ئەف عورفە ب ئاواپەکی بکارئینایە کو ستایش و پەسندانا پەھلەوانی خوە پی بکەت. دلەقتە یەکا مشت تەنگافی و شەپرزەبییدا، پەھلەوان ل دۆستەکی خوە دبیتە میقان، لی ئەو دۆست ب نامەردی میقانی خوە پاشقە دبەت و دبیرتی: "نەبیت! بەحسی نانی نەکە!! ما کانی نان.. بپ ۳۷۶". زیدەباری ھندی کو نە ھەواند، نان ژ نەدایی. ھەرچەندە ئەقە نە ژ رەوشتین کوردەوارینە و ب تایبەتی درەوشین تەنگاڤدا. لی دبیت کردانە وە یەکا رەوشا ترس و زیدەھشیاری یا ترۆماداری بیت (ژلایی دەروونیقە). ئەگەر ئەف میناکە ب فی شیوہی مابایە، دا کریارەکا سروشتی بیت. ھەر وەسا دا بیتە خۆدیکەك ژبۆ رەنگقەدانا راستەقینە یا جفاکی دوی رەوشا نالەبار و تەنگاڤدا. لی مینا ھەمی پەھلەوانین

دی یین باوهرییه کا ره‌هایی ب په‌هله‌وانی سهره‌کی نه‌ئینایی چاره‌نقیسه‌کی نه‌هه‌ژی بو هه‌لبژارتییه و ههر په‌هله‌وان ب خوه دهه‌واری دچیت. د له‌فته‌یا فیک‌گه‌هشتتا ههر دوو دۆستاندا، په‌هله‌وان دبیژیت: "وهی دۆستی منی بی رۆمه‌ت. تو چه‌ندی جوانی ب نه‌وی کراسی ل بهر ته، نئ هه‌ما تو ژ هه‌ژی هندی یی، به‌لی دیسان په‌راسویا من ناگریت، تورک ل بهر چاقی من و فی خه‌لکی فی ب سهری ته بینن... نه‌گه‌ر تو ژ فه‌رمانداری بخوازی وی زه‌لامی بدهت بخاترا من، به‌لی بلا بینن فی، من چه‌ند گۆتن دگه‌ل وی هه‌نه.. بپا۱۴۰". هه‌رچه‌نده کریارا رزگار کرنی و لیپۆرینی ره‌فتاره‌کا جوامیرانه‌یه و دکه‌فته دخانا پاراستنا بها یین جفاکی یین کورده‌واریدا، لی ده‌می دبیژیت: "بلا بینن فی، من چه‌ند گۆتن دگه‌ل وی هه‌نه.. بپا۱۴۰". ئاماژه‌یه‌که ژبو تۆلقه‌کرنی و خوباییوونی کو نه ژ ره‌وشت و ره‌فتارین که‌سی کوردن (یان ب کیمی، په‌هله‌وانه‌کی چیفانۆکیی رزگار که‌ر). ئه‌فه‌ژی شاشییه‌که نقیسه‌ر دگه‌رمه‌گه‌رما په‌سندانا په‌هله‌وانی خوه‌دا، ب بیئاگه‌هی تۆش بووی. نه‌دوووره‌ژی مه‌رم پی په‌روه‌رده و ئاگه‌هدار کرن و شیره‌تکرن بیت کو ئه‌و ژی ژ ساخله‌تین ئیکسه‌متی یین هزرکرنییه و دگه‌ل په‌یاما تیپه‌زرینین ریژه‌یی ناگونجیت.

د له‌فته‌یه‌کا دی یا میفانداریدا نقیسه‌ر که‌فتییه ده‌ما شاشییدا، ده‌می په‌هله‌وان سه‌را ئه‌فسه‌ره‌کی تورک ددهت و دیارییه‌کی بو دگه‌ل خوه‌دبه‌ت: "ههر زوو به‌زی مال.. سی گلۆزین جگارین ریم کرن دپاخلا خوه‌دا، نه‌دقیبا بی دیاری بچیت.. بپا۱۳۹۲". هه‌رچه‌نده بابه‌تی دیارییان ده‌می سه‌ره‌داناندا ره‌فتاره‌کا قه‌بوولگری یا جفاکییه و ب ریژگرتنا لایه‌نی به‌رانبه‌ر ده‌یته هژمارتن. لی ئه‌ف گلۆزین جگاران ژ کیشه‌ئینان؟ ل وی ده‌می کو (که‌نیا نه‌یۆبی بخوه به‌ره‌ه‌فکرنی ده‌ات. ما دی چ خوه به‌ره‌ه‌فکه‌ین؟! وه‌کی هه‌فت مالان باری که‌ره‌کی تشت نه‌بن.. بپا۱۳۹۹). دیت

نقیسہری ہزر کر ب برنا دیاری بی دی ہہ قالینی دناقبہ را پہلہ وانی رزگار کہر و
 تہ فسہری تورکدا دروست بیت، داکو پاشی وی ہہ قالینی ژبو ہہ فکاری یا
 خہ لکی خوہ بکار بینیت. دبیت ژی مہرم پی بہرتیلکرن بیت کو گرنگیہ کا
 زیڈہ تر بدہ تہ پہلہ وانی داکو سہرکیشیی ژدہ ست نہدہت. د شان ہہ موو
 حالہ تاندا، بی بہری پہلہ وانی ددہ تہ رفتارہ کی کو نہ خرابترہ ژ یا چہ تہ یان و
 گہ نہ رالی بی دہستہ لات.

● **قہ گیرانین چیقانوکی یین حکایہ تان:**

نقیسہر د ہہردوو رومانین خوہ یین چاپکریدا (ہیلین سوور و شوپین
 روندکان) دا، شیوازی قہ گیرانا حکایہ تین فولکلوری بکار دینیت و ہہ ولدہت
 کراسہ کی تہ فسانہ بیی چیقانوکان بکہ تہ بہر پہلہ وانی سہرہ کیی رومانی. ہہر
 ژ پیشینی یین قہ ہرمانی ب مرنا داپیری و ہہ تا دگہ ہتہ خہونا تہ یوی ژبو
 تہ نجامدانا کریارا رہی، شیوازی قہ گیرانہ کا چیقانوکیہ ژبو بویہ رین رومانہ کا
 دیروکی یا کہ توارکی. کا چہوا دچیروکی فولکلوریدا پہلہ وان بہرئاتاکی
 سیریانان دبیت، پہلہ وانی قی رومانی ژی کہفتیہ دہمان رہوشا ریکا
 ہاتوباتیدا: "ژبہرکو کورنتترین و باشتترین ریکا وان ہلبژارتبوو، ریکا ہاتوباتی: نیکہ ژ
 ہہرسی ریگین سہری سیریانان مروفا ل راستی وان دہیت.. بی ۲۱۱".

ہہروہسا مینا حکایہ تین چیقانوکی، نازل و تشتین بی گیان دپہ یقینیت و
 پی دگہ ہتہ نامازہ یین مہرمدار. دلہقتہ یہ کا جوان و سہرنجراکیشدا ہہ سپی
 بہدربی دناخفیت و دبیزیت، "دہیکو! ل من ببوورہ دبیزمہ تہ دہیکو، نہ ہندی کہرم
 کو نزانم دہیکا من مہینہک بوو. بہل چونکو ہہ موو گوندی تہ ب دہیکا خوہ دزانن. ب
 ناقی دہیکو گازی تہ دکن. من ژی وہسا دگہل تہ ناخفت... تہ نہز ب قورمی توئی قہ

گریدایمه. دزانم هنده ساله چاقی خوه ددی من، ژبۆ جارەکا هۆسایه. کا چ ههیه ل من بکهن، دا بو خوه ژ فئی دوژهی برهقین. دهستی خوه ب نهیا ههسپی دا ئینا خوار. دقیا روندکین وی پاکژ بکهت. بهئی دزانی پاکژکرن نه چارهیه، گۆت: ههسپی بۆزا! خوه زیرهک بکه. نۆکه نه م پیکه دهی بو خوه رهقین.. بپا ۱۴۱". ئەف دانوستاندا دناقهرا ههسپی و دایکۆیدا (بهدری)، ئیشارهته کا جههنگیه ژبۆ مهزناهی و دژواری یا کارهساتی کو روندکین ئازه لان ژی بۆ دبارن. ههروهسا ئاماژهیه کا دی یا ئەفسانهیی یه کو ئەوا مروۆقین فانی نه په ژراندی، ب قودره تا خودی ئازه ل دپه ژرینن. ههر په یامبه ره کی موعجیزین خوه هه نه و ئاخفتنا ههسپی بۆز موعجیزا بنه مالا ئەیۆبی قههرمانه کو خه لکی گوماندار باوه ریی پی بینن و ب دویف بکه فن.

خاله کا دی یا قههرمانین چیقانوکی ئەوه کو خوه ب سروشتیه گریددهن و دکه نه په ناگه ه ژبۆ رزگاری و قورتالبوونین خوه: "دا ئەم خوه بگه هینین ناوسکا خه لوکی، دی ئاگری هلکین، به لکی ئاگر و ناوسکا مه پپارینن.. بپا ۱۵۲". ئەف قه گه ریانا بهر ب سروشتیه هه ولدانه کا فیلسوفیه کو سروشتی رۆله کی کاریگه ر دپاراستنا توخمی مروۆفاندا هه یه. هاریکاری و هاندانا هیزه کا نه په ن، ساخله ته کی دی بی چیقانوکی یا بابه تیه: "به ئی دیسان ژی هیزه کا ئەفسانهیی، کو ئەو ب خوه ژی سه رسورمان دکرن، ئەو به لزه و دژوار دبرن.. بپا ۱۹۹". یان "دناق وی شکه ستنا مه زن دا، خوه که تی نه ددیت.. بپا ۲۶۰".

ههروهسا دچیرۆکین فولکلۆریدا، ساخله تی ساده یی و ساویلکه یی (ژئالیی فالیکیه) پالده نه په هله وانئ چیقانوکی و دئالیی بنه رته ی و کووراتی یا هزرکر نیدا وه سا ده رناکه ئیت. ئەفسه ری تورک ژی هه مان ره فتاری دگه ل

په هله وانى رومانى دكەت: "ئەفسەرى ھزر دكر دى دگەل مروققەك گونديين سادە گەنگەش كەت، بەلى ئەو نە ئەو مروققى سادە بوو.. بپ۳۹۵". د پرانى يا حيكايە تين فولكلورىدا، په هله وان كەسەكى سادە و ھەزارە، لى دگەل بۆيەران و دناق گەرمە گەرما قەومينا رووداناندا خويا دبيت كو شيانين سنوورپر ھەنە، يى پرزانينە و ب ھەمى تشتان ئاگەھدارە.

لى سەرەراى كۆمەكا وەكەشى و ساخلە تين چيشانوكى بين ب په هله وانيقە ھاتينە نووساندىن، نقيسەرى نە ثيايە شى په هله وانى چيروكين فولكلورى د رومانا خوەدا كۆپى-پيست بکەت. مفايەكى زور ژ قەگيرانا سەربورا قەھرەمانين ديروكى، په هله وانين چيشانوكى، ئەتموسفيرى حيكايە تين فولكلورى و چيروكين پيغەمبەران وەرگرتيە كو په هله وانەكى تايەت و سەردەم زى چيکەت. زيەدەبارى ميناكين جوانين راجاندىنا بۆيەران و ھوناندىنا ھەقوكين شعري ددەربرينا ھەست و ھزراندا، ھەروەسا يى ھەولداى خوە داھيلتە دناق كووراتى يا ناخى په هله واناندا و گووتين وان بين ئاشكرا و رازا دلى وان ژ ھەقجودا كەت. ئەقە زى تەكنيكەكا نقيسەريە ژبو خويا كرنا رازين نەپەن. ئەف تەكنيكا ھونەرى، وەكو ھەمى بۆيەر و ھزر و بابە تين دى ب زيەدەرۆيەكا بەرچاف دپرانى يا پشكين رومانيدا بكار ئيناىە. ل ھەر دەمى حيوارەك ھات بيتە دريكا بۆيەراندا، ئەف تەكنيكە ھاتيبە بكار ئينان. ب ھزرا من، ئامازەيەكە ژبو خوياكرنا راستى يا مروققى داگرتى ب راز و نەپەنى بين ھەست و ھزر و رەفتاران. نە دوورە زى مەرەم پى ئەو بيت كو ئەگەر مروققى بقيت، دكاريت سەرەدەرى بين گەرم و كاريگەر دگەل نقيسى خوە بکەت. ئەقە زى ساخلە تەكى ديپلوماسيى سەرەدەرىكرنا مروققين نە سادەيە.

مه‌ره‌ما نفيسه‌رى ژى هه‌ر ئه‌وه كو ئه‌ندامين بنه‌مالا په‌هله‌وانى دوور ژ ساده‌بى و ساويلكه‌بى يا گونديان، ب كه‌سين مي‌رخاس و زانا و ژيرمه‌ند وه‌سفكه‌ت. ئه‌فه ژى چه‌ند نمونه‌يه‌كن ژ فى جوړى سه‌رده‌ريكرنى:

- ل به‌راهيى خوه ئاماده‌كر كو بيژيت: ما هوون دى هاريكاريا مه‌كن يان نا؟ به‌لى ديت ئه‌فه كرپته بيژته كه‌سه‌كى كو باش دزانيت دى خوه گورى وان كه‌ت.. بپ٢٥.

- باله‌خانى دقيا گازندا هيلانا وان ژ براى خوه بكت. به‌لى گوتنا خوه ب رسته‌كا دى گوهارت: بلا هه‌سپ ل قيرى بيت، نه‌ز دى ددويف را چم.. بپ٢٥٩.

- به‌درى نه‌گوت: كورى من ته‌قه‌ت نه‌گوت، نه‌ف گه‌لييه هنده د كور و ناسينه. به‌لى گوت؛ هه‌ى دايى!! نه‌فه چييه! مروف ژ پرته‌كا نه‌سمانى پيښه نا بينيت... بپ٢٧٤.

- نه‌گوتى كورى من! ما تو بتنى ميري، گه‌له‌ك ژ فان خوه ب ته‌ناده‌ن و وه‌كى ته‌نه. به‌لى گوته باله‌خانى وه‌ره ناف زاروكين خوه، تو نيك گاڤا بتنى ژى ناچى.. بپ٣١٢.

ل داويى ژى دبيزين، سه‌ره‌راى هه‌موو هه‌قدژى و دووانى بين نفيسه‌ر كه‌فتيه تيدا كو سيسته‌مين شمولى و دكتاتورى و ديموكراسى تيكه‌له‌كرينه، ب تپه‌زرينه‌كا گونديكانى سه‌رده‌رى دگه‌ل هنده‌ك بابه‌تين شه‌هرستانى كريبه، جلكين چيشانووكى و فولكلورى كرينه به‌ر په‌هله‌وانه‌كى سه‌رده‌مى، دناف چوارچوڤى ئيدولوژيه‌كا ئيكسه‌متيدا، سه‌رده‌رى دگه‌ل تپه‌زرين رپه‌يه كريبه.... هتد.

ب فه‌گيرانا بوپه‌رين فى رومانى، نفيسه‌ر شيايه به‌ره‌مه‌كى وپه‌يه‌يى جوان و مفادار ژ بوپه‌ره‌كى ديروكيى راسته‌قينه دارپژيت و بكه‌ته شاهده‌كا زيندى ل

سەر كرىارا ھۆف و نەمرۆشايەتى يا پرۆسە يىن ئەنفالا رەش. زىدەبارى
دوكمىتتكرنا كرىارا ئەنفالى و شرۆفەكرنا رەوشا سىياسى و ئابۆرى و جفاكى
يا كوردستانى (دسەردەمى قەومىنا بۆيەراند)، دەقەكى ھونەرى يى ھەژى
خواندننى پىشكىشى قادا رەوشەنبىرى و بزاقىن نقىسىنا رۆمانا كوردى كرىبە.

*

زیندان و ئەشکەنجەدان د رۆمانا (سۆتنگەھ)دا

(بەرخودان ژیانە)

سۆتنگەھ

رۆمانەكە خواندەئانان دبه تە دناڧ جيهانه كا مشتي ئەڧيني و ئەشكه نجه دان و بهر خودان و خەبات و حەزا ژيانيدا. هېڧيني رۆمانا (سوتنگەھ)* ژ بزاقا رزگار يخوازي يا ملله تي كورد و درنداتي يا رژيما بهري سەر هه لدانا بوهارا ١٩٩١ي، هاتييه وەرگرتن.

سيابه ند كوره كي جامچي بوو (دگه ل هه ڧاله كي خوه)، كاري جامچيياتي دكر. چيروكه كا ئەڧينداريي دگه ل هه ڧگوندييه كا خوه هه بوو، دگوتني نيرگز. هه مي خهون و هيفي يين وي ئەو بوون كو دهليفه ك بو هه لكه ڧيت، دا چاڧين خوه ب بهژن و جواني يا يارا خوه رۆهنكه ت و رۆژه ك بهيت پاريي ناني دگه ل وي دوولت بكه ت و خيزانه كا مشتي زاروك دانن. لي رۆژه كي، ده مي ل هيفي يا دل بهرا خوه، كه سه ك وي گۆماني ژي دبه ت كو نه دووره ري كخستيه كي نهيني بيت و ئەڧ گۆمانه دبينه سه ده مي گرتن و زيندان كرنا وي. رۆمان هه مي سنسله كا دريژا سه ربور و سه رهاتي يين ژيانا سيابه ندينه دناڧ كي ليين رژيمه كا هۆڧ و درنده دا. هنده ك جارن زي (ب ريكا فلاشباكان)، بهر ب سه رده مي بهري گرتنيڧه ڧه دگه رييت و به حسي خهون و هيفي يين خوه دكه ت. دڧي و هغه را خوه يا دريژا مشت ئەشكه نجه دان و ده رده سه ري دا، ب سه ر لاي ره شي

* بلند محمەد (٢٠٠٥). سۆتنگەھ، رۆمان. ژوه شانين ئي كه تي يا نڧيسه ري ن كورد، سنسله يا ژماره (١٥). چ١، چاپخانا هاوار- دهوك.

ژیانی هه‌لدبیت و کۆمه‌کا هه‌قالین نوو بو په‌یدا دبن. چیرۆکا هه‌ر هه‌قاله‌کی وی یی زیندانی، رۆمانه‌کا سه‌ربه‌خۆیه و هه‌میا پیکه‌ خیزانه‌کا هه‌فگرتی یا مشت ده‌رده‌سه‌ری و بیئۆمیدی و بیزاری (هنده‌ک جارانی ژێ به‌رخودانه‌کا ژ هه‌ژی شه‌هنازی پیکرنی)، پیک ده‌ینا. ل داوی سیابه‌ند و ئەو هه‌قالین ژ خلفا سیداری فه‌رستین، ب لیئۆرینه‌کا گشتی ده‌ینه به‌ردان و سیابه‌ند دپسته پیشمه‌رگه‌ دناف ریزین بزافا رزگاربخوازی یا کوردستانیدا.

جه‌ی قه‌ومینا بۆیه‌رین رۆمانی، کوردستانا عیراقیه و ل گوره‌ی روودانین بۆیه‌ران ده‌یته‌ گهورین. هه‌می وه‌سف و سالوخه‌تدانین زیندانی و ده‌ردۆرین وی نیشانین باژیری ده‌وکینه. ده‌می دگه‌ل یارا خوه و فلاشباکین زارۆکینی و فه‌گیرانا چیرۆکین هۆگرین خوه یین زیندانی ژێ، ئیشاره‌ته ژبو هنده‌ک گوندین سه‌ر ب باژیری ده‌وکیشه. ئوو ده‌می دبه‌نه دادگه‌هی، ئەز وه‌سا هزر دکه‌م کو به‌حسی باژیری به‌غدایه. ب قی چهندی ژێ، ئەم دکارین بیژین کو جه‌ی سه‌ره‌که د رۆمانیدا زیندانه‌کا باژیری ده‌وکیه. سه‌رده‌می رۆمانی ژ سالین هه‌شتیان ده‌ست پی دکه‌ت و هه‌تا پشتی کریارا ئەنفالین ره‌ش یا به‌رده‌وامه، ئانکو نه‌ دووره‌ دناقه‌ه‌را سالین ۱۹۸۶ و ۱۹۸۹ یدا بیت. سه‌رده‌می بۆری ژێ، ب ریکا فلاشباکین په‌هله‌وانی رۆمانی به‌رجه‌سته دپیت. لی ژبه‌ر کو هه‌می ته‌رکیزا وی ل سه‌ر سه‌رده‌می هه‌نۆکه‌یی و یی بۆریه، چ ئیشاره‌تین ئاشکرا ب سه‌رده‌می هاتی نه‌هاتینه دان. ب قی چهندی ژێ، ئەم دکارین بیژین کو رۆمان ب هه‌ردوو سه‌رده‌مین هه‌نۆکه‌یی و بۆریه‌ گریدايه. لی فه‌ره ژبیر نه‌که‌ین کو سه‌رده‌می بۆری یی رۆمانی، تنی ب سه‌رده‌می به‌ری زیندانکرنیقه هه‌قه‌نده، ئانکو ئەگه‌ر ئەم ب شیوه‌یه‌کی گشتیتر سه‌حکه‌ینه سه‌رده‌می رۆمانی، هه‌می

پیکه ئیک سهردهمه و ههر دهه سالین ههشتیان ب خوڤه دگریت کو دبیته
سهردهمی هه نوکه بی. ب کورتی، ههر سی ئەله مینتین ئاڤا کرنا رۆمانی ب شی
شیوهیی ل خوارییه:

جه: زیندائین هه مه جوړین باژیری دهوکینه و زیندانا گشتی یا عیراقیی ل
ئه بوغریب.

دهم: دهمی هه نوکه بیی رۆمانی یه کو سالین ههشتیان ژ سه دهیی بوری ب خوڤه
دگریت. په هله وان: په هله وانه کی سهره کی و کومه کا په هله وانین دی یین
هونه ری و لاهه کی.

شی رۆمانی په هله وانه کی سهره کی هه یه و کومه کا په هله وانین دی یین
لاوه کی دبنه ته ڤاڤکه ر و ریڅو شکه ریڼ هاژوتنا سنسله یی یا بویه ران. هنده ک
ره خنه ڤان، ڤان کاراکته ریڼ هاریکار ب په هله وانین هونه ری ب ناڤ دکن،
چونکو دبنه ریڅو شکه ر و هاریکارین ڤه گیرانا بویه ر و روودان و ڤه لسه ڤه یا ل
پشت چه مکین هزری یین رۆمانی. زیده باری شی ئه رکی هونه ری په هله وانین
لاوه کی، هه روه سا ههر په هله وانه کی لاهه کی چیرۆکه کا خوه سهر هه یه و ههر
ئیک پرۆزه یی رۆمانه کا دیه. ب شیوه یه کی گشتی سی په هله وانین لاهه کی یین
کاریگه ر هه نه کو رۆمان بی کاملانتر و خو شتر لی دهیت:

- چیرۆکا مشیر کو پیشمه رگه کی ڤه هره مان بوو، لی د شه ر کیدا هه ردوو
پی یین خوه ژ دهست ددهت و ب ساخی دکه فته ددهستین دوژمنیدا.
لاله زارا هه ڤرینا وی، دمینته ل سهر زارۆکی خوه یی ساڤا و ئه و ب
خوه دبیته سه میانا مالی.

- چيروكا سه عۆي كو كورئ مؤردارئ گوندييه و ب درنداتي و به درهفتاري يئن خوه، بوويه سهركيشئ هه مي زاروكين گوندي. نيربازه و سه يان ب خودان دكهت و ل داويئ ژئ ب كيلبين سه يئن خوه دهيتنه كوشتن.

- چيروكا خالد كو ژ بنه ماله كا كومونيسته و پشتي بابئ وي دهيتنه سيداره كرن، حكومهت هه مي مال و مولكه تي وان ژئ دستينيت و خويشكا وي خوه دحه مامئقه دسوژيت. ئەو ژئ دكهفته كولانا و ب ريكا مه ي و سه رخوشيئ خوه ژبيرفه دبهت، هه تا روژه كي بريارا خو كوشتنئ ددهت و خوه ب پريقه دهه لاويسيت.

ئه گهر ئەم ب چافه كي شروقه كاري يا دهرووني سه حكه ينه فان هه رسيئ چيروكان ديئ بينين كو هه رسيئ پي كفه سيگوشه يه كا هه فته مامكه ر پي ك دهينن (دكتاتورئ سته مكار، قورباني، شوره شگير). ئەف سيگوشه يه دبته ريخوشكهره كا كاريگهر ژبو هاژوتنا پي فثارؤيا بو يه رين روماني، د هه مان ده مدا ژئ دبته هيئيئ چه مكي هزري د روماني دا. ئە گهر دكتاتورئ ل سه را فا سيگوشئ دانين، هه ردوو گو شه يئن بني دبه شوره شگير و قورباني. هه رسيئ پي كفه، سيئكه كي هه فبه ند و هه فرك و هه فدره، كو ده ربريني ژ ره وشه كا دياركري يا سه رده مه كي دكهت. قورباني ژ ئە نجامئ سته م و زولما دكتاتور و سته مكاران په يدا دبن، ئوو شوره شگيري يا ل دژئ سته مي، كاردانه وه يه كا سروشتي يا بزاقا مان و ب ده سته ئينانا ژيانه كا ته نا و ئارامه. دكتاتورئ كرياره كه و كاردانه وه يا وي دوو سه متان وه ردگريت، يان ته سليمبوون و راهاتنه كا نيگه تيغه (قورباني)، يان ره تكرن و ياخي بوونه (شوره ش).

ئەف ھەرسى چىرۆكىن ۋەكو ھارىكار دناف رۆمانىدا، دەربىرىنى ژى
سىگۆشەى دكەن. چىرۆكا مشىر ب قەھرەمانى و خەبات و دۆماندا بزاڭا
رزگارخوازىئە ھەقەندە. چىرۆكا خالد دەربىرىنى ژ ساخلەت و ھەست و
رەفتارىن چوكلى قوربانى دكەت و چىرۆكا سەئوى نىشانا دكتاتورى و
ستەمكارىيە.

ل دومامى يا رۆمانى، پەھلەوانىن فان ھەرسى چىرۆكان دمرن. ئانكو
چەند دكتاتورى و ستەمكارى درىژر بىت، دى ھەر ب دومامى ھىت. قوربانىدان
ژى چەند درىژر و بەرفرەھتر لى بەھىت، ئەو ژى دى ب دومامى ھىت و دى بىتە
سەدەمى ژيانەكا تەنا و بى قوربانى ژبۇ رقىشتىن ددويفدا دەين. سەبارەت مرنا
شۆرەشى ژى (مرنا مشىر)، ئىشارەتەكە ژبۇ گەھشتنا ئارمانجان و گوھورىنا
شىوازىن سەردەرىكرىيە. ھەلبەت نقىسەر دكارى مشىرى بكەتە سەركردەكى
شۆرەشى يان رىنشانىدەرى گەنجىن نووگەھايى، لى ھەروەكو مە گۆتى، ئەف
پەھلەوانىن ھونەرى يان لاوەكى ژبۇ رىخۆشكرن و ھارىكارى يا پىشاژۇيا
پەھلەوانى سەركەى ھاتىنە راچاندن، لەوا ھەر سى چىرۆك ژبۇ ژياندن و
بەردەوامى يا خەبات و بەرخودانا پەھلەوانى سەركەى، بەر ب مرىئە يان
چوونا بەرەف ژيانەكا دى ھاتىنە ئاراستەكرن (چ خوش بىت يان نەخۆش، چ
ھەژى بىت يان نەھەژى). شىوازى حىوارى دناقبەرا پەھلەواناندا (د ھەر يازدە
پەرەگرافاندا)، ھەموو مونولۆگ و قلاشباک و خەون و ھەلوەسەيىن دىتتىنە
(ھندەك جارىن كىم ژى دايالۆگ). دپرانىيا بۆيەران و رووداناندا، پەھلەوانى
سەركەيە ل پشت پەردا قەگىرانى. ئەفە ژى وى رامانى ددەت كو نقىسەرى
قىايە خوە ب كوورى داھىلتە دناف قۆلايى يا دەروون و ناخى پەھلەوانىن

خوهدا و سهردهريې دگهل رهفتار و دلينى و هزر و ههلويستين وان بكهت. نانكو ل شوينا حيكايه ته كا ريپورتاژكى يا بويه و روودانين سهرنجراكيش فهگيريت، يان هندهك سهربورين بايوگرافى يا خوه يان كهسهكى دى فهگيريت، بهري وهرگرى ددهته ههست و نهستين مروقى و ههلويستين مروقاياه تيب د تهنگاڅترين ساتين ژيانيدا. نهفه ژى شيوازه كه ژ شيوازين رومانى كو دهرووناس و جفاكناس پتر گرنگيې ددهنى ژبو دهوله مه ندرنا ليكولينين خوه يين ل سهر تيگه هين جفاكى و ههستين دهروونى يين كه سين تاك و كومى.

سهرناق يان تايلى رومانى

سوتنگه ه وهكو تيرم، ب راما نا جهى سوتنى دهيت، مينا فيرگه ه، خوارنگه ه سهربازگه ه... هتد. ئوو سوتن د كوكا خوهدا، ب راما نا ژناقبرن و شيواندنا كيله هى و نافه روكا تشتى دهيت. ده مې مروقى بقيت تشته كى يان كهسه كى ژناق ببهت، دى سوزيت. چونكو پشتى سوتنى، چ مفايى بهرچاف ژى ناهيته ديتن. كرياتا سوتنى دژوارترين شيوازي ژناقبرنييه و خرابترين و ب ترسترين ئاوايى ئيشاندى و شيواندنا مروقييه (ئه گهر نه بيژين كوشتا وييه). ئوو وهكو كرياتا دژوارا ويړانكرنى و ژناقبرنى، مشه جاران ژبو تولقه كرنى و ده براندنا كه ربوكينه كا هه لگرييه، يان ژى ژبو ترساندى و پاشقه برنى هاتيبه بكار ئينان؛ "دبيژن تنى خودى مافى هندى هه يه بريارا سوتنا جانى بدت. لى ل سهر نه ردى ب دهان خودى هه نه و بريارا دانا سوتنى و ويړانكرنى وهكو قورچه كا ئافى يه.. بپ ۲۲۸".

رهفتارا سوتنا مروقى ب مال و مولكه تى ويقه، د پرانيا كه لتورين جيهانيدا هه بوويه، نه مازه د جفاكين دائيخستى و سيسته مين عه شيره تگه رييدا هه بووينه و

هه نه. لى چەند جفاك بەر ب پرۆسىسا ديمۆكراسيى و پاراستنا مافين مروقى و رەفتارا جفاكين مەدەنيە دچيت، ئەف كەلتۆره لاوازتر و شەرمينترە. د كوردەواربيدا ژى، ژ ئەگەرى بۆيەرین سنسلەيى يين سۆتن و ويرانكرنا كوردستانى و پاشقەبرنا كەسى كورد، قى كەلتۆرى سۆتن و شيواندنئ، جەئى خوە يى دناخى كەسايەتى يا كورديدا كرى و يى بوويه پشكەك ژ وان خالين رەش و نەخۆش دبیردانكا تاكى كورد دا، مشە جاران ب ئاوايەكى راستەوخۆ يان نەراستەوخۆ دەربرينى ژى دكەت. بابەتى سۆتنى د زۆربەى نفرين و گەفین كوردەواربيدا دەيتە ديتن، وەكو خودى مالا وى بسۆزيت، دئ تە سۆزم...هتد. نەدووورە ژ ئەگەرى پيشەگریدانا موکما كوردان بيت ب ئايينى ئيسلاميشە، كو پتر داکۆكى ل سەر ئاگرى جەهنەمى و وەسفكرنا سۆتنى دكەت ژ خوشى يين بەهەشتى. يان چاڤليكرنا خودى بيت دەيز و سزادانيدا. دبیت ئەف تپهزرينا هەيا كەلتۆرى، سەدەمەكى كرىارا خوەسۆتنى بيت د كرىارين خۆكوشتنا ژن و كچين كورددا.

هەروەسا كرىارا سۆتنى نە تنى ژبو شيواندنا بەرجەستەيى يا مروقى بكار دەيت، بەلكو ريكەكا نەراستەوخۆيه ژبو شيواندنا دەروون و سمعەتا كەسان ژى. گەلەك جاران د زمانى كولانكيى كورديدا، دەمى ديپژن فلانە كەس يى هاتيبە سۆتن، يان فلمى وى يى سۆتى، مەرەم پى ئەو وەكو سومعەت و پيگەيا وى دناف خەلكيدا هاتيبە شيواندن و وەكو جاران نەمايه. ژلايەكى ديشە ژى، ب ئاوايەكى مەجازى دەيتە بكارئينان ژبو مەزنكرن و زيەدەرۆيى يا د وەسفكرنيدا، وەكو ئەز سۆتم بۆ تە، وى خوە ب تەفە سۆت، لى هەر تول بەر نەهاتى... هتد. لى سۆتنگەه (المحرقة) وەكو جەه، ژبو سۆتنا تشتى

ئىكسپايەرى بى مفايان زىانبەخش دەھىتە بكار ئىنان، ئەقجا دەمى مرقۇقەكى دكەنە د سۆتنگەھىدا، مەرەم پى ئەوۋە كو بى مفايە (ل گورەى ھزرا بگەرى)، يان ژى زىانبەخشە و راحەتا بگەرى (دەستەلاتى) تىكدەت.

بۆيەرپىن قى رۆمانى (ژ سەرى ھەتا بەرپەرپىن داويى)، دناڧ ديوارپىن زىنداناندا دقەومىن، تى ئەو دەم تى ئەبن يىن ب رىكا فلاشباكان بەر ب فەزايەكى دى يى بۆرىقە دچن. لەوا ئەم دى شىين بىژىن كو نقىسەرى سۆتنگەھ وەكو جەقەنكەكى وپژەيى مەرەمدار ژبو زىندانى بكار ئىنايە. ھەلبەت نقىسەر دشيا ناڧى زىندانى ب خوە بكار بىنيت، لى ب ھزرا من مەرەم پى ئەو بوويە كو دەرپرپىن ژ ھوقاى يا رەشەكىن زىندانان بگەت، چونكو مەرچ نىنە ئەو ھوقاى و سڧككرن و بى بەھاكرنا مرقۇقى و مرقۇقاى دەمى زىندانانقە بەھىتە ئەنجامدان. ئوو كا چەوا كرىارا سۆتنى دىتە سەدەمى شىواندنا لەش و دەرروونى ھەردووان، ھەرەوسا نقىسەرى يى ھەولداى كو سۆتنگەھى ژبو ژيانا ژدەرڧەى زىندانى ژى بكار بىنيت. ئەو ئازارپىن دەرروونى يىن پىشتى زىندانى تۆشى مرقۇقى دبن، ژ ئازارپىن ئەشكەنجەدانا لەشى دزىندانىقە كىمتر نىنن؛ "گۆتتەك ھەيە دىپىژىت: ژ وان نەترسن يىن لەشى دكوژن. ژبەركو نەشىن ھزر و دەرروونى بكوژن. لى دڧىت ژوى بترسن يى لەشى و دەرروونى ھەردوكا پىڧقە د دۆژەھى دا وپران دكت.. بپ۲۲۷".

كۆمەكا ئامازە يىن راستەوخۆ و نەراستەوخۆ يىن جڧاكى دەرردورا نقىسەرى دناڧ فلاشباك و حيوارپىن رۆمانىدا دەھىنە دىتن كو ب ئاوايەكى گەلىرى و گەلەنپەرى، دەرپرپىن ژ تىگەھ و بەھا يىن جڧاكى يىن ژىنگەھا نقىسەرى دكەن. بەرىخودانا ھىز و چرىسەتى يا مەلاى، ترساندنا خەلكى ژلايى دەستەلاتدارانقە،

ره تکرنا خواندنگه هین میری و خریان ژ زانستی ئایینی، فهیتی یا ئەفینی دناڤ گوندییاندا، ته په سه رکرا کچی و تاوانبارکرا وی ب هەر کریاره کا ئەفینی (نه یا زهلامی) ... هتد. ئەف ئاماژه یین جفاکی، هه لویستی نفیسه ری ژبو ره تکرنا وان خویا دکهت، یان ب کیمی داخوازییه که ژبو دووباره تیّهزین و هه لسه نگاندنا وان رهفتاران:

- تو چهوا وه دبیرژی یه مه لای، نی ئسه مکی ب ته فه بخوونت دی دهقی ته بته پاتکی.. بپ ۱۸۹.
- ل ژیر سها وی دیوارکی چ جا هه تاقی لی نه دای، سه عوی هه می تشت دکیشانه بهر خوه، ژقی تفتانی ژی نهو بوویه خوه دی ترسی.. بپ ۲۱۲.
- بابی من ژ من تو ره بوویه، چونکو نهز دهیمه خواندن و دبیرته من بهیله و دی خرییی، بوچی؟ خریان ئانکو چ؟.. بپ ۲۳۵.
- ما تو نزانی نافی مه دی ب وی چه ژژیکرنی لهوتت و شکیت؟ پاشی سه ری مه ل بهر خه لکی گوندی رانابت؟.. بپ ۲۴۱.
- هه میا پیگه ل سه رکچی دئاخفتن و کهسی به حسا له وهندی نه دکر... کو جاکین کچی دبهردا دراند بوون.. بپ ۲۴۳.
- قیجا تو دزانی نا بت کوری ئاغای بهیته قوتان... بپ ۲۹۷.

هه لهت د شیاندایه کو هه ر نمونه کا ئاماژه پیکری بیته بابه ته کی خوه سه ری فی لیکۆلینی، یان هه ر لیکۆلینه کا دی یا ل سهر بها و تیگه هین جفاکی کوردی بهیته کرن. لی مه ره ما مه یا سه ره که ژ ئینانا فان نمونه یان، سه لماندنا وی چه ندییه کو نفیسه ری ب زیره کانه ئیشاره تدایه سو تن لهش و دهروونی ههرووان، چ ل پشت شفشین زیندانی بیت یان دناڤ ژینا روژانه دا بیت. ب فی چه ندی ژی (جه و سهرده می رۆمانی)، دبیته سو تنگه هه کا مهزن و هه می

ژیانی ب خوځه دگریت. ئەو ژيانه ژى، ژيانا مشت زۆردارى و دهردهسهرى و خهبات و بهرخودانا ملله تى كورده.

زیندان و ئەشکه نجهدان د رۆمانیدا

وهسفرنا زیندان و کریارا ئەشکه نجهدانی، نه کارهکی نوویه د بهرهمین ویتیهیدا. پرانیابهرهمین ویتیهی بین خویانی و بیانی (ب شیوهیین راستهوخو یان نهراستهوخو)، ئاماژه ب هوقاتی یا مروقی ل دژی مروقی داینه. ههرچهنده گهلهك ویتیهانی ریاستی (یان ئەوین خوه ب ویتیهیا پیگیره گریدهن)، وهسا دینن كو فهره بهرهمی ویتیهی ژيانهكا خوش و گهشبین و جوان ژبو وهرگران بنهخشینیت. پرانیاسیستهمین شمولی و توتالیتاری و دکتاتوری، ژیانى ل ههقولاتی بین خوه دکه نه زیندانهكا مهزنا دهرقهکری، ههستهكا ب نهئارامی و رهشبینی بو خهلكی پهیدا دکهن. لهوا ژبو ههقسهنگرنا قی رهوشا ههیی یا ب ترس و نه مروقانی، دناف بهرهمین ویتیهیدا، ستایلهکی جوان و خوشکرنا ژیانى بو خواندهفانان پیشکیش دکهن. وهسا دیروک و بهرهم و ژیانى وهسف دکهن، کو ههمی شههرستانی و خیر و خوشی ژ دهف مه دست پی کرییه. نه دووره ئهرومیتتا وان ئەو بیت کو ژ لایى دهروونیه، چهند مروف گهشبینتر و جوانتر هیفکهته ژیانى، دى دهروونهکی جوان و گهشبینتر بو هیته ئافاکرن. ئوو ئەف ههستا ب گهشبینیه دیته پالدهرهکی کاریگەر ژبو داهینان و پیشکهفتنن بهردهوام. ئەف هزره دهرباسی سیستهمی پهروهردی بوویه و زاروکین وهلاتی پی دهینه پهروهرده کرن. ب قی چهندی، زاروک ل سهر هزر و تیگهههکی دیارکری دهینه پهروهردهکرن، کو ههمی تشتین خیر و جوان ل دهف وی هه نه (یان فهره ل دهف وی هه بن). لی تهحلتین راستی ئەوه دهمی مروف ب سهر شاشی یا

ھزر و باوھری یین خوه ھەلدبیت، ھینگى کاردانەوہ یا مروقى دى نہ
 یاچاھەرئىکرى بیت. چونکو دى ھەمبەرى دوو سەمتین سەرەكى یین
 بەرجەستەکرى و بەرچاھ بیت؛ یان دى چاھلئىکرنا رەفتارین جھاكى یین ھەيى
 کەت، دى بیتە پشکەك ژ دەستەلاتى و دى پىگىرى ب ھەمى تىگەھ و رەفتار و
 دیتین وى کەت. یان دى بەر ب سەمتى دوویقە چیت و دى ھەلوئىستەكى ل
 دژى دەستەلاتى وەرگريت. ئەججا دى خەباتى ژبو گوھارتنا وى کەت، کو بەر
 ب باشتريى و خوشتريیقە بھت. نہ دوورە دناقبەرا ئان ھەردوو سەمتین
 سەرەکیدا، کۆمەکا سەمتین دى یین نہ بەرچاھین لھۆک یان جھگير (ل گورەى
 تىگەھ و ئاستى رەوشەنبىرى و جھاكى و ئابورى و بەرژەوہندى یا کەسوکی یا
 مروقى) پەيدا ببن. لى ئەف ھەلوئىستین لاوہكى یین نیف و نیقە، کو
 ھەلوئىستى پرائىيا مللەتان پىک دەینن، قەرئىژین ھەردوو ھەلوئىستین سەرەکینە
 و ھەردەمى ئازرئەرەك یان پالدەرەكى بەرھۆز ھەبیت، دى بەر ب سەمتەكى
 سەرەکیقە چیت. دبیت ژى ھەمان ئازرئەر یان پالدەر، بەرى سەمتا مروقى ژ
 لایەكى بەر ب لایەكى دیقە بگوھوریت. ئوو ھەر کەسەك ل گورەى سەمتا
 ھەلبزارتى، پىگىرى پى دکەت و ب رىکا قى پىگىرى دەرپرئى ژ ھەلوئىستى
 خوه یى کەسوکی دکەت.

ئەگەر ئەم ئاورەکا بەلز بەدینە وئزەيى پىگير، وەکو تيرم یان ھەر
 تىگەھەكى دى، قەرئىژ و رامانەکا رىژەيى ھەيە و ھەر لایەنەك ل گورەى
 بەرژەوہند و چوارچۆقەيى تىھزرئین خوه شروقە دکەت. د تىگەھى دەستەلاتین
 شموولیدا؛ پىگيربوون ئەوہ کو وئزەئان خوه ب سیستەم و تىگەھ و عورفین
 جھاكى یین ھەيىقە گرئدەت و پىگىرى ب نۆرمین ھەيى بکەت. ھەلبەت ئەقە

هه می د بهرژه وهندا دهسته لاتیدانه. د تیگه هی سیستم و بزاقین رزگار یخوازی و
 شوره شگیریدا؛ پیگیر بوون نه وه کو مروث هه می ئالاف و ئەله مینتین و یژه یی،
 بکه ته د بهرژه وهندا بزاقا رزگار یخوازییدا و شوره شه کی ل دژی دهسته لاتئی
 بکه ت. هه ژی گوته کو پرانی یا هه شه لاتئی یین هه چکوهه یی، پیگیری ب
 هه قبه ندی یین بهر هه مهینائی و بها یین جفاکی یین ژبو دو ماندا ژیا نا که سوکی
 دکهن. پیگیری یا نفیسه ر و ویژه فانان ژی، ل گورهی ژییاتی و هه لویستین وان
 دهیته ئاراسته کرن. نفیسه ر هه نه ب ته قافی دژی دهسته لاتینه و هنده ک هه نه ب
 ته قافی دگهل دهسته لاتینه و ژبو موکمکرنا دهسته لاتا دهسته لاتداران دنقیسن.
 ئوو پرانییا نه وین مایی ژی (ب میناکه کی بیلایهن یان نیمچه بیلایهن)، ب دوزا
 ویژه یی و ره وشه نبیری، یان بهرژه وهندا بلندا نه ته وه یی، یان ژی بها یین ئیدیالی
 یین مروثایه تیئ و پیکفه ژیانئ و پاراستنا ماف و کهرامه تا مروثیقه دهینه
 گریدان و کار بو دکهن و بهر هه مین جوان بو دنقیسن. نفیسه ری ئی رۆمانئ
 ژی، هه ولدایه کو ژ لایه نی هه ستا مروثایه تیئقه سه ره ده ریئ دگهل کوژان
 (موعانات) و بیزاری و بیئومییدی یا که سه کی زیندانی بکه ت، کو یی هه مبه ری
 شکاندا کهرامه تا خوه یا مروثایه تیئ بووی و مافین وی یین ره وا هاتینه
 پیشیلکرن. هه رچه نده رۆمان به حسی زیندانین دهسته لاته کا دیارکری دکه ت کو
 رژیم هه لوه شیایی یا عیراقئ یه. لی ئەم دکارین ئی رۆمانئ بکه ینه نموونه بو
 رسواکرنا هه می زیندانان و هه می کریارین ئەشکه نجه دانئ، ئەوین ل
 سه رانسهری جیهانئ دهینه ئەنجامدان. ئوو ژبه رکو نفیسه ر ویژه فانه کی
 نه ته وه پاریزه و ئەو ب خوه په هله وانه کی راسته قینه یی ئەتموسفیری روودان و
 که توارئ رۆمانییه، له وا مشه جاران د گهرمه گهرما فیرهانا دلینییدا، دیته
 لایه نگرئ جه مسهرئ دژی دهسته لاتئی. لی ئەف لایه نگرنا وی (وه کو

رەوشەنبىرەك)، نە لايەنگرتنەكا سادە و دلىنىيە، بەلكو ھەلوئىستەكى ياخييونىيە ژبۆ بەرجەستىكرن و پەژراندنا بەھا يىن نمونەيى يىن جىقكى، ھەشەندى يىن دادپەرورەرانە، داخوازكرنا مافىن رەوا يىن مرؤشى و پاراستنا ئاقرولى و كەرامەتا مرؤقاىەتیی ھەمىي. ئوو ژبۆ دەستقە ئىنانا فان ئارمانجىن ھەژى و بلند، ھەمى سەربۇرا خوە يا ويژەيى ژبۆ رسواكرنا رژیما ھۆفانە يال دژى مرؤقاىەتیی بكار ئىنايە و كۆمەكا مىناكىن ويژەيى يىن جوان ژى چىكرىنە. رسوا كرنا رژیمى د دوو بابەتین سەرەكەدا خویاكرىيە؛ ئەو ژى زىندانكرن و كرىارا ئەشكەنجەدانى يە. ھەرورەسا ئىشارەتدانىن بەلز بۆ پرۆسە يىن ئەنفالان و شەرپىن دناقبەرا شەرپانین رزگاربخوازیى و رەشەكىن رژیمىدا، بابەتین تەئافكرنى و كاملانكرنا مىناكى دپى و ھۆفاتى يا رژیما ھەلوەشیايى يا عىراقىنە.

۱. زىندان

زىندان و زىندانكرن: كرىارەكە، ھەر ژ كەئندا ھەبوویە و ھەر دى ھەبىت ژى، چونكو زىندانكرن شىوازەكە ژ شىوازىن سزادانىن سەرىپچى يىن ياساين، يان كرىارەكا ترساندن و قەچغاندىيە ژبۆ دەست ب سەرداگرتن و كونترۆلكرنا خەلكى. ئوو دپرانىياچاراندا، رژیمىن ستمكار و داگىركەر و دىكتاتور، زىندانكرن و ئەشكەنجەدانى ژبۆ پاشقەبرن و ترساندنا خەلكى بكار دەينن، كو بىنە داردەستىن رژیمى (يان ب كىمى)، مىنا كۆلەيان پىگىرىيى ب رەفتار و سىستەمىن نە مەدەنى و ھۆفانە يىن رژیمى بكەن.

د ښې روڼانېدا، نفيسه به حسي شيوازي دووي يي کريارا زيندانکړني دکه ت کو ب مهره ما ترساندن و څه چغاندي نه جامدهت. نه څجا ترسه کا مهزن ژ زيندانکړن و نه شکه نجه داني، دکه فته ددلي هه څوه لاتياندا. ناکامه کا هنده کاريگه ر و ناکامدار دکه ته سهر دهوروني مروڅان، کو هنده ک جاران ژ ديواران ژي ب ترسن. هه ر که سه کي دسهرده مي رژيما به عسي يا هوڅانه دا ژيا بيت، دزانيت کو نه وي ب پشت شفشين زيندانين رژيمي بکه څيت، زفرينا وي يا ب ساناهي نابيت. نه څه ژي ب دانوستاندا خالد دگه ل خوداني تو مارگه هي خويا دبیت، ده مي ژي دخوازيت کو دهنگي دهنگي بلندتر لي بکه ت، لي "خودان هاته ب ره خ ته نشتا ويځه و گوټي: هشير به دي ته گرن، دهوري د زه حفن... ما که نگی نه ز به ردايمه! دهوري و پيلاڅا من. کا فره کي څه خوه.. بپ ۱۸۳". هه روه سا شيوازي گرتني ب ترساندن و به عجاندي دهپته بارکرن. نفيسه شيوازي گرنا بابي خالد خويا دکه ت و دبيريټ؛ "دهمي هندهک چه کداران خوه ل دورين خاني به لاقه کرين و هندهک ژي ب ژورکه فتين، وي گافي خالد ل سهر شه ملکي بوو و نقيژ دکر.. بپ ۶۹". نه ف شيوازي ب سهر داگرتن و پاشقه برني، ريکه که ژبو فالنجکرنا هزر و رهفتارين خه لکي قورباني، کو ب که څنه دناف ره وشه کا بيده سته لاتي و خوه ته سلیمکړنيدا. خوه ته سلیمکړن (مينا هه ر ئيشه کا دي يا ب څه گر)، به ره به ره دناف خه لکيدا به لاقه دبیت، هه تاکو هه مي وه لاتي څه دگريت و وهلات ب خوه دبیته زيندانه کا ده رڅه کري يا مهزن. هه روه سا هوڅاتي و به دره وشتي يا نه جفاکي يا رژيمي نيشا ددهت؛ "وي گافي خالد ل سهر شه ملکي بوو نقيژ دکر.. بپ ۶۹". بيگومانه، نفيسه ري نه ف بابه تي نقيژا ل سهر شه ملکي ئينايه کو بي ره وشتي و زورداري يا رژيمي نيشا بدهت. وه کو جفاکه کي ئيسلامي و ئايندار، يا فهر بوو ره شه کين رژيمي ريژي ل نقيژا خالدی بگرن و بهيلن هه تا ژي ته څاف دبیت،

پاشى دەستەسەر كەن يان توپزاندى دگەل بگەن. لى ئىنانا قى ميناكى، ئامازەيەكە كورەشەكېن رزىمى چ رىزگرتن ژبو ئايىنى و پەيوەندى يىن مروفقا يەتتى و سەرەدەرىكنا مروفقانا نەبوو. چەند ھوققاتى و ستەم و ئەشكەنجەدان توندتر و دژوارتر بن، ترسيان و خوە تەسلىمكرن دى بەربەلاقتىر بيت. ئوو چەند خوە تەسلىمكرن و گوھدارى يا خەلكى ژبو دەستەلاتى، موكمتر و پتر بيت، دى زۆلم و ستەما دەستەلاتى دژوارتر لى ھىت. ھەمى دىكتاتورى يىن جىھانى ب قى شىۋازى پەيدا بووینە و پەيدا دىن. ژبو رزگارى و قورتالبوونى، قوربانى يىن ب مال و مولكەت و خوينا خەباتكەران پى دىت. ھەرۋەكو شاعرەكى كورد دىپىت: "دارى ئازادى بە خوین ئاو نەدرى قەد بەر ناگرى/ سەربەخۆيى، بى فىداكارى ئەبەد سەرناگرى...".

نقىسەر ب ھوورى وەسفا زىندانى و زىندانىيان دكەت، ھەرۋەكو وى ب خوە ئەف سەربۇرا زىندانى جىرباندىيە، يان ژى ب تىرو تەسەلى ژ زىندانى يىن قورتالبووى بەستىيە. كرىارا زىندانكرنى د سى قۇناغاندا دپورىت؛ قۇناغا ئىكى؛ دەستەسەر كرنە. د قى قۇناغىدا ھەمى شىۋازىن ترساندى و گەفلىكرنى و ھندەك شىۋازىن ئەشكەنجەدانى دەيتتە بكار ئىنان. دپرانىيا جاراندا، ئەف قۇناغە ژبو كەسبكرن و بكار ئىنانا خەلكى دەيتتە بكار ئىنان كو بىنە سىخور و چاقىن دەستەلاتى دناف ھەقەلاتىياندا. ھندەك جاران ژى بكار دىنن كو دناف زىندانى يىن قۇناغا توپزاندىدا بژىن و ھەوالىن ناف زىندانى بو دەستەلاتداران بەن. قۇناغا دووى؛ توپزاندىنە. د قى قۇناغىدا ھەمى جۆرىن ئەشكەنجەدانىن لەشى و دەروونى ل دژى قوربانى بكار دىنن، كو ھندەك پىزانىنان ژى چىكەن يان ژى ھندەك دانپىدانان پى بەنە ئىمزا كرن. نقىسەر ژوورەكا ژ قى جۆرى زىندانى

دده ته خویاکرن و دبیریت: "ژوورین تهنگ و شه هی گرتی، ب شفشین پیلای دهرگه ه ل بهر هاتینه فه دان، ب خوهفه گرتینه. ب دیوارانقه، فه لاقه و کیبل و نامیرین کاره بکرنی هلاویستی، نشانن بو توندوتیژی، ژینوسایدی، نینوک هلکیشانی، شووشتنا مهژی و نه مان و قرکنا مروقان ب دهستی مروقان.. بپا ۱۱". زیندانی یین فی قوناغی ژ هه موو مافین رهوا یین مروقایه تی زربه هرن. زیندانی تهنگ و بچووک، بی دستاف، بی شووشتن و سه رشو، هندهک جارن ژ بی خوارن یان کیم خوارنن. ئوو دپرانیباجاراندا، ئەف زیندانوکه نه بهرچاقن و کهسهک فی ناکه فیت، هه تاکو قوربانی تیقه دمريت یان ل گورهی حهزا تویرینه ران دانپیدانان ئیمزا دکهت.

د ژيانا که تواری یا سالین ههشتیاندا ل عیراقی ب دهان نمونه هه نه کو گه نج دهاتنه گرتن و نه دزقرینه فه و کهسهکی نه دزانی کا تهرمین وان ژی ل کیشه نه. یهک ژ وان قوربانیبان ژی هونه رمه ندی کورد ئه رده وان زاخویی بوو، کو روژهکی ژ روژین داوی یا سالین ههشتیان هاته گرتن و هه تا نوکه ژی کهسهک چ ژئ نزانیت. نفیسهر بو چه ندین جارن ئیشاره تین راسته وخو و یین جه فهنگی دده ته فی دیاردا شووشتی ژ هه می رهفتارین مروقایه تی، ل جهه کی دبیریت: "تاهری شازده سالی و حسین هه فده بهاری که قتبوونه دا قین وان و ب چ رهنگان ژناف دهستی، وان قورتال نه بوون. هه فالهکی وان ژی ب نه شکهنجی مر.. بپا ۶۵". ژ بلی کوشتنا بی دادگه هکرنا دده می تویراندنیدا، ههروه سا ئیشاره ته که ژبو کوشتنا سنبله یین هیژ نه پیگه هشتی و نه گه هشتینه ژیی یاسایی ژبو گرتن و تویراندنی. ل گورهی ریکه فتناما مافین زاروکان، هه ر کهسهکی نه گه هشت بیته ژیی ههژده سالی و هه کو زاروک دهیته حسابکرن و د یاساین هه می ملله تاندا

دادگههين تايهت ژبو زاروكان دادن، يان ب كي مي، ژبه ر ژبي وان (بي كي متر
 ژ هه ژده سالي) نايخنه دبن ئەشكهنجي و تويزاندني دژواردا. قوناغا سي؛
 سهرده مي پستي حوكمكرييه. د ئي قوناغيدا، كه سي زينداني ب فه رمي ده يته
 تو ماركن كو زيندانيه و دئينه د زيندانه كا ئاشكرا و بهرچاڤدا. هه ر كو مه كا
 زينداني بين حوكمكري، ل ناف قايشه كي دهينه زيندانكرن و زيندانقان (ل
 گوره ي كو مه كا ياسا و رينمايي بين دياركري) سهرده ري دگه ل دكه ن.
 كه سوكارين زيندانيان (د ئي قوناغيدا)، دكارن بينه سهرده اني و نامه يان ل
 هه ف بگوهورن. لي بهر وڤاژي سيسته مين زيندان و چاكسازي بين هه مي
 وهلاتان (ب هه مي ئايين و نه ته وين جوداجوداڤه)، د ئي قوناغا زيندانكرنيدا
 زي، سته م و پاشقه برن و فه ده ركرنا زيندانيان هه ر يا بهرده وامه .

د قوناغا سييدا، زينداني هه ف دنيا سن و ب سه ر حوكم و بيروباوه ر و بزاقين
 هه ف هه لدبن، مشه جارن دبيتته ئەگه ري وي چه ندي كو بيروباوه رين نووتر بو
 مروڤي په يدا بين. ژ ئەگه ري ئي فيربوونا ئالوگور دناقبه را زيندانياندا، گه له ك
 كه س هه نه (نه مازه ملله تين د قوناغا بزاقا رزگار يخوازييدا)، زينداني ب
 خواندن گه هه كا شو ره شگيري ل قه له م دده ن. په هله واني ئي رومان ئي زي، پستي
 ب بيتاواني هاتيه ئەشكه نجه دان و زيندانكرن، ئو و پاشي هاتيه بهردان،
 ئيكسه ر بهر ب ريزين بزاقا رزگار يخوازي يا كوردستان يڤه دچيت و دبيتته
 پيشمه رگه . دوو رامانان د ئي هه لوپستيدا دهينه ديتن، يان كاردانه وه يا
 په هله وانيه ژبو كو هه لوپسته كي ئاشكرا ژ هوڤاتي و هرگريت و ئەو بابه تي
 سه را هاتيه گرتن ب پراكتيكي ئەنجامده ت. يان زي ژ ئەگه ري هه ڤبه ندي بين
 وي دگه ل زيندانيان، كو ب چيروكين مشيري شه هيد و خالدي قورباني و

کۆمه‌کا زیندانی یین یین سیاسی، فیری سیاسه‌تا به‌رگری و به‌رخودان و وه‌لاتپاریزیی دیت. نقیسه‌ر ب هووری به‌حسی ره‌وشا زیندانیان و زیندانی دکه‌ت. وه‌سفکرنا ره‌وشا ده‌روونی یا زیندانیان و خویاکرنا وان نیشانین ژ په‌یدا بوونا حاله‌تین ده‌روونی په‌یدا دبن، ئاماژه‌یه‌کا نه‌راسته‌وخویه کو نقیسه‌ری ب هۆستایانه خوه به‌ردایه دناف کووراتی یا ده‌روونی کاراکته‌رین رۆمانا خوه‌دا. لی به‌ری ئەم بچینه دناف کووراتی یا په‌هله‌واناندا و هنده‌ک تیرۆژکین رۆناهیی به‌رده‌ینه سه‌ر شیوازی و سه‌ف و فه‌گیرانین نقیسه‌ری، فه‌ره ئیشه‌ره‌تی بده‌ینه هنده‌ک هه‌لچوون و ره‌فتارین زیندانیان دزیندانیقه، کو پشتی حوکمکرنی و دقوناغا سییدا نه‌جام‌دان.

بی‌زاری: ئەو ب خوه هندی زیندان یا خوش و ته‌نا بیت، لی ماده‌م لقین و ئازادی یا مروۆفی چوارچۆفه دکه‌ت، مروۆف هه‌ز ژئی ناکه‌ت و زوو ژئی بی‌زار دیت. فێجا ئە‌گه‌ر زیندانه‌کا وه‌کو زیندانیان عیراقی بیت، کو مشتی ئە‌شکه‌نجه‌دان و پاشفه‌برنه. ب کیمی و جارنا ژبو روومه‌تی گرنگی ب چالاکی یین فیرکرنا پیشه‌یی ددان. دپرانییازیندانیان جیهانیدا، پشتی زیندانی ده‌یتته حوکمکرن، دکۆمه‌کا خولین فیرکرنا پیشه‌ییدا پشکدار دکهن، کو پشتی به‌ردانی بشیت ژیانه‌کا نۆرمال بژیت. ئە‌فه‌ ژئی، ریکه‌که ژ ریکین چاکسازی یا جفاکی. لی نه‌گرنگیدانا رژیمی ب فان جووره چالاکیان، نیشانا وی چه‌ندی دده‌ت کو مروۆف ل ده‌ف وان نه‌گرنکه. ژلایه‌کی دیقه ژئی، پیرانیازیندانی یین رژیمی سیاسی بوون، له‌وا وان مرن و هه‌له‌وشیانا زیندانیان ل سه‌ر چاککرنا وان دچیتراندا. ئە‌فجا بی لقین و بی چالاکی و بی ئە‌کتیفکرنا هه‌زا فیربوون و خوه‌مژوو لکرنی، دی مروۆفی به‌ر ب گوشه‌گیری و بی‌زاربوونیقه به‌ت. جارنا

بيزاري يا زيندانيان هند دژوار دبوو، هه تاكو دگه هشته وي راددهي كو مروث سيداره داني ل سهر زينداني ب چيترينيت؛ "نزا بوچي من ژقي دهري دهر نائيخن! بلا سيداره بت.. بپ۲۴". ههروهسا هندهك رهفتارين نه مروثاياه تي زي دگه ل زيندانيان دهاتنه كرن، كو ژلايي دهر وونيغه بهه لوه شيين و چ توميدين فه گه ريانا ژيانا سروشتي ل دهف نه مينيت. زربه هر كرنا زيندانيان ژ ساكارتري پيدفي يين روژانه وه كو بيافي ميزتني و ريتني و خوه شوشتني... بيزاري و دلته نگبونو زيندانيان زيده تر لي دكه ت. د وه سفكرنا فان ديمه ناندا، نفيسهر ناشوپا خوانده فاني زي دگه ل خوه دبه ته دناف هولين زيندانيغه. بيزاري و بيهه داري و كي مبهايي يا خوه بيي مروثي سهرميرا هه موو ديمه نانه دزيندانيغه:

- كي م كهس و كي م جاران روونشتن و كومفه بوونين بله ز دگه ل هه ف هه نه. نه دهنگي موزيكه كي يه، نه دهنگي سترانه كي يه، جيهان دخوه دا كه ره و كه راتي زي هه مي ل قي جهي دا پوشي و ناسي بوويه.. بپ۲۱۳.
- لي تشت، مروث، بيركرن د نافخويا كه لهي دا نه لف مايه و ژيان بوويه گوله كا مه ند و روژ ب روژ گه نيتر دبت. ژيانه كا بي رهنگ و تام، دهر ووني ههر تشته كي دكته خوه لي و زفيري هه فال جي مكه كا ب قيت و نه قيته.. دناقبه را وان ديوارين ناسي را، كه سي هه ست ب هه بوون و نه بوونا وهر زين سالي نه دكر.. بپ۲۱۵.
- ل بهر دهري ده ستافي را وه ستيا.. ده لنگين خوه هلدان و پانيين خوه دانان نه ردي، پشتي سهر تبليين پيا ژ ناخي خلوه كرين، دناف گه ركين نافي را، يين ل بهر دهري ده ستافي چيبووين، دهر باز بوو.. خوه يي هه فتني هژمارت.. بپ۲۱۹.

- دهمی ل گهل دناخت، وی سه ری خوه ژبه ر بیهنا قریژا لهش و دهف و بیهنا
گه نییا جهی ددا پاش.. بیپ ۲۲۰.

- گرفتارم، نوزانه ئیمپراتوریا سه عوی، ژيانا خالدي شهید، په هله وانین
مشیر، کو دوماهی دهنگ و باسین وی دبیزن دزندانئ فه کوشت بوون و تهرمی
وی ل نیزیک گوندی وان ل سهر ریبه کی دانا بوون.. بیپ ۲۲۹.

ترسینوکی و ژدهستدانا میړانیی: حاله ته کی دیه توشی پرانیازیندانیان
دبیت. ژبه ر ترساندن و ئەشکه نجه دانا بهردهوام، که سی زیندانی ترسینوک
دبیت و ههست ب مروئینی یا خوه ناکهت. لهوا ههروه کو کورد دبیزن ژ که لا
میړانیی دکه فیت و دبته که سه کی فه ده ری ته سلیمبوی؛ "خه ونه کا ب جه نه هیئت
د ره ملا سینگی واندا ل هیثیا قورتالکرنی بوو. گرژبوون. بیزاری، رهوشه کا ههروه ر
بوو، دگیانی ته قاندا هات بوو چاندن.. ترسینوک بووینه، مروئین ترسینوک ژ،
دهراقین ته نگدا ژ که لا میړانیی دهینه شوشتن و کزگریوک دجه فکیدا دخه نداقت..
بیپ ۱۸۲". ئەنجامدانا هنده ک رهفتارین نه چه باندي، حاله ته کی دی یی زیندانیانه.
ئانکو مه رهم پی ئەو رهفتارن، یین کو که سه ک ژخوه نه گرت یان نه ویریت ژ
دهرته ی دیوارین زیندانی ئەنجام بدت، نه مازه ئەو رهفتارین هه قبه ندی ب
سیکسیفه ههین. ل گوره ی لیکولینین جفاکانسان، کریارین مینا دهسپه ری و
نیربازی، د پرانیازیندانی جیهانیفه دهینه کرن، ب تایه تی ئەو زیندانی
زیندانیان د هوله کیفه خرغه دکهن و د رهوشه کا خرابدا دژین:

کریارا دهسپه ری: هه رچه نده دهسپه ر کریاره کا سروشتیه و پرانییگاهه نجان
(دسه رده مه کی ژیی خوه یی سنیلاتییدا) دجاکین دائیخستیدا کرینه و دکهن.
لی د چاقین جفاکی کوردیدا، کریاره کا ب شهرمه و گه نج ب دزیکیه ئەنجام
ددهن: "هنده ک ژی کوور د نه ندیشه یاندا چوو بوون و پشتی به ته نی راکیشاینه سهر پین

خوه و ههتا ناف تهنگی خوه دبن فهشارتین، ب فهچاغی دهسپهر لیددان.. بپا ۲۱۴".

ئهگهر ژ دهرفه ی زیندانی، تنی گهنج و سنیله فی کریاری بکهن، دناف ههر چوار دیوارین بلندین زیندانیفه، که سین پیگه هشتی و خودان خیزان ژی دکهن. چونکو ب دریزاهی یا دهمی حوکمین وان، نابت چ ژنان بینن. ئوو دهمی ژین وان ژی دهینه سه رهدانی، ناهیلن خوه نیزیکی هلالین خوه بکهن. ئهو ب خوه، دهه موو وهلاتین باوهری ب مافین مروفی هه بی، فی مافی سروشتی ژی بو زیندانیان رهوا دینن. لی ل زیندانیان عیراقی، ماف په یقه کا کوو فییه و چ جارن ناهیته دهررا رژیمیدا. د لهفته یه کا سه رهدانیدا فی دیمه نی دلسوژ دنه خشینیت؛ "ژ نشکه کیفه چاقین وی که تنه سه ریک و ژ هس چوو. رو ناهیه کا سور ل هنداق هلبوو.. نه زبه نی ئهو ژنا... ناخفتنا وی بری و کیبله کی گیرین خوه ل سه ر پیستی پشتی نه خشاندن. من دوو زاروک ژی هه نه. ئه فه چوار ساله ژی دوور که فتم... ئوو چهند ماینه؟ شازده... شازده سالیان دی ژی دی بی گان مینی... بپا ۲۱۸". ئوو سه ره رای فی دوور ئیخستن ژی، ههروه سا ب زیندانا ئینفرادی بو ماوی چل روژان هاته سزادان و نه هیلا جاره کا دی هه ژرینا خوه بینته فه؛ "ئه زبه نی بهری سه رهدان ب دوماهی بهیت، هه ز دکم خیزانا خوه بینم و بیژمی زاروکین.... ده فی خوه دانه سه ریک، هه ر قیریه کا تو ب راهیلی ب سه د جه لدانه. دقیت چل روژین خوه دفی کونجیقه ببورینی.. بپا ۲۱۹".

نیربازی: رهفتاره کا دی یا نهحه باندییه و جفاک ب کریترین و هاقیتین رهفتار دینیت. نهمازل دهف که سین مهزن و پیگه هشتی، فهیتیه که و ناهیته غهفراندن. هه رچه نده ل گوره ی یاسا یا مهده نی یا هنده ک جفاکان، ئه ف رهفتاره ب مافه کی رهوایی مروفی دهیته زانین. ئوو هنده ک لیکوله رین جفاکی ژی، وهسا هزر دکهن کو نیربازی ریکا ئیکانه یا رهوشه نیبری یا سیکسیه ل دهف

سنڀلهيان. چونكو رهوشه نڀيري يا سيڪسي دجفاڪين ئيسلامي يين دائيخستيدا قهدهغيه و ب كرياته كا ب شهرم ل قهلهمددهن. ههروهسا تيڪههلي يا نيروميان زي، ژلايه نين ئايني و جيئدهري يا جفاكي زي فهيت و حرامه، ئەفجا دي سنڀله چهوا فيري نهيني يين سيڪسي بن. ئوو مادهم پيدفييه كا غهريزه يي يا مروفييه، ئەفجا سنڀله نهچار دبن كو نيربازيي دگهل ههف بكهن، داکو ب سهر نهيني يا سيڪسي ههلبين و بزائن چيه و چهوا دهيتته کرن. ههرحهنده خودي تهعلا د قورئانا پيروژدا، بهحسي (غلمان مخلدون) دکهت كول بههشتي ههنه، ئانكو دبیت نيربازي ل بههشتي زي ههبيت. لي جفاكي كوردي ب چافهكي مشتي ترس و چريسهت سهردهريي دگهل دکهت. ههروهسال گوره ياسا عيراقي زي، كهسين نيرباز ب شيويهكي فهرمي دهينه سزادان و زيندانکرن. د زيندانيفه، چونكو زينداني بو ماويهكي دريژ ژ خوهرسكين خوه دوورن و ههردهم پيکفهنه، هندهك توشي في رهفتارا نهجفاكي دبن و دهمي رهفتار خويا دبیت، بيگومانه كو سزادانه كا مهزن دويفدا دهيت: "ههر ئيكي چل جهلده ليدان و چل روژان زي كرنه دکونجين تاك فه. يا ژ ههمي نه خوشتر، دناف زيندانييان را هينان و برن و كرنه پيترانك. پيلافيين ئيكدوو ب ددانان هلگرتبون.. پوليسان دهستين وان گريدا بوون و وهكو كهرا ل دووف خوه رادكيشان.. بپ۲۱۳".

شيئتبون (پيشيلبونين دهرووني): حالهتهكي ديه ل دهف هندهك زيندانييان دهيتته ديتن. هندهك زينداني، ژ ئەگهري ئەشكه نجهدانا بهردهوام و زيندانكرنه كا دريژ، توشي هندهك پيشيلبونين دهرووني دبن و نه دووره هوش و مهژيي خوه ژ دهست بدهن. ههرحهنده شيئتبون وهكو تيرم، تيگهههكي كولانكييه و خهك ژبو وان كهسان بكار دئين يين ب شيويهكي نه لوژيكي و

نه بهر ئاقل دهربرینی ژ رهفتار، دلینی و هزرین خوه دکهت، کو د چاقین جفاکیدا
 نه قه بولگری بیت (یان ب کیمی، جفاک ل سهر وی شیوازی دهربرینی
 رانهات بیت). ئەو ب خوه شیتبون تیکچوونا رهوشا دهروونی و جفاکیه. د
 زانستی دهروونیدا، فی حاله تی ب ناخی پیشیلبوونین دهروونی یان رهفتاری یان
 هزری دده نه نیاسین. ئوو مشه جارن خه لک دیژیت فلانه کهس ب شیتاتی
 ترۆمیلی دهژۆت یان کار دکهت یان ب شیتایی دئاخیت.. هتد. مه رهم ب
 شیتبوونا دزیندانیقه ئەوه کو بهری زیندان کرنی بی سروشتی بوو. لی ژ ئەگه ری
 زیندان و ئەشکه نجه دانا بهردهوام، تۆشی هنده ک پیشیلبوونین دهروونی دیت.
 ههلبهت هه می ده مان و بو هه می که سان زیندان نابته سه ده می شیتبوونی، لی
 فه ره زه مینه خو شکر نه ک د پیکهاته یا که ساتی یا مرو فیدا هه بیت، هه تا کو دیته
 ئەگه ری په یدا کرنا پیشیلکر نه کا دهروونی و دئه نجامدا مرو ف بهر ب شیتاتیقه
 دچیت. پیشیلبوونین په ستا پشتی ترۆمای رۆله کی کاریگه ر د فی شیتبوونیدا
 هه یه. ل گوره ی لیکۆلینین زانستی و سه ربۆرین زیندانیان، ئەوین زیندانی و
 بین دبن ئەشکه نجه دانیقه بهر ئاتافی هه رسی سه ده مین سه ره کی بین ترۆماداری
 دبن، کو توندوتیژی و بهرزه کرن و ژیکدووربوونه. وه کو هه می میناکین دی بین
 دهرئه نجامی ترۆمایا دهروونی (ب شیویه کی نه راسته وخۆ)، ئیشه رته دی دده ته
 حاله ته کی نه هه فگونجانا (دلینی و هزر و رهفتاران) ل ده ف زیندانییه کی کو ب
 ناخی دینۆ دهاته نیاسین. لی شیوازی دهربرانندی و کاردانه وه یا هه فالان و تیرم
 و بابه تین ب کارئینایی، میناکه کی دلسۆژی نه گونجایی پیک دهینن، کو دیناتی
 یا دینۆی ب خوه زی بیته دۆز؛ "وه ستیا و پتر گلیز ب لی شان دا شور بوو. رابوو فه
 سه ر کونتکا و د هه مپیزا من دا ما، زل ته ماشه ی سیمایی من کر. چاقین خوه ورکرن.
 سه ری خوه بادا و ره جفاند، پاشی گۆت: تو بوچی دگه ل من نا زری؟ هئ سه ری خوه بلند

بکه ئه‌وین ل هنداقی سه‌ری ته‌ هه‌می هه‌قالین منن. که‌رن.. بپ ۲۶۰". هه‌رچه‌نده هه‌می
 وه‌سفین نفیسه‌ری داینه‌ دینوی به‌ر ب ره‌فتارین که‌سه‌کی شیتته‌ دچن. لی
 پرسیارا هه‌ره‌ گرنگ ئه‌وه‌ بۆچی ئه‌قی شیت که‌راتی هه‌لبژارت کو‌خوه‌ و
 هه‌قالین خوه‌ پێ سالۆخه‌تده‌ت، ما بۆچی نه‌ دگۆت ئه‌وه‌می هه‌قالین منن،
 شیرن، به‌رازن یان قه‌هره‌مانن؟! ئه‌ف هه‌لویستی قی په‌هله‌وانی لاوه‌کیی ژ
 نشکافه‌، کو‌ده‌رپینی ژ هزرکرنه‌کا نه‌هۆشی یا نفیسه‌ری دکه‌ت. کۆمه‌کا
 خواندنان ب خۆقه‌ دگریت؛ ژ لایه‌کیفه‌، هن‌دی هند ژ به‌ر نای قه‌هره‌مانی و
 شۆره‌شی ئه‌شکه‌نجه‌ یا خواری، ئیدی نه‌ویریت وان په‌یشان ب لیفکه‌ت. ئوو
 هن‌دی هند ئه‌شکه‌نجه‌کاران یی پاشقه‌بری و خه‌بات و قه‌هره‌مانی یا وی ب
 که‌راتی یا قه‌له‌مدایی، د ناخی وی یی کووردا جیگر بوویه‌ و هزر دکه‌ت کو
 نه‌دوووره‌ سته‌مکار راست بن (یان ب کیمی)، ئه‌وه‌ یی چه‌وته‌. یان ژی د
 سه‌رده‌مه‌کی لاوازی و بیه‌زییدا، هه‌ست ب شکه‌ستن و ته‌سلیمبوونی بکه‌ت و
 هه‌می ته‌سلیمبوونان به‌هانه‌ یین لۆژیکی پێ دقین کو هه‌سه‌نگی یا که‌ساتی یا
 جفاکی پێ به‌یتته‌ پاراستن. هیسانترین به‌هانه‌ یا قی ره‌وشا نوو ژی ئه‌وه‌ کو
 مرۆف خوه‌ ب چه‌وتی و دسه‌رداچوویی ل قه‌له‌م بده‌ت. نفیسه‌ر ب خوه‌ ژی
 پشته‌قانی یا قی هه‌لویستی داویی دکه‌ت و ل سه‌ر زاری په‌له‌وانی خوه‌ یی
 سه‌ره‌کی دبیژیت؛ "من ژ دل دقیا سه‌ری خوه‌ راکم و ل هنداق خوه‌ بنیرم، به‌لکو گیانی
 خالد، گیانی مشیر بینم، من هه‌ست ب وان گیانان کر یین دینو ددیتن و یاری دگه‌ل
 دکرن.. بپ ۲۶۱". ئه‌ف هه‌لویستی نوو یی ژ نشکافه‌، ژ ئه‌گه‌ری بیزاریه‌کا دژوار
 په‌یدا دبیت و نه‌ دووره‌ هه‌لچوونه‌کا به‌روه‌خت بیت، کو ب ریکا دلده‌ریژکرنی
 دبیته‌ ئه‌گه‌ری هه‌ستکرنا ب ئارامیه‌کا ده‌روونی یا به‌روه‌خت. لی نفیسه‌ری
 زه‌مینه‌یه‌کا لۆژیکی بۆ قی هه‌لویستی نوو خۆشکرییه‌ کو قی هه‌لچوونی دکه‌ته‌

بهر کار و دهر نه نجامي مه ژي شووشتني ژلايي سته مکارانځه. ژ سهر دهځي
 ټه شکه نجه کاران د بېژيت؛ "ميرنشينين هه وه بهرده وام هيرش ل سهر هه قدو کرينه و
 تالان برينه، هوون چه ټه نه و تني چه ټه ژ به ژنا وه دهيت.... هوون کوله يين مه نه و
 بهس... نوزانم هوون ب چ دخورن؟! هه وه چ ره سهناتي هه يه؟! مه رهوشه نيپري يا هه وه
 ناڅا کرپه.. بپه ۵۹". ټه څه ژي د چيته دخانا ره خنه ل خوه گرتنيډا و ب
 ئيدولوژي يا نفيسه ري ب خوه څه دهيتته گريدان. ټه ز وه سا هزر دکه م کو
 نفيسه ري دځيت بېژيت: هه تا ټه م ب چاځه کي ره خنه يا هه لسه نگاندنه يي ل
 ديروک و رابردوويي خوه نه نيرين، ټه م نه شپين بهر ب پيشقه بچين. ژ لايه کي
 ديشه ژي، ټاماژيه بو بيزار بوونه کا دژوار کو هوځاتي و رهفتارين نه مروځانتي يا
 زيندانين رځيمي پي سالوخه ت ددهت. ټه ف بيزاريه ژي دگه هته وي راددهي کو
 مروځي بهر ب حاله تي خوه کوشتنځه ببهت.

خوکوشتن: حاله ته کي ديبه کو د پراني يا زيندانانځه دهيتته ټه نجامدان، نه مازه
 زيندانين ديکتاتور و داگيرکهر و سته مکاران. ټه ف رهفتاره يان حاله ته ژ
 ټه نجامي بيزار بوونه کا دژوار، يان ژ ټه گه ري خه موکيبه کا توند په یدا دبيت، کو
 مروځ هه ست ب بيټوميدي و تنيياتي و نه هاريکاريي دکهت. ټه وي خوه
 دکوژيت، دگه هيته وي باوه ري کو ئيدي مانا وي دژيانيدا چ مفايي خوه نينه و
 فهره خوه ژ ټازارين ژيانني رزگار بکتهت. ب هزرا وي ژيان ټازاره و فهره
 مروځ خوه ژي ره حه ت بکتهت. هندهک جارن ژي مينا هه لويسته کي
 نه رازيبووني و بهرگريي دهيتته حسابکرن. ټه څه ژي ل سهر رهوشا دهرووني يا
 که سي زينداني و بابه تي زيندانکرن و سهره دهري يا زيړه ټانين زينداني
 رادوه ستيت. لي ژبه رکو نفيسه ر هه مي ته رکيزا رو مانا خوه ئيخستيه سهر

زیندانی و ئەشکەنجەدانا د زیندانیڤه، لهوا پتر بهر ب بیزاربوونا زیندانیانڤه
 دچیت. ب ئاشکرای ددهته خویا کرن کو خۆکوشتنا د زیندانیڤه ژ ئەگه ری
 بیزاربوونییه؛ "دوهی ژ بیزاربوونی، گه نجه گئی بیست بهاری خوه دبن لعیفی ڤه
 خه ندقاند بوو. ئەڤ ئیشه یا به لاق دبت. چ ئەو مروڤی بکوژن، چ مروڤ خوه بکوژت،
 هه مان تشته... بپ ۲۲۳".

۲. ئەشکەنجەدان

د سیستهم و وهلاتین سته مکار و دیکتاتۆردا، ئەشکەنجەدان هه ڤالجیمکی
 زیندانییه و زیندان هه یه تا خوه یا ئەزەلی ژ ئەشکەنجەدانی و هردگریت. مه رم
 ژ ئەشکەنجەدانی، هه لوه شاندا شیان و ڤین و هه لویست و که ساتی یا مروڤیه.
 ههروه سا ریکه کا هیسان و کاریگه ره ژبو زه رگه ه گه هاندن و ئیشاندن و
 شیواندا له شی مروڤی، ئانکو هه ولدانه کا مجده ژبو شیواندن و هه لوه شاندا
 دهروون و له شی مروڤی هه ردووان. نفیسه ری ب خوه ژی ئیشه ته کا ئاشکرا
 دایه ڤی چه ندی؛ "گۆته ک هه یه دیڤریت: ژ وان نه ترسن یین له شی دکوژن. ژبه رکو
 نه شین هزر و دهروونی بکوژن. لی دڤیت ژوی بترسن یی له شی و دهروونی هه ردوکا پیکڤه
 د دۆژهی دا ویران دکت.. بپ ۲۲۷". ئەڤجا ئەشکەنجەکار هه ولددهن کو له ش و
 دهروونی زیندانی د دۆژهه کا سه ر زه مینه بیدا ویران بکن. د پرانییا جاراندا
 کریارا ئەشکەنجەدانی ل قوناغین ئیککی و دووی یین زیندانکرنی دهیته بکار
 ئینان (ئانکو قوناغین بهری حوکمکرنی). داکو ئەو دانپیدانین دبن داری
 ئەشکەنجیڤه دهینه دان، بینه دوکیۆمیت و به لگه یین حوکمکرنه کا دژوارتر. د
 قوناغا سییدا ژی (ئانکو پشتی حوکمکرنی)، هه رچه نده ئەشکەنجەدانا له شی
 دهیته راوه ستانندن (یان ب کیمی) ب وی ریکوینکی یا هه یی نینه، لی

ئەشكەنجەدانا دەروونی بەردەوامە و نەدووورە دژوارتر بیت ژى. نقيسه‌رى
 هەولدايه كو پړانیا شیوازیڼ ئەشكەنجەدانى، د زیندانین رژیمیڅه وهسڅكەت.
 هەر ژ كهښترین و بهر به لاڅترین شیوازی ئەشكەنجەدانى كو قوتان و لیدان و
 فه لاقه‌دانه و هه‌تا دگه‌هته دانانال سهر بوتلی. ب دریژی و تیروته‌سه‌لی
 وهسڅکړینه. گه‌له‌ك جاران شیوازیڼ ئەشكەنجەدانى دووباره بووینه. ئەڅه ژى
 کړیاره‌کا سروشتیه، چونکو هه‌می زیندانى یڼ سیاسى د هه‌مان قوناغین
 پیڅاژویا ئەشكەنجەدانیدا دبۆرن، هه‌تاكو دان ب وان تاوانان ددهن، یڼ
 ئەشكەنجەکاران دڅیت. د كوژه‌کترین ره‌وشین هه‌لوه‌شیانې و بیزارى و
 ته‌سليمبوونیدا، زیندانى دانپیدانان ئیمزا دکهن، كو مینا خوڅوشتنه‌کیه ژبو
 زیندانى یڼ سیاسى. پشتى چ ئومید و گه‌شینی ل ده‌ف نه‌مینیت و هه‌ست ب
 ژیانې نه‌کهن، په‌نا بو دانپیدانې دبه‌ن كو ژ نازارین ژیانې رزگار ببن، گه‌له‌ك
 زیندانى یڼ سیاسى داینه خویاکرن كو دانپیدانین نه‌ئه‌نجامدایى ل سهر خوه
 کړینه مال، به‌لکو بریارا سیداره‌دانى ل سهر بدن و رزگار بیت. ب شیوه‌یه‌کې
 گشتى، ئەڅ شیوازیڼ ئەشكەنجەدانى د رۆمانیدا دهینه دیتن، كو ئەو شیوازن
 یڼ دگه‌ل په‌هله‌وانى رۆمانى هاتینه بکارئینان:

• قوتان و لیدان:

ئەڅ کړیاره هەر ژ ده‌قیقه‌یا گرتنى و هه‌تا رۆژا به‌ردانى ب ئاستین
 جوداجودا به‌ردەوامه. ب شەق و پڼ و لیدان ب قوینتاخڼ تڤه‌نگان، ژ مال
 دهینه‌ته ده‌رئڼخستن و به‌ر ب جهی ئەشكەنجەدانېڅه دهینه‌ته برن. د قوناغ
 تویراندنیدا، دژوارترین شیوازیڼ ئەشكەنجەدانى دگه‌ل دهینه بکارئینان و ئەڅ
 شیوازی سهره‌کی دبیته قاونە‌کا به‌ردەواما ژیانا رۆژانه: "ژ پش‌تا ترۆمبیلی راکیشانه

دهری و ههر ئیگی ژ ئالیی خو هفه دانه بهر مست و کیلنجیا و ب ژوور ئیخستن.. بپا ۱۲".
 یان "نه جم ل هنداف سهری راوه ستیا و سؤلا خوه دانا سهر سهری و گفاشت.. بپا ۴۸". د
 پرانیا جاراندا ئەشکه نجه کار زهرگه هین خوه ل جهین هه ستدار ددهن، بؤ
 نموونه ل سهری ددهن یان ل دفنی کو خوین ژئ بهیت و ب ساناهی
 نه راوه ستیت. یان ژئ زهرگه هان دگه هینه ئەندامین گو هنیلی، کو زیده باری
 ئیشانه کا زهیری، زهرگه هه که ل دهروون و زهلامینی یا قوربانی ددهن. د
 میناکه کیدا، نفیسه ر ئیشاره تی دده ته وی چهندی کو ئەشکه نجه کاران گوین
 سیابه ندی دگفاشتن و نه بهر ددان هه تا کو دل بؤرینی دگرت؛ "وی دهستی خوه پیدا
 هینا خواری و گوین وی گفاشتن. دل لی بؤری.. بپا ۶۱". ئەف شیوازی بارکری ب
 ئیهانه کرنی، ههم بؤ ب دهسته ئینانا دانپیدائییه و ههم ژبؤ ترساندنا زیندانی
 یین دییه ژئ.

● فه لاقه دان و جه لده دان:

نه دووره که فتنترین و بهر به لاقترین شیوازی ئەشکه نجه دانا ریخستی،
 فه لاقه دان و جه لده دان بیت. د فه لاقه دانیدا، دی زیندانی گریدهن و پی یین وی
 بلند کهن و که سه کی دی، دی ب شفکه کی یان کیله کی ل پی یین وی
 راوه ستیت؛ "ب هاریکاری یا هه قاله کی خوه، فه لاقه ئیخسته پین سیابه ندی و لی
 گفاشتن.. نه جم ل سهر پشتا وی روونشته خواری و پین وی د چوکی را بلند کرن.
 هه قالی وی ب ههمی هیزا خوه کیبل دادوه شاننده بنی پین سیابه ندی.. بپا ۴۳".
 جه لده دان ژئ هه مان شیوازی ریخستی فه لاقه دانیه، لی ل شوینا پیمان،
 زیندانی ههمی پیکفه ب جهه کیفه دهیته گریدان و که سه کی ب هیز، دی
 قامچیان داوه شینته له شی زیندانی، ههمی پشکین له شی وی بهر ئاتاقه کو بیته

جهي داوھشيانا قامچي. دكه ٺندا ٺه ٺ شيوازه مينا سزايه كي توند و دژوار ل
 دژي سهريچكاران دهاته بكار ٺينان، ميرزاين (الاسياد) كوله بين خواه پي سزا
 ددان و د سهردهمي ٺيسلامه تييدا ژي، ٺه ٺ سزايه پي بهر به لاف بوو. هه رچه نده
 د ههمي قوناغين زيندان كرنيدا دهيتته بكار ٺينان، لي ب شيوه يه كي ريځخستي و
 سروشتي، وه كو سزايه كي ياساي دهاته بكار ٺينان، نه مازه د قوناغا پشتي
 حوكم كرنيدا (قوناغا سيي)؛ "هه ر ٺيكي چل جه لده لي دان و چل روژان ژي كرنه
 دكونجين تاك ٺه.. بپ ٢١٣". ههروه سا مل ب ملي ٺي سزايي له شي، مشه جارن
 سزايه كي دهرووني ژي دگه لدا هه يه كو نايت زينداني بكه ته قيژي يان ژ
 ٺيشاني بناليت، ٺه گه ر ٺو فينه ك يان قيژيه ك راهيلا دي هه مازا جه لده يان پتر لي
 هيت؛ "ده ٺي خواه دانه سه ريكا، هه ر قيژيه كا تو ب راهيلا ب سه د جه لده... بپ ٢٦٩".
 ٺه ٺجا دگه ل وهختي و دگه ل راهاتنا بيده نكي، كه سي زينداني، هه ست ب
 له شي خواه ناكه ت. نه دووره ٺه ٺ بهر گه ري يا دهرووني و مه ژي بيت، بوويه
 سه ده مي خوراگر تها له شين برينوي و ب ساخي ژي ده ركه فتيه.

• سوتن و ٺه مراندنا جگاري ب له شي ٺه:

سوتن ژي، ريكه كا كه ٺنا ٺه شكه نجه دان يه. ب دريژاهي يا ديروكي،
 سته مكاران شيوازين هه مه جوړين سوتني بكار ٺينانه. لي د ٺي رو مانيدا، ب
 مشه يي ٺيشاره ت ب سوتنا ب ٺاگري جگاري هاتيه دان؛ "مزه ك ل جگاري دا،
 دووكيل هافيته ناف چاڅا و سه ري جگاري ب سينگي ٺه نا و پي ٺه ٺه مراند.. بپ ٦٠-٦١".
 ههروه سا داخكرن ژي شيوازه كه ژ شيوازين سوتنا له شي، بو ٺي مه رهمي
 ٺاسنه كي گه رمي سوركري بكار دئين يان ژي ٺالا ٺه كي كاره بي، مينا كاوي يان
 ٺوتي... هتد. د فلاشباكه كا په هله وانيدا ٺامازه ب داخكرنا ب ٺوتي هاتيه دان؛

"دیمه نین هه لایوستنی و داخکرن ب ئۆتی، د چاقاندا وهکو پارچین فلههکی ترسی بوون.. بپا ۳۱". ئوو وهکو هه می شیوازی دی یین ئەشکه نجه دانی، ژبو هه لوه شاندا که ساتی و هه ست و هوشی که سی زیندانی، که نی و ترانه پیکرن زی دگهل دهیته بکار ئینان؛ "ئهوئ جگاره ب سه ری چچکی وی فه فه مراندی، پشتی راکرینه سه ر پیا، تف کری و که نییه کا کریت راهیلا.. بپه ۴". تف کرنا که سه کی، دکورده واریدا پاشقه برنه کا دهروونی یا دژواره و خه لک ب توندی پی دئیشیت. ئەف کریارا زیده بارا دگهل ئەشکه نجه دانی، تنی ژبو هندیه کو زیندانی هه ست ب کیماسی و هه لوه شیانی بکه ت، کو ل داویئ ته سلیمی داخوازی و مه ره مین جه هه نه میان بیت.

• کاره بکرن:

ئه فه شیوازه کی نووی ئەشکه نجه دانییه، کو هه ردوو جه مسهرین سار و گه رمین کاره بی ب له شی که سی زیندانی شه دنن و کاره بی پی دکهن. ده می کاره ب دناف له شیدا دبۆریت، دبیته ئەگه ری ره جفینا هه می ماسۆلکه یین وی و وه ستیانه کا دژوار و ژاندار په یدا دکه ت. نه دووره زی، بیته ئەگه ری دلبۆرینی و شیواندا هه ست و هزران. مشه جارن زی، ل گوره ی دژواری یا ته وژمی کاره بی، زیندانی دمريت یان نیژیکی مرنی دبیت. ئوو داکو ژان و ئیشان دژوار تر بن، هه ستدارترین ئەندامین له شی ژبو گه هاندا ته وژمین کاره بی دهیته هه لبرارتن. نفیسه ر ب فی میناکی ل خواری ئیشه تیه دده ته فی شیوازی ئەشکه نجه دانی: "پشتی هه قالی وی قرراسا ئاسنی ئیخستییه سه ر چچکی سیابه ند، ده ری کورنکی وی هینا خواری و یا دی ب گونین وی فه چه سپاند. سه رین وایرا گه هاندنه پاتری.. بپه ۴".

• هه لاویستن:

ئه و ژى شیوازه کئی ئەشکه نجه دانیه، کو مروقی ب جهه کئی بلندقه دهه لاویسن. ئەفجا دبیت سه ره ره و ژیر بیت یان پان و پان بیت یان ژى ژ هه ردوو ده ستانقه بیت. هنده ک جاران ژى، ئاگره کی ل بن که سئ هه لاویستی هه لدکه ن کو دو یکیلا ئاگری مشتی دهف و دفن و پشین وی ببیت. نفیسه ری ئیشارهت کرییه شیوازی هه لاویستنا سه ره ره و ژیر و دبیریت؛ "وه ریس دناف پین وی را برن و ل دور ته نشتین وی باش ئالاندن. ل دووف خوه کیشان و ب ئاسنی پانکی قه هه لاویستن و وه ریس کیشان.. بپ ۴۶".

• دانانا ل سه ر بوتلی:

ههروه کو مه دخالا پیشیدا خویاکری، یاری کرنا ب ئەندامین سیکسی یان ئیشاندنا وان، هه ولدانه کا هۆفانه یه ژبو هه لوه شاندا ته واوه تی یا قوربانی ب لهش و دهروونقه. ئەف کریاره ب شیویه کی ترانه پیکه ر و هۆفانه دهیته کرن، کو ئاکامه کا نیگه تیف بکه ته سه ر سیلفستیمه که سئ قوربانی. ل سه ر ده می ئوسمانلییان، شیوازه کئی ئەشکه نجه دانی هه بوو دگوتنی خازوق یان قازوق کو داره کئی دریز ژبو ئیشاندن و ئیهانه کرنی هه ردوووان دکره د پاشی یا مروقی را. لی ل سه رده می نوکه و ل سه رده ستی رژیمه عیراقی، بوتلین قه خوارنی دهاته نه بکارئینان کو بکه نه د پاشی یا مروقی را. هه رچه نده نزانم کا ئەف شیوازه ل وه لاتین دی یین جیهانی هه یه یان نه، لی ل عیراقی ب مشه یی هه بوو. پیرانیاقوربانی و قورتالبووی یین ئەشکه نجه دانی ئیشارهت داینی. د قی رۆمانیدا ژى، ب قی شیوازی ل خوارى هاتییه به حسکرن؛ "پاشی یا من که ته سه ر وی تشتی تیژ، وی پتر گرانی یا خوه ئیخسته سه ر ملین من هه تا من هه ست ب سه ری

بتلی پپسیی کر کو ژ ناخا من دهرباز بوو، کچینیا من کره پاتهکی بینثیژ.. من ههست
ب خوونی کر کو دبن من دا چوو، ب لیقین بتلی دا هاته خواری و بنی ژووری ژی میت..
بپ ۱۵۷."

● ئەشکه نجه دانا دەر وونی:

ههلبهت هه می جوړین ئەشکه نجه دانی، هه ژ سفکترین شیوازی قوتان و
لیدانی و هه تا دگه هته دژوارترین و هۆفترین شیوازین توندوتیژی، ئاکامین
دەر وونی بین نیگه تیف دکه نه سه ر ناخ و دەر وونی قوربانی و نیشانین ئان
ئاکامین دەر وونی ب شیوه یین هه مه جوړ دهر دکه ئن. لی مه ره ما مه ب
ئەشکه نجه دانا دەر وونی ئەوه کو ئەشکه نجه کار ب هیمنی و بیی بکار ئینانا
توندوتیژی یا راسته وخۆ، ئاکامه کا کوژه ک بکه ته سه ر دەر وونی قوربانی و بهر
ب هه لوه شیان و ته سلیم بوئی شه بهت. ههلبهت ره وشا نه خو ش و ناله بارا
زیندانی ب خوه، کو هیسانترین پیدتی بین ژيانا مرو شان تیدا نین و هه رده م
دبن گه فه کا دژوار و کوژه کدایه، ئاکامه کا نیگه تیف دکه ته سه ر دەر وونی
قوربانی و حه ز دکه ت ب زووترین ده م ژ وی ره وشی دهر که ئیت. ئە ئجا
دانپیدانی ب هه می کریارین کرین و نه کرین دهن، داکو ژ وی ره وشا ناله بارا
دەر وونی قورتال بن. د له حزه یه کا بیزار ییدا، پشتی دان ب هه می تشتی وان
قیایی دای، په هله وانی رۆمانی دیژیت: "نزا بوچی من ژ قی ده ری دهر نائیخن! بلا
سیداره بت.. بپ ۲۴". یان "نهو نزانم بوچ دژیم؟! بو من خه م نینه زیندان بت، سیداره دان
بت، گولله باران کرن بت.. بپ ۱۰۶".

لی کریارا ژ هه می کریاران دلسۆژتر و دژوارتر ل سه ر دەر وون و که ساتی
یا که سی کورد ئەوه کو مه حره مین وی (ب تاییه تی دایک یان ژن یان کچ یان

ژی خویشک) ل پیش چاڤان بهینه کریت کرن، هینگی دبیژته مرنی تو بخیر بهی و بی بهره‌فه هر تشتی وان فیال سهر خوه ئیمزا بکته. د میناکه‌کی دلسوژ و نه مروڤایه‌تیدا، نقیسه‌ر ره‌وشا زیندانییه‌کی وه‌سلف دکته، کو ره‌شکین رژیمی وی دئیخنه دناقبه‌را نال و بزما‌ییدا؛ "ها ته چ گوت؟ دی چیروکا خوه دگهل ریڅستین سیاسی بیژی؟ یانژی خووشکا ته یا چوارده سالی ل پیش ته جلکا دبه‌ردا بدرینم و له‌شی وی ژیکفه بکم؟.. بپ۲۸۷". هه‌لبته د وی ره‌وشا نه چافه‌ریکریدا کو مه‌ژی مروڤی نه‌شیت ته‌سه‌وری بکته، دی ههمی داخوازی بین وان ب جه ئینیت و ههمی دانپیدانان ل سهر خوه که‌ته مال. دئه‌نجامدا زی؛ "دهمی بایئ فینکی ئیقاریا که‌زین خانما خووشکا وی ده‌ژارندن، عهدنان ب خلفا سیداری فه ده‌ژیا.. بپ۲۸۸".

نه دووره ب ئاخفتن و نقیسین مروڤ بکاریت ل سهر فی ره‌وشی باخیت، لی ژلایی ده‌روونیه و د له‌حزه یا روودانییدا، کریاره‌کا نه هیسانه کو مروڤ بکاریت ته‌سه‌ور بکته یان حوکی ل سهر بدهت. نه‌دووره کومه‌کا په‌له‌وان و وه‌لاتپاریزین خودی هه‌لوئیست به‌رئاتافی ڤان جوهره‌وشان بووینه و ب نه‌چاری که‌فت بنه دناق بیرا خیانه‌تکارییدا، یان ب کیمی، توشی خه‌مساری و لادانی بوو بن. هه‌لبته ئه‌فه نه به‌هانه‌کرنا که‌سین لادایی یه، لی تنی هزرکرنه‌که کو فهره به‌ری بریاردان و هه‌لوئیست وه‌رگرتنی، مروڤ دگهل خوه ب خوه بکته. نقیسه‌ر ب خوه زی، نه‌شیایه خوه ل به‌ر سه‌رهاتی یا ڤان زیندانی بین قوربانی بگریت و وه‌کو په‌له‌وانه‌کی دناق رو‌مانا خوه‌دا ره‌فتار کریه. ئه‌ڤجا پستی هه‌ست ب فالنجبونا هه‌ستین خوه بین فیرهایی دکته، په‌نا به‌ر ب خودی مه‌زنقه دبهت و ل سهر زاری په‌له‌وانه‌کی رو‌مانی پرسیار

دکته؛ "نوزانم ئه قین ب شەف و روژ خەلک ددان بەر ئەشکەنجی و ئازاران و ب هەزاران خەلک سیداره داین و دکوشتن، دی چەوان بەرسقا خوه دن.. بپ ۲۸۶". هەردەمی مرۆف دکه قیته ددەرافه کئی ته نگدا، کو چ هیژ و چاره بو نه بن، ئیکسەر دی په نا به ته بهر هیژه کا غه بیی یا نه دیتی و نه چاهه ریگری. ئەف په نا برنا بهر هیزا نه دیار، چریسکه کا رو ناهیی بو ژیان و بهر خودانی دهیلته هەل.

بو یه ره کئی دی یی دەر وونی کو ئاکامه کا نیگه تیف کرییه سەر په هله وانی و ب بهر ده وانی دهاته بیرئ، کو داخه کا کوور ددلی ویدا چیگر بوو. که سه ک ژ ئەشکه نجه کاران پشتی ب کریار ئەشکه نجه دانا له شیقه د وهستییت، د میزته ب له شی سیابه ندقه؛ "عه بد ل هنداق راوه ستیا و زنجیرا په نتلۆنی خوه یی زهیتوونی کیشا خواری و میزته ب که له خی سیابه ندقه و سی جارکی چزکا میزی ژ بیان و ههتا سهری هینا. پشتی زنجیرا خوه گرتی گۆت: ئەفه ههتا تویی ساخی، دی ههست ب پیساتی و نه جسیی کی.. بپ ۴۹".

ل قیره ژی، ئەشکه نجه کار ل ئاستی کریار خوه یا درندانه نه راوه ستایه، لی ژبو تیکشکاندنا دەر وونی وی، ب ئاخفتن زی گۆتی کو ئەف کریاره ب مه رم کر، داکو چ جاران ژبیر نه کهت. نه دووره وه قعا گۆتنی؛ (ههتا تویی ساخی، دی ههست ب پیساتی و نه جسیی کی)، ژ دژواری یا کریاری ب خوه مه زنتر و دژوارتر بیت، له وا دبیته داخه کا کوور و ههردهم دەر وونی وی پی دئیشینیت، ههروه کو کورد دبیزن: (ساخ دبیت شوونا خه نجه ران، لی ساخ نا بیت شوونا خه به ران). ئوو ئاخفتنا ره شه کئی رژیمی راست دهر دکه قیته.. ده می په هله وان دهیته هوکم کرن و ژ ئەشکه نجه دانا روژانه رزگار دبیت، ئیک ژ سه ربۆرین هه ره کاریگەر و پر ئیشین ماینه ل بیرئ و هه ر شەف دگەل کابووس و

خه ونروژکین وی تیکههل دبیت، میزا عه بده؛ "بیهنا میزا عه بد، رهشی خالد، تنییاتی و ترس. ترس ژ ژیانی و ژ مرنی و ژ هه رتشتی خه یالا وی داگیرگری.. بپ ۷۲".
 ئوو ئەف ئیشانا دهروونی یا بهردهوام، هه می لایه نین ژیانا وی شه گرتن، خو
 ده می هزرا نیرگزا دلبره خوه ژی دکر، بیهنا میزا عه بد خه ونروژکا وی تیکددا؛
 "نیرگز.. تنی ژ ئیک تشت دترسم، ده می ئەز و تو دینه ئیک تقین، توژی هه ست ب
 بیهنا گه نی یا میزا عه بد بکی، بشفه جنقی و ژ من دوور بکه فی.. بپ ۱۴۷".

خاله کا دی یا دهروونی کو مروف پی پاشفه دچیت و هه ست ب
 کیمبوونی و نه مانا سیلفستیمی بکته، تفکرنا نافچاقانه. د جفاکی
 کورده واریدا، تفکرنا ب نافچاقانه وهعه کا دژوار و مهزن ل سهر دهروونی
 که سی کورد هه یه. ره شه کین رژیمی دزانن کا که سین کورد ب چ رهفتاره کی
 تیک دچیت، ئەفجا وان رهفتاران دگهل بکار دئینن. د گه له ک مینا کین وه سفکرنا
 زیندانی و ئەشکه نجه دانیدا نفیسه ر ئاماژی دده ته وی چه ندی کو تف کره ب
 نافچاقانه، ئەفه ژی راما نا پاشفه برنه کا دهروونی یا ب ژان دده ت؛

- "هه تا تویی ساخی، دی هه ست ب پیساتی و نه جسی کی، تف کره پیته..
 بپ ۴۹".

- "داری خوه را کر و د زکی سیابه ند را کر، تف کره ب ناف چاقان فه.. بپ ۶۰".

ئاكامىن پاشقەبرنا دەروونى ل دەف پەھلەوانان

بىگومانە كو ئەف سنسلا دريژا زىندان و ئەشكەنجەدان و گەفین ل سەر
ژيانى، ئاكامەكا نىگەتيف دكەتە سەر دەروونى پەھلەوانى، يان ھەر كەسەكى
دى يى دەھمان سەربۇردا بۇرى بىت. دقان جۆرە سەربۇراند، بەرى ھەر
تشتەكى، مروف تۆشى ترۇما يا دەروونى دبىت. مەرەم ژ ترۇمايى؛ ھەر
بۆيەرەكى دەرقەكارى يى گەفى ل ژيانا مروقى دكەت يان ئارامى يا مروقى
تېككەدەت و سەربۇرپن چووبى يىن كەسى نەكارن سەرەدەرىيەكا ھەشەنگانە
دگەل بۆيەرى بكن، دبىتە ئەگەرى ترۇمادارى يا مروقى. دژوارى يا ترۇمادارى
ل سەر پىكھاتەيى كەساتى يا مروقى (بەرتاتاقى) و توندى يا پەستا دەروونى
(بۆيەرى ترۇمايى) رادووستىت. سى فاكٹورپن سەرەكى يىن ترۇمايى ھەنە كو
ئارامى يا دەروونى كەسى دئىخنە دبن گەفیدا: توندوتىژى (چ ب سەرى ھات
بىت يان دىت بىت يان بەھىست بىت). ژىكقەقەتيان و ژ ھەقدووربوون (چ ژ
جھەكى بىت، يان ژ كەسەكى بىت). ژدەستدان/ بەرزەكرن- مرن (چ بەرزەكرنا
كەسەكى بىت يان تشتەكى گرنگى مينا مال و مولكى يان وەلاتى يان ھەلوئىستى
يان بىروباوهران يان ژى كارى بىت)*. ئەقجا ئەگەر ھەر كەسەك ژ مە بۇ چەند
دەقىقەيان چاقپن خوە دانته سەرىك و بىرا خوە ل دانانگەھپن ژيانا خوە بىنيت،
دى بۇ خويا بىت كو ئەم ھەمى دسەربۇرپن ژيانا خوەدا، بەرتاتاقى بۆيەرەكى

* د. عبدالباقى مايبى (۲۰۰۷). زارۆكىن ترۇمادار و پىشپىلبوونپن پەستا پىشتى ترۇمايى
(PTSD). وەرگىران ژىنگىلىزى: د. عارف حىتۆ. چ۱، چاپخانا ھاوار- دەۆك.

ترۆمایی بووینه. لئى ئاکامین ترۆمایى ل سەر هه می که سان ب ئاشکرایى دیار نابن، چونکو ئەو ترۆما یین بچووکیڻ د ژيانا رۆژانه دا دکهڤنه سەر ریکا مروڤى، ب شیوهیه کى سروشتى و ب هاریکاری یا تۆرا جفاکى یا هەر که سه کی و شاره زایى یین وەرگرتى یین ژيانى، دهینه چاره سه رکرن و دبنه سه ربۆر و هیز، کو بشین خوه ل بهر ترۆما یین مه زنتر بگرن. چهند سه ربۆرین مروڤى پتر بن، دى پتر شیت خوه ل بهر گریت، ههروه سا دژوارى یا بۆیه رى ژى چهند سفکتر بیت، دى ب سانا هیتتر هیتته چاره سه رکرن و بیتته سه ربۆره کا دى. لئى ئەگەر ترۆما ب هیز بیت و سه ربۆرین مروڤى نه کارن ب شیوهیه کى سروشتى سه ره ده رین دگه ل بۆیه رى بکه ت، دى هنده ک ئاکامین نیگه تیف ژى په یدا بن و دى کار که ته سه ر که ساتى یا جفاکى یا مروڤى (هزر و دلینى و رهفتار). نه دووره ژى، بیتته سه ده مى په یدا بوونا حاله ته کى دهروونى، دبیژنى حاله تی پیشیلبوونین په ستا پشتى ترۆمایى (PTSD). ئەف حاله ته پیشیلبوونه کا دهروونیه و هه تا دگه هته ئاستى نه خوڤى یا دهروونى، فه ره پیشیلبوون ل سه ر ئاستین پیشه یى و هه قبه ندی یین جفاکى و ئەکادیمى په یدا بن.

قى حاله تی سى کله سته رین نیشانان هه نه: (دووباره بوونا بۆیه رى ترۆمایى، خوڤانه پاش و زیده هشیاری)، هه ر کله سته ره ک ژ کومه کا نیشان و بهرژه نگین تابه ت پیک دهیت و پیدقى ب چاره سه ریه کا دهروونى یا خه ست و تیکه هله هه یه. ب قى چهن دى ژى، نه دووره ئەف حاله تی دهروونى ل ده ف پرائیبا زیندانى یین رژی می هه بیت، چونکو بهر ئاتاقى هه رسى ئەگه رین ترۆمایى دبن.

لئى د رۆمانیدا، نفیسه رى ب زانیبوون ثیایه و هه ولدایه کو رهوشا دهروونى یا په هله وانى خوه پاریزیت و بکه ته هیما یى بهر خودان و رژدى یا ل سه ر

هه لویستی دۆزی. د پهره گرافه کیدا خویا دکهت؛ "چیدبتا هزارا سوبه هی نه کم؟ لی سوبه هی ب نه ندیشه یا هزی نا هیته دست. دهروونی من، مهژی من یین ددهستی من دا.. بپا ۲۲۸". هه رچه نده ئەز یی پشتراستم کو هنده ک ژ په هله وانین لاهه کی (نهمازه ئەو زیندانیی دگوتنی دینۆ، عه قدی و هنده کین دی ژی)، گه هشتینه فی حاله تی. لی چونکو درۆمانیدا ب ئاشکرایي نه خویانه، لهوا دی تهرکیزی ل سهر نشانین ترۆمداریی کهین و دی نشانین ههر سی کله سته رین حاله تی (PTSD) ژی بهرچا فکهین.

ههر ژ دهستیکی، نفیسه ری ئیشاره ته کا بله ز دایه خوانده ثانی کو ژیان و ئەتموسفیری رۆمانی، سنسله کا دریژا بۆیه رین ترۆماییه؛ "ئه فقه بهر سه بیلین وی یین رهش بووین و هیشتا کوشتنه، ره فقه، مالویرانی یه.. بپا ۲۶". ئە فجا ژ فی تفتانی دهست پی دکهت و بهر به ره بهر ب ترۆما یین دژوار تر فقه دچیت، کو دههر کیلیکه کا ژیا نا په هله واناندا، بۆیه ره کی دژوار تر و کوژه کتر دکه فته سهر ریکا وان. یه ک ژ نشانین ههره گرنگین ترۆمایي ل سهر گه نجان، نهمازه د جوړی دوویدا (کو سنسله کا ترۆما یین دژوار ب دویف ئیکفه ب سه ری که سه کی دهین)، خوه ئازاردانه (خوه ویران کرن). مه رهم ژ خوه ویران کرنی ئەوه کو ب زانیوون یان نه زانیوون، که سی ترۆمدار هه می که ربه بوونا خوه یا هه لگرتی ئاراسته ی خوه یی خوه دکهت. ئەف ره فتاره، ب خوه کوشتنی یان ب خوه ژبیره کرنی و خوه سه رخۆش کرنی و هیبوونا ماده یین بیهۆشکه ر ب دوماهی دهیت. ئەف ئاکاما ترۆمایي، ب ئاشکرایي ل سهر په هله واننی لاهه کی (خالد) دچه سپیت. بابی وی دهیته سیداره دان و هه می مال و مولکه تی خوه ژ دستدهت، ژ کاری دهیته ده ریخستن و خویشکا وی ژی خوه دحه مایقه

دسوژیت (پشتی دهیته کریتکرن!) . هرچه نده ب دریژاهی یا بویه رین رومانئ،
 ههمی ساخله تین فی په هله وانی بهر ب حاله تی پیشیلبوونا دهر وونیشه دچن، لی
 دیسا نفیسه ر ب زانیوونه کا مه رمدار، فی په هله وانی لاهو کی ژ پیشیلبوونا
 دهر وونی دده ته پاش و ب پیروزی و قه هرهمانی ل قه له م دده ت: "قه له رشک ل
 سهر داری کومبوون. هه یف دیار بوو، کوند دخوینن و ئاوازین مه لیل دسینگئ گوهداری
 خودا بهر ددن. تهرمه کی ب سهر ئاقئ که قتی. بؤرینا جه نازه کی، دهر سوک فازی کرن،
 پیژنا مرییان پتر دگیانی خالد دا سه ما کر.. بپا ۱۸۵". ئه ف میناکی هونه ری یی
 جوان، ئیشاره ته کا ئاشکرایه کو نفیسه ر ب چائی په هله وانه کی شه هید هیف
 دکه ته خالد، نه ب چائی قوربانیه کی رژی می؛ "گیانی خالد یی ب مهی و که ره ستین
 بیهوشکه ر فرشک بووی، پیروزه و ته واف لی دهیته کرن.. بپا ۲۲۱". ئه قه زی
 هه لویستی نفیسه ری ب خوهیه دادایه سهر بویه ران و خوه کریه به ره شان و
 پاریزه ری (خالد)، کو روویه کی قه هرهمانی و بهر خودانی بکه ته بهر. هرچه نده
 میناکی یاخیبوونا خالد ژ رژی می و دزاتی و دهر برینن وی یین ب تویفکل ل
 دژی رژی می، دگه له ک جهاندا خویا دبیت. لی ب هزارا من ئه قه کاردانه وهیه کا
 هه لچوونیه، نه هه لویسته. د کیلیکه کا سهر خووشیدا خالد کینا خوه یا ل دژی
 دهسته لاتی دهر دبریت و دبیریت؛ "ما که نگی ئه ز بهر دایمه! دهوری و پیلانقا من..
 بپا ۱۸۳". یان ده می خالد دبیت کو زیان ب ته سلیمبوونا خه لکی جفاکیه یا
 نه خوش بووی و نه رازیبوونا خوه ژ ره و شا هه یی دهر دبریت؛ "تول سهر چوکایی
 و دبیرتی زیان خوشه! تتی دگه ل فی به تلی خوشه هه ی خوه لی سهر.. هه می تشت د
 سهری ته دا و ته ژبیرقه دکه ت.. بپا ۱۸۶".

ئەو ب خوە، خالد مروّثە و مینا پرانییا قوربانى یین وی سەردەمی، دکەفتە دناڤ کێلپین رژیمةکا هۆڤ و درندهدا. قەهرمانکرنا وی چ هاله یین رەونەقدارتر ل سەر رۆمانی زیده ناکەت. دبیت وەسفکرنا وی ب قوربانیهکی رژیمی، پتر هیژی بدەتە لۆژیکی یا بۆیەری رۆمانی دژیانا کەتواریدا، چونکو رۆمان خۆدیکا ژیانیه. ئوو ئەڤ هەلچووین دەروونی و کەربشەبووین خالد، رەفتارین سروشتی یین قوربانیهانە. ب هزرا من نقیسەر نه گەلەك یی سەرکەفتی بوویه د هەلوێستی خوەدا ل بەرانبەری (خالد)، ئەگەر مەرەم پی نیشادانا هۆڤاتی یا رژیمی بیت. لی ئەگەر مەرەم پی بەرخودان و یاخیوونا کەسی کورد بیت (ئوو نەدووورە وەسا بیت)، هینگی ئەم دشین بیژین کو نقیسەری بەری پەهلەوانی دایە خوەسەر خۆشکرنی و پاشی خۆکوشتنی، داکو دەربرینی ژ حالەتی خوەویرانکرنا دەروونی بکەت، دەمی بزاقین چالاک دگەنە بەر هندهک دەرگەهین گرتی. هەر وەسا گریدانا سەرخۆشی یا وی ب ڤەخوارنا ویسکییڤه، نه گەلەك یا سەرکەفتی بوو. پرانییاکەسین ئالۆدەبووین (مدمن) کھولی ل وەلاتی مه (نەمازە ئەوین هەژار و بیکار)، زیدهتر سەرەدەری د گەل عەرەقی دکەن، چونکو خەستەر و ئەرزانتەر و زووتر مروّثی سەرخۆش دکەت. دبیت ئەڤه بۆ وی چەندی ڤەگەریت، کو نقیسەر سەرەدەری دگەل جۆرین کھۆلی ناکەت و دبیت نه ڤەخۆت ژی.

پرانییا رۆماننقیسین جیهانی، دەمی وەسفا بۆیەرەکی یان هەر بابەتەکی دکەن، هەولددەن پیزانینان ل سەر خرڤهکەن و پتر نیژیکی ژیانا جفاکی یا بۆیەری دەربراندی بن. ئەز دبیرم، ئەگەر نقیسەر ب ڤی کاری لیگەریانی رابا، دبیت پەهلەوانی وی ڤەخۆری عەرەقی با، یان هەر بابەتەکی دی یی کەسین

هه‌ژار و بیکار سه‌ده‌ریی دگه‌ل دکهن. هه‌روه‌سال جهه‌کی دی ژی، نفیسه‌ر که‌فتیه هه‌مان شاشیی ده‌می به‌حسی گرتنا (خالد) دکه‌ت؛ "ده‌می هنده‌ک چه‌کداران خوه‌ل دۆرین خانی به‌لا‌قه کرین و هنده‌ک ژیی ب ژوورکه‌فتین، وی گاقی خالد ل سه‌ر شه‌ملکی بوو و نفیژ دگر.. بی‌پا ۶۹". هه‌روه‌کو نفیسه‌ری ب خوه‌خویا‌گری کو بابی خال‌دی سه‌را بابه‌تین کومونستی هاتبوو گرتن. دپرانیا‌جاراندا، خیزانین کومونست نه‌گه‌له‌ک نیژیکی دینداری و نفیژ کرنیته. هه‌رچه‌نده مه‌رج نینه‌کو کور وه‌کو بابی بیت، ئوو نه‌دووره کاردانه‌وه‌یه‌کا به‌ره‌فاژ بیت ژبو هه‌لو‌یستی بابی، یان ژی دقا هۆقاتی و پویته‌پینه‌کرنا رژیمی ب پیروزی یا ئایینی نیشا بده‌ت. هه‌رچه‌وا بیت، یافه‌ر بوو نفیسه‌ر ئاگه‌هداری قی چه‌ندی بیت و ئاماژه‌یه‌کا به‌ز دابایی. دپیت ژی، نفیسه‌ری قیا بیت بیژیت کو کورد ب سروشتی خوه‌دیموکراسی‌خوازن و جوداهی یین هزاران قه‌بوول دکهن، د یه‌ک خیزاندا که‌سانین دیندار و بیدین پیکفه‌دژین و ریژی ل دیتن و بو‌چوونین هه‌ف دگرن. خو ئه‌گه‌ر ئه‌فه بیت ژی، هه‌ر پیدقی ب ئاماژه‌دانه‌کا کورت هه‌بوو. د فه‌گیرانین بو‌یه‌راندا، زیده‌باری نیشانین ترۆمای، هنده‌ک تیشانین پیش‌یلبوونا په‌ستا پشتی ترۆمای ژی ده‌ینه‌دیتن. زیده‌هشیاری، یه‌ک ژ کله‌سته‌ره نیشانین ده‌ست‌نیشان‌کرنا حاله‌تی (PTSD) یه. ژبو هه‌بوونا قی حاله‌تی ل ده‌ف هه‌ر که‌سه‌کی، فه‌ره دوو یان پتر ژ نیشانین زیده‌هشیاری ل ده‌ف که‌سی ترۆمادار هه‌بن، مینا (ب زه‌حمه‌ت دکاریت یی نفستی بیت یان یی رازایی بیت، هه‌رده‌م یی ئازریایه و زوو توپه‌دبیت، ب زه‌حمه‌ت د شیت ته‌رکیژی ل سه‌ر تشتان بکه‌ت، گه‌له‌ک دمینته هشیار، ئوو ژبو هه‌ر کاردانه‌وه‌یه‌کا بچووک ژی دره‌جفیت یان جرف قی دکه‌فن). هه‌رچه‌نده دپیت ئه‌ف نیشانه هه‌موو ل ده‌ف په‌هله‌وانی هه‌بن، لی نفیسه‌ری ب ئاشکرایی ئاماژه

ب کاردانه و هیا ره جفینی دایه؛ "خرینا کیلی و دؤرا دهرگه هی، چاقین وی ژ سه ریگ راکرن و قه جنقی.. بپ ۳۱". مشه جاران، دهندهک حاله تین و هسفرنا رهوشین دهرونی یین په هله وانین روماناندا، وهرگر هم پیزانینین زانستی و هم خوشیی ژی، ژی وهردگریت. ب قی چهندی ژی، خواندنا رومانئ (ژبلی خوشی یا هونه ری)، دبیته پرۆسه یه کا فیربوون و دهوله مه ندرنا پاشخانا ئه پستمیی وهرگری (نه تنی ژبو دهمبوراندنی و پرکرنا دهمین قالایه، وهکو هندهک کهس بو دچن). کله سته را نیشانین دووباره بوونا بویه ری ترؤمای، د پرائییا حاله تین بیئقه دانا په هله وانیدا دهینه دیتن کو ب شیوازی فلاشباک و خهون و کابووس و جه قه نگین ترؤمای هاتینه دهربرانندن:

- کابووس به لا خوه ژ من قه نا کن... بپ ۷۲.
- ژيانا مه هه موو کابووسن، چهند جارهکا وی پاتی رهش ژ چاقین مه قه دکن، ب چاق کابووسان دینم.. بپ ۷۵.
- شرکا میزا وی، ژووردا ب بنی دۆلکی کهفت. دهنگی وی خوه ل گوھین وان زهلامان دا یین بی دهنگ د وی کونجی قه ل کریارا میزتنی مه یزه دکن. د وی دهلیقی دا، سیابه ند پتر هه ست ب میزا عه بد د کووراتی یا له شی خوه دا کر.. بپ ۱۲۰.

ههروه سا نیشانین کله سته را خۆدانه پاشی ژی، دناف حیوار و بویه ری رومانیدا (ب شیوازین جوداجودا) دهینه دیتن. ئه قه هه می به ری مه دده نه وی چهندی کو په هله وانین رومانئ نه تنی ترؤمادارن، لی ههروه سا ژبه ر توندی و دژواری یا بویه ری ترؤمای به ر ب حاله تی (PTSD) قه چووینه. لی نفیسه ر شان حاله ت و ئاکامین ژینگۆتی وهکو چیرۆک و سه ربۆر قه دگیریت کو هیز و قه هره مانئ یا کاراکته ری رومانئ نیشا بده ت و ب به رخودانیقه گریده ت. له وا

ب کوراتی ل سەر پیشیلبووین دەروونی یین پەهلەوانان نەراوەستایە. ئانکو نیشانین دەرفەیی یین وان وەسفکرینە و نەچووێه دناڤ ناخی هەر ئیکیدا. نەدووورە نەویرا بیت وە بکەت، داکو برینان هەلنەکۆلیت و ب سەر هەندەک سالوخەتین نەخووزراو هەلنەبیت، کو دوور بن ژ پەياما بەرخودانی. ئەڤ شیوازی ئاراستەکرنا بۆیەر و پەهلەوانان بەر ب سەمتەکی هەژی یی جفاکیڤه، کراسی رەوشەنبیرکرنەکا پەرورەدی و ئیدیولۆژی دکەتە بەر رۆمانی. ما بۆچی وە ناکەت؟ ئەڤ رەوشا سەرکەفتی یا نەوۆ مللەت تیدا (کو ب ئازادی و خوەسەری دژین)، بەرەمی بەرخودانا وان قەهرمانایە. ئەڤجا فەرە رڤیشتی بهیت، بزائیت کو سەرەلدان و پەرلەمان ژبۆشایی نەهاتینە.

زیدەباری ئاکامین ترۆمای یین ئەشکەنجەدانی، ئیشارەت ب هەندەک هەلوێستین دی یین دەروونی دەیتە دان، کو ژ ئەنجامی قەیرانا دەروونی پەیدا بووینە. بسپۆرین دەروونزانیی ددەنە خویاکرن کو جوداهی یا دناڤهرا ترۆمای و قەیرانا دەروونیدا ئەو، ترۆما ژ ئەگەری بۆیەرەکی دەرفەکاری دروست دیت و نە دوورە ببیتە ئەگەری پەیدا بوونا حالەتی (PTSD). لی قەیرانا دەروونی ژ ئەگەری مەملانییەکا نافخۆیی پەیدا دیت و دیتە ئەگەری نەئارامی و هەڤرکی یین دەروونی. دەمی کەسەک کارەکی نەهەژی دکەت و هەست ب وی نەهەژیتیی دکەت، دی تۆشی هەندەک هەڤدژی و هەڤرکی یین دەروونی یین نافخۆیی بیت، کو نەدووورە بەر ب خوەکیمدیتن و هەستکرنا ب گونەهبارییڤه بچیت. رۆمان ل سەر بەرخودانییە و هەر کەسەکی ژ ریازی قەبیت، دی هەست ب پەشیمانی و بەرزەبوونا خوەیی خوە کەت. ئەڤ حالەتی قەیرانا

دهروونی درهوشا دوو پههلهوانین لاههکیدا خویا دبیت (مام حاجی و عهقدی)،
کو دست ژ بزاقا رهوایا مللهتی خوه بهرددهن و بهر ب ریژین دوزمنیقه دهین:

- پشتی سهری خوه نزم کری، چاقین وی شور بوون و ب بنی ژووریکه مهلسین..
بهری چاقی، خوه ژ ئاخئ فهکت، گوت: ناچار بووم دگهل چارده کهسین دی
بینه. بینه، ل من بیوون، کارهکی ب زحمهته، لی دی ییزم، نه هه
چارده کهس بوونه چهته.. بهلی چهته.. بی۹۷.

- من غهدره ل خوه کر؟ دی بمه چهته؟ ناقهکی کریتته و ژ هلگرتنا تفهنگی
نهرهقیمه، بهلکو وهستایمه.. ههرچهنده ههست ب شهرمهزاری دکم کو دست ژ
کیشا پیروزا مللهتی دی بهردم. لی بی هیزم. ددهروونی خودا بی هیز
بوویمه.. بی۱۳۰.

د فان ههردوو حالهتین بوریدا، پههلهوان ل بن باندورا قهیرانهکا دهروونی یا
کوژهکدا دژین و ههست ب کیماسی و گونههکاری دکن. ژبه هه ره گههکی
هه بیت (چ رهوا بیت یان نرهوا)، چهپه رین خوه گوهارتینه و بهر ب سهمتا
دوزمنیقه هاتینه. ئوو د موفارهقهیهکا جواندا، نقیسهری چاره نقیسی ههردووان،
بهر ب ئاستهکی دیقه بریه. ئهوی خیانهت ل مللهتی خوه کری، ب خیانهتی
هاته گونههبارکرن و گههشته زیندانی. ئهوی ل ژیانهکا خوشر و تهناتر دگهریا
(بو خوه و بو زاروکی خوه یی ب ریقه)، گههشته دناف ژیانهکا نهخوشر و
ئالوزتردا. د فهگیرانهکا سهرنجراکیش و جواندا، سهربورین ههردوو
پههلهوانان خویا دکهت کا چهوا توشی پهشیمانی بووینه:

* پشتی مام حاجی دبیتته چهته و پشکداریی د کریارا نه نفالین رهشدا دکهت،
وژدانا وی هشیار دبیت و نهشیت ل دژی ههچهپه رین بووری و مللهتی خوه

شەپرى بىكەت: "دەمى من ھىزا كچا خوە يا چوار بەھارى دكر، تىبلا من ل سەر لۆلەبا
مىراتا تىفەنگى سىست دىبوو.. بىپ ۹۹". ئو پىشتى ئەف مىناكىن دىلسۆژ ل بەر چاقىن
وى دووبارە دىبن و ب چاقى خوە سىتەما دوژمنى دىبىنىت كو يى مال و مولكەتى
مىللەتى وى دىسۆژن، ھەستەكا دژوار ب تۆلەكەرنى يان ۋەگەرى بۆ پەيدا دىبىت؛
"ئاگر ب كۆلكى را چوو و قىرچىن ژ شەقلە و كارىتان ھىنا. دىتتا سۆتتا وى كۆلكى،
كېرىن ژ مىلاكا من ھىنا. لەورا من خوە ۋەھىلا و بەرى تىفەنگى ل قولىچىن وى سەربازى
گرت.. بىپ ۹۹". لى چونكو ئەوى خىانەتى دكەت، ترسىنۆكە يان ترسىنۆك دىبىت،
نەشیا وى ھەزا دژوارا دىسىنگى خوەدا ب جەبىنىت. ئەفجا وەكو كاردانەوھىيا
دەروونى يا ژ بىھىزى و بىدەستەلاتى، قىا تۆلا خوە ژ خوە ۋەكەت و پەشىمانى
يا وى دگەھتە ئاستى ھىزىرنا د خۆكوشتىدا؛ "پىتر ژ جارەكى من لىووليا تىفەنگى
دانا بن ئەرزىكا خوە و تىبلا من ل سەر لۆلەبى بوو، پىتر ژ جارەكى من لەئەنەت ل خوە
باراندن.. بىپ ۹۹". د قى شەلەژانى يا دىناقبەرا چوون و ھاتىندا، قاىل نەبوون و
خوە قاىل كرىندا، ب خىانەت دەھىتە گونەھباركرن و دەھىتە زىندان كرن.

* د ھالەتى (عەقدى)دا كو بەرى بىرپاردانا ۋەگەرى بۆ نىف رىمى، تۆشى
قەيرانەكا دەروونى يا دژوار بىبوو، نەمازە دەمى دىتى كو سىخورى و دەسكىسى
دىناق ھەقال و ھەفچەپەرىن وىدا ھەيە؛ "عەقدى پىشتى تىف كرىبە ب خوەۋە، خوە ژ
ھەر تىشتەكى روت دىت و ل چارەنقىسەكى دى گەرىا... دىبىژن تىشتى ژ گوو پىستىر
تەمەلى يە، قىچا ژ قان كەمباختىر و پىستىر، دەستكىسىن دژى خەلكى خوە بكى..
بىپ ۱۴۶-۱۴۷". لى نقىسەرى خوە ل قى بابەتى نە كرىبە خودان و تەركىز ل سەر
پەشىمانى و خوەكىمدىتتا شۆرەشقانەكى قارى كرىبە. ھەرچەندە ۋەگەرا خوە
(خىانەت) ب پاراستنا خىزانى و پەروەردەكرنا زارۆكى چاقەرىكرى بەھانە
دكەت. لى نە ل سەر ھىسىا دۆزا مىللەتى و نە ل سەر ھىسىا ھەفرىپىزان. ب

ڦي هزرڪرني، نڦيسهر ڊاڪوڪي ل سهر په ياما شوره شگيري دڪهت و سهرنجا
 وهرگري بهر ب نه نجامانقه دبهت، ڊاڪو وهرگر ڙي (دگهل نڦيسهري) ته رڪيزي
 بيخنه سهر نه نجامين هه ٽوڪه يي و چ پويته ب سه ده مين بووينه نه گهري ڦان
 نه نجامان نه دن. لي ٽهوا عه قدي ئيخستيه دقهيرانه ڪا دهرووني يا ڪوڙه ڪڍا،
 دوو سه ده مين سه ره ڪي بوون: يي ئيڪي ٽه و بوو ده مي ديتي ڪو ڪوري ناقداره ڪي
 گوندي ده سڪيسي ڪر و پشتي تاوانا وي هاتييه ٽاشڪرا ڪرن، هاته بهردان. يي
 دووي ڙي، خيزانا وي بوو (ڊاڪو ڙيانه ڪا خوشترو و ٽارامتر بو دابينڪهت). لي
 سه ره راي ڦان هه ردوو سه ده مين رهوا يين ڦه گهرا عه قدي، ههر يي دوودل و
 په شيمان بوو. دپه ره گرافه ڪيڍا، عه قدي سه ربورا خواه بو هه ڦالين خواه يين
 زينداني ڦه دگيريت، دپيڙيت؛ "باوهر بڪن، ديتنا من بو ڦي تو مارنامي، ڙ ٽاله ڪيڦه من
 ڪه يڦ پي هات، ڙ ٽاله ڪيڦه ڙي دل من چرمساند، چونڪو سيخوري و بيهنا خيانه تي
 پيڦه دديار بوون.. بپا ۱۲۸". ب ڦان هه ردوو نمونه يين خيانه تڪاري، نڦيسهر
 هه ولددهت ڪو روويه ڪي ڪه تواري ڙيانا روڙانه بدهته ڦه گيرانا خواه و په يامه ڪا
 ئيديولوڙي راگه هينيت. ٽو ڊاڪو سه ره ده ريه ڪا ڪه تواريانه دگهل ڦي خه باتي
 بڪهت، ڪريارا خه باتي و خيانه تي و گرتني ب بهرده وامي ل قه لهم ددهت. ل
 وي ده مي سيابه ند ده يته ڦه گوهاستن بو ٽوفيسا ٽه فسه ره ڪي ڪو دي هيتته بهردان،
 سيخوره ڪي ڙ ملله تي خواه دبينيت ڪو راپورته ڪا بو ٽه فسه ري ئيناي. ههروه سا
 دده مي گه هشتتا زالگه ها دوماهي ڙي، دبينيت ڪو گه نجه ڪي دي، ڙ نوو هاته
 گرتن ڪو دي دهه مان سه ربورا ويڍا بو ريت. ٽه ڦه ڙي نيشانه ڪه ڙبو بهرده وامي
 يا خه باتي، ٽو مادهم خه بات يا بهرده وامه، تشته ڪي سروشتيه ڪو دي خيانهت
 و گرتن ڙي هه بيت:

- ژ نشکه کیځه که سه کي وی باش دنیاسی، ب ژوور کهفت و.. کاغه زهک ب دزی فه ژ بهریکا شه لوالی خوه هینا ده ری و ب دزی فه کره ددهستی وی زه لاملی ل پشت میزی و دهقی خوه ژی بره بن گوهی و تشتهک ژیرا گوت... بی ۲۹۳.

- سیابه ند، سه ری خوه بادا و ناوریهک ل زالگه هی دا. دوو پوئیسان گه نجه کی بیست بو هاری ژ ژوورا زالگه هی هی نانه ده ری و چاقین وی هسک گریدان و که لامچه ک ل دهستان کرن و ل ترؤمبیله کی سوار کرن.. بی ۲۹۸.

ل داوی یا فی پشکی، من دقیت ئیشاره تی بدهمه ئاکامه کا دی یا ژ نه گه ری ترؤمداری پی پیدا دبیت، نه و ژی نه وه کو که سی ترؤمدار میکانیزمین بهرگری یا مه ژی زیده تر بکار دئینیت. نهف میکانیزمه ژی ژ کومه کا ئالاقین بهرگری پیک دهین (کو ب ئاوایه کی ئوتوماتیکی و نه هوشی)، که ساتی یا مروقی ل هه مبه ری په ستین دهروونی هه شه نگ رادگریت. ئیک ژ فان ئالاقان دبیزنی پاشپاشکیوون کو دده می په ستا دهروونیدا مروف بهر ب زاروکینی یا خوه یا ته ناهه فه دگه ریت؛ "بزاقه کا مه زن ژبو فالاکرنا هزرا خوه کر، چه ز دکر بیردانکا وی بپته یا زاروکه کی ساقا، تنی بو هه مبیزا دهیکا خوه بشیت بکت گری.. بی ۲۸". نهف بزاقا نه هوشی ژبو هندیه کو ئاکاما په ستا دهروونی سقتر لی بهیت. ژبلی فی ئالاقی ژی، کومه کا ئالاقین دی بین مینا خه ونروژک، ئاشوپکرن (التخیلات)، ماندلا کرن (الانکار)، ته په سه رکن (الکبت)، به هانه کرن (التبریر)، نیگه تیقیم (السلیبه)، هه لوه شیان (التفکک)، ئوو پاشپاشکیوون (النکوص او التقهقر)... دناف حیوار و فه گیرانین رومانیدا خویا دبن.

بهر خودان ژيانه

ب هزرا من، مه رهما سهره کی یا ل پشت نقيسینا فی رومانئ، په یامه کا نه راسته و خوږه ديږته وهرگران؛ بهر خودان ژيانه. هر ژ ده سپيکا رومانئ و دحيواره کا ده سپيکی یا مينا ده رگه هی څه کرنا رومانیدا، نقيسه ر په یاما خوه یا (بهر خودان ژيانه) ئاشکرا دکهت: "راوهسته.. خوه ب منرا بگه هینه.. نه شيم پين من ل دویف من ناهين.. بزاقی بکه.. پينگافين من د سستن، نه زقه رمتهم.. وده سا خوه تی نه گه هینه، بلا ته باوهری ب خوه هه بیت، کوته شيان هه نه. بپ۷". د فی ئیسته لاکرنیدا، کو دبیته جه څه نگي هه می بویه ر و پیرابوون و په یامین ئاشکرا و څه شارتی یين گوگراندی درومانیدا، په یاما سهره کی ب هه څوکه کی رادگه هینیت؛ "وه سا خوه تی نه گه هینه، بلا ته باوهری ب خوه هه بیت، کوته شيان هه نه. بپ۷". نه یا خویایه کا ئه ف حیواره ل کيژ جهی و ل کيژان سهرده می هاتیبه نه نجامدان. لی ژ رامانا ل پشت ریژکان خویا دبیت، کو حیواره که ل هه می جهان و ژبو هه می سهرده مان هاتیبه دارشتن. ئه ف داکوکیکرنا ل سهر هه بوونا باوهری، داکوکیه ل سهر هه لویسته کی نه لقی بهر خودانی و رژدی یا ل سهر دو ماندنا ژيانئ. ئوو بهری ده ست ب څه گیرانا حیکایه تا رومانئ بکه ت، دچاپته ره کی مينا پيشگوتنیدا، وه سفا باژیری ده وکی و ژيانا روژانه یا هه څه ولاتیان دکه ت، کو بی گولمچکانئ دکه ن. ئوو ئیشاره ته کا مه رهمدارا بله ز دده ته جشاکي موزایيکی و پیکه ژيانا ئاشتیانه یا ئاینان دنا ف دلئ باژیره کی ته نادا؛ "قه شهی ده ست ب خواندنا لاقژه و نایه تان کر.. هه قدم دگه ل فی، ل ئالیئ ژووری یی وی ئافه یی بلند، دهنگی مه لای، ژ بلندگویا بلند بوو، سوفي و نقيژکه ر بهر ب مزگه فتی څه هاتن.. بپ۱۲". لی ل هه مبهری فی مالخولیانی یا گه شبین ب

هه بوونا باژیره کئی خوش و تەناقە، ئیشارەتی ددەتە سەردەمە کئی رەشبین و مەشتی دەردەسەری دناڤ ژيانا رۆژانە یا هەمان باژێردا، کو ئەف هەردوو میناکین هەڤدژ دبنە سەردەمی راستەقینەیی رۆمانی؛ "بۆ هەر کەسەکی دلرەشی ژ ژیانئ چیبووێه.. ئەردئ قی وەلاتی قومبەلەیه و ل هیقییا پەقینی یه. هەر بەوستەکی سەربازگەهەکه، هەر بەوستەکی سیمه و سەنگەر و ساترین ژ ناخی چیکرین دبه لاقن. هەر تشت د خوەدا مت و بیئەنگه.. ئەف وەلاته سەربازگەهەکا مەزنه و هەر تشت ل بن پوستال و زنجیرین تانک و زریپۆشان هەرشاندى یه... بپ ۲۸۸".

د قی وەسفرنا بلەزا خوشی و نه خوشی یا وەلاتیدا، جهی ژیانئ و مرنئ، وارئ ئەنجامدانا خیرئ و بەرههەقی یا شەپری، پەنایەکا جەڤەنگی دبه تە بەر هەلبژارتنا وەرزی زستانەکا ب سڤ و بەفرینی، کو بکەتە سەردەمی ڤه گیرانا بۆبەران و ب رازاندنا بەفرئ دەست ب ڤه گیرانا چیرۆکی دکەت. هەرچەندە بەفرا سپی نیشانا جوانی و بیگەردی و بووکینی یا سروشتییه، کو دئ بوونەکا خوش و بەرههەمدار ددویف را هیئت، لی ژ لایەکی دیڤه ژی، نیشانا سەرما و سەهمی و نەلھی و ترسیانا ژ پاشەرۆژییه. ئەف هەردوو رامانین هەڤدژ د سەردەریکرنا دگەل بەفریدا، بەرئ وەرگران ددەتە وی چەندی، کو خوە کوورتر داهیلنە دناڤ هەست و رامانین ڤه شارتی یین نقیسەریدا و هزری د سی چەمکین هزرکرنا مرقایه تییدا بکەن؛ دووانی یا هەڤدژان، سەدەم و ئەنجام، ئوو کار و کاردانەوه. د رامانا ئیکیدا باب و کورەک یاریا ل ناڤ بەفرا بیگەرد و دلڤه کەردا دکەن و دلین وان پڤ خوشی و هیقینە. لی دناڤ چوارچۆڤه یی قی کەڤالی جواندا، دیمەنەکی دی هەیه کو خوشی دگەلالیشکا خەلکیدا دخەندقینیت؛ "د وی ئاقاهیئ بلندتر ژ گومبەدا وی دیرا ب رەخڤه، پیناژویا ژیانئ راوەستایه. ئەو مرقین باش راپیچای و چەک ب ملیڤه و هلمی خوناقەکا هوور ل سەر

سمبیلان هیلالی، چاقین وان ههمی کونج و تیک و دهرزا سهح دکن. ههر پیژنهکا بهیت، ب
 هیزا خوه ئیکسه کونترۆل دکن.. بیپ ۱۰". ئانکو نقیسهری، ب هشیاری سهردهری
 دگهل دووانی یین ههقدژ کریه و میناکهکی جوانی مهردمدار ژئی نهخشاندیه:
 بهفرا جوان و بیگهرد (هیمایی خوشیی و تهنایی)/ زیرهقانی کونترۆلکارین
 ههمی تشتان (هیمایی ترسی و سههمییه). ئەفه ژئی رهنگهه دانا فهلسه فهیا
 دووانی یین ههقدژه (شهف و رۆژ، خیر و شهر، باشی و خرابی)، کو ههر
 تشتک گرنگی یا خوه، ژ ههقدژی خوه وهردگریت و ههقدژی ههر تشتی دناخا
 ویدایه. لی د راما نا دوویدا، کو بهفری ژیان راوهستاندی و خه لک یی کریه
 دناف سههم و ترسهکا دژواردا، رهنگهه دانا چه مکی سهدهم و ئەنجامانه، ئانکو
 دهردهسهری و موعاناتین جفاکان، ئەنجامی هه بوونا رژیمین هۆف و سته مکاره.
 ئوو سهدهمی سته مکرئی ژئی، هه بوونا ئەتموسفیرهکی سار و ته سلیمبووی و
 فهچغانندییه؛ "خورتهکی چاف گریدای و دهست ژ پشتفه د که لامچه کری، ژ پشتا ترۆمبیلی
 راکیشانه دهری و ههر ئیکی ژ ئالیی خوهفه دانه بهر مست و کیلنجیا و ب ژوور ئیخستن..
 بیپ ۱۲". ئەف ههردوو چه مکی دووانی یا ههقدژان و سهدهم و ئەنجامان،
 شرۆفه کرنهکا نه یا نقیسهری یه ژبو رهوش و سهردهمی قهومینا بویه ران.
 ژلایهکی دیقه ژئی، بهرکاری میناک و رهوشین دهربراندی یین رۆمانی،
 ئیدیولۆژی یا نقیسهری ل هه مبهری کومهکا پرسین گریدایی ژيانا رۆژانه یا
 مروقی (دجه و سهردهمهکی دیارگریدا) خویا دکن. ئوو د قی ئاژاوه یا مژدارا
 سهدهم و ئەنجامان و دووانی یین ههقدژدا، چه مکی کار و کاردانه وهی، ب
 شیویهکی زهق و ئاشکرا خویا دبیت. ل هه مبهری سته مکاری و ئەشکه نهجه دانا
 رژیمی، رژی و مجدی یا زیندانیان، ل سهر دۆزا ههیی (یان یا پیقه
 نووساندی) پتر لی دهیت. ئوو چهند زیندانی ل سهر کار و ههلوئیسیتین خوه

مجدتر بن و پتر ب دؤزا خوه يا رهواڤه گريډايي بن، كاردانه وه يا رڙيمى
توندر و درتره. ژ ئه نجامى ئى پرؤسه يا كار و كاردانه وه يى، بهرى په هله وانى
بيگونه ه و ئه فين دار دكه فته ناف ريزين شوره شى و دبته پيشمه رگه.

بهرى روودانا گرتنى، ديدار و چاڤين يارا وي، ههمى ئوميدا وي بوو. لى
پشتى سهر بؤرا دريژا دگه ل زيندانى و ئه شكه نجه دانى، چاڤين وي ل سهر
پرسه كا دى فه كرن و ئه ف پرسه دبته ئه گه رى بهر خودانى، پاشى رامانا ژيانى
ل نك وي دبته بهر خودان. خوه ب بچو و كترين بهر ژه نكين ژيانيقه دگريت و
دكه ته به هانه ژبو دؤماندا بهر خودانى. ده مى په هله وان به حسى سيسر كه كى
دكه ت كو دتيكين ديوارى زيندا ئيدا، خه وي ژ چاڤين وي دره فينيت، وه سا دده ته
خويا كرن كو ئه ف سيسر كا گياندار هيمايى ژيانيقه و حهزا ژيانى پيدى ب
خؤرا گريى هه يه؛ "هندهك شهقان گوھين من هير دكن. جاران ژى هه دارى ب گيانى من
دا دهينن. ب دهنگى وان دزانم هيشتا ژيان يا ماى و ژيان پيدى ب خؤرا گريى يه..
بپ۲۳". سهر بؤرا دريژا پر كاره سات و مهينه تى يا سيا به ندى، خه باتا مشيرى
پيشمه رگه (سهره راي ژ ده ستدانا هه ردوو پى بين خوه)، ياخيوونا خالدى باب
و مال و مولك لى بهرزه بووبى و ههمى په هله وانين دى بين لاهه كى، ئاماژه بين
مه رمدارن كو وه رگري بهر ب ئاراسته يى خه بات و بهر خودانه كا بهر ده وامقه
ببه ت. خه بات و بهر خودان ژى، ب دؤزه كا هه ژى يا ديار كريقه هه فبه نده. ل
سهر ئاستى هه ست و سؤزين كه سؤكى ژى، گه شبوون و زيده بوونا ئه فينى يا
ني رگزي (ددلى په هله وانيدا)، نيشانه كا دى يا بهر خودان يقه. هه رچه نده نيشانه كا
دهروونى يا فه گه رييه بهر ب سهر ده مه كى ته نا و خؤشقه، لى داكؤكى يا
نقيسه رى ل سهر بهر ده وامى يا حزوورا ني رگزي د هزرا په هله وانى ني ف

هه لوه شياييدا، ئاماژه يه كا ئاشكرايه ژبو حهزا دۆماندنا ژيانه كا به خته وهر (كول دهف وي يا بوويه بهر خودان و خوراگري). پشتي ئه شكه نجه دانه كا توند و ددهمى هه لايستنيدا، سيابه ندى ههزا وي چه ندى دكر كو يى دگه هته دل بهرا خوه؛ "پشتي ماچيكرنا دهستى دايكى و بابى.. بايه كى ب هيز د وي ده ليقي دا خوه ل ميړگا سيسنان دا، دهمى هه ولدانين دهستين هه قديو بگرن. با، ب هيزتر ليها ت و دهستين وان ژيك دوور كرن.. بپ ۴۷". ئه ف خه ونا خوش ب گه هشتنا نيرگزي كاره كه و كاردانه وه يا وي دۆماندنا خوراگرييه. لى كاري ئه شكه نجى و ئه شكه نجه كاران (كو بيهوشكرنا سيابه ندى بو)، پيدفى ب كاردانه وه يا هشياربوونى هه يه، كو فه گه ريته فه كه توارى هه يى و هه ست ب هه بوونا خوه بكه ت؛ "باي نيرگز ب وان جلكين سپى و ته ييسوك، ژ نه ردى خلوله كر و بهر ب هناقين خوه يين كوور راکيشا. سيابه ندى قيژى راهيلان و خوه هاقيتى. هه ست ب گریدان و راهه ژيانى كر.. بپ ۴۷".

ههروه سا دوو بابه تين دى يين گرنگ كرينه جه فه نكي دۆماندنا بهر خودانى، كو هه م وانه يه كا شوره شگيرييه ژبو خوانده قانان، هه م سه ربوره كه ژبو خوراگري يا زيندانيان. بابه تى ئيكى په هله وانى يا مشيرى پيشمه رگه يه، كو هه مى مال و مولكى خوه كربوو د خزمه تا شوره شييدا و هه ر ژ سنيلاتى ده ست دا بوو چه كى بهر گريى، د شه ره كى گراندا ده يتت بهر يندار كرن و ب ساخى دكه فته دده ستين دوژمنيدا. پشتي هه ر دوو پى يين خوه ژ ده ست دده ت، بو ماويه كى دريژ دميينه د بن ئه شكه نجه دانيفه، هه تاكو گيانى خوه ژى ژده ست دده ت. ل دهف هه مى هه قالين زيندانى و ئه ويين ژده رقه ي زيندانى ژى، ب قه هره مان و خوراگه كى كيم وينه ده يتت نياسين. هه فژينا وي ژى، هاريكار و ته مامكه را قه هره مانى يا وييه. پشتي مشير شه هيد ديت، هه فژينا وي دميينه ل سه ر

زاروڪي خواهي شيرخور و خواه ب ڪاري ڪشتوكاليي (ل گوندي) ب خودان
 دڪت. خه لڪي گوندي ب ريڙگرتن و ڪوباريقه سه ردهري دگل دڪر؛ "گورو دا
 بو وه بيٿم، يين وهڪو لاله زاري نينن. حورمه تي نمونا پاقڙيي يه. يا دوي زي ٿيبر
 نه ڪن ڪو خيڙانا قه هرمانه ڪي بوويه و يال سهر نيڪانه يي خواه روونشتي.. بپ ۲۵۶".
 ٺهف په سندان لاله زاري ٺه گهري وي چه ندييه ڪو لاله زار مايه ل سهر زاروڪي
 خواه، ٺو ڪه سهڪ ل جهي شهيدئ قه هرمان، ل سهر بالگه هي خواه نه
 نئاندييه. ٺهف بابته دچاڻين جفاڪيدا، ڪاره ڪي هه ٺي و جهي ريڙگرتنييه،
 خه لڪ ب وهفاداري ل قه لمددهت و هندڪ ٺي ب جو ره ڪي بهر خوداني
 ددانن. خه لڪ وهسا هزر دڪت، ڪو ٺا بيمير پيدئي ب سيڪسي و
 سه خيڙيييه. ٺو هندڪ جارن ڪارين نه قه بولڪري دڪن ٺبو خواه ب
 خودانڪرنئ. د باشترين و حالترين رهوشدا، دي شووڪه نه قه و ماله ڪا دي
 پيڪ دهينن، لي لاله زاري ٺه قه هه مي نه ڪرن و خواه پاراست، نافوده نڪي مي راني
 يا هه ٺريني خواه زي پاراست، نقيسه ر ٺماڙه ب بابته يي سه ميانئ و ٺده ستدانا
 هه ٺرينان دڪت و ديٺيت؛ "هه ر وهلاته ڪي شهر بڪه فته دنافا دا، ٺابوري وي دهيتنه ٺ
 نافبرن، ٺه قه زي ٺيانا خه لڪي تيڪ دبت. ڪار نا بن، لهورا يين بي مير و ڪه سي شولي
 نه يي، پتريا وان، ٺهوي دگوت، پتريا وان دهه من پيسي دڪن و له شي خواه دفروشن..
 بپ ۲۵۶". ده مي لاله زار خواه ل بهر گراني يا ٺيانئ رادگريت و تهحه مولا هه موو
 سهختيان دڪت، ٺبه ر هندييه داڪو نافي هه ٺريني خواه يي شهيد له ڪه دار
 نه ڪت. ڪورد وهسا هزر دڪن ڪو نامووس و شهره فا مروقي دڪوشا ٺنيدياه،
 هه رده مي ٺني سومهه تا خواه ٺ ده ستدا، ب شيويه ڪي نه ريني ڪار دڪته ته سهر
 سومهه تا زه لامي (خو ٺه گهر مري بيت ٺي).

بابه تی دووی ژی، ئاماژهدانا ب کریارین ئەنفالین رهش بوو؛ "سالهک ژ سالان، هیرشهکا گران ب سهر ملهات و وهلاتی مهدا هات. گوند خراب کرن، ئاف پیسبوون، داروباری خه ملا خوه گوهارت، ته یروته وال و په زکویشی نیشهک مرن و نیشا دی ژی راته قیان.. بپ ۹۷". د ئاماژه پیکر نه کا ئاشکرادا، نفیسه ر ئیشاره تی دده ته وی چه ندی کو ئەف چیرۆکا بو زیندانیان دهیته فه گیران، نه تنی هه لچوونین دلینی یا که سوکینه و ژبو ژبیره کرنی یان ده مپورانندی دهیته فه گیران، به لکو مه ره مه کا ده ستنیشان کری و هه ژی پی هه یه؛ "چیرۆکا من ژی، نه تنی بو چیرۆکه کا سوژداری و ب نه خوه شیین که سایه تی فه گریډای. ئی ب چیرۆکا مله ته کی فه دهیته گوتن و فه گیران.. بپ ۲۸۴". ئەف هه ردوو بابه ته ژبو دو ماندن و گه شکرنا گیانی به رخودانی ل ده ف زیندانیان هاتینه هوناندن، ب شیوه یه کی په یامامیز ئاراسته ی وهرگران ژی دکه ت. د بابه تی ئیکیدا، نمونه یه کا به رخودانی دئینیت کو بیته مه سته ره ژبو چاقلیکرنی. د بابه تی دوویدا، به حسی کریارا کاره ساتاوی یا ئەنفالی دکه ت کو بیته پالده رهک ژبو ته حده ی و هه قری و به رخودانی. د هه ردوو حاله تاندا، مه ره ما سه ره کی ئەوه کو دو ماندا ژیانی ب به رخودانی فه گریده ت و بیژته وهرگری به رخودان ژیانه. د چوارچۆفی گه هاندنا فی په یامیدا، نفیسه ری هندهک مینا کین و یژه یی یین جوان نه خشان دینه و چه مکی تی هزرینا ریژه یی پی ده ربریه. د بویه ری باران بارینیدا، نفیسه ری فیایه بیژیت کو باشی و خرابی یا بارانی ل گوره ی رهوشا دهروونی و بهرژه وهندا خه لکی دهیته ده ستنیشان کرن؛ "دهمی باران باری، ئەو دوو روژ بو فه نه کری، هندهک ب هاتنا وی وی شاد بوون، هندهکان ژی لاقه کرن نه گه هته رابوونا ئیهمشتا و خه لکی نه دار ل بهر پیا بچیت.. بپ ۲۰۹". ئوو د بابه تی تاقه هه یفیدا چوار تیرامانین جودا جودا، ل گوره ی رهوشا دهروونی یا هه ر حاله ته کی بهرچا ف دکه ت؛ "نیرگزی چه ز ژ هه یفی نه دکر،

چونکو ژبه روناھى يا وي خه لکى دديتن و ديدارا وان دهاته تيکدان... لى ل بهر روناھى يا هه يقى مشير سنور دبه زاندى و هيلين سور دبرين، خالد شه قين بنه فشى و خه وين هار دبوراندى و دونيا ل ژير سمى سولا وى دبوو سه رگوفک و د سهر را دبورى، سه عويى سه، ل ژير روناھى يا هه يقى بازدان دگه ل سا دکر.. بپ ۲۲۴". لى د سالوخه تدانا قه هرمانى بين مشيردا، ديسا نفيسهر كه فتيه د شاشيه كا بچو وكدا كو برنويى دكه ته چه كى وى. برنو چه كه كى كه فته و د شوره شا ئيلونا مه زندا هه بوو (ل وى ده مى غه دداره بين ئوتوماتيكى نه يى يان دكىم). ئوو چونكو سه رده مى رومانى دهر برينى ژ شوره شا گولانى دكه ت، هه مى شهرقان و پيشمه رگه بين فى سه رده مى شوره شى غه دداره هه بوون. نه دووره ژ نه گه رى حه نين و هه قالينى يا دگه ل چه كى، هنده ك پيشمه رگه بين كال برنو هه بن. لى برنو نه چه كه كى پراكتيكيه ل هه مبه رى چه كى پيشكه فتيى رژيمى. تنى به هانه يه ك ژبو فى بكارئينانى هه يه، نه و ژى نه وه كو بيته جه فه نكه ك ژبو پيکفه گریدانا هه ردوو شوره شين ئيلون و گولانى. لى نفيسه رى وه سا خويا نه كريبه كو وه رگر فى چه ندى ب په ژر نيت. دبیت ژى، ئاماژه يه ك بيت بو وى شيعارى نه مى ل سهر رابووين: (برنو ره قه م هه قده يه، نيشانا پيشمه رگه يه)، كو وى چه كى برنويى كريبته نيشانه كا گياندارا پيشمه رگه ي.

مللهت ديكتاتورى دهه رفينيت

به رى نه ز فى نفيسينا خوه ب دوماھى بينم، من حه ز دکر چه ند ئاماژه بين شروفه كارى بدهمه چيروكا سه عوى و سه بين وى. نه قجا نه چار بووم جاره كا دى رومانى هه ميبى بخوينمه فه، چونكو سه رهاتى بين سه عوى دنا ف فلاشباک و د چوارچوڤى بيرهاتين په هله وانيدا دهاتنه خوياکرن. د خواندنا زيده باردا، من

دیت کو چیرۆکا سه عۆی ب ته نا خوه جه فه نگه کی ئاشکرایه ژبو سیسته مین دیکتاتور و سته مکار. لهوا من هزرا هندی کر کو قی پهره گرافی بکه مه میناکی سیسته مین دیکتاتور و چاره نفیسی وان دمیناکی سهر پیهاتی یا سه عۆیدا به لیکه م. ل ده سپیکه فهره بزاین کو سه عۆ کوری مۆرداری گوندیه و ریژگرتنه کا تایهت دناف هه ژری و هه فالین خوه دا هه یه. پاشی سه عۆ ب ریکا کونترۆل کرنا هه ژری یین خوه، کار یزمایه کی بو خوه په ییدا دکهت و سهرکیشی یا هه فالین خوه دکهت. دئی کریارا سهرکیشیکر نیدا، هه فالین خوه پاشقه دبرن و سته م لی دکر و مینا دکتاتور هکی بوو. ژبو چه سپاندنا ده سته لاتا خوه یا رهایی (زیده باری ترساندن و پاشقه برنی)، چائی هنده ک هه فالین خوه ژی شکاند بوو؛ "ب سهر چافین مه دیمه نی رووسی ترچه دینی کوری جه مشیدی پاقترکه ر بالکیشکر.. هیشتا کخکا سه عۆی ل سهر کماخین خوه نه مالی بوو.. بپا ۱۱۳". ئەف دیمه نه ناچیه دهوندری چهزا کریارا سیکیسیدا، کول جفاکین دائیخستی ب ریکا نیربازی خوه فیبری ب سهره لهبونا شیان و دارژتنا چه زین سیکیسی دکهن. لی هه ولدانه که ژبو چافشکاندن و ترساندن هه فالین دی. کورد دیژن فلانکس یی چافشکه ستیه، یان چائی وی یی هاتیه شکاندن. ئانکو فهیتیه کا دگهل هاتیه کرن، کو نه شیت چافین خوه ل بهر راکهت، یان باشیه کا هند مهزن یا دگهل هاتیه کرن کو چافین وی ژبه رانابن. دههردوو حاله تاندا ژی، بابهت ب کریارا سیکیسه گریدایه. ده می که سه ک کریاره کا نیربازی دگهل هه ژریه کی خوه دکهت، ئەوی کریار دگهل هاتیه کرن، دکه فیهت دبن کونترۆلا بکه ریدا (ئانکو ههروه کو ژنا وی لی دهیت). چونکو ئەگه ر وی کریاری ئاشکرا بکهت، که سی نیگه تیف دی بیه پیتراکی هه ژری و دهردوران، بنه مالا وی ژی دی پی شهرمه زار بیت. ده می سه عۆی ب رهفتارین سهرکرده کی ل

هه ڦالين خوه دنيرى و دگوتى؛ "نه زى ځلاس. كى ژ هه وه دل تى هه يه.. بپ ۱۱۳".
 ناماژه يه كه ژبو دهسته لاتدارى يا سه عوى ل سهر هه ڦالين وى، كو بهرمايكن
 خوه دهافيتته بهر. ژلايه كى ديقه زى، پشكدار كرنا هه ڦالان ددهسكه فته كا
 ديار كريدا (خو ټه گهر به دره فتارى بيت زى)، نيشانا چه سپاندنا ميرزا يى
 (الاستساد) و دهسته لاتييه. لى چونكو ټه ره فتاره كا نه جفاكى و
 نه قه بوولكريه، هه ڦالين وى خوه زى دده نه پاش و سه عو ب تنى دمينيت. لى
 ژبو دو ماندا ژيانا خوه، په نايى دبه ته بهر هه ڦالينى يا سه يان:

- هه تا دهمى مه زن زى بووى، بى هوگر ما، له ورا بهر ب چولى و ب خودانكرنا
 سا چوو. ل داويى ناسناځى وى ببوو سه عوى سه.. بپ ۲۱۲.

- دهمى سه عو بى هه ڦال ماى، نه يى نه حهق بوو خوه بگه هينته سا و بزاقى
 بكت دگهل وان ببيته مروځه كى مفادار دناځ جفاكيدا.. بپ ۲۱۷.

- فير ببو زمانى وان.. وهكو وان دا ددانين خوه قيج كت و ته پكا چاقين خوه
 فراهه كت و ناچاقين خوه گرى كت و ل هه مبهر وان رادوه ستيا.. بپ ۲۲۶.

ټه هه ڦالينى يا سا، كومه كا رمان و تيرامانين دهروونى ب خوځه دگريت.
 ژلايه كيقه ناماژه يه بو گرنكى يا هه بوونا هه ڦالان. ټه گهر كه سه ك ژ توخمى
 مروځى نه بيت، دى په نا به ته بهر هه ڦالينى يا جانه وه ره كى يان هر تشته كى دى
 يى رمانه كى بلده ته هه بوونا وى. ژ لايه كى ديقه، ټم دكارين بيژين كو
 هه ليزار تنه سا، جه ځه نكه كه ژبو كومه كا دويځه لانكين گوهدار و پيگير و مفادار.
 چه ند پتر سه خبيرى يا وان دكر و چاقى خوه ددايى، سه يين هه ڦالبه ندين
 سه عوى گوهدار تر بوون و پتر پيقه دهاتنه گريدان؛ "ل وى گرى دكه فته روژناځا يا
 گوندى، سه عو د شكه فته كى ځه، ل وى دهري ئيمپراتورى يا خوه ناځا كر.. بپ ۲۲۶".

ټه ځا سه يين خوه ژبو هاريكارى يا گونديان بكار دئينان كو بيته كه سه كى

مفادار دچاقین جفاکیدا. دهه مان ده مدا ژی، گوندی ژ هیرشا سه یین خواه
دترساندن. ئانکو مینا ههمی دکتاتوران ب کریارین تهرغیب و تهرهیبی شیا
خواه بکه ته پادشاهی گوندی:

- ب غار دبه ر کۆلکی مریشکا را چوو، هه لامه تی گورگی خواه ل بن که فشا دا،
ته حسی و خواه دناق له پین سه عۆی دا دیت، مشک ب بستنی قه دکرن.. بپ ۲۰۴-
۲۰۵.

- ئیدی نه ز ژی پادشاهم و کهس نه شیت ل هه مبه ر هیزا من براوه ستت.. بپ ۲۲۵.
- خه ونین سه عۆی مه زن بوون، چه ز دکر جیهان ههمی دبن ره شمالا ئیمپراتوریا
وی قه بت و هه ر تشت ل ژیر سیبه را دارئ وی بت.. بپ ۲۲۶.

ب قی چه ندی ژی، سه عۆ دبیته ئیمپراتوری جیهانا خواه یا تایهت. سه رکردی
سه یین در و هاره. هه رده م نیچیر ل سه ر هه قالین خواه لیگه دکر و ژ نه نجمی
قی به رژه وه ندی، سه دبن فه رماین و یقه بوون. لی وه کو ههمی دکتاتوران، په ر
ب سه عۆیقه چیبوون په رلاختر لی هات. نه فجال گوره ی گیول و زه وقی خواه
هنده ک تیر دکرن و هنده کین دی ژی دهیلانه برسی. نه وین تیر بوونه
نیزیکتیرین ره شه کین سه میانی خواه، نه وین دمانه برسی ژی، نه رازی و
به ره له ست بوون. لی به ره له ستیه کا شه رمین و چاف ترسیایی؛ "نه و سه یین
ماینه برسی و هیشتا گلیز ب ده قیدا شور. ب چاقین زل ل بستا پشکین گوشتی دده ست
سه عۆی دا دنیرین.. بپ ۲۲۸". لی ل هه موو جه و سه رده مان، ده نگی برسی یی
بلنده و سینورین ترس و شه رمی دبریت؛ "سه یه کی ژ وان سه یین ماینه برسی، خواه
دبستی وه رکر و سه عۆ که فت، ب پیگه سه قرژیان و هیرش برن. ب په نج و کیلبا
هه قهو ژیک هنجین. کیلب و په نجا ژ سه عۆی ژی گرت و دبن گیله شوکا وان قه هاته
که رساندن و خوون دبن سینگی دا چوو.. بپ ۲۲۸". ل قیره ژی ئەم دکارین سه رهاتی

يا سه عۆى بكهينه ميناكه كى مهستهره ژبو دانانگههين پيئاژويا پرانى يا دكتاتورين چووبى و ههيبى و يين دى هين. نفيسهري رومانا سوتنگهه، ب ريكا فهگيرانا قوناغين زيانا سه عۆى، چهواتى يا چييونا ديكتاتورين و چاره نفيسى وى د فان قوناغاندا دهست نيشان دكهت:

۱. ل دهسپيكي فهره پاشخان و پيکهاتهيه كى زهمينه خوشكري ژبو زالبوننا كه سايه تين ههبيت. هيز و دلره قى يا سه عۆى ژ لايه كيئه و هه بوننا وى وهكو كورى مؤردارى گوندى ژ لايه كى ديئه، زهمينه خوشكهره چييونا ميرزايى يا (الاستساد) وى بوون.

۲. چيكرنا كاريزمايه كا كه ساتين ل دهف هه قالين خوه يين نيزيك، كونترولكرن و ئاراسته كرنا وان، كو دگوه دار و پيگير بن. سيسته مي سزادان و خه لاتكرنى بكار دئين و هه قالين خوه د دهستكه فتاندا پشكدار دكهن.

۳. قوناغا زوردارى و ستهم و پاشقه برنى، داکو هه مي هه قالين نيزيك و خه لكى دى يى دهردور ژى، بيخته د بن كونترول خوه فه. ئەقجا پيدفى ب چيكرنا هاله يه كا پيروزين هه يه و فهره خه وين به رفره هه بوون و ب سه رداگرتنى هه بن.

۴. قوناغا دووربوون و نيزيكبوونى كو هندهك كه سين دژى قى سيسته مي دى ژى دووركه فن و هنده كين دى يين هه لپهرست دى پتر خوه نيزيك كه ن. ئەقجا ده مي سه عۆ بى هه قال مايى، په نا بره بهر هه قالينى يا سا، كو سه وه فادار و گوه دارى وى كه سيبه يى نانى دده تى (پاراستنا بهرژه وه نديان).

۵. قوناغا داويى كو پرانييا دكتاتوران ب دهستى دويقه لانكين خوه دهينه ژناڤرن. خو ئەگه ر دژمنه كى دهره كى ژى پى راببت، فهره دهستى دويقه لانكين

هه لپه رست دگه ل وی دژمنی دهره کیدا هه بیت، هه تا کو بشین دکتاتوریی ب هه لوه شینن .

ئه گهر سه عوی ل جهی ههر دهسته لاته کا رۆژه لاتی دانین و ملله تی ل جهی سه یین وی دانین، دی سهر بۆرا پرانییادهسته لاتداران مینا چیرۆکا سه عوی دهرکه فیت. هه می دکتاتور ژی (ههر ژ یولیۆس قه یسه ر بگره و هه تا دگه هته قه ززافی)، د قۆناغین ژیا نا سه عۆیدا بۆرینه .

سیگۆشه یا سیاست و سیكس و دین

زیده باری فان بابه تین مه ئیشارهت داینی، نفیسه ری کۆمه کا بابه تین دی یین هه قبه ند ب ژیان و کلتوری کورده وارییقه به حس کرینه و ب شیوه یه کی راسته وخۆ یان نه راسته وخۆ، ئیشارهت ب هنده ک چه مکین هزری و رهفتاری یین جفاکی دایه. دناف روودان و فلاشباک و فه گیرانا بۆیه ریڤن رۆمانیدا، دی بینین کو نفیسه ری ب شیوه یه کی هونه ری یی نه راسته وخۆ، خوه ل سیگۆشه یا دیرینا هه رامگری دایه (سیاسهت و سیكس و دین). ئه و ب خوه هه می بۆیه ریڤن رۆمانی و فه گیرانا هه لویستین ئیدیولۆژی یین په هله وانان، دکه فنه دخانا سیاسهتیدا. لی نفیسه ری ژبیر نه کریبه کو بۆ وه رگری خویاکهت کا مه ره ما وی ب سیاسه تی چیه. نفیسه ر سیاسه تی ب هه لویست و خوراگری و بهر خودانییقه گریددهت. ههر رهفتاره کا ژ دهرقه ی فی چوارچۆفه ی بیت، دبیته جهی ره تکرنی و نه هه ژیتی. د میناکی شه ره که واندا کو ئاییره کی کورده وارییه و جه فه نکه که ژبۆ شه ریڤن براکوژی ل ده ف کوردان، نفیسه ر ب هه لویسته کی ئاشکرا فی رهفتاری رهت دکهت؛ "ب سه ری ته یا ژ خوهیه، باپیریڤن مه یا گۆتی، که و نه یاری سه ری خوهیه، کا توبده من، دا ئه ز وی بکه مه شیف.. بپا ۱۹۴". ههروه سا د

په ره گرافه کا دی یا دهر باره ی سیاستا هه بیدا (یان ئەوا خه لک دبیژتی سیاست)، کو ب پاراستنا بهر ژه وه ندان و هه لپه رستییه هه قبه نده، ئوو دبیتته سه ده می دهر ده سه ری یا مروثی و پیشیلکرنا گیانی مروثایه تی، نفیسه ر بیژا خوه ژئی دکهت و ب توندی رهت دکهت؛ "سیاست تیشکا زنایه یه، یا راست، ماکا زنایه یه. نه باوه ری یا خوه پی بینه و نه هنده، نه پشتا خوه بدی نه به ری خوه، چونکو د هه ردوو تیوراندا تو یی دوراندی! نه ژئی دوور که قه و نه نیژیک به... ته چ تی نه هیلا! باشه چ بکین؟!.. نه قه یه فه لسه فا وی قه حبا دونیا هه ژاندی و وه ستاندی.. بپ ۱۵۰-۱۵۱".

د بابه تی سیکسیدا ژئی، ژبلی زربه هری یا زیندانیان کو ب رهفتارین ده ستپه ر و نیژبازی دهر بریت، ههروه سا ئیشاره تین رهتکر نه کا ئاشکرا دده ته وان بیروباوه ر و رهفتارین شاشین جفاکی کوردی ل هه مبه ر ژئی هه یین (د بابه تی کریارین سیکسیدا). یه ک ژ نمونه یین هه ره بالکیش د جفاکی کوردیدا ئه وه کو ده می کریاره کا سیکی دهیته کرن و ئاشکرا دبیت، هه می گونه ه دکه فته د ستوکرا ژنیدا و که سی نیژ وه کو مووی ژ ماستی کیشایی ژئی دهر دکه فیت:

- هه میا پیکشه ل سه ر کچکی د ئاخفتن و که سی به حسا له وه ندی نه دکر.. بپ ۲۴۳.
- تو نزانی ئه و کچا ژبن پی بابی خوه دهر که فته، سزایی وی کوشتنه و به س.. بپ ۲۴۱.
- عه زیزی من، والله نابت ژن بهیته سه ره ردا یکرن. ب گونه هیین وان، ئه م دی د ئاگری دا که لین.. بپ ۲۴۲.

ئەڭجال شوينا ھزر د ئى بابەتتى نەدادپەروردە بەھتە كرن، ھەمى ھزر و
 بوچوون بەر ب پاراستنا ژنيڭە دچن و ھەسا ددەنە خوياكرن كو ژن د خويي
 خوەدا گونەھەكە و ھەرە كەسى نىر خوە ژى پاريزيت. ژلايەكە ديقە ژى،
 شەرەف و نامووسا خيزانى و خويي زەلامى ب ژنيڭە گريدايە، شەرەفا وى
 دىتە شەرەفا زەلامى ژى. ب ئى چەندى ژى، ھەمى زەلام دى ھەولدن شەرەفا
 خوە پياريزن و خوە ژ ژنيڭە (بى شەرەف) دوور بىخن؛ "ژنى شەرەفا وى يا دكوشا
 وى دا، گاڤا رابوو ژپيرڤە درژت.. بپ۲۴۲". ھەر ئەف بابەتە بوويە، بەرى رووسى
 يىن گوندى دايە دژاتيكرنا سەماقانىن ژن كو ب ڤەرمانا ميري ھاتبوونە دەڤەرى؛
 "پتريا زەلامين سەرە ژى ب دژى ھاتنا فان سەماكەران بوون. لەورا ئيدى خەلكى ب
 پيڭكە بەرتنك ددانانى، قيرى لى ڤەددان و تف دكرنى.. بپ۲۴۶". ئەف ميناكى
 دژاتيكرنا توند ژبو پاراستنا جفاكى (كول گورەى ھزرا خەلكى ھەچكوهەيى
 پاڤترين و پيڭيرترين و دىندارتيرين جفاكە)، ئىشارەتەكە ژبو شيوازى ھزر كرن
 و رەفتارا خەلكى د سەردەمى رۆمانيدا. خەلكى ھەسا ھزر كرن كو ئەف
 چالاكيبە ژبو ھەلەھەشاندنا جفاكى ھاتيبە ئەنجامدان و ژبو تىكدانا سنجى
 ھەژى و بلندى گەنجى كورده، يان ب كيمى، ژبو ھندييە كو كەسى كورد خوە
 ب سەحكرنا فان چالاكيبانڤە مژوول بكتە و سىياسەتتى و مافين رەوا يىن
 مللەتيني و نەتەوھەيى يا خوە ژبير بكتە؛ "خالۆنە تنى ھەسەلا پارەيبە، بەلكو
 ھەلەھەشيانا جفاكى ھە ژى دڤين و دى ل سەرڤى ئيكي د بەردەوام بن ژى.. بپ۲۴۸".
 دىتە ھەمىا د وى سەردەمىدا ھوسا ھزر دكر، كو پلانەكا ميريە ژبو
 مژوولكرنا لاوى كورد. ئەف چەمكى پيلانا دەرڤەيى دەھموو كار و چالاكى يىن
 جفاكى رۆژھەلاتيدا يى بەرچاڤە. باشە ئەگەر ئەو پيلان بيت، پا گريدانا
 گەنجى كورد ب خواندنا فتوحاتين ئىسلامى و ڤەرموودەيىن ئەبو ھورەيرەڤە نە

مژوولكرنه كا مه رهمدار بوو؟! ل سهردهمى رۆمانى، هه موو گه نجين كورد ب
 داخويانى بين ل دژى حكومه تى داخبار دبوون و مه وه سا هزر دكر كو هه ر
 كرىاره كا حكومه ت بكه ت، ژبو دژاتى كرنا كوردان و كه سايه تى يا كوردىيه .
 ته گه ر ل وى سهردهمى ته م نه وىرا باين ب ئاشكرائى به حسى هه ولىن رژيمى
 ژبو هه لوه شاندا جفاكى و شىواندا هزر و هه لوىستين گه نجان بكه ين، مه
 دگوت كو ته فه دگه ل عورف و عه ده تين جفاكى مه يى موسلمان ناگونجن؛
 "سه يدا تو راست دىيژى، به لى عورف و عه ده تى، مه ژقى له وچه يين د دوورن.. بپا ۲۴۹".
 ده مى من قورئان ل به ر ده ستى مه لايى گه ره كا مه دخواند (دژى دوازه
 سالييدا)، ته ز هند ب مه لاي يى سه رسام بووم، هه موو گوتنين وى بين بالكيش
 و هوور هووركين رۆژانه بين مزگه فتى، من بو بابى خوه فه دگيران، هند نه ما بوو
 بيژمى كوردايه تى ته وه ته قا مه لا دكه ت (نه ته وا هنگو كرى). رۆژه كى بابى من
 داخوازكر كو ژ مه لاي بپرسم كا كيژ ره فتار مفادارتر و ب خيتره، مرؤف
 خزمه تكارى ملله تى خوه بيت، يان پاقركه رى مزگه فتى بيت. ده مى من پرسيار
 ئاراسته ي مه لايى خوه كرى، گوت: هه لبه ت پاقركه رى مزگه فتى ب خيتره،
 چونكو هه موو ملله ت ل مزگه فتى خرشه دبیت. لى ده مى من دثيا كو بابى خوه
 يى (ئومى) تىيگه هينم كو مه لا راست دىيژيت، ئيرينين وى بين بى پهيڤ،
 ته ز پالدام كو هه مى دىرؤكا ئىسلامى، ژ ته ليفى هه تا يائى بخوينم (ب كتاب و
 فه رمووده و ئىجماع و قياس و ئىجتىهادفه). من ته ف سه ره اتىيه كره دناف
 بابه تيدا، كو به ر ب ره ه ندئ ئايينى درۆمانيدا بچم.

دىيائى ئاييندا، وه كو بسپوره كى جفاكى شاره زا (كو نه ثيايه خوه ل
 هه فركى بين ئايينى بده ت، ژ به ركو نه بابه تى رۆمانىيه)، هه ولدايه ره فتارين

شاشين ب نائى ئايىنى دەينە كرن، دەرباسى ئايىردە و رەفتارين جفاكى بكتە .
د ميناكەكى جفاكيدا كو ژنەك دچيتە نك مەلای ژبو توبە كرنى و گەھاندنا
داخوازین وى بو خودى تەعالا، ب نەراستە و خويى ئىشارەتى ددە تە مەلایين
گوندان كا چەوا بابە تين گيانى و ئايىنى ژبو مەرەمىن خوە ئىستغلال دكرن؛ "ما
دئ چ بېژيتا! پشتى من دەھ دىنار كرينە دبن لىقا دۆشەكا وى قە، گۆتە من دقیت ژ
حەفت مالان دراڤەكى لىكبدەى و بدىيە ب كراس و بكييە بەر خوە.. بپا ۱۹۶". لى د
هەمان دەمدا ژى، ئىشارەتەكا بەلز ددە تە فەلسەفا ئايىنى و ب نائى پرسىارين بى
بەرسقین زارۆكان، بابەتەكى ئايىنى دئازرینیت كو ھندەك پرسىارين ھەژى
تېھزىنى ل دەف وەرگى پەيدا كەت؛ "مام، مانى خودى مە ددتا، قىچا ما بوچى
دئ مە مړىنىت؟ ما ب بەر قى زەحمەتى دكە قىت.. بپا ۱۰۸". ھەر وەسا دبابەتى سەدەمى
ھۆقاتى يا رژىمىدا كو ژبو بىدەولەتى يا كوردان قەدگەرینیت، نقيسەر ل سەر
زارى پەھلەوانى خوە دىژىت؛ "مروفا بى خودى بتا، بى دەولەت نە بتا.. بپا ۲۹".
ئانكو رى دچیتە بى خودىيى، لى چ رى ناچنە بىدەولەتى. ھەرچەندە
ھەڤۆكەكا دلینىيە يا سروشتييە، لى د عورفى دىنداراندا، گونەھەكا مەزن بىت.
نقىسەرى ژى (ب قى ھەڤۆكا رەوانىژىيە)، قىايە گرنكى يا دەولەتى نىشا بدەت،
نە كىمبەھاكرنا خودى تەعالا. ب ئان نمونە يىن دەربراندى خوە لىدانال
سىگۆشەيا حەرامكرى تەمام دكەت و وى ھزرى دپەژرینیت كو رۆمان خۆدىكا
ژيانىيە.

*

ژانین جفاکی

د رۆمانا "شیان ددهمهکی ژانداردا"

ڦيان دده مه ڪي ڙانداردا

ڙازاد گه نجه ڪي رهوشه نبيره، پرائيا ٽيڦاري پين خواه ل باخچه يي ٽيڪه تي يا نفيسه رين دھوڪي دٻورينيت. ڙ بنه ماله ڪا هه ڙار و ٽايندارا باڙيري دھوڪيه. دلبره ا وي يا ب ناڻي دلبره، ڪه سه ڪي زهنگيني ڙ دهرڦهي وهلاتي ڦه گهريايي بو ڙيانا خواه هه لدبڙيريت و ل سهر ههمي خهون و ههست و ٽهيني يا ٽازادي دچيترينيت. پستي ڦي رووداني، په هله وان دڪه ڦيته دناڦ گيڙه ڦانڪه ڪا بارڪري ب پياوهري و بيدادي يا جفاڪيدا. ٽيسڦي زافيي وي ڪو ڪه سه ڪي قومارچي و مه ڦه خوره، ٽاريشه پين بهرده و امين خيزاني دگهل نه سرينا هه ڦرينا خواه هه نه، هه تا گه هشتيه وي راددهي ڪو نه سرين ڙ مال دهر ڪه ڦيت و ل داويي ڙي داخوازا بهرداني ڙ ميڙي خواه بڪهت. ٽيسڦي قومارچي و ههردهم موفلس، ب سهر هه ڦاله ڪي خواه بي ڪه ڦن هه لدبيت (ب ناڻي دهشتي). دگهل وي ڪاري ڪرين و ڦروٽنا پارچه عهردين ره شه ڪين رڙيما هه لوه شيابي دڪهت. د ڦي سه ڦهرا ڪاريدا ڙنه ڪي ب ناڻي جه ميلا دنيا سبت و ٽيسڦ دڪه ڦته دناڦ داڦين ٽهيني يا ويڊا. ٽه ڦ ٽهيني يه روڙ بو روڙي گهر متر لي دهيت هه تا وي راددهي ڪو پريارا ره ڦيني ددهن و بهر ب سينورانه دچن داڪول وهلاته ڪي بياني بينه په ناهنده و ڙيانه ڪا نوو دهست پي بڪهن. د ڦي گهرمه گهرما روودانين جفاڪي و ڙيانا ناله بارا روڙانه دا، سه رنج و ههستا شڪهستي يا ٽازادي بهر ب ڪچه ڪا هه لبه ستخانڦه (ب ناڻي شرين) دهيت ره اڪيشان. ٽه ڦ ڪچه هه ڦالا خويشڪا وي بوو، ڪو ڙ بهر ٽاريشه يه ڪا جفاڪي و خيزاني يا سروشتي، ب دهستي پسمامي خواه هاتييه ڪوشتن و بوويه ڦورباني يا عورف و

عهده تین جفاکی. لی ئەف ئەفینی یا دناڤهرا ئازادی و شرینیدا، ب شیوهیهکی
 ئاشکرا ناهیتته خویاکرن و ژ چوارچۆفی دانوستاندین ل سهر جفاکی و
 ریزگرتنه کا ئالوگۆر نابۆریت. ل داویی و دلتهیه کا نه چاهه ریکریدا شرین
 دهیتته مالا ئازادی، مل ب ملی ههف و دهستین وان دناڤ ئیکرا دمه شن کو
 نیشانا خویاکرنا ئەفینی و نژاندنا خه ونین پاشه روژه کا گه شه. په هله وانین
 لاهه کی ژی، هه ر ئیک دگه هته چاره نقیسی خوه یی هه ژی کو نقیسه ری ب پلان
 بو داناینه؛ پشتی جه میلا و ئیسف ب ریکا ره فیقه دهینه گرتن و شه لاندن،
 جه میلا خوه د گه رماڤا مالا خوه فه دسوژیت و ئیسف ل باژیره کی نه کوردستانی،
 د زیندانین رژیمیقه ب ئەشکه نجه دانی دهیتته کوشتن. دهستی و ئەو ریفه به ری
 پالپشتی یا وی دکر، ب دهستی ئاسایش و یاسایا هه ریما کوردستانی دهینه
 گرتن. ئەفه یه پوخته یا ناڤه روکا رو مانا "ڤیان دده مه کی ژانداردا"،* کو ژلای
 چیرۆکنقیس "محسن عبدالرحمن" فه هاتیبه نقیسین و به لافه کرن. ئەف رو مانه ژ
 ۱۹ ناڤرین سنسله یی پیک دهیت و دچوارچۆفی فه گیران و روودانا بو به راندا،
 ئیشاره تین ره خنه ئامیز و ره تکرنی ئاراسته ی تیگه ه و ره فتارین جفاکی کوردی
 دکهت. ب فان ئامازه یین راسته وخۆ و نه راسته وخۆ یین ده رباره ی عورف و
 عه ده تین کورده واریی، تبلا خوه ددانته سهر هه ڤرکی یا دیرینا دناڤهرا ته خین
 جفاکیدا و هه لویستی ره وشه نبیره کی پیگیر پی خویا دکهت. ههروه سا ره وشا
 جفاکی کوردی (نه مازه جفاکی دهۆکی)، ب کامیره یا پینقیس و په یقین خوه یین
 بارکری ب هه لچوون و هه لویستین گومانپر و ره هایه ره سم دکهت. مینا

* محسن عبدالرحمن (۲۰۰۵). ڤیان دده مه کی ژانداردا، رو مان. ژ وه شانین ئیکه تی یا
 نقیسه رین کورد، سنسله ژماره (۱۸). چ، ۱، چاپخانا هاوار- دهۆک.

سیناریستین سینهمایی، پرۆژەیی فلمەکی دوکیومنتاری ل سەر رهوشا جفاکی یا دهۆکی د سالیڻ نۆتاندا دنهخشینیت.

ناقئ رۆمانئ

ناف یان تایتل ددهقین ویژهبیدا، گرنگیهه کاسه نجراکیش ههیه ژبو چوونا دناف ئەتموسفیری ئاقەرۆک و شیوازی دهقیدا. دپیت تایتل کلیلا فه کرنا ده رگههی هۆله کاشتی ههست و هزر و تیگهه و ههلوپستین مرۆفایه تی بیت. لهوا گرنگیدان ب ههلبژارتنا ناقئ، کارهکی تهمامکه ری پرۆسه یا داهینانا ویژهبی یه. ناقئ ئی رۆمانال بهر دهستی خواندهقانی هیژا، ژ دهستهواژهه کی پیک دهیت کو میناکئ ههفۆکه کاسه بهری وهردگریت. ئیان ددهمه کی ژانداردا، ئیانه وهکو هه ر ئیانه کاسه دی دناقبهرا دوو مرۆفاندا یان دناقبهرا مرۆقی و تشتهک یان بۆیه ره کی خوشتقیدا. لی ئەف ئیانه ب سهردهمه کی دیارکریقه هاتییه گریدان کو ددهمه کی ژانداره. ئەگه ر ئەم ناقئ رۆمانئ بهر ب ئەله میتین سهرهکیقه ههلوهشینین (ئیان، دهم، ژاندار)؛ لی چونکو دهم هاتییه دهستیشان کرن و ب ژاندارییقه هاتییه گریدان، ئەفجا دی بیته (ئیان و دهمی ژاندار).

ژان ب رامانا ئیشانه کاسه توند و دژوار دهیت، وهکو ژانه سه ر (بو سه ر ئیشانا میگریئ بکار دهیت)، برینین ب ژان.. هتد. لی بکارئینانا ژ هه می یا بهر به لاقتر ژبو کر ژبوونا ماسولکه یین مالچووکئ ژنا دووجانه ددهمی بوونیدا. نه دووره بکارئینانین دی ژئ شوبهاندنا توند و دژواری یا ئیشانی بیت دگهل ژانین بوونئ. ئەفجا ئەم دکارین بیژین کو تایتلی ئی رۆمانئ ئیانه ددهمه کی ل بهر بوونیدا. بوون دپرانی یا تیگههین جفاکی و دهمی سهردهماندا، کریاره کاسه

گه شېنه و ب هاتا ژيانه کا خوشر و بهرهمدار و کاملانترقه هه شېنده. نه مازه
 ته گهر ئه م بزاین کو هه می ژان و بوونین بووری، نه ل ئاستی حهز و ئیانا
 نقیسه ری بوون: "پشتی هه ر قوناغه کا ژانداریی کوردایه تی تیدا بووری، هه ولدانین ل
 دووف ئیک و بی راوه ستیان هه ر ژبه ر برن بوو یان باشتین حال زاوویه کی مری بوویه..
 بپا ۲۱". ئه فجا وه کو هه ر ره وشه نبیره کی په یامدار کو فه ره هیقیه کی دناف بی
 ئومیدی و داکه فتنین خه لکیدا بچینیت، ئه ف ژانین نوو ئیخستینه دناف
 مالچویکی جفاکیدا کو بوونه کا ساخلم و کاملان فه ژینیت. ب ئی چه ندی، بو
 خوانده قانی ئاشکرا دبیت کو نقیسه ر دی به حسی هنده ک ژانین مشتی قیژی و
 هه وار و وه ستیان که ت. ل داویژی ژی، دی بیته ئه گهری بوونه کا خوش و ته نا و
 پر شه هنازی.

جه د رۆمانیدا کوردستانه و ژ کوردستانی ژی باژیژی دهۆکه. سه رده می ئی
 رۆمانی، ده می پشتی سه ره له دانا بوهارا ۱۹۹۱ ییه. ئوو هه می روودان و جهین
 ده ستیشانگری د پیژاژویا بویره راندا، وی هزری بو خوانده قانی په یدا دکهن کو
 سه رده می رۆمانی ب سالی ن به ری سالا (۲۰۰۰) فه گریدا یه. ده می ب ریکا
 فلاشباک و فه گیرانا سه ره اتیان ژی، خوانده قانی فه دگه ریته فه سه رده م و جهین
 دی بین مینا کریارا ئه نفالی و زیندانین رژیمی و قادی ن شه ری براکوژی و
 ریکا ره ئینا به ر ب په ناهنده بییقه. نقیسه ر رۆلی حیکایه تیژی وه ردگری ت و تنی
 ئیشاره تان دده ته وان جهان و ناکه ته قادا سه ره کی یا بویره رین رۆمانی.

ئو رۆمانی په هله وانه کی سه ره کی هه یه و کومه کا په هله وانین لاهه کی یین
 ل گوره ی هاتا بویره ران دهینه سه ر قادا قه ومینا بویره ران. لی نقیسه ری ب
 وه کهه ئی سه ره ده ری دگه ل هه می په هله وانان کرییه و چافکی کامیرا ره سمگرنا

په يامین خوه، ل گورهی روودانی ئاراسته کړیبه. نه دووره ئهف کړیاره ب ته نا خوه، ئاماژه په کا هیمايي بیت ژبو په یاما سهره کی یا رومانې کو بهرپا کرنا سهره وری یا یاسایه کیبه، دادپه وری و وهکھښی یا جفاکی ژبو هه می ئه ندامین جفاکی د ئهرك و مافاندا بپاریزیت. ژ لایه کی دیشه ژی، نه دووره ئیشاره ته کا هیمايي بیت کو د سهرده می رومانیدا، هه می که س ب وهکھښی توشی دهرده سهری و ژانین جفاکی بووینه. خوه جه میلا یا له شفرؤش ژی (کو په هله وانه کا لاهه کیبه)، قوربانی یا ئه نفالیبه و عشقه کا بیگه ردا فه شارتی ددلی ویدا هه یه: "ئنه نفالین ناخ و دهر وون هه ژاندين و تیر ره زیل و بی روه مه ت کرین، تنی بویه درویشمه ک لسهر پاته کی رهش (ئهم شهرمه زار دکه یین...) و ل جفاتا فه دگیرین خودی مه زنترین تولقه کهره. ئیستی ب حیبه تی گوهدی ری دکر، وه کو یی باوهر نه که ت.. / ما نه نفالان ژ ته ژي گرتیبه؟!.. / ب خه مگینی و چافین تری روندک.. پشتی لیبورینا سهر کردایه تی و هک که ری په زی ئهم کومکرین، ئهو ئیک بو ژ یین که لا نزارکی ب بلوکا کوشتین.. بپا ۱۹۶۶".

ئانکو ئهم دکارین بیژین کو ئی رومانې چ په هله وانی چیفانوکی دناف خه ونروژکی که توارکی یین روژانه دا نین. په هله وانی سهره کی (وه کو هه موو په هله وانی لاهه کی)، روله کی دیارکری هه یه و ژ چوارچوئی فی رولی دیارکری دهرناکه ښیت. دبیت نه کاریگری یا رولی په هله وانی سهره کی ئاماژه په کا مه رمدار بیت ژبو نه کاریگری یا په یام و چه زین نفیسه ری دسهرده مه کی مشتی ژاندا. لی دهمی ئهم خوه کوور دادهیلینه دناف پیقازو یا بویره یین قه ومییدا، و هسا دهیته بهرچافین مه کو رولی په هله وانی لاهه کی ژ رولی په هله وانی سهره کی چالاکتر و بهرچاقره. ئه فه ژي شرؤفه یا مه یا پیشین دپه ژرینیت. هه روه سا ئهم دکارین بیژین کو سهره رای دهمی ژاندری مشت

ئارىشە و ئالۆزى يىن دەروونى و كەتواری (كو مىناكەكى كرىت و نەخواستى
 بۆ جفاكى دروستكرى)، ئيانا پىرۆز (چ ئيانا وەلاتى يان يا مرۆقان بىت-
 ھەرچەندە كز و نە بەرچاقە)، لى ھىفیانەكى خورت و مجد و باوەردارە كو دى
 بىتە سەدەمى بوونەكا دى يا مەشت خۆشى و تەناھى و وەكھەشى. ب ئى
 چەندى، ئەو رۆلى لاوھەكى پەھلەوانى سەرەكى د رۆمانا "ئيان دەمەكى
 ژانداردا" دگىرەت، رەفتار و ھەستىن ھەلچووبى يىن جفاكەكى باركرى ب
 خەمى و نەرازىبوونى، بەر ب پەراڧەكى تەناڧە دېت. ئوو وەسا ديارە كو گيانى
 نڧىسەرى ب ھزر و پەيام و تىگەھقە، دناڧ كەڧلوژانكى ئى پەھلەوانىدايە.
 لەوا رۆلى پەھلەوانەكى سەرەكى پى ھاتىبە دان. پەشتى پىرانى يا پەھلەوانىن
 لاوھەكى خوە دكوژن يان دەينە كوشتن يان دەينە گرتن، ئەڧىنى يا ڧەشارتى يا
 ئازاد و شرىنى خويا دىت: "پشتا وان كەڧتە شاھىنى. ب ئاخڧتنى ڧە دەرژوون و
 شرىنى دەستى خوكرە دناڧ دەستى دا و تىل تىك زنجىركرن. بشكورىنەك ل سەر لىڧىن
 شاھىنى نىگار بوو.. بپ۲۷۹". ھەرچەندە دەمى شاھىنى گوھ ل سترانا مەمەد
 شىخوى بووى (دەمى من تو دىتى نەسرین)، برىنن وى پى ھەوددەن و خوین
 دەست و پىا دا ھشك دىت، لى دىتتا ئازادى و شرىنى ئۆمىدەكا نوو دچاڧاندا
 گەش دكەت كو ژيان دى يا بەردەوام بىت و نەدوورە خۆشتر بىت زى: "دەنگى
 شىخوى و ناڧى نەسرینى ل دلى شاھىنى تىھنى و جەگەرسوتى وەكو بارانا پەلاىى دەھات.
 و ل دوماھىيا كولانى ئازاد و شرىن دچوون و دەستىن وان تىكدا.. بپ۲۸۰". ئەڧ پىشېنى
 يا نڧىسەرى ل داوى يا رۆمانى راگەھاندى، مىنا بەرھەڧكرنا ئاڧەكا تەزىبە ژبو
 ڧەمراندنا ئاگرەكى قرقچىن. نەخشاندا ئۆمىدەكا گەشە دناڧ كەڧالەكى رەش و
 بىزاركەردا.

ژبو ئازراندن و رەتکرن و ھەلوئەست و ھەرگرتنی ژکۆما تیگەھ و رەفتارین
 پاشکەفتی و نەگونجایی دگەل تێھزرینین وی یین سەردەمانە، نقیسەری ریازا
 کەتواری یا جفاکی بکار ئینایە. ل گورە ی پەیرەوی رەخنە یا وێژەیی، ئەف
 ریازە نافەرۆکا بابەتان ژ ژیارا کەتواری یا خەلکی و ئاریشە یین رۆژانەیین
 وان و ھەردگریت. بێ گۆھورینا راستی یین کەتواری، جفاکی ب خیر و خرابی
 یین وێقە رەسم دکەت. ل داوی ژ، زمانەکی کولانکی خەلکی ھەچکۆھەیی
 بکار دئینیت، چونکو ئەف بابەتە ژ خەلکییە و بو خەلکییە. ب ئی چەندی
 ژ، رۆمان دبیته خۆدیکا رەنگفەدانا رەوشا رۆژانە یا جفاکی. ئوو ل گورە
 ھەلوئەستی نقیسەری و شیوازی ئازراندنا بابەت و تیگەھان، ئەف ریازا
 کەتواری بەر ب کەتواری یا رەخنەیی یان کەتواری یا سوشیالیقە دچیت. د
 ھەردوو حالەتانداندا نقیسەر کوری جفاکی خویە و ل پشت تیگەھ و ھەشۆکین
 دەقی جزوورەکا بەردەوام ھەییە و خوە دکەتە خۆدیکەك ژبو رەنگفەدانا ئیش و
 ئازار و ژیان خەلکی خوە. د ئی رۆمانیدا، نقیسەر ھەولددەت کو دەربرینی ژ
 رەوشەکا ئالۆز و مشتە قەیرانین دەروونی یین ھەلگرتی و ھەیی بەکەت. ب
 ھزرا من، ئەف رەوشا ھە دەربرینەکا راستەقینە یا تیگەھ و ھەلوئەست و
 دەروونی نقیسەری ب خویە. ب شیویەکی گشتی، عەسکەری یا شەری ھەشت
 سالیی دنابقەرا عیراقی و ئیرانیدا، کریارا ئەنفالان و ئەشکەنجەدانا زیندانی
 یین رژیما بۆری، شەری و ئیرانکاری براکوژی و ئەف گەندەلی و نەدادپەروری
 یا ھەیی دەسەردەمی رۆمانیدا، زەنگلەکا رۆژانەییە و بێردانکا نقیسەری و
 خواندەقانی دئازرین و ھشیار دکەن.

پشتی سهره لدا نا بوهارا ۱۹۹۱ی، شهرئ براکوژی و گندهلی و نه دادپه روهری یا جفاکی، بهر ب هه فرکی یین نافخوی و قهیرانین دهروونی یین بارکری ب کهر بقه بوون و هه لچوونین گهرمه دبهت. جار ره شبینی و بیزاری دادده ته سهر دارا حزین نفیسه ری و جارنا تیهرزین و هه لویستین راستکرن و گوهورینی، خوینی دگه هین ویدا گهرم دکهت (کو ب رولی خوه یی ره وشه نبیرانه رابیت و پشکداریی د پیشقه برنا جفاکیدا بکهت). مینا که سه کی توشی ژه هراویوونا خوارنی بووی، دقیت خوه قهره شینیت و هه می خوارنا د ناشکی خوه دا فالاکهت. ئەف رۆمانه هه ولدانه کا مجده کو ههر ره خنه یه کا هه یی و ههر هزر و تیگه هه کی نفیسه ر دگه لدا ژیاپی، قهره شینته سهر کاغه زئی ژبو چیکرنا که فاله کی گرچنی باژیره کی ئالوزی داگرتی. د سهرده مه کی دیارکریدا ب نه خشینیت و بکهته دوکیومینت ژبو دیروکا بهر خودان و خوراگری یا ره وشه نبیران. ژلایه کی دیشه، ئەم دکارین بیژین کو نفیسه ری یی هه ولدای ثیانه کا پاقر و بیگهر د ل سهرده مه کی بی ثیان، بکهته درویشمی هیثیی. کا چهوا مارکیزی "ثیان د سهرده می کولیرایی دا" نفیسی، نفیسه ری ژی هه ولدایه کو ثیانا خوه یا مینا گولا ل سهر گویفکی، دده مه کی ژانداردا بنفیسیت.

ژانین جفاکی

جفاک ژ کومه کا تیگه ه و بهها و عورف و عدهت و رهفتار و ئاییده و هه قبهندی یین بهر هه مهینانی پیک دهیت. هه می ب هه فرا که لتوری جفاکی دروست دکهن و پرانی یا که سان (ب دلمراز یان بی دلمراز) ل سهر پیک دهین و دبیته پشکهک ژ پیکهاته یا پهروه دهیی و که ساتی یا جفاکی. جفاک (ههر جفاکه کی هه بیت) ب ئاستین جودا جودا د پرۆسه یه کا گیانداردا دبۆریت

و دگهورین و نووکرنه کا بهرده و امدايه . رهوشه نبیر و هزرمه ند ب رهخنه و تیهرینین خوه یین ههلسه نگانده یی، ئی کریارا گهورین و نووکرنی بله زتر لی دکهن . ئەفجا ههفرکی یا دیرینا دناقههرا نووخوازی و شوپاریزییدا دهست پی دکهت . ل هه می جه و سهرده مان هه بوویه و دی هه ره هه بیت . ژ ئەنجامی ئی ههفرکی یا دیرین، دهقین و یژه یی و فهلسه فی و هزری یین نفیسه ر و رهوشه نبیران روئاهیی دینن و دبنه نمونه یین ری و ریازان ژبو رفیشتین داها تی .

کومه کا رهفتار و عورف و عهدهت دناف جفاکیدا هه نه، جهی نه رازیوون و رهتکرنا رهوشه نبیر و کهسین نووخوازه . لی پرانی یا خه لکی هه چکوهه یی (ب ناخی پاراستنا رهسهناتی و سنجی جفاکی)، بهرهفانیی ژی دکهن . ئەف رهتکرنا و بهرهفانیکرنا دچوارچوئی ماله کی یان جفاکه کیدا، دبیته ئەگه ری ههفرکی یا دناقههرا رفیشتاندا و ل گوره ی بابه تی ههفرکی، ئاستین توندی و دژواری یا وی خویا دبیت . دلته یه کا بله زدا نفیسه ر ئیشاره تی دده ته تیگه هی ههفالینی و دوستینیی دناقههرا دوو رفیشتاندا: "ئه گه ر بابی ته گوتبا من، عهنته ر دا بچین ئیکی بکوژین، بی پرسیار و بهرسف هه ما دا دهستدهم تفهنگا خو و بدوووف کهقم، من نه دگوتی کی یه و بوچی؟ .. بپ۷" . ههلبهت ئەفه ساکارترین و ب وهفاترین شیوازی ههفالینییه کا موکمه ل دهف رفیشتا بو ری (باب و باپیر). ته رکیزا وان ل سه ر خوهییی ههفالینیی ب خوهیه، نه ل سه ر بابه تی ههفالینییه . ل هه مبه ر ئی رهفتاری، تیگه هشتنه کا دی یا ته رکیزی دکه ته سه ر بابه تی ههفالینیی، نه خوهییی وی، ل دهف رفیشتا نوو هه یه (کور و نهقی). خودانی دکانی ب نه رمی و ئارامی لی فه دگهرینیت: "ئه فه دوو سه عه ته تو شیرهت و ئاموژگاریا ل مه دکه ی،

دلوڤانی، مرووت، وژدان، دادوهری و براینی و بوسرمانه تی. و دوماهی و ب شانازی دبیژنی دا مروقه کی کوژی.. بپا۷. ئەف شیوازی هه قریکی د پرانی یا پشک و بویه رین رۆمانیدا هه نه. ئوو ههردهم هه قساری راستی و سه رکه فتنی بهر ب لایی رقیشتی نووڤه دهیت (کو نموونه یه کی که تواری یا سوشیالییه). لی کاردانه و هیا رقیشتی شوپپاریز، ره تکرنا ره تکرینی و دا کوکیکرنه ل سه ر سنجی ره سه ن و عورف و عه ده تان. ئەگه ر چ بیاین به ره قانیکرنی نه مینن ژی، ب ریکا به هانه کرنی و پالدانا ئوبالی، بهر ب هیزه کا دی یا ده رقه کاری یان میتافیزیکیه دهیته هاژوتن، کو به ره قانی ژ هزر و ره فتارین خوه بکه ن. د شوڤه کرنه کا ره وشا ناله بارا هه بیدا، پیره میره ک دبیژیت: "خودی چ تیرا ناهاقیژیت؟ ده می قیا ل خه لکه کی وه رگی ریت دی گونه هکارا دنا قدا مشه که ت. ئوول وی ده می دی هه ژی که رب و سزایی وی بن. ئەڤجا دی سته مکاره کی ل سه ر زالکه ت.. بپا۸.. ئەڤ زالبوونا دهوله تین کوفرئ و خه لا و به لا بسه ری فی ملله تی باوه ردار دهیت سزایه کی خودایی یه.. بپا۹."

پالدانا ره وشا ناله بار بهر ب سزایی خوداییه، به هانه کرنه کا رویته ژ تیهرزینین هه لسه نگاندنهی و شوڤه کرنه کا دروست. نه تنی ژبو به هانه کرنا سنجی و عورف و عه ده تان، لی هه می بیاین ژیا نا جفاکی فه دگریت. ئەڤه ژی ب سانهیترین ئوایی تیرامانا ئاریشه یانه. که سه ک هزری د خوه و شاشی یین خوه دا ناکه ت. ئوو هه ر ئەڤ هه لویستی ره های و هسکباوه ره جفاکان دنا ف مه ندییدا دهیلت. ههروه کو مه گو تی نفیسه ر سه ره ده ری دگه ل که تواری یا سوشیالی دکه ت و د پرانی یا بویه ر و له قته یین رووداناندا دگه ل که تواری یا ره خنهی ته قلیهه ف دکه ت. دی بینین هه نده ک جاران و ل هه نده ک جهان هه قساری ئوبال و ره وشا ناله بار بهر ب خوه یی سه ربور و تیگه هین هه ییقه ئاراسته

دکته. بو نمونه: "نهگهر مه کوشتار و شهرمه زاريا جه له ولایي و نه هاوهند و نامه دي و هه مه دانئ ژبیر نه کربا نه فه ب سهري مه نه دهات.. بپا ۱۱". ئوو سه ده مي دهسته لاتداری یا ئاغای ژي بو نه زانين و نه چالاکی یا که تواری یا ملله تی فه دگه رینت: "دهوله مه ندیا ته ژه ژاريا مه و میچاکیا ته ژ ترسنوکیا مه و مه زیا ته ژ خولی سه ریا مه یه.. هندی که ره بن تو دی هه ره بی.. بپا ۱۵". ههروه سا د پیقازویا بویه ران و نه جامین گه له ک رووداناندا ژي، هه مان هزر هاتییه کرن و ب شیویه کی نه راسته وخو به ری کامیری دایه خوه گونه هبار کرنی و تیگه هی، مروف به ری هزر و کریارین خوه دچنیت. لی وه کو پرانی یا نفیسه رین که تواری و که تواری یا ره خنه یی، ژبیر نه کرییه کو په یامه کا راسته وخو یا مینا وه عزی هه یینی بده ته خوانده قانی و شیره تان ل خوانده قانی بکه ت: "ل شوینا نه م نه فره تان ل وان ببارینین خوه چیکه یین باشتره.. بپا ۲۴".

زیده باری ره سمکرنا ره وشا ناله بارا جفاکی دسه رده مه کی ناله باردا کو مینا ریپورتاژه کا دوکیومیئتکاری ژبو جفاکه کی ژاندار هاتییه چی کرن. ژ بلی په یامین سه ره کی و شه نگسته یی یین ژیگوتی، کومه کا ئیشاره تین دی یین ره تکران و ره خنه گرته ره فتار و عورف و ئایبرده یین جفاکی تیدا هه نه (کو ب ئاوایه کی بازنه یی پیکه گریداینه). هه ئایبرده یه ک ژانه که و ئه ف ژانه ب هه فرا دینه ژانین له شی جفاکی کو به ر ب بوونه کا دیقه دهن. د فی بیاید، دی چه ند ئایبرده و ره فتارین جفاکی یین رۆمانی که یینه نمونه و دی خواندنه کا هه لسه نگاندنه یی و شروقه کاری یا دهروونجفاکی (Psycho-social) دهینی ژبو فه کرنا هنده ک گری یین بویه ران و تیگه هشتنا وان په یامین ل پشت هه فوکین هونه ری هاتینه فه شارتن.

باورداری و ئایردهیین ئاینی: روخسار و ناقرۆك

تیگههیی ساکاری هه می ئاینان ئه وه کو ژيانا مرۆقی ریک بیخیت، بهری وی بدهته باشیی و ژ خرابیی دوور بیخیت. باورداری ئه وه کو مرۆقی باورهییه کا موکم ب تشته کی هه بیت و ئه ف باورهییه دکووراتی یا ناخی مرۆقیدا یا چه سپایی بیت. ئو هه رسی ئه له میتین سهره کی یین که ساتی یا باورداری (هزر و دلینی و رهفتار) ب شیوهیه کی ئوتوماتیکی راسته قینه بهر ب گه وههر و خوهییی باورهییه دهینه ئاراسته کرن. ئایرده یین ئاینی ژی، ئه و کریارن یین ژبو خویاکرنا ئولداریی یان باورداریی دهینه ئه نجامدان کو باورهی پی بهیته دهستنیشان کرن. ئه م دکارین بیژین: ئاین هزره و ئایرده رهفتاره، ئاین گیان و گه وههره و ئایرده لهش و روخساره. هه رچه نده که ساتی یا جفاکی یا هه فسهنگ ژ هه فگونجانا هزر و دلینی و رهفتاری پیک دهیت، ئو دهقی و یژیی ژی ژ ناقرۆك و روخساره کا هه فگونجایی پیک دهیت. لی دهمی مرۆف روخساره کا کریت دهافیتته سهر ناقرۆکه کا جوان و هه ژی، یان جلکین په هله وانه کی بکه ته بهر گیانه کی هه لوه شیایی، هینگی مژار ب هه میقه (لهش و گیان، روخسار و ناقرۆك)، مژهوی دبیت و دکه فته دجغزا گومانیدا.

ملله تی کورد ئیکه ژ وان ملله تین موسلمانین نه عه ره ب کو پرانییا که لتور و رهفتار و بها یین جفاکی یین ره سه ن و پوختین کورده واریی دناف ئیسلامه تییدا هاتینه بوهراندن یان تیکه له کرن. ئو چونکو پرانی یا ملله تی کورد نه خوینده وار بوون و زمانئ عه ره بیی نه دزانین، له وا پتر ب ئایرده یانقه هاتینه گریدان و ئه ف ئایرده یه بووینه پشکه ک ژ پیکهاته یا که ساتی یا وی یا جفاکی. نه دووره ژی، ئه ف پیقه گریدانا موکم ب ئایرده یانقه، کاردانه وه یه کا

ئایینی بیت ژبو هه بونا ئایین دی ل کوردستانی. کوردستان جفاکه کی
 موزاییکی فره ئایینه و ل سهر شه نگسته یی خوه چتراندنی و هه ژیتر کرنی،
 ئەوین پتر ئاییده یین خوه زالت و بهرچاخر لی دکهن. د گینگه شه یه کا دناقه را
 کومه کا ماموستا یین هه قالدا، دنخه یی مه سیحی و سلیمانی ئیزدی و ئازادی
 موسلمان پیکه ل سهر میزه کی روونشتینه، هه فدهرد و هه فریاز و هه فدهمن:
 "گرفتاریا مه ژ تیگه هی (ئه ز و تو) پیکهاتیه.. تا نها (ئه م) ل دهف مه رامانا کورد
 نادهت. هه رده می مه گوت (ئه م) و رامان ژی ئه م وهکو نه ته وه ب هه می هوز و ئایین فه،
 وی ده می گوتین وان دی ب دیجله ی دا چن.. بپ ۲۴". ئەف داخوازا ئیکگرنا (ئه م) ی
 دناف چوارچوئی هه ست و هشیاری یا نه ته وه یی و وه لاتینییدا، ره تکره کا
 نه راسته و خو یا ئاییده یین فالیکیه و خوه داهیلانه دناف پرسین گرنگین
 هه فه ند ب وه لاتینیقه کو (ئایین بو خودی و کوردستان بو هه میا.. بپ ۲۴) بیت. لی
 ئاییده یین ئیسلامه تی هه می بهر و بیافین ژيانا که سی کورد فه گرتینه، خوه
 که هشتیه ناڤین که سان ژی. کورد ناڤین عه ره بی ل سهر زارو کین خوه ددان،
 چونکو زمانێ قورئانییه. ئەگه ر ئەم ب چاڤه کی هووری بارکری ب باوه ری
 سه حکه ینه فی ئاییده ی، دی بینین کو ئەف ره فاره دکوکا خوه دا دگه ل ئایینی
 ئیسلامی ناگونجیت. چونکو ئایین بو هه می ملهت و زمانان و هه می
 مروڤایه تی هاتیه، له وا ده می ناڤین عه ره بی مه هدهر بن ل ده ف خودی، هینگی
 بابهت ژ بیافی ئولداریی بهر ب سه متین سیاسی و ده مارگیری و سیاسه تا
 داگیرکه رانقه دچیت. ما ده م خودی هه می زمانان و تشتان و غه یی ژی دزانیت،
 ئوو ب ناخی مروڤان ئاگه هه، دی بوچی ناڤین ب زمانێ عه ره بی ل روژا
 قیامه تی بنه مه هدهر؟

د له قته يه کا بله زدا ده مې حه جی ره مه زان ل زالگه هې ده یتته راوه ستان دن و ده سته سه ر کرن، دگه ل خوه دبېژیت: "خوه لی سه را، حه ج ل عه ره بستانی یه و ئیکې عه ره ب ناڅی وی حه جی نینه.. بپ ۷۰". ئە ف تی هزرینا هه لسه نگان دنه یی ژبو ناڅی خوه، بهرې وی دده ته وه رگر تنه هه لو یسته کی مجد کو ئیدی ناڅین عه ره بی بکار نه ئینیت: "من سوز دا نه گهر روژه کی من زاروک هه بن، ژبلی ناڅین کوردی بنا ف نه که م، و نه گهر ده لیڅه هه لکه فت. ناڅی خوه ژی بگوه ورم.. بپ ۹۳". ئە ف هه لو یستی کار دانه وه یی ژ نه گهرې بهر ئاتانی یا توندو تیژی و نه شکه نجه دانی بو په یدا بوویه. ده مې مرو ف دکه فته دته نگاڅییه کا نه چا فه ری کری دا، کومه کا په یقین بوچی؟ دمه ژبی ویدا دلقلشن و ل گوره ی ئاستی جفاکی و ره وشه نیبری، کومه کا گومان و پرسیارین هه لسه نگان دنه یی ژبو سه ربور و رابردووی ده ینه ئازراندن. ده مې حه جی پرسیارا نه نوهرې گه نج دکه ت کا بوچی هه ردوو رانی وی ب ئوتی هاتینه درویکرن؟ دبه رسقیدا دبېژتی: "ب دروستی نزانم، به لی پشت راستم، نه گهر کورد نه بام نه فه ب سه ری من نه دینا!.. بپ ۸۲". ئانکو کوردینی یا نه نوهری (نه موسلمان ته ی یا وی!) بوویه نه گهرې که فتنا وی دڅی ره وشا ناله باردا و ب ده ستین کی؟ ب ده ستین برا یین وی یین موسلمان و به هه شتی.

دله قته یه کا دی یا جودا کرنا ئاییده و باوه ردارییدا، دایکا شرینی نه وا پیگیر ب ئاییده یانڅه و دوور ژ گه هری ئولدارین دبېژیت: "عه ره بی زمانی قورئانی و خه لکی به هه شتی یه، مه لای ل سه ر خوتبی وه دگوت.. شرینی بکه نیڅه به رسقا وی دا: دادی تو نه ف دایکا کورد و بوسرمان و یا پیگیر ب په یاما ئیسلامی، تو باوه دکه ی تو نا چیه به هه شتی، چونکو تو عه ره بیی نزانی و ئیکا عه ره ب یا رو یس و دله یزیت دی چیته به هه شتی چونکو عه ره بیی دزانیته.. بپ ۳۹". لی نه گهر نه م ب

چاڤه كى شروڤه كارى سه حكه ينه ڤان هه لويستين ئايرده ئاميزين ملله تى كورد (ئه وى عه ره بى يا ئاينى نه زانيت)، دى بينين كو كرىاره كا سروشتيه. چونكو ئه وا مروڤ نه كاريت ب هزر كرن و تپه زرينى تى بگه هيت، دى ب ديتنى و هه ستيكرنى خوه تپكه هينيت. هه مى ملله تين نه عه ره بين موسلمان، گه وهه رى ئاينى ب ئايرده ڤه وه رگيرايه سه ر زمانين خوه بين داىكى، تنى ملله تى كورد تى نه بيت! نه دووره ئه ڤه ڙى پيلانه كا دى يا دڙمن و داگير كه ران بيت كو زمان و كه لتورى كورده واريى دناڤ عروبه تا ئيسلاميدا ببهوڙيت. ئوو گه له ك ڙ ئولدار و باوه ردارين كوردين عه ره بيزان ڙ ڤى گونه هى بى به هر نه بووينه، چونكو هه رده م وه رگيرانا ئاينى بو سه ر زمانى كوردى ب گونه ه و نه روه وا راگه هاندينه. دبیت ژبه ر هندى بيت كو هه رده م ملله تى نه زان و ساويلكه بيت، كو به رڙه وه ندى بين تايهت پى بهينه پاراستن و هه رده م ئه و بن سه ر كيشى يا ئاينى يا خه لكى هه چكوهه بى بكن. ئوو ئه ڤ هه لويستى نيگه تىڤى مه لا بين نه زان، يان ئه و ين زانا و هه لپه رست، به رى ملله تى دايه وى چالا كو؛ "ل ته نگاڤى كه سكا بوسرمانه تى و لبه ر فره هى عه گالا عروبه تى و بين دن ب ناڤى خودى ژبه رته نگيا دونياى بو به ر فره هى يا به هه شتى پالده ن.. بپ ٦٦". لى هه رچه وا بيت، كه سى ب روخسار موسلمان و ئه نجامده رى ئايرده بين ئيسلامى، دچاڤين جفاكيدا ب ئولدار و خودى نياس ده يتته هڙمارتن. ڤى ريزگرتن و ته ڤه بوولا جفاكى، به رى پرانى يا خه لكى شاره زا دايه وى چه ندى كو كارين ل دڙى گه وهه رى ئاينى بكن و ب ئايرده يان خوه تافيل بكن. دلته يه كا د خوه داچوونيدا ده شتى دلئى خوه بو ئيسڤى ڤه دكه ت و دبىڙتى؛ "ب پارين به رتيللا من ڤتاره بو روڙيگرا كرى و جلك بو ئڤيڙكه را، و هه كه پيره ده يكا من يا زيندى با هه لبه ت دا هنيڙمه جه جى.. بپ ٢٣٣".

ئەف شووشتنا مالى حەرام د پىرانى يا جفاكان و سەردەماندا ھەيە، جھى رىزگرتن و قەبوولكرنا خەلكىيە. لى ئەفە رامانا وى ئەو نىنە كو خەلك نزانىت، بەلكو دزانن و حەز دكەن وەسا بن، چونكو جفاك ب چالاكى سەردەرىي دگەل روخسار و ئاىردەيان دكەت (نە دگەل ناڧەرۆك و گەوھەران). ئو ئەف تىگەھى پىرۆزكرنا روخساران، بەرى دەستەلاتداران ددەتە ئاىنپەرورەرىي و قالىكى يا ئاىنى (روخسار) كو مللەتى ھەر دناڧ نەزانىندا بەيلن و دەستەلاتىن خوە پى بدۆمىنن. د فى بىاڧىدا نوكتەيەك ل دەوكى ھەيە دىڧىت: "رۆژەكى شەيتان ھاتە ناڧ باڧىرى و دەمى خانى يىن ھەڧالىن خوە دىتىن، گۆت ئەف خەلكە چەند سەير و بى وەفانە، من ھەمى حىلە و درەو و دزى نىشا دان ھەتا ئەف مالە كو مكرى، ل داوىي زى ل سەر خانى يىن خوە دنقىسن مالى خودىيە!". مينا مۆدپلەكى يا لى ھاتى كو ھەر كەسەكى دەولەمەند دىت، خوە ب ئاىردە يىن ئاىنىڧە گرپدەت و دىتە جھى رىزگرتنا خەلكى ھەچكۆھەيى. ئو ھەر ژ ئەزەلدا، چاڧى مرۆڧى يى ل رىزگرتن و تەقەبوولا جفاكى. ئەف حەباندنا ئاىردەيان بوويە وەرەقەيەكا كارىگەر و ھەردەم تاكى كوردى موسلمان پى ھاتىبە خاپاندن و پى دەيتە خاپاندن. ھەر ژ سەردەمى معاويەيى كورى ئەبوسڧيانى و ھەتا نوكة زى، دەستەلاتدار ئاىنى مينا وەرەقەيەكا پەستى و ئاراستەكرنى بكار دىنن كو بەرژەوھەند و دەستەلاتىن خوە يىن رەھايى پى پىارىزن.

ژ لايەكى دىقە زى، ئەف تىگەھىن رەھايى يىن ژ ئىسلامى ھاتىنە وەرگرتن، ھەمى بەروىاڧىن ژيانا كەتوارى زى ڧەدگرن و ب رىكا چاڧلىكرنا دەستەلاتا ئاىنى و جفاكى خوە ب سەر رەڧتارىن رۆژانە يىن نە ئاىنى زى داددەت؛ "چ

باژیرهکی سهیره، پیقهه و بایهخی مروقی ب بهایی جلکین وی یه. بلا دقه رگری
 بن!... بپا ۱۶". لی نقیسهه د فهگیرانا بویهه و تیگهه و په یامین خواهه، مینا رهوشا
 هه فدزا جفاکی هزر و رهفتاری دکته. پشتی قی ره هاییکرنا ههمی تشت و
 بابه تان، ده رگههی ریژه ییکرنی ژی ل بهر خوانده قانی فه دکته. ب زیده هشیاری
 یا ترؤمایقه سه ره ده ریی دگهل قی رهوشا دیروکی یا به رده وام دکته و بابه تین
 ره هایی بهر گومان دکته. ب تیهرینه کا گوماندار دگهل سو فی یین مزگه فته کا
 کوردستانی دناخیت، "گیژان حاکم، گاوری دادوهر یان باوهرداری زوردار چیتره..
 بپا ۱۰". ئانکو مهرج نینه ههمی باوهردار دادپهروهه بن و مهرج نینه ههمی
 زوردار باوهردار و ئاین پهروهه بن. هه ر دفی بیاییدا ئاماژه یه کا دی یا ریژه یی
 بهرچاف دکته کو مهرج نینه روخساری جوانی مروقی نیشانا جوانی یا هزر و
 رهفتارین مروقی بیت. نه و گه نجی جلکین وی ب بویاغا خانیا ههمه رهنگ و ل
 نیزیک جفاتا سو فیان نقیژ دکر و گه نگه شا وان دبهیست. ب ئاوایه کی
 گومانکی مه رمدار دیژتی: "باوهرداریا ل ژیر چه وساندن و نه نفالا یان گاوری چوار
 فروکین پاراستتی؟!.. بپا ۱۰". نه ف ریژه ییکرنا هزر و تیگه هان، بهری په یامین
 رؤمانی بهر ب سه متا که تواری یا سوشیالیقه دبهت (کو کاریگری یا که سی
 تاك ل سهه تیگه هیج جفاکی ده ستیشان دکته). ههروه سا دهنگی نقیسهه رییه ژ
 پشت ریژکان ده ر دکه فیت و دیژیت، فه ره ژ نهو پاشقه نه م ل شونگره کی دی
 یی باستر و بهر همدارتر بگه ریین کو ژیا نا خواه یا که تواری پی بدؤمینین.

ههژی ئاماژه پی کرنییه کو دده مین قهیران و رهوشین ناله باردا، ئاین (ب
 روخسار و ناهه روکقه) باسترین و چالاکترین په ناگهه و ئارامگه ها خه لکی
 هه چکوهه یی یه. ئوو چونکو نه ف خه لکه نه گه له ک شاره زایه د گه وههه و بنه ما

يېن ئايىنىدا، ئايرىدە و روخسارېن ئايىنى دگەل تېگەھيېن گشتى يېن جفاكى
(كو ھەفتەمامكەرن) تەقلىھەف دېن و جھى ھەف دگرن. ب قى چەندى ژى،
دبىت كەسەكى دوورە ئايىن ب روخسار و ئايرىدە بېتە كەسەكى ئۆلدار، يان
كەسەكى دى يى پىگىر ب بىنەما يېن سەرەكى يېن ئايىنىقە نە ئايىندار بھىتە
دېتن. ھەرچەوا بېت، ئەف ئايىندارى يا ژبۆ روومەتى يا جفاكى دژيانا رۆژانە
يا كەتوارىدا بەرھەست دبىت و خەلك پى دكەفتە دناف گىژەفانكەكا رەواتى و
نەرەواتىيدا. دلەقتەيەكىدا دەشتى دبىژتە ھەقالى خوە: "ل پىشچاف رىزى ل ھە دگرن
و دناخى خودا نەفرەتا ل ھە دبارىنن.. بپ۲۳۲".

ئەف دووانىزما ھەقدژا رىزگرتن و قەرفاندنى، مينا عەقرەكى رەش داددەتە
سەر ھەقەندى يېن جفاكى و تىرۆژكىن رۆناھى يا تېگەھيېن ھەقسەنگ دبىت
و بەرى مرۆقى ددەتە ھەلوئىستەكى رەھايى پىگىرى يان رەتكرنى. ئەوئىن
پىگىر؛ ئايىنى ب روخسارېن درەوئىن و ناھەرۆكا ھەژىقە قەبوول دكەن و
بەرەفانئىيەكا مجد ژى دكەن (كو ب ناھى شۆپپارىز ھىنە نياسىن). ئەوئىن
رەتكرنا شۆپپارىزى دكەن و ب چاھەكى مشت گومان و ھەلسەنگاندنەيى ل
ھەمى تېگەھ و ئايرىدەيان دئىرن، ب نووخواز دەئىنە نياسىن. ئو ھەقركى يا
دناقبەرا شۆپپارىزى و نووخوازييدا، ھەقركىيەكا دىرىنە و دەھمى جھ و
سەردەماندا ھەبووئە و ھەيە و دى ھەر ھەبىت ژى. ئەفجا نئىسەر وەكو
ئالاھەلگرى نووخوازيى، ب ئاوايەكى گومانكى ل ھندەك رەفتاران دئىرىت:
"كوردە و بوسرمانە و رۆژھەلاتىيە و ھزرا وى يا قەبوئە، ئەقە چەوا دگەل ئىك دگونجىن..
بپ۲۷۷". ئانكو قىايە بىژىت كو ھزرا قەبووئى دگەل كورد و موسلمان و
رۆژھەلاتىيان ناگونجىت. لى ئەف گومانە ژى ب ئاوايەكى رەھايى دەئىتە

دەربەراڤان، ھەموو كورد و ھەموو موسلمان و ھەموو رۆژھەلاتى... نەشىن د
مەژى قەكرى بن!

رەھايىكرنا ھزر و ھەلوستان، ژ ئەگەرى بىزارى و بىئۆمىدى يا كەتوارى
يا رەخنەيى، يان ژ ئەگەرى ئەدلەجەكرنا ھزرىن گوھورىنخواز و شوفىنىزما
نەتەوھىي پەيدا دبىت. لى چونكو نقىسەرى ھەولدايە كو كەتوارى جفاكى وەكو
ھەيى رەسمكەت و ھەروەكو مە گوټى بكەتە رىپورتاژەكا دوكمىنتارى يا
سەردەمەكى كەتوارى يا جفاكى و ب ناڤى رۆمان يان دەقەكى و بىشكىش
كەت. چافكى كامىرى ژ رەھايى يا ھزر و تىگەھان بەر ب سەمتا رەفتار و
روخسارىن ئابىنىقە (يان جفاكىقە) دبەت: "ئەم ژ عەرەبا خلاس بووين و ژ عەبا
خلاس نەبووين؟! .. بپا ۹۸".

ئەز وەسا دبىنم كو نقىسەرى دڤىت بىڤىت؛ ئەگەر ھوون باوەر ژ ھەمى
ھزرىن دەربەراڤاندى نەكەن، ئەقە رەفتارەكا نەكوردى و نەرۆژئاڤايى، رۆژانە ل
پىش چاڤانە. ئەقە ژى (ب ھزرا من)، دەربەراڤانەكا نەھۆشى يا نقىسەرىيە كو ئەو
بزمارىن عروبەتە ب ناڤى ئىسلامى د لەشى جفاكى كوردى قوتايىن، شوينىن
وان ھەر ماينە و دەمەكى درىڤى تىھزرىن گوماندار و ھەلسەنگاندەيى پى
دڤىت ھەتاكو د ھىنە بنبركرن.

رەوشىن نالەبار بەرھەمى نەزانىن و سەربۆرىن ھەژارە

ل گورەى تىورا زانىنى (Learning Theory)، مرؤف ب سەربۆرىن
خوھ يىن كەسۆكى فىرى زانىن و شارەزايى يىن ژيانى دبىت. ھەروەسال
گورەى تىورا شرؤقەكارى يا دەروونى ژى، كەساتى يا جفاكى يا مرؤقى ئەنجام و

بهرکاری هەر پینج سالین دەسپێکی یین ژیی مرۆشییه. ئانکو ئەم دکارین بپێژین
 کو دیسپلینا پەرودەیی و سەرپۆرین کەسۆکی پێکھاتەیی پێزانین و شارەزایی
 یین ژیانئ بۆ کەساتی یا هەقسەنگا مرۆفی دەستنیشان دکەت. ئەڤجا ئەگەر
 مرۆڤ خوەدی سەرپۆرەك دەولەمەند و دیسپلینەك هەقسەنگ و هەڤگونجایی
 بیت، دئ بیتە کەسەکی بەرھەمھێنەرئ ڤالا ژ گری یین دەروونی. لی ئەگەر
 سەرپۆرەکا مشتی دەردەسەری و ترس و ترۆماداری هەبیت، ئەگەر چ دیسپلینین
 دیارکری نەبن (ژ ئەگەرئ نەزانینی و ڤەچغاندنا بەردەواما سەردەمی
 زارۆکینیئ)، دئ کەفتە دقەیران و گری یین دەروونیدا و هەردەم دئ دەهڤرکیهکا
 نافخۆیی یان دەرفەیی یا بەردەوامدا ژیت. ئەڤە ژئ دئ مە بەرەف خافی و
 نەبەرھەمھێنایڤە بەت. ئوو ما دەم ئەڤ کەساتییه دناڤ خیزانەکیدا دژیت و
 خیزان بچووکتین یەکەیا جڤاکیه و جڤاک پیناسەیا وەلاتییه و وەلات
 جەستەیی نەتەوویه و نەتەووە دناڤ جغزا مرۆڤایەتییدا گەشە دکەت، هەمی ب
 هەڤرا مینا سنسلەکا پێکڤەگریادی ئاکامی دکەنە سەر هەڤ و ب هەڤ
 ئاکامدار دبن. د ئەنجامدا کەلتۆر و رەوشین دیارکری (ب هەمی تیگەه، رەفتار،
 عورف، عەدەت و بەها یین جڤاکیه) پەیدا دبن و هەمی بیافین ژیانئ ب
 خۆڤە دگرن.

نڤیسەرئ ئی رۆمانئ، کوری جڤاکی خوەیه. تیدا ژیایه و گەشەکرییه.
 هەمی خۆشی و نەخۆشی، گەشینی و رەشینی، سەرکەفتن و داکەفتن جڤاکی
 تامکرینه و گەهشتییه ئاستەکی کو تێھزینەکا هەلسەنگاندنەیی و رەخنەیی
 دجڤاکیدا بکەت. ئەڤ تێھزینە لیگەریانەکا بەردەوامە ل بیافەکی دی یئ
 گەشتر و ئاڤاکەرتەر ژبۆ جڤاکی. د ئی لیگەریانا مینا وان ڤەیلەسۆڤین ل خوەیی

يا خوه دگهرن، ئاماژه يپن مهردمدار ددهته هندهک دانانگههين گرنگ و کاریگهر
دچيکرن و ئاراستهکرنا دیرۆکا گهشهکرنا جفاکي کوردیدا:

۱. دیرۆکا تهپهسهرکرنا مللهتي کورد ژ لايي داگیرکهرين عهرهبهقه:

نقیسهري ههولدايه ئی رهوشا ههیی، ب دیرۆکا پر مهینهتی و دهردهسهري
يا مللهتي کورد بههانه بکته. ب ریكا فلاشباکين پههلهوانان، ئاماژه ب
سهردهمي رژيما بوري يا عيراقی ددهت و وهسفا زیندان و کریارين
ئەشکه نجه دانين وي دکته. د لهقتهيه کا بلهزدا و ب ریكا فهگیرانه کا خه بهري،
ئيشارهتي ددهته سهردهمهکي دیرۆکا کهئن: "ئهگهر مه کوشتار و شهرمه زاريا
جهلهولايي و نههاوند و ئامهدي و ههمه دانئ ژبير نهکريا نهفه ب سهري مه نهدهات..
بپ۱۱". کو نيشانا بهردهوامي يا تهپهسهرکرنا مللهتي کورده. ئی تهپهسهرکرنی نه
تنی داگیرکرن و پاشفه برن ب خوڤه گرتبوو، لی کریارا ب عهره بکرنا زمان و
کهلتور و هزرا مللهتي ژي ب خوڤه دگرت. بابهتي تهعريبي ئيکه ژ وان
بابهتين گرنگين ئاکامهکا خراب ل سهر دهرووني مللهتي کورد کری. نقیسه
ئيشارهتهکا مهردمدار ددهته ئی چهندي و ل سهر زاری حهجي ديپژيت: "ل قييره
کورد دهينه دهربهدهرکرن و عهره ب لی ئاکنجی کرن، کيلوعه رهبين پوشي رهش و خودان
عهگالين چهکدار دهينه ديتن... بپ۷۷". ههروهسا د فهگیرانا سهردهمي بهري
سهر ههلدانيدا، ب تيروتهسەلی وهسفا کریار و ساخلهتين رژيما ههلوهشيایي يا
عيراقی دکته داکو ئاماژهيهکي بلهته پاشخانا دهرووني و جفاکي يا کهسي
کوردی نوکه. ههر ژ وهسفا گشتي يا باژيران دهست پی دکته: "ئهو پارێ د
مهزینخ بۆ وینه و پهیکهر و ميهقانداری و پرۆپاگهندي ژبو جوانکرنا رویي خويي
کريت... بپ۲۱". يان "ل سهر ديوارئ ئاقاهي وهکو ههر جههکي ژ وهلاتي درويشم

بدهستخه تهكی مهزن دتقیسینه، به عس ریکا مهیه، ئەم هاتینه دا بمینین، گەلی عەرەب
 ئیکە و خودان پەيامەکا ئەدارە.. بپ ۷۸". هەتا دگەهتە وەسفا شیوازی ھۆفانەیی
 گرتن و زیندانکرن و ئەشکەنجەدانئ. شیوازی دەستەسەرکنا حەجیی سەرباز
 و ئەو گەنجی شقان، باشتەین نموونە یین ھۆفاتی و ستەمکاری یا رژیما
 ھەلۆشیایی یا عیراقینە. دەمی پرسیار ژ وی گەنجی شقان دەیتە کرن کا بوچی
 هاتیە گرتن، دبیزیت؛ "ب دروستی ئەز نزانم، بەلی پشت راستم ئەگەر کورد ئەبام
 ئەقە ب سەرئ من ئەدئینا!.. بپ ۸۲". دلەقتە یەکا دی یا زیندانئیدا، کریارەکا
 ئەشکەنجەدانئ وەسف دکەت: "بەرن کۆژیەکی سندوقەک وەکو رادیو یین کەقن وایرئ
 وی ئیخستیه سوچی و دوو وایرین رويس دتبلین وی یین بەرانی ئالاندن.. بپ ۸۰".

ئەف ھەوین تەعریب و تەپەسەرکرن و ئەشکەنجەدانا لەشی و دەروونی،
 دبنە پاشخانا جفاکی یا کەسی کورد و ل گورەیی قی پاشخانا ترۆمایی و
 نەساخەم، ھزر و رەفتارین کەسان د ھینە ئاراستەکرن. کاردانەوہیا سروشتی یا
 ل ھەمبەر قی پاشخانئ، دوو ئاراستەنە: یان دئ خوە تەسلیمکەت و ب
 کەتواری ھەیی قاییل بیت، یان ژی دئ ل دژ راوەستیت و خەباتئ ژبۆ نەھیلانا
 وئ کەت. ئانکو مرۆقی کورد ب قی پاشخانا ھەیی دکەفیتە بەرانبەری ھەردوو
 جۆرین نیگەتیش و پۆزەتیشین خەبات و بەرخودانئ. نقیسەری خوە ل ھەردوو
 جۆرین خەباتئ کریبە خودان و ب ئاواہەکی ھونەری دەربەرین ژئ کریبە.
 بەرھەمی خەباتا پۆزەتیش سەرھەلدان و رزگاربوونە. پەھلەوان ب شەھنازیشە
 دبیزتە ھەقالی خوەیی عەرەب: "کورد ژ دەھلیزین تارباتیا ھەوہ بەرەف رۆناھیا
 ئازادی دەرکەقتن.. بپ ۲۶۴".

ئو دەر باره‌ی خه‌باتا نیگه‌تیفا دلددا ژی، ب په‌شیمانی و هشیار بوونی دهر دبریت. ددانوستاندنه‌کا دهر باره‌ی ره‌وشا هه‌بیدا، حه‌جی دبیرته که‌نعانی؛ "تو دزانی که‌نگی ب دروستی نه‌ز په‌شیمان بووم، کو نه‌ف پی یه من ب هه‌روه گوری نوممه ل عه‌ره‌بی یه کری؟!.. بپا ۹۴". لی وه‌کو هه‌می بویه‌ر و تیگه‌هین دی یین دجفاکیدا، که‌سی کورد پتر باوهر ژ چاقین خوه دکه‌ت و نه‌و تشتی به‌ره‌ه‌ست و ب چاف دهیته دیتن کاریگه‌رتره ژ تشتی گوتی، نفیسه‌ر ژی (وه‌کو کوری جفاکی) پتر ب خه‌باتا پوزه‌تیفقه گری‌دایه: "نه‌گه‌ر مه‌ کوشتار و شه‌رمه‌زاریا جه‌له‌ولایی و نه‌هاوه‌ند و نامه‌دی و هه‌مه‌دانی ژبیر نه‌کریا نه‌فه‌ ب سه‌ری مه‌ نه‌دهات.. بپا ۱۱".

لی ژبو راگرتنا هه‌سه‌نگی یا دناقه‌را هه‌ردوو جوړین خه‌باتیدا (وه‌کو هه‌ر که‌سه‌کی ئالوز و شه‌پرزه)، په‌نایی دبه‌ته به‌ر ب کارئینانا ئالافی به‌هانه‌کرنی (کو ئالافه‌کی به‌رگریکرنا مه‌ژییه)، داکو ب شیویه‌کی هه‌ژی، خه‌باتا فه‌شارتی یا باژیران په‌سن بکه‌ت. هه‌ر ل ده‌سپیککی و ددانوستانه‌کا ره‌وشه‌نیرانه یا دگه‌ل شرینا هوزانقاند، ئیشاره‌تی دده‌ته وی چه‌ندی کو: "هه‌ستی نه‌ته‌وی ل جه‌م مروقی کورد یا ب هیزه لی هشیاری نه‌ء... بپا ۲۰". ب هزرا من، ب جوداکرنا هه‌ست و هشیاری، نفیسه‌ری قیایه هه‌قه‌رکرنه‌کی دناقه‌را ره‌فتارین وه‌لاتی و مه‌ و وه‌لاتین پیشکه‌فتی یین ئوروییدا بکه‌ت و هه‌ست و هشیاری بکه‌ته جووتکه‌کی هه‌قدژ یان هه‌فکویف مینا جووتکی روخسار و ناقه‌روکی. ژبو شروقه‌کرنا فی چه‌ندی ژی، ره‌فتاره‌کا مشتی هه‌ست و دلینی یا هه‌لچوویی دکه‌ته نمونه؛ "ئیکی گولانی، سه‌ره‌رای وی پیشکه‌فتنا نه‌ورویا ل هه‌می بوارین ژبانی بخوفه‌ دیتی، کریکار خو پیشاندانا دکهن، و ل روزه‌لاتی ئاهه‌نگا دگیرن و ل ده‌وکی ل

بەر دەھول و زورنال بەر دەری شارەوانیی دلەیزن، ما ئەقە نە جەئ پرسیاری یە؟..
بپ ۲۰."

هەلبەت نەیسەر مینا هەر رەوشەنبیرەکی ئیدیولۆژیستی شۆرەشگێر، پەياما
خووە وەسا ئاراستە دکەت کو فەرە هەمی هزر و کریار دەرژەوئەندا قالبی
ئیدیولۆژی یا دیارکریدا بن. ب ئی چەندی ژى هەر کریارەکا بکەفتە دقالبەکی
رەوشەنبیریدا، دی ب هشیاریی هیتە نیاسین و ئەو کریارین دی یین ژ دەرفەى
بازنەیی پەيام یان گۆتارا وی، ب هەستی دەیتە ل قەلەمدان. ئانکو هشیاری
دیتە ناقرۆک و هەست دیتە روخسار. لی کا چەوا فەرە هەردوو جەمسەرین
روخسار و ناقرۆکی هەقسەنگ بن هەتا کو دەقەک یان بەرەمەکی جوان و
هەژی ژى پەیدا دیت، هەروەسا ژى فەرە هەست و هشیاری ژى ل هەمان
هەقسەنگی بگەرییت.

ئەو ب خووە کەساتی یا جفاکی یا مروۆفی ژ سینگۆشەیه کا گوشە یەکسان
(هزر و دلینی و رەفتار) پیک دەیت. کاردانەوئەیین رەفتاری و هەست و
هەلچووئین دلینی و هشیاری یا هزرینی پیکفە دگونجایینە و هەر گوشەیهک
ب یا دی ئاکامدار دیت. ئەقجا ئەو کەسی ب هەستەکا نەتەوئەیی یا ب هیز،
هەلوئستەکی دیارکری وەردگریت (ئەگەر ل دەسپیکى هەلچوون بیت ژى)، ل
گورەى سیتکی پیکهاتە یا کەساتی یا جفاکی (ب شیوئەیهکی ئوتوماتیکی) دی بەر
ب هشیاریقە چیت. ئانکو هەست و هشیاری ئەگەر نە هەقالبجیمک بن،
سەدەم و ئەنجامن و هەقتهمامکەرن. دگفتوگۆیا دنابقبەرە دەشتی و غانمی
عەرەبدا، غانم ب هەمان تیگەهی هەچکوئەیی باو پرسیار دکەت:

- دهشتی نه گهر تو په روه رده کړی حکومه تی و شوره شی بی و نه فقه رایا ته بیت؛
نه فجا یی ژیی خو هه میی پشته ری چ دبیریت.

- یا وان هه سته و یا مه هوشیاریه، چونکو نه م ل گهل ژهنگارا دفن بلندی و بی
وژدانی یا هه وه ژیاينه، ره فشتا زیاد و یه زیدی خودی هه وه بکوژیت.. بپ ۲۶۵.

نه و ب خوه پرسپاره کا ره وا و سروشتیه کو ژ خه باتکه ره کی نیگه تی شی باژیری
بهیته کرن. لی به رسقا په هله وانی کو کورد په روه ره کی گنده له (ل گوره ی
روودانین رومانی)، به هانه کر نه کا قالایه ژ هشیاری، نه مازه ده می هه فوکا خوه
ب نفرینه کا هه لچوونا که ربه بوونی ب داوی دینیت. دکه لتوری کوردیدا
نفرین ئالائی نه بوونا ده سته هلات و هیزییه. نه ف له قته یا فلمی، ئالوزی و
دوودلی یا نفیسه ری خویادکه ت کو یی که فتیه دناقه را پیشمه رگه یین رزگار که ر
و نه وین "نه هنگی قرش یی به رژه وه ندا ملله تی دسه ر هه می تشتان را دانای و یا خو
دسینگی شه هیدان را چکلانندی.. بپ ۱۷۵". هه کو هه موو تشت و تیگه ه و ره فتار و
هزر و دلینی د سهرده مه کیدا سه روبن دبن، ره نگفه دانا وی ل سهر نفیسه ری
ژی ئاشکرا دبیت، چونکو نفیسه ر ئافرنده یی ده قی رومانیه و رومان خودیکا
وی ژیا نییه، نه وا ژی خه بهر دده ت.

۲. نه نفال:

کریارا نه نفالین رهش (ل سالا ۱۹۸۸ی)، ئیکه ژ وان کریارین هوفانه یین
رژیمه به عس ل دژی ملله تی کورد بکارئینان. پرانی یا رومان نفیسن کورد ب
شیوه یین راسته وخو یان نه راسته وخو ئیشاره ت کرینه قی کریاری و وه کو
پاته کی رهش ب سهرده را دوکیومینتاری یا دیروکا عیراقیقه هه لاویستییه. د قی
رومانیدا ژی، که سه ک نه مایه نه نفالین ژی نه گرتی. خوه جه میلا یا له شفرؤش

ژی قوربانی یا ئەنفالییە: "پشتی لیبوریئا سەرکردایەتی وەک کەری پەزی ئەم کومکری، ئەو ئیک بو ژیین کە لا نزارکی ب بلوگا کوشتین.. بپ ۱۹۶". هەرچە نەدە رۆمان ب خوە نە بەحسی ئەنفالییە. لی نفیسەری گرنگییە کا مەزن دایە فەگیرانا فی بۆیەری و هەردەم یی بەرەهەف بوویە کو پەنجەرەییە کئی بینیت و تیرا بچیتە دناف فەگیرانا فی روودانا دلتهزین و جەرگسۆژدا. د پیناسەییە کا شاعرانە یا دەسپیکیدا نفیسەر دیژریت: "ئەنفال. دەمی ئەف ناهە دەیتە بهیستن، زمان لال دبن، سەرین فەلەمان دشکی، تنی ئیک تشت دەمینیت کوشتن و ویرانکرن، سوتن و تالانکرن، ئەو رۆژە یا ئەرناقئ مروقاییە تیئ هاتیە نقاندن ل ژیر پەستا بەرژەوهندان، خودئ، ئایین، مروقائی، رەوشت هەمی تشتین جوان هاتنە بەرژەکرن و یئ، چاک هاتنە ژبیرکرن.. بپ ۱۰".

ئەف کریارا بوویە ئەگەری ئازراندن و هزاندا وژدانا هەمی جیهانی، ئاکامە کا ترۆمایی یا نیگەتیف کرییە سەر کەساتی یا تاکئ کورد و نەدووورە هەتا نوکە ژی بەرژەنگ و نیشانین ترۆمداریی ل دەف هەندە کە سین ئەنفالبوویی مابن. ئەفجا سروشتییە کو کاردانەو یین هەلچوون و کەربقەبوونی ل نک کوردان پەیدا بن و داخین دلی پی دەریژکەن. دلەقتەییە کا بیرهاتنین ئەنفالییدا: "چناری بەرسقدا و بیرهاتنین سەربازگەهین نزارکی و سەلامیی دکرن و دگۆت: ئەو تولا مروق ب دەستی خوە فەنەکەت و حەیفئ ل سەر خو رانەکەت، ما بو چی یە؟ خودئ دی وان ل ئاگری دوزەخی دەت، مانە. و دی چ گەهتە مە؟ دەستی خویی چە پی بلند کر و تبلین خو ئیک گفاشتن، ئەف سیویە قیا بیت تولا خو و یا دایک و باب و مللەتی خو فەکەت ژ ئەنفالچی یین عەرەب و موستەشارین کورد، ل دونیایی نە ل جەهەکی دی.. بپ ۳۵". ئەف هەلوئستی مشت کەربوکی و ئامازە یین چاندنا کەربئی (هەرچە نە ئەگەر ژ لایئ دەروونیقە رەوا و سروشتی بیت ژی)، دگەل وی

تیگه هی هشیاری یا نه ته وهیی ناگونجیت، ئەوا نقیسەر ژێ خه بهر ددهت. چونکو هشیاری ب هزر کرنین کوور و ههلسه نگاندنین که تواری و لوژیکیفه هه قبه نده، ئەف هه لویسته ژێ تنی هه لچوونه کا دلینی یا ههستین فیرهایه یه. لی وه کو ههر هه لویسته کئی دی یی ره خنه گر و گازنده کهر، نقیسەر ب شیوه یه کئی هشیارانە ئیشاره تی دده ته وان خزمه تین بو ئەنفال بوویان هاتینه پیشکیش کرن و دیژیت: "ئەنفالین ناخ و دهروون هه ژاندين و تیر ره زیل و بی روومه ت کرین، تنی بویه درویشمه ک لسه ر پاته کئی رهش (ئهم شه رمه زار دکه ین...) و ل جقاتا فه دگیرین خودی مه زنترین تولفه که ره.. بپ ۱۹۶".

ئەف شیوازی ره خنه گرتنی دکه فته د بن ریازا که تواری یا ره خنه ییدا، چونکو ژبلی گازندان چ شونگر و پیشنیازان پیشکیش ناکهت. ب درێزاهی یا رۆمانی، هه رده می ده لیقه ک هه با نقیسهری کریارا ئەنفالی ئینایه پیرا خوانده قانی؛ جار وه کو فه گیران، جار مینا ئاکام و سه ربارک، ئوو جار ژێ مینا چاره نقیس. ئەفه ژێ دوو تیرامانان ب خوڤه دگريت، یا ئیکئی ئەوه کو شی کریاری بکه ته زهنگله ک دگوهی خوانده قانی کورد دا و هه رده م بینته بیرئ داکو په یامه کا هوشیاری یا دۆزا ملله تی کورد بگه هینتی. یا دووی ژێ ئەوه کو بکه ته به هانه یه کا ره خنه گرتن و گازنده کرنی ژ دهسته لاتا جفاکی یا هه یی، کا چه وا خه لکین به رپرس و دهسته لاتدار نانی خو ه پی دخون، نقیسەر ژێ گازنده یان پی بکه ت. د له قته یه کا مینا ترانه و ئیستیها پیکرنیدا دئافاهی دادگه هیقه پیره میره ک ژ به رده سته کی پرسی: "ئەفه چ گیله شوکه؟! / خیزانین ئەنفال کریانه، باوه رناما مرنی دروست دکهن، پشتی بریار ژ په رله مانی ده رکه فتی... / وه سا دیاره براین مه سه رکردین کورد بی هیقی کرنه!... بپ ۱۴۰".

ئەو ب خوە بریاردانا پەرلەمانی و چیکرنا پەسەندین تۆمارا مرنی، نیشانەکا باژیرقانییە و دکەفتە دخانا هشیاری یا ولاتینی و نەتەوهییدا. چونکو دیارکرنا چارەنقیسی (چ باش بیت یان خراب) جۆرە چارەسەرییەکە ژبو ئاریشین هەلاویستی داکو هەر کەسەک ل گورەى رهوشا نوو ژيانا خوهیا رۆژانە بدۆمینیت و رییا چارەنقیسەکی دی، یان تۆمیدەکا دی بشەقینیت. لی ئەف هەفۆکا داویی "وهسا دیاره برایین مه سهرکردین کورد بی هیفی کرنه!... بی ۱۴۰". پتر بیهنا رهخنه و ئیستەزایەکا بیزارکەر و بی هیفیکەر ژى دەیت. نەدووورە مینا هەر هەفۆکەکا دی یا خەبەری ژبو داکوکیکرنی و پشتراستکرنی ئینا بیت. لی چونکو رۆمان یا مشت گازندە و هەلوپستین نەرازیبوون و رهخنه ئامیزە، لەوا پتر بەر ب شرۆفەکرنا ئیکێفە دچیت. هەر چهوا بیت، ئەرکی نقیسەری کەتواری ئازراندا بابەتانه و ئەف گازندەیه ژى، پەيامەکا ئازراندى یا نقیسەرییە ژبو تیھزرین و بەرگومانکرنا ھندەک رهوش و بابەتین هەبی.

۳. کۆچا ملیۆنی:

کۆچا ملیۆنی ئەوا ل دوماهی یا ئادارا ۱۹۹۱ی روودای، کارەساتەکا دی یا مللەتی کورد بوو. ب هزاران خیزان و ب ملیۆنان کەس بەر ب توخیین ئیران و تورکیافە رهقین (ژبەر لەشکەری عیراقی). ل فەگەری ژى چ خیزان نەبوون عەزیزەکی خوە ل غەریبی نەھیلائی. نقیسەر د بیرھاتین حەجی رەمەزاندە ب کول و کەسەر فە دبیزیت: "کەس نەفەگەریا بیی پارچەک ژ خول ویری بن ئاخ نەکری!.. بی ۹۶". بابەتی کۆچا ملیۆنی وەکو بابەتەکی لاوەکی هاتیە دناف بۆیەرین رۆمانیدا، تنی ژبو بیرئانین و دوکیۆمیتتکرنا فی کریارا دیروکی ئاماژە پیکرییە؛ ھندەک جارن ژبو رسواکرنا داگیرکەرین کوردستانی و برا یین

مه یین ئایینی ئینایه: "دهمی هیژین هه‌ق‌ه‌ی‌مانا د هه‌وارا مه هاتین قاییل بووم کو
 براین مه ژ ساخه‌تین مرقاتی د شویشتینه.. بپ ۹۵". ئەو برا یین مه ب ناتی
 ئایینی دخاپینن و ژ دۆزا نه‌ته‌وا‌یه‌تی دوور دکهن. ژبو فی چهندی ژی، مشه
 جارن ئاماژه یین راسته‌وخۆ و یین نه‌راسته‌وخۆ داینه فی براینی یا ژ دره‌و.
 ئووب له‌فته‌یه‌کا کاریکاتۆری خوه ل بابه‌تی ئایینی ددهت و کوفریه‌کا به‌زاندا
 تیگه‌هی ئیسلامه‌تی نه‌جام‌دهت: "د به‌ری من ئیک ته‌حسی، زارویه‌ک ل ملی. ب
 ناف هه‌ری که‌فت، دهمی رابووی ژ هه‌ری سوور ببوو. ب جوبی مه‌لاتی و ره‌دینا سپی.
 به‌ری خو دا ئه‌سمانی و ژ بیزاری جه‌مه‌دانیا سپی ل پیلین زی دا. گازیگر و ده‌ستین خو
 درێژکرن ئه‌سمانی و ب ئیشانه‌ گوت، ما به‌س نینه ئەو هه‌می. دی تو به‌لا خو ژ مه
 فه‌که.. بپ ۹۵-۹۶". ئەفه ژی په‌یامه‌کا نه‌راسته‌وخۆیه کو چ جارن ملله‌تی کورد
 ژبه‌ر ئیسلامه‌تی یا خوه تۆشی ده‌رده‌سه‌رییان نه‌بوویه، هه‌رده‌م پرسا نه‌ته‌وه‌یی
 سه‌ده‌می سه‌ره‌کیی کاره‌ساتین کۆمکوژ و دلته‌زین بوویه.

هنده‌ک جارن ژی، مینا دلده‌ریژکرنه‌کا ده‌روونی ل سه‌ر زاری ئەوین د
 سه‌ربۆریدا ژیاين، فه‌دگیریت کو بیته ئەگه‌ره‌کی ئارامی یا ده‌روونی و
 دلده‌ریژکرنی: "سیزده روژین له‌مه نه‌هه‌لاتی. ژسه‌رما و برسا و وه‌ستیانی، روژا هه‌شتی
 بوو، هه‌کو پی من هه‌ودای و گولتا بن که‌فشین که‌فلکین.. بپ ۹۵". ئو هنده‌ک جارین
 دی، ژبو ژبیرنه‌کرنی و هاندانا رفیشتی نوو ئینایه کو بیته پالده‌ره‌کی دۆماندا
 خه‌باتا نه‌ته‌وه‌یی: "ل گوندی ده‌شتانی یی بووی، لبه‌ر که‌قره‌کی لوی شه‌فا زکی ئه‌سمانی
 دریای. کوچا ملیونی، کوره‌ک و کچه‌ک ل ویری فه‌شارتن، ژ سه‌رما و برسا مرن. چووم ب
 دوو زاروکا ئیک به‌ری من دبه‌زی و ب پیچولکا فی فه‌گه‌ریام من ناقکر ده‌شتان، ئەز بخو
 ژبیر ناکه‌م به‌لی ده‌می ئەو مه‌زن دبیت دا ئەو خو ژبیر نه‌که‌ت.. بپ ۴۶". ئانکو ئەف
 له‌فته‌یین به‌ز و ژنشکانه، کۆمه‌کا په‌یامین مه‌ره‌مدار ب خو‌فه‌ دگرن؛ رسوا

کرنا داگیرکهران، درهوا دیرینا براینی یا ئاینی یا دگهل دژمنان، دلدهریژکرنا دهروونی و ژبیرنه کرنا کاره ساتین دیرۆکی. ئەف داکوکیکرنا ل سەر بیرئاینی و خوه ژبیر نه کرنی، کوب بابەتین رسوا کرنا ههلوێستی براین موسلمانەتی و بهزاندنا پیروزیانقه بارکریه، ئاماژهیه کا فهشارتییه ژبو ههولدانین ئافاکرنه کا دی و بوونه کا دی یا لهززه تا ژانان وهستاندی.

۴. شهڕی براکوژیی:

مه‌رم ب براکوژیی ئەوه کو هه‌فه‌هلای یان هه‌فمهلله‌ت یان هه‌فئاین یان ژی هه‌فنه‌ته‌وه، شه‌ڕی هه‌ف بکه‌ن و هه‌ف بکوژن. ئەف جو‌ره شه‌ره سهره‌چ بیت و کی حه‌ق و کی نه‌حقه‌ق بیت، نه‌ره‌وايه، چونکو ژ ده‌رغه‌ی چوارچو‌فی یاسایا وه‌لای ده‌یته‌ نه‌نجامدان. ل هه‌ر جهه‌کی یاسایه‌کا سه‌روه‌ر نه‌بیت، دی هه‌ف‌رکی یین نه‌ره‌وا ژبو ب ده‌سته‌ ئینانا ده‌سته‌لات و ئابوری یا وه‌لای په‌یدا بن. نه‌دوو‌ره‌ پ‌رانی یا وه‌لاتان و جفاکان د شه‌ڕین براکوژیی‌دا بو‌ری بن و دبۆرن. دبیت ئەف جو‌ری شه‌ری ژی قوناغه‌ک بیت ژ قوناغین وه‌رارا ملله‌تان به‌ر ب چه‌سپاندن و سه‌روه‌ریکرنا یاسایا وه‌لاتیقه. هه‌رچه‌نده‌ د هه‌می ره‌وشاندا، که‌سه‌ک فی جو‌ری شه‌ری ناحه‌بینیت، لی ل جه‌م ملله‌تین هیشتا نه‌ رزگارکری و بنده‌ستدا کاره‌ساته‌کا مه‌زنه‌ و دژمنین داگیرکه‌ر مینا زه‌مینه‌یه‌کا ب بیت ژبو مه‌رمه‌مین خوه‌ یین دژمنکارانه‌ بکار دئینن. د نه‌نجامدا، بزاقین رزگاربخواز و پلانین پێشدا‌برنا جفاک و وه‌لای دکه‌فیته‌ دناف گو‌مه‌کا مه‌ند و نه‌لقدا. ئەگه‌ر پاشقه‌ نه‌زقرن ژی، پێشقه‌ ناچن. د له‌فته‌یه‌کا دناف ری‌ره‌وا بو‌یه‌راندا، نفیسه‌ر ئیشاره‌تی دده‌ته‌ شه‌ری براکوژیی کو فاکته‌ره‌کی دی یی دیرۆکی ژبو پاشقه‌مان و ره‌وشا ناله‌بارا جفاکی خویا که‌ت: "یی تفه‌نگ ب ملیقه‌"

یئ دەبانجه د بهر شویتکی را و یئ دووربین دستوی دا. بازاری چهکی یئ گهرمه، گهرهکا دی یا شهرئ خوگوشتنئ دهستپیکریه و ل که پکی چالديران خو دووباره دکهت، پلنگین سه و تازی پیقه موفته لابیون ب ساناهی دهینه رافکرن.. بی-۵۵-۵۶."

پشتی سهره لدانی شهرئ براکوژیئ دنابهرهرا گه لهك ژ گروپین سیاسی پهیدا ببوو، لی مهزنترین شهر ئەو بوو یئ دنابهرهرا ههردوو پارتی یین سهره کیدا چیبووی (یه کیتی نیشتمانی کوردستان و پارتی دیموکراتی کوردستان). ئماژه یا نفیسه ری ژی ب شهرئ یه کیتی و پارتیه، دوو ئیشاره تین ئاشکرا ددهته خوانده فانی؛ یا ئیکئ نافی شهرئ براکوژیئ ب خوگوشتی ددهته نیاسین کو سهرۆکی پارتی ئەف ناهه دانا بوو سهر شهرئ. یا دووی ژی ئیشاره تدانه ب که پکی کو مه رهم پی که پکی همه د ئاغایه ل سپیلکی. پیشمه رگه یین پارتی و یه کیتی بو ماوه یه کئ نه کورت سهره گرتنا فی که پکی د شهره کئ گرانی خوه کوژییدا بوون. ب دلشه واتیه کا فه شارتی و داخبارینه خویا دکهت کو ئەو "پلنگین سه و تازی پیقه موفته لابیون ب ساناهی دهینه رافکرن.. بی-۵۶". ئەفه ژی ئیشاره ته که ژبو گوهورینا هه ژیتی و په هله وانی یا شهرین رهوا و یین نه رهوا. ده می پیشمه رگه یان ل دژی داگیرکه ران شهر دکرن، وه کو پلنگان بوون و سه و تازی یین داگیرکه ران پیقه د موفته لا بوون، چونکو هه می مللهت ب دل و جان دگهل دۆزا پیشمه رگه ی بوون. لی ده می نوکه ب ساناهی دهینه رافکرن، ئماژه یه که کو مللهت ب دل و جان ل دژی شهرئ وانن.

ب فان له قته یین بله ز و سهرپی، نفیسه ری قیایه چه ندین بابه تان بئازرینیت. ژلایه کیشه ئماژه یه بو دیرۆکا نوو یا کوردستانئ کو دبیته به هانه یه کا به رهۆز و شروقه کرنه کا هه لسه نگاندنه یی ژبو رهوشا ناله بارا سهرده می رۆمانئ.

ژلايه كې ديشه ژى، ئىشاره ته كا ره تکرنييه ژبو څى جوړى شهړى كو دوو سه مټين دياركرى پى ده ستنيشان دكه ت؛ سه مټا ئيكي هه بوونا بازاره كا نه ياسايى يا چه كيبه: "دناف شويتك و پاخلين واندا يان ل دوكان و مالمين نزيك، ههمى جوړين چه كى و ته فه مه نيى و ناميرين گه هاندنى.. و بو جارا ئيكي و نه ل فلمه كى نه مريكي ده بانجا دوپشك و يين بيدهنگ و نارنجوك ل كولانا تهنگ و ل سه ر به تانيه كا كه فن ديشانداينه.. بپا ۵۶". هه بوونا بازاره كى ب څى شيوهى، نيشانا لاوازي يا ياسايى و نه بوونا دهسته لاته كا ب هيژه. نه فه ژى كار دكه ته سه ر ههمى موڤك و گه هين ژيانى كو ب ناكامه كا مشه بيزارى و بيئوميدي ل سه ر تاكين جفاكي خويا دبیت. يا دووى ژى سه مټا سه ر باركين شهړى براكوژيى يه كو زيده باري كوشتن و تالان و ده رده سه رى يين شهړقان و خيزانين وان، هه روه سا دبسته بياقه كى زه مينه خوشكه ر ژبو بازرگاني پيكرنا ب دوزى و زه رگه هليدانيين ژ لايى دژميين هه لپه رست و داگيركه رقه. د وه سفكرنا نه نجام يان سه ر باركين شهړيدا نفيسه ر دبيزيت: "هند دبن قوربان و هند دبن دهوله مه ند. ده ليڤا بازرگانين دين و دونيا و هه ر مشه خور وئينته ازيه كى يه دا تيرين كه رب و كينا ژه هراوى بهاڅيژن.. بپا ۵۶".

دووانيزما ئاغاتي و خولاميني

د جفاكي كشتوكالبي كورديدا، ئاغاتي روله كى كاريگه ر د ژيانا خه لكيدا هه بوويه. خه لكى جفاكي دناف گرؤپين دياركرى يين ب نافي عه شيره ت يان گوند يان بنه مالدا ژيايه و گه شه كريبه. نه ف خه لكى ب موكمى پيڅفه گريدايي هه فده رد و هه فبه رژه وه ند بووينه. به رژه وه ندا كه سوكى يا ههمى تاكان دناف به رژه وه ندا كو مي دا دبهوژيت و به رژه وه ندا كو مي ژى ب به رژه وه ندا بلندا عه شيره تيغه هه فبه نده (كو كه ساتى يا ئاغاي يان بنه مالا وى نوونه راتى يا څى

بهر ژه و هندا بلند دکن). خه لکي هه چکوهه يي، ئارامي و ته ناهي و بهر ژه و هندا
 خوه دناڤ ئارامي و بهر ژه و هندا گشتي يا عه شيره تيدا دبنييت، لهوا ب لهش و
 جان بهر قانيي ژ عه شيره تا خوه دکهت (چ حق بيت يان نه حق). نه فجا داکو
 ئارامي يا دهر ووني يا که سي تا که نه هپته که رافتن، خوه ب دهه مه نا عه شيره تيڤه
 گريدهت و خولاميني يا ئاغاي ل سهر ههر پايه يه کا دي يا ژ دهر قهي بازي
 عه شيره تي د چيترينييت. دله قته يه کا شروڤه کاري يا پيکهاته يي که سي کورد دا،
 نفيسهر ئاماژه يه کي دده ته شي پيڤه گريدانا مينا فلي و پيروزيي ژبو چيتراندنا
 خولاميني يا ئاغاي ل سهر کاري عه سکهري يا حکومه تي؛ "سوفي عه مو: نه وي ژي
 خوه ب قه چاغيي بوراندي، ل چول و چيا. ب خولاميني و دويڤه لانکي يا ئاغايڤه.. کاري
 وي دزي و ريگري بوو بو ئاغاي و تنن نان و زک. هه مي کرن دا هه ژده هه يڤين خزمه تا
 سوپاي نه که ت.. بپه". نه ف بابه ته بيرا مه ل بابه تي ژيانا که هي و نه ديار
 دبنييت. نه و ب خوه خولاميني يا ئاغاي نيشانا ژيانه کا که هي و جيړباندييه، لي
 عه سکهري يان خزمه تا سوپاي ژيانه کا نه ديار و مژداره. هه مي که س ب فيتره يا
 خوه، هه ز ژ ژيانا که هي و جيړباندي دکهن. کورد ديژن: "ده وي جيړباندي
 چيتره ژ ماستي نه جيړباندي". ههروه سا خزمه تا سوپاي مشته ژ ياسا و ريسا
 يين پيگيري، مروڤي دچوارچوڤي کومه کا رينماياندا کونترول دکهت. ژلايه کي
 ديڤه ژي، خزمه تا سوپاي چ نافداري و لهه نگی يين عه شيره تي نه ناده تي،
 چونکو هه مي عه شيره ت ب وه کهه شي و ل بن سيبه را هه مان ياسا و ريسايان
 کار دکهن. نه فه ژي دگهل عورف و تيگه هين که سه کي نه خوینده واري
 هه چکوهه يي ناگونجيت، چونکو هه ردهم ل وي هزريه کو عه شيره تا وي
 باشتريه و ئاغاي وي چيترينه. نه و ژلايي دهر وونيڤه ژي، چيتراندنا خزمه تکرنا
 ئاغاي ل سهر خزمه تکرنا سوپاي دهوله تي، بيافي چاڤليکرنا ئاغاي بو دهپته

ره‌خساندن و هه‌ردهم که‌سین بنده‌ست چاڤلیک‌رنا زالدەستان دکەن. هندی ل بنده‌ست هه‌ستا خولامینی و دویشە‌لانکیی هه‌یه، دەمی ب هیز دکەڤن، هه‌ستا ئاغاتی ل نک گە‌شه دکەت. نە‌دوو‌ره ژى، ل دەف ئاغای خولام بن و ل سەر که‌سین ژ خوه لاوازتر (بۆ نموونه دگەل خیزانین خوه) مینا ئاغای رەفتاری دکەن. ب ئی چەندی، تۆشی دووانیزما ئاغاتی و خولامینی دبن. ئانکو ده‌مان دەمدا ئاغایه و خولامه ژى، هندی پی پی بیت رەفتارا ئاغاتی دکەت و هه‌ردهمی که‌سه‌کی ژ خوه مەزنتر یان ب هیزتر دیت، دی رەفتارا خولامینی کەت. ئقیسه‌ر ئی دووانیزمی ل سەر هەمی باژیری قادا بۆیه‌رین رۆمانی دچە‌سپینیت: "ل باژیری مە، یی چوار فەلیتە ل دورا خو دیتن، می‌رچاکە و دەمی ماقولە‌ک دیت دەست ل سەر سینگی یه و ئە‌گەر هات و ژنە‌ک دیت، دون جوانه.. بپ ۱۶".

ئە‌ف دووانیزمه، نە‌ تنی ل سەر خە‌لکی هە‌چکوه‌یی دچە‌سپیت، بە‌لکو ئاغاب خوه ژى ژى بی بە‌هر نین. هه‌ردهمی دە‌ستە‌لاتە‌کا ژ خوه ب هیزتر یان مەزنتر دیت، ب هەمی پە‌رلاخی و سیفە‌تین ئاغاتی یا خوه، رەفتارین خولامان دکەت. دبیت ل دەف پیرانی یا جفاکان وه‌سا بیت، ئوو نە‌دوو‌ره ژى پشکە‌ک بیت ژ سیاسە‌تا سەر‌ده‌ریکرنی و دیپلوماسیی. لی ل جە‌م مللە‌تی کورد (ژ ئە‌گە‌ری کۆمه‌کا فاکتەرین خوه‌یی و بابە‌تی)، ئاستە‌کی دژواری نە‌ هە‌سه‌نگی یا که‌ساتی وە‌ردگریت، کو هزر و رەفتار و دلینی یا که‌سی کورد ل هە‌مبەر ئاغای و یا ئاغای ژى ل هە‌مبەر هە‌ڤولە‌تییان نە‌ وه‌کە‌هف و هە‌ڤگونجایینه. ئوو ژ ئە‌نجامی ئی دووانیزمی، مروف ب روخسار و قالیکی یا تیگە‌ه و بابە‌تانقە‌ دەیتە‌ گریدان و خوه ب کووری نا دا‌هیلته‌ دناڤ رووداناندا. تنی باوهر ژ تشت و بۆیه‌رین بە‌ره‌ست و ئە‌وین ب چاڤ دە‌ینه‌ دیتن دکەت. دلە‌قتە‌یه‌کا د

خوداچوونا "دهشتی" دا، نفیسەر ئیشارەتی ددەتە فی پئەگریدانا قالیکی و روخساران: "مرؤف ئافرندەیهکی سەیره، رۆژا یی پاکژ ب چاقئ کیمی تا هەقژینا من ل من دنیری و دەمی بویمه دز و بەرتیل خور بۆ مه سەیدایئ هیژا.. بپ۲۳۳". ئەف هەستکرنا ب گونەهی و نیرینا هەلسەنگاندنەیی، شرؤفەکرنا دووانیزما رەفتارین مرؤقییە. گریدانا بەهایئ مرؤقی ب هەییئ ویفە، بەری هەمی خەلکی ددەتە وی چەندی کو خوە هەیکەن داکو د چاقین جفاکیدا ریزدار و هەژی بن. ل شوینا خولام بن، رەفتارین ئاغای بکەن. خوە نیزیککرن و خزمەتکرنا ئاغای ژی ژبۆ هندییە کو ژ خەلکی دی جودا بن و د چاقین واندا هەژیتەر بن. ئەگەر نە ب مالی بیت، کریارا ترسی و ترساندنئ دی فی حەزی بو تریکەت. کەسی کورد (نە دوورە هەمی جفاکین کشتوکالی و هۆز پەرورە) ب دوو تشتین سەرەکی داخبارن؛ یی ئیکی هەبوونا مال و سامانی یە، کو ژیانەکا هیسان و بەختەوەر بۆ خوە دانیت و خەلکی پی بەدەتە کاری (یان ب کیمی بیختە د بن منەتا هاریکاری یین خوەفە). یی دووی ژی هەبوونا هیز و دەستەلاتا جفاکییە کو خەلکی پی بترسینیت و پاریزیت ژی. ئەفجا دی دویفەلانک بۆ پەیدا بن و خەلک دی حسابەکی بۆ هیزا وی کەت. ب کورتی ئەم دکارین بیژین کو ترس و تیرکرنا زک و بنزکان فاکتەرین سەرەکی یین ژ دەستدانا ئازادی یا کەسۆکی و نەمانا سەرورەری یا یاسایینە.

جفاکناس و دەروونناس وەسا ددەنە خویاکرن کو مرؤقی سی غەریزە یین سەرەکی هەنە (غەریزە یا ژیارئ، سیکسی و پایەداریی). هەر ژ ئەزەلدا هەتا ب ئەبەد (د هەمی جە و سەردەماندا)، خەبات و کیفەرەتا مرؤقی ژبۆ تیرکرنا شان هەرسی غەریزەیانە و ژیباتی یا وی یا هەفوەلاتینی و مللەتینی ژ ل سەر

شه‌نگستی تیرکنا فان غه‌ریزه‌یان ده‌یته ده‌ستنیشان کرن. ده‌می مروّف هه‌ژار و
 برسی بیت، که‌سوکار و خزمین وی یین نیژیک و پاشی عه‌شیره‌ت ده‌ه‌واری
 ده‌ین. نه‌گه‌ر ئیکی فیا ژنه‌کی بو کوری خوه‌ بینیت یان کچا خوه‌ بده‌ته شوو
 (تیرکنا غه‌ریزه یا سیکیسی)، دیسا هاریکارین به‌ره‌ه‌ف و به‌رده‌ست، هه‌ر
 عه‌شیره‌ت و که‌سوکارن. ئوول داویئی ژی پایه‌داری یا مروّفی ب جه‌ و
 خه‌لکی ویشه‌ گریدایه. تیرکنا فان غه‌ریزه‌یان ب خوه‌ویستی یان خوه‌نه‌ویستی
 به‌ری مروّفی کورد دایه عه‌شیره‌ت‌گه‌ریی کو ریزگرته‌کا ب هوشی یان نه‌هوشی
 بو هه‌بیت. نه‌دوو‌ره ترسا ژ ده‌ستدانا ئارامی و هاریکاری (ده‌مین پیدفیدا)،
 به‌ری وی/وی بده‌ته فی پیقه‌گریدانا ب دل یان ژ نه‌دل. ئووب هزرا من،
 نه‌فه‌یه سه‌ده‌می لاوازی یا ژییاتی یا نه‌ته‌وه‌یی و وه‌لاتینی ل ده‌ف عه‌شیره‌تین
 کوردین ل ناف باژیران خرغه‌بووین. نه‌ف ژییاتی یا ژیگوتی ب سیمینار و
 گوتارین ره‌وشه‌نبیری و هشیارکرنی و شیرت و وه‌عزین روژا خوتبی ناهیتته
 راسته‌کرن و ئاراسته‌کرن. هه‌رده‌می وه‌لات یان سیسته‌م بکاریت فان غه‌ریزه‌یان
 ب وه‌که‌فی و دادپه‌روه‌رانه ژبو هه‌می ملله‌تی و بی جوداهی دابینکته،
 هینگی دی ژییاتی یا ملله‌تینی و وه‌لاتینی ل سه‌ر یا عه‌شیره‌تی زال بیت.

د فی هه‌فرکی یا ده‌روونی یا ساردا، ژییاتی یا که‌سی کورد (ئه‌وی گوندی
 ل باژیری دژیت، یان ئه‌وی باژیری یی ب ره‌سه‌ناتی یا تیگه‌هین گوندی
 دژیت)، دکه‌فته دپشوپاشییه‌کا کوژه‌کدا و نه‌هه‌فگونجانی دئیخته دناقبه‌را هزر
 و ره‌فتاریدا. ده‌می جه‌جی شاهین کوری خوه‌یی ره‌وشه‌نبیر و ل دژی ئاغای
 شیرت دکته، دبیرتی: "کوری من دا توشی نه‌خوه‌شیا نه‌بی، وی بیژه یا خه‌لکی دقیت
 و وی بکه یا ته‌ دقیت.. بپه‌۵۲". ئانکو ب شیوه‌یه‌کی نه‌راسته‌وخو، یی کوری خوه

فيرو دوو رووياتي دكته هه تاكو بكاريت ب بهخته و هري دناف جفاكيدا بريت .
 نهف دوو رووياتي يا قه بوولكري، دبسته نه گهري دوو انيزما كه ساتي كو ب
 ساويلكه يي دناف باز نه يي ناغاتي و خولامينيدا بگه فزيت . ده مي نفيسه ر هزرا
 خواه دقي پيكهاته يي نه گونجا يي كه ساتييدا دكته، هه ست پي دكته كو
 فاكته ره كي دهرووني و جفاكي دپاشخانا پيكهاته يي كه ساتييدا هه يه . ب
 شيوازه كي نه راسته و خو ده ربريني ژ شي دوو انيزمي دكته: "مروقي كورد سه خله ته كا
 دهرووني يا سهير هه يه ل نزمي دزيت و هزل جهين بلند دكته .. بپه ۴" . لي وه كو
 رهوشه نبيره ك و رهخنه فانه كي كه تواري يا سوشيالي، هه ولددهت كو ناكاما كه سي
 ل سه ر راسته كرن و باژيري كرنا تيگه هين جفاكي خوياكه ت . ل ده سپيكي
 وه سفا رهوشا هه يي يا ناغاي و كوچكا ناغاي و رهفتارين وي دكته:

- هه ردوو لايين كوچكي دپري زهلام بوون، هه ر نيكي ب ژور دكهفت دهستي راستي
 دريژ دكره دهستي ناغاي و دهستي چه پي ل سه ر سينگي و هنده كا ملي وي
 ماچي دكر .. بپه ۴۹ .

- ل سه ري ديواني ده مي دكه ني، ژ زكي و پيهه ل وهك دهستين مايستروي لده مي
 ژه نينا سمفونيه كا شوبارتي، يان جانه گايه كي لده شتين هولنده ا ربيته كرى
 دهه ژيا . كوچكه ك ب مه رمه ري و هه لاني و بان ب نيگاري مه راكشي
 نه خشاندي .. وينه يي رهش و سپيي ناغاي جوته ك جه مه دانيا و به رگيزين
 به كر به كي و ژنافته نكي تا بن كه فشا ب ره ختا پيچاي . لناف جوته كي تهنه كا
 وه كو پيتا (×) پتر وه كو وينه كي ناشوي به رچا فه .. بپه ۱۴۶ .

- نهفه بووي زهلامين سيه گوندا ب گوپالي ده اژوتن و موته سه رفي ليوا موسل
 ژي دترسيا و هه فركيا نوري سه عيدي دكر .. بپه ۱۴۶-۱۴۷ .

- شاهین خزمین ته دبیژن نه‌فه چه‌ند روژه‌که کچا ته مالا میړی خو هیلايه و وان ژ مروقاینی گازندا خو گه‌هاندیه مه، له‌ورا قیا بیت بزویتیرین دم فه‌گهرت مالا خو.. بپ۰۵۰.

- ناف چاقین ناغای تیکچوون، هه‌چکو دوو‌پشکی پیته‌دای، به‌ری باخیت نیکی: (چاوا هوسا دگهل مروقین مه‌زن دناخفی)، یی دی: (نه‌فه نه یی دیوانایه) و ده‌لیشه هه‌لکه‌فت هه‌ر نیکی گوتارا خو یا نایینی و نه‌ته‌وه‌یی و ره‌وشتی به‌اقیته بازاری و دلسوزیا خو بو ناغای ده‌ربیریت.. بپ۰۵۱.

- سوز بیت پاشی هندی لبه‌ک دفی ده‌بانجی دا قالا که‌مه سه‌ری وی و ده‌ستی راستی ل سه‌ر شویتکا خوه دانا.. نه‌زی پشت راستم عه‌بدی، چونکه دزانم تو نه نه‌و زه‌لامی یی سه‌رشوری ل سه‌ر خو قه‌بوول بکه‌تا. و ده‌ستی خو ل ملی دا.. بپ۰۱۵۲.

دخان نمونه یین ژیگر تیدا، نفیسه‌ری ب تیروته‌سه‌لی به‌حسی بابه‌تی ناغاتی کریمه و هه‌می جه‌مسه‌رین هه‌قه‌ند ب فی دیاردا جفاکیفه ژبو تیپه‌رانندن و هه‌لسه‌نگاندنی نازراندینه. ره‌فتارا خه‌لکی ل هه‌مبه‌ر ناغای، ره‌فتارا ناغای دناف خه‌لکید، مال و مولک و سامانی بنه‌مالا وی، ئیشاره‌تین هیز و شیان و ده‌سته‌لاتا وی ب پوختی وه‌سفکرینه. پاشی ده‌یته سه‌ر شیوازی سه‌ره‌ده‌ری یا وی دگهل ناریشه و گرفتاری یین خه‌لکی و کاردانه‌وه یا خه‌لکی ساویلکه و دویشه‌لانک ل هه‌مبه‌ر فه‌رمانین وی یین مژدار. نه‌ف دیارده مینا ده‌سته‌لاته‌کا خوه‌سه‌ره دناف له‌شی ده‌سته‌لاتا وه‌لاتیدا، نه‌فجا ژبو پاراستنا فی ده‌سته‌لاتی، ناغا هه‌می شیوازین ره‌وا و نه‌ره‌وا یین سیاسه‌تا ئیحتواکرن و هاویشکرن و پاشقه‌برنا عه‌شیره‌تا خوه بکار دئینیت. هه‌لوستی نفیسه‌ری وه‌کو ره‌تکرنه‌ک بو فی دیاردی، ل پشت تیدیتنن په‌هله‌وانی سه‌ره‌کی خویا دبیت، ده‌می دبیتیت؛ "نازادی ب مه‌نده‌هوشی ته‌ماشه‌ی مه‌یموونین سیرکی دکر، چونکه نه‌فه جارا نیکی بوول

کوچکا ئاغایه کی حازر دبیته، باوهر نه دکر کو هیش خه لکه کی هو مایه، ل سهردهمی
 داگیرکهری نه زبه نی و ل چاخئ کوردینیئ نه زبه نی و سه د نه زبه نی.. بیپه ۴۹". ئەف ئامازه
 یا بله ز و ب تویفکل کو بیهنا گازنده و ره خنه گرتنی ژ دهسته لاتا کوردی
 دهیت، کا بۆچی ل سهردهمی داگیرکهری و کوردینیئ ههر دووان هه مان دیارده
 هه بیت؟! ره خنه ثانی که تواری یا سوشیالی، وه سا هزر دکهت کو که سین
 خه باتکهر دجفاکیدا، هه می بۆیه ر و روودانان ب شیوه یه کی رادیکالی
 دبه رژه وه ندا بلندا ملله تیدا دگوهورن. لی چونکو ئاغاتی دیارده یه و ره هین
 هه موو دیارده یان دناف ناخ و کووراتی یا دیتن و هزر کرن و ره فتارین خه لکیدا
 چاندیبه، له وا پیدتی ب گوهورینه کا ل سهر ئاستین کۆمی و ده می دبیته. ههر
 گوهورینه کا ل سهر ئاستین جهی یان تاکی بهیته کرن، دشیاندا یه کو پاشقه
 فه گهریت (خۆ نه گهر شیواز و کاراکتهر هاتبنه گوهورین ژی). نه دووره ره وشا
 گوهوری، پشتبه ستنی ب هه مان تیگه هین چوویی بکهت کو هه مان ره فتارا
 نه خوازراو دووباره بکهت، نه گهر خرابتر نه بیت: "ل سهردهمی داگیرکهری نه زبه نی
 و ل چاخئ کوردینیئ نه زبه نی و سه د نه زبه نی.. بیپه ۴۹". ئەف بابه ته بیرا مروقی ل
 نموونه یه کا دیرۆکا ده ستییکا ئیسلامی دئینیت، ده می هه مان مه زنین وان یین
 سهردهمی جه هاله تی (د تیگه هی ئیسلامی) بووینه مه زنین وان ل سهردهمی
 ئیسلامی ژی. ئەو موسلمانین ب ده ستی بنه مالا به نو ئومه یه هاتینه کوشتن
 (د سهردهمی ئیسلامبونا واندا)، گه له ک پتر بوون ژ وان موسلمانین دشه رین
 دژایه تیکرنا ئیسلامیدا کوشتین. لی ده می جفاک هه می ب هه قرا بابه ته کی یان
 دیارده کی رهت بکهت، گوهورین ل سهر ئاستی ده می په یدا دبیته و سهردهمی
 ژیانئ ب هه میقه دهیته گوهورین، هینگی دشیاندا نابیت پاشقه فه گهریت.
 ئەفه ژی، بیرا مه ل نموونه یه کا دی یا دوماهی یا سهردهمی دهوله تا ئیسلامی

دئینیت، دەمی ئەتاتورکی خیلافەتا ئیسلامی ئیلغاگری و تورکیا کریه دەوله ته کا مه دەنی. ب کورتی، هەر گوهورینه کال سەر ئاستی گوهورینان کەسان یان جهان بیت، نه جهگیر و بهروه خته. لی ئەو گوهورینا ل سەر ئاستی کۆمی و سیسته می ژیا نی بیت، جهگیر و دو مد ری ژه.

زیده باری کریارا ره تکران و نه حه باندا دیاردا ئاغاتی، نقیسه ر (ب په یامین خوه یین ئاراسته کار)، هه ولده ت کو بابه تی بئازرینیت و خه لکی به ر ب په یامین خوه یین چاکسازی و راسته کرنیقه پالده ت. ئەف په یامه ل سەر دوو ئاستان هاتینه ئاراسته کرن؛ ئاراسته یی ئیکی، ژبو خه لکیه کو خه لکه هیژ و دهسته لاتا ئاغای به رفره دکه ت. ئەگه ر خه لک خوه ژ ئاغایان بده نه پاش و ئاریشین خوه نه به ته دیوانا ئاغای، ب شیوه یه کی ئوتوماتیکی دی رۆلی وی هیته کزکرن. ئەفه ژی پیدتی ب هشیارکرن و ره وشه نبیرکرن یاسایی هه یه. لی ئەف ئاراسته یه بی پالپشتی و په ژراندنا دهسته لاتا میری (حکومه تی) ناهیه ته کرن. ئوو چونکو حکومه ت ب خوه پالپشتی یا ئاغایان دکه ت ژبو کۆمکرن و خره کرنا ده نگان و پاراستنا هه قسه نگی یا جفاکی موزاییکی فره هۆز. دئه نجامدا، ئەو ب خوه ژی به ر ب ره فتارین ئاغاتیقه دچیت. ئەفجا باشتین زه فی ژبو چاندنا فی تۆفی گوهورینکار کەسی تاکه. نقیسه ر ب هه لچوونه کا دلینی سهرده ری دگه ل کەسی تاک دکه ت و هانده ت کو کاردانه وه یه کا ده ملده ست ژی ده رکه ئیت؛ "هندي کهر هه بن دی هه ر ئاغا هه بن.. بیپ ۵۲". ئەفه ژی هیسانترین و لاوازترین چه کی هه قریبه. ئاراسته یی دووی، ژبو دهسته لاتا حکومه تی و خوه یی ئاغایانه. هه له به ت نقیسه ر دزانیت کو بانگه وازی یا نه ده ستیوه ردانا کارین یاسایی و بکارنه ئینانا سیاسه تا ئیکرا به ردانا گوندیان، ژبو

ئاغاي گازی یا ل دویف گورگییه. لهوا سهردهریی دگهل ههلویستین وان یین نه کوردیپهروهرانه و نهژیاتی یا وان دکهت، سهردهریی دگهل چیتراندا بهرزهوهندی یین تاییهت ل سهر بهرزهوهندا گشتی یا وهلاتی دکهت، کو خواندهقانی بهر ب خالین رهش و پر فهیتی یا ب نهیا ئاغایه راکیشیته دچهپهریی خوهدا. دلهفتهیهکیدا ئیسقی سهرسورمان ب ههیهتا ئاغای و مهدهح و سهنا یین بابی خوه ژبو بنهمالا ئاغای، پرسیار دکهت کا ئه و وینهیی ب دیواریه یی دهسپیکا شورهشییه؟ باب ب مجدی لی فه دگیریت: "خو بیدهنگ بکه ههی بهرازی نه زمان دریز، ما جارهکی بو مللهتی ئاغایه کی کارهکی ب ناموس کریه! وینهیی وی یه دهمی سهروک چهته.. بپ ۱۴۷".

چهتهیی ب هه موو هوکار و فاکتهر و بهرزهنگین خوهفه، ئاماژهیه کا راسته وخویه ژبو خیانهتا ئاغای دگهل مللهتی (ب خه لکی عه شیرهتا خوهفه ژی). د هه مان ئاراسته دا، نقیسه ری هندک په یام ژبو تیهرزین و هه لسه نگاندنا خواندهقانا هیلاینه (کو ئه و ب خوه)، بریارا وهرگرتنا ههلویسته کی دیارگری ل هه مبهر ئاغای وهرگرن. دهمی عه بدیی دویقه لانکی ئاغای د زیندانیه په شیمانی یا خوه خویا دکهت، ئه ف دانوستاندنه دناقههرا وی و برایی ویدا چیدبیت:

- برا... سه ری من گهرمکر، نه ز دسهردا برم، کوری سه ی نه ز پالدام و ههر وی شهقی دامه دست پوليسان و ددیوانا ویشه هاتمه که لاچه کرن.
- هه قالئ قه لی. مه هه میا خو ژ ته دابوو پاش و ههر تو ژ دویف قه نه بوی تاکو تول قیره راوستاندی. ته چ هزر دکر؟ خائینی مللهتی خو بو ته تهنگا خو به لگریت و سهربانی خو بکه ته چه په ر؟!.. بپ ۲۵۴."

ههروهسا دهه لوڤسته كڤ نهڤالا ژ بيزاري و كاردانه وهيه كا هه لچوونڤدا، حه جى شاهين هزرين فه شارتى ل هه مبه ر ئاغاي، دناخي خوه دا دهره هى دكه ت: "ب دهنگه كى كو گوه لڤيت گوت: نه زبه نى. دهوله مهنديا ته ژ هه ژاريا مه و مه زنيا ته ژ خولى سه ريا مه يه .. بپ ۱۵۰". نه ف ته قانده ژ بو هنديه كو بيته په يامه كا راسته وخو يا هه لوڤستى نفيسه رى و مينا وي چريسكيه نه وا ئاگرى به رده ته پويشه كڤ ل بڤده رى مايى.

ژن د كه تواري كورديدا

ژن وه كو نيڤه كا جفاكى و كاره كته ره كا كاريگر و ته فاڤكه ر ژ بو به خته وه رى و دو ماندا ژيانى، هه رده م جهى سه رنجرا كيشان و پويته پيكرنا نفيسه ران و فهيله سوڤ و ره وشه نيران بوويه. نه و ب خوه ژى، ژن نيڤا ته مامكه را زه لاميه ژ بو تيكرنا غه ريزه يا سيكسى و چيكرنا زاروكان و پاراستنا رفيشتي مروڤان. ل گوره ي روڤين سيكسى كومه كا جوداهى يين بايولوژى و فسيولوژى دناڤه را هه ردوواندا هه نه و نه ف جوداهى يين سروشتى، روڤى زه لامى و ژنى ده ستنيشان دكه ن. ژلايى عه قلى و هزر كر نيڤه، دبه ره تدا ژن و زه لام وه كه ه فن. لى سه ربور و بياڤى ئازادى يا جي رباندا شيانان، ئاستى شاره زايى يين هه ر ئيكي ده ستنيشان دكه ت. گه له ك كه س هه نه وه سا هزر دكه ن كو ژبه ر دلسوژى و دلينى يا ژنى، شيانين وي ژ يين زه لامى كي مترن. ئوو هه ر نه فه بوويه ئيمامى عه لى پالداى كو بيژيت، "ژن كي م ئاقل و كي م دينن." هه ر ژ نه زه لدا و هه تا نو كه هزر مه ند و فهيله سوڤ دليگره ريانه كا به رده وامدانه كو ساخله ت و به ريخودان و ره فتارين ژنى شوڤه كهن. لى ب هزرا من، ژن ژى وه كو زه لامى مروڤه و هه مى ساخله تين مروڤايه تي پيڤه نه. روڤين جي نده رى يين

باركرى ب تېگەھىن جفاكى، تېگەھشتنا ژنى مژدار كرىبه و ئازادى يا وى ئىخستىيه دناڧ چوارچۆڧه كى پەرواز كرىدا. ژلايه كى دىڧه ژى، ھەبوونا ماسۆلكە يىن ب ھىز و زەڧلە كىن جىرباندى و مشت سەربۆر د جفاكىن كشتوكاليدا، رۆلى داينكرنا ژيانى و ئىمتلاكى دايه زەلامى و ھەر جفاكەك ل گورەى تېھزرىن و بەھا يىن خوە يىن جفاكى سەردەرىي دگەل ڧى چوارچۆڧه يى ئازادىي دكەت. دپرانى يا جاراندا، رەوشەنپىر و رۆمانڧىس، سەردەرىي دگەل رۆلېن جىندەرى يىن ژنى و ئازادى يا كەرافتى يا وى دكەن. دەرووناس و جفاكناس ژى، ل سەر وى چەندى پىك دەين كو ئەگەر گرنگى و پويته پىكرنەكا پتر ب رۆل و ئازادى يا ژنى بەيىتە دان، دى پروسە يا پەروەردەكرنا زارۆكان و دۆماندنا ژيانەكا بەختەوەر، ھىسانتر و خۆشتر لى ھىت. ئەڧجا ھەردەم پەيامىن رەتكرا رۆلېن پاشقەمايى يىن ئىستغلالكرنا زەلامى و زەمىنەخۆشكرنا بياڧە كى ئازادى يا دەربىرېن و پشكدارىكرنا دېرىاردانىدا، ئاراستەى جفاكى و خواندەڧانان دكەن.

د ڧى رۆمانا ل بەر دەستى خواندەڧانى ھىژادا، نڧىسەرى تىلا خوە يا دانايە سەر برىنا كۆمەكا رەڧتارىن نەخواستى يىن ھەڧبەند ب پىرسا ژنىڧە. خوە ل ھندەك بابەتىن مينا (دانه شوويا ب زۆرى، نەخت، پىگوهوركانى، بەرخويندانا ژنى، بەردان، كوشتن ژبۆ شووشتنا نامووسى و خۆسۆتتا ژنان وەكو رىگەچارەيەك ژبۆ ستەم و ئارىشە يىن ھەيى) دايه و كرىنە ھىڧىنى كەتوارى يا رەخنەيى يا رۆمانا خوە. ئەگەر ئەم ب چاڧە كى رەخنەيى و ھەلسەنگاندەيى ل جفاكى كوردەوارىي بنىرىن، دى بينىن كو ھەر بابەتەك ژ ڧان بابەتىن ژىگۆتى (ب تەنا خوە)، ھەژى ل سەر راوەستان و دويفچوونىيە. لى چونكو نڧىسەر

سهردهریی دگه ل دهقه کی ویرهیی دکهت و نه فه کوله ره کی جفاکیه، نهف
رهفتارین جفاکی بین نه خواستی و ههژی ره تکرنی، ب زیره کانه کرینه دناف
که لواشی چیرۆکه کا که تواریدا و وه کو په یامین مه رهمدار ئاراسته ی جفاکی
کرینه.

د بابه تی دانه شوو یا کچاندا، نقیسه ر چه ندین له قته یان ژبو وه سفکرنا
شیوازین بریاردانا شوو کرنی پیشچاف دکهت. ده می نه سرینی شوو ب ئیسقی
فه لته کری، بابی وی ب په شیمانیقه دیژیت: "ئه زیی هه ژیمه یا ده ستین من
چاندی، دچنیت. ما کور و کچ ل مالا من پیر ببوون؟ و نه گهر پیر بیان چیتر نه دبوو ژ
ژیانا نه و تیدا، یان قی شه رمزاری، تشتی نه مافی من، من دا یی نه هه ژی، ل جهی هه ر
ئیک هه قزینی خوه ب هه لبرژیت نه م وی مافی ددهینه خو، نه زانین. و خوپه ریسیه مه
دقیقیت نه م ژیی خو وی و یی وان ژی بژین.. بپ ۴۶-۴۷". ئانکو ئیشاره ته که کو وی
ته عداپی یا ل کچا خوه کری، هه تاکو شوو ب وی که سی هه لبرژارتی بکهت.
ئه ف هه لویستی په شیمانیی په یامه کا ره تکرنی ب خوڤه دگرت کو شوو کرن ب
پاشه روژ و ژيانا خوه یی کچیقه هه قبه نده و فه ره نه و ب خوه پشکداریی
دبریاردانیدا بکهت. د پرانی یا جاراندا، باب یان دایک وه سا هزر دکهن کو
ئه و پتر بهرژه وه ندا کچین خوه دزانن و ل سهر شه نگستی سهر بوور و شاره زایی
بین خوه بین ژیان، هه قزینه کی گونجایی (ل دویف هزرا خوه) بو کچین خوه
هه لبرژیرن. لی مه رج نینه هه می ده مان هزر و دیتن دایابان دروست
دهر که فن، چونکو نه و بین سهر ده مه کینه و کچین وان بین سهر ده مه کی دینه.
ئوو پرۆسه یا شوو کرنی و پیکئینانا خیزانی ل گوره ی سهر ده می هه نوکه یی
دهیته به حسکرن. لهوا فه ره کچ پشکداریی هه لبرژارتنی و بریاردانیدا بکهت.

دله قته يه كا دى يا شوو كرنيدا، پشكدارى و كارىگه رى يا رولى كچى و نهرمى يا بابى پيشچاف دكهت. د سهره ده رى و دانوستاندنه كا گهرما دناقبره را چولى و ههدارا كچا خوهدا (دانوستاندن يان سهره ده رى يا گهرم نه و جورى سهره ده ريبييه نه واهردوو لايه نين دانوستاندنى ب ئاشكرابى بؤچوونان ل ههف دگوهورن و ب بالبه رى گوهدارى يا ههف دكهن)، كچ و باب دئيك دگههن و ب ههفرا برپارى ل سهر داخوازكه رى ددهن: "كچا من ههكو، ههكو نه و دوهى بوو. نهفرو ههكيه نهء عهبدلجه كيهمه، خانپهكى دووقات و ترومبيله كا نوى ل قيره كرينه و يى ل نه وروپا دژيتا.. / باب... ته يا گوتى زه لامى بى پاره چيتره ژ پارى بى زه لام. و نه ز باوه رناكهم جارهكى ساخله تين زه لامينيى ل دهف وى هه بن.. بپ ۳۷". ئانكو سهره راي دهوله مهندي يا كوركى و رهزامه ندى يا بابى، كچ رازى نابيت و ب توندى رهت دكهت. چونكو كچ هزر دكهت داخوازكه ر نه نه و زه لامه يى خهونين وى ب جهبينيت. ئوو ب پرسياره كا ئيستيفرازى قى دانوستاندنا دگهل بابى خوه ب دوماهى دئينيت، "يان وهكو خه لكه كى دلئ ته ژى دچيته دولارى؟!.. بپ ۳۷".

د شان ههردوو له قته يين شوو كرنيدا، رهفارين دوو بابان (چولى و هه جى شاهين) كو د هه مان باژير و جفاكدا دژين و هه مان پاشخانا كه لتورى هه نه، ب دوو هه لوپستين جودا وه سف دكهت. تشتى هه فېشك تنى نه وه كو برپارا دانه شويا كچى ددهستى بايىدايه. چاره نقيسى ههردوو حاله تان كو ههدار ب به خته وه رى ل سهر خواندنا خوه به رده وام دبيت و نه سرين ژ مال دره فېت و داخوازا به ردانى دكهت، پاشى دهپته كوشتن. په ياما شان ههردوو له قته يان ژبو خوانده قانى نه وه، كو فهره كچ دبرپاردانا شوو كرنا خوهدا پشكدار ببيت و باب وى بياقى ئازادى بؤ ب رهخسينيت. ههروه سا ژ قهرىژا شان ههردوو حاله تان،

رهفتارا کچئی (بهری داخوازکرنا فهرمی کو خودانا بریارا خوهیه) ددوو حالهتین دیدا خویا دکهت. دلبرهرا پههلهوانی کو ژبهه دهولهمهندهکئی ل دهرفهی وهلاتی، ئەفینداری خوه هیلا دناف خهمین ههژارییدا و بارکر و چوو. لی شرینا کچا چۆلی، ههمی داخوازکه رین دهولهمهند و بهرههف پشتگوه دهافیتن و ما بوو ل هیشی یا ئازادی. ئوو دهمی ئازاد ژبهه کوما خهم و ئاریشین خوه یین ل سه ریک کۆمبووی، چ دهسپیشخه ری یا ئەفینیی ژبو شرینی خویا نه کری، شرین ب جورئه ته کا نه چاهه ریکری دچيته مالا ئازادی و ب ریکا زفرینیه، میناکه کئی جوانی ئەفینیی رهسم دکهت: "شرینی دهستی خو کره دناف دهستی دا و تبل تیک زنجیرکرن.. بپ ۲۷۹". ئەف ههمی لهفته و ئماژه یین بارکری ب خهمی و ئەفینیی، په یامه کا دوو جه مسه ره ژبو بابی بریاردهر و خوهیی کچا داردهست. ژلایه کیه، فه ره کچ ب خوه هشیار بیت و ب پلانه کا هووربینی نه خشه یی پاشه روژا ژيانا خوه یا هه ژرینی بکیشیت. ژلایه کئی دیشه ژی، فه ره باب هاریکار بیت و بیافی ئازادی یا بریاردانی ل بهر کچا خوه فرههکهت.

د جفاکئی مهیی هه نوکه ییدا، کریارا شووکرنی ب دوو قوناغان دهیته خویاکرن؛ قوناغا قه بوولکرنی کو هیشتا بریار دناقههرا خوهیی کچ و کوریدایه، ب شیوهیه کئی فهرمی نه چوویه دناقههرا دوو خیزاناندا. د قئی قوناغیدا بریارا سه ره کی ددهستی کچیدا یه. لی دقوناغا په سه ند و بریاردانیدا، بریارا سه ره کی ددهستی بایدا یه، کو شووکرنا کچئی ب شیوهیه کئی فهرمی دکهفته دناقههرا دوو بنه مالاندا. درامانه کا گشتی یا هه لویستین دلبرئی و شرینیدا، نفیسه ری یا هه ولدای کو دوو لهفته یین جوانین هه قدژ بیخته دناف فلمی خوه دا، دلبرئی ئازاد ژبو پارا و سه فه رکرنی هیلا (لایه نی ره شین دئه فینیدا) و شرینی ژبو

تازادی سەفەر و پارە هیلان (لایەنی گەشبین دئەئینییدا). ئەقە ژى پەيامەکا بارکریه ب ئۆمیدى کو بهرى نغیسەرى ژ که توارى یا رهخهیی یا رهشبین بدەته که توارى یا سۆشیالی یا گەشبین. درهوشا ئیکیدا، نغیسەرى چاڤکى کامیری دانایه سەر وهسفرنا جفاکى و ب رهشبینى سەرهدەرى دگەل کریهه. لى دەمى چاڤکى کامیرا خوه ژ جفاکى فەدگوهیزیتە سەر پەهلەوانان، ئۆمیدەکا گەشبین بۆ پەیدا دبیت. یى ب شیوهیهکى نهراستهوخۆ دبیزته ههموو تاکین جفامى: ههوه شیان هه نه و هوون دشین تیگههان بگوهۆرن.

نغیسەرى ب شارەزایانه چەندین چویچک ب بهرەکی کوشتینه و کۆمهکا دیارده یین نهخواستى یین جفاکى د چوارچۆڤى خیزانا حەجى شاهیندا وهسفرینه. دیارده یین دانەشوویا ب تهعدایى، پیگوهورکانى، خۆسۆتتا ژنى، کریارا بهردانى و کوشتنال سەر نامووسى د پیقازۆیا ژيانا پر مهینهتى یا نهسرینیدا خویا کرینه.

حەجى شاهینی ب تهعدایى کچا خوه (نهسرین) کریهه پیگوهورك بۆ کورهکى خوه. ژبلى هندى کو کریارا پیگوهورکانى کریارهکا نهسنجى و نهمرۆڤایهتى و دووره ژ بنه ما یین مافى مرۆڤى، ههروهسا کریارهکا مشت ناریشهیه ژى. چونکو دەمى خیزانهکا پیگوهورك کیشهیهك هه بیت، ب شیوهیهکى ئوتوماتیکى کار دکهته سەر خیزانا دى ژى. نهسرینى ل بنگههى پۆلیسان خویاکر: "ئەز کار دکهم و ئەو قوماری دکهت! ئەز خوهى فەدمالم و ئەو دنقیت. قى هه مینى فەبوول دکهم ژبه ر خاترا باب و برا، چونکه پیگوهورکم بستویى شکهستیه، نهفرهتا خودى ل وی کهسى بن یى پیگوهورکی ئینایه ناف ملهتتى مه و یى جارا ئیکى کارپیکرى و مه لایى مههرکرى و یین بوینه دیدهفان.. بپ۱۲۵". ئوو د قى

ژیانا مشت دهردهسهری و ئیهانه پیکرن و نهخوشدا، نهسرین داخوازا بهردانی ژ میړی خوه دکهت. دبابه تی داخوازا بهردانیدا، ههفته ریبییه کا ههقدژ بهرچاف دبیت کو حه جی شاهینی موسلمان و ب تهعدایی کچا خوه کرییه پیگهورک، داخوازا بهردانی دپهژرینیت و دبیزیت: "خه لکینوو.. بخودی بهیته بهردان بو مه ههردوو لا یا ب ناموس تره و خودی و پیغه مبهرا ژی پی خوشتره.. بپ۱۵۰". ئەف ههلوئستی باژیرفانیانه دگه ل ههلوئستی دانه شوویا ب تهعدا ناگونجیت، لی ب من وهه نفیسه ری فیایه دبیزیت کو هه می ریک دچنه ناشی، ئەگه ره مه بقیت ئەم دکارین هه مان تیگه هین ره تکرنی ژبو قه بوولکرنی ژی بکار بینین. کا چهوا گوهداری یا دایابان ب ناقی ئاینی ئیسلامی دکه نه پیرینه یه ک ژبو ته په سه رکرن و تهعداییکرنی و قه بوولکرنا هنده ک عورف و رهفتارین دیارکری، ب هه مان شیواز ژی دشیاندا یه ئاینی ئیسلامی ژبو ره تکرنا عورف و رهفتارین نه خواستی بین جفاکی بکار بینن. لی سه ره رای فی هه لوئستی نه چاقه ریگری حه جی شاهینی، کریارا بهردانی فهیته یه کا مهز نه و جفاک چ دلوفانی ب ژنا بهردایی نابهت. خوه ل دادگه هی ژی بریارا بهردانی زوو ب زوو ژ دهقی دادوهی دهرناکه فیت، ههردهم هه ولددهت کو بهردان روو نه دهت: "نهسرین. ژ مالا خو دهرکهفتی، ته چ دقیت؟.. / بهردان. تنی ئیک په یف بی شهرم یان ترس، ژناق لیقین قه شافکی دهرکهفت و بیی چاقین خو ژ دادوهی وهرگیریت.. / ل دهقرا مه ده می ژنک داخوازا بهردانی دکهت، نه تنی داخوازا تشته کی کریت دکهت، به لکو فرهترین دهرگه هی دوزه خی ل خو قه دکهت. د فی جفاکیدا دهر بازبونا هیشتی دکونا دهرزیک را ب ساناهیتره ژ ته قه بولا ژنا بهردایی!.. بپ۱۴۲-۱۴۳".

هه رچه نده بهردان کریاره کا سروشتییه و ئیسلامه تی ژی حه لال کرییه، لی ل گوره ی عورف و عه ده تین کوردان، کریاره کا کریت و مشت فهیته. لهوا کورد

كوشتنا ژني ل سهر بهرداني دچيترينن . ل وي هزرينه كو داخووازا بهرداني يان
 بهردان ب خوه نيشانا لهكهداري يا ژنييه . ئاغاب هندهك په يقين تويقلدار
 عهبدي يي پسمامي نه سريني پالدهت كو نه هيليت بهيته بهردان: "نهزي پشت
 راستم عهبدي، چونكه دزانم تو نه نهو زهلامي يي سهرشوريي ل سهر خوقه بوول بكهت.
 و دهستي خول ملي دا.. بپا ۱۵۲". ههروهسا ل هه مبهرا داخووازي يا بهرداني، دادوهر
 زي توشي شهله ژانيه كا هزري و لوژيكيي دبیت و دبېژيت؛ "ئوف ژقي خهلكي. ب
 بوسرمانيه تا خويا كاسوليكي نهو دلوقانيا خودي يا دبېژني هه قزيني كرية زيندانه كا بي
 دهركهه. نابيژنه خو بوچي بوسرمانه تيي بهردان هه لالكرهه! عه ره ب بهرددهن و نهو
 دكوژين!.. بپا ۱۴۳". چونكو دادوهر زي كوري جفاكييه، لهوا بهري بريارداني
 پيشيني يا كوشتني كريبه و ب راستي زي ل بهر دهركهه دي دادگهه ب دهستي
 عهبدي يي پسمام دهيته كوشتن. ئوو بابته تي كوشتنا ژنان يان نهوا دبېژني
 كوشتنا سهرا نامووسي، ئيكه ژ بابته تي گرنگ دناف جفاكيي كورديدا. كورد
 وهسا هزر دكهن كو ژن نامووسا بنه مالييه و تابويه كا قه لغان كريبه ژبو پاراستنا
 شهرف و نامووسا هه مي نه ندامين بنه ماليي. هه رده مي ژنهك بهيته كوشتن
 (ئه گهر ژبي دهستي بيت زي يان ژبه ر هه ر ئه گهره كي دي بيت)، خه لك ب
 نامووسي قه گريدهن. ل ده سپيكا روماني كومه كا سوڤيان (ل باخچه يي
 مزگه فتی)، دانوستاندا ل سهر بابته تي دونيائي دكهن، بابته تي كوشتنا ژني دهيته
 نازراندن: "پا وه زاني يه، دوهي هندهك داريقانا جه نازي ژنكه كي ل چي اي ديتي يه.. /
 يا ژ هه ژيه، ما نهوا بهيته كوشتن، دي ئه گهر چ بيت ژبلي قه جبه يي.. / دهستين وي
 دخوش بن نهوي گولله ته قاندين.. / يي ژ په راسيا خوار چي بوين، و قيا بيت هه ردهم
 چويقي زهلامي ل هنداف سهري بيت، هه ما ده ليقا خوديت و بهر ويياقي وان فرهه بوو،
 دي هو كه ن... بپا ۸".

ب قان نمونه یین ل سهلال، نقیسه ر دهربرینی ژ نیرینین جفاکی دکهت ل
 سه ر بابه تی ژنی. ئوو ئەف دهربرینین ساویلکه یین ب ناڤی ئیسلامی و
 سنجپاریزی کو دوورن ژ گهوه ری ئاینی و بابه تی سنجی، ملله تی مه هیلایه
 دناڤ تاریستانا نه زانینیدا. وه سا دیاره کو ملله تی کورد خوه ب ئایرده یین
 ئیسلامیقه گریدهت (بیی کو چ ژ گهوه ر و ناڤه روکا وی بزانی)، هه موو
 هه قبه ندی یین ژین و ژیارا که تواری دئیخه دهنده ک چوارچۆڤه یین بهیستییدا.
 په یاما نقیسه ری ژبو هندییه کو سه ر ژ نوو پیداچوون و چاخشانده کا
 هه لسه نگانده یی ب عه دهت و رهتارین خوه دا بینین. بو قی مه ره می ژی،
 دووانیه کا هه قدژ و کاریکاتوری کریه سه ری به ندکی لیگه ریانی. نه سرینا پاکژ
 و بیگه رد ب ناڤی ناموسپاریزی هاته کوشتن و ده می جه میلا یا ده هه من پیس
 خوه دسوژیت خه لک رهحه تان لی دبارین و وه هزر دکه ن کو ئەوا خوه
 دسوژیت، خوه دانه پاشه ژ بیناموسی و فهییتی. لهوا جهی ریزگرتن و
 په سندا ئینه. نه دووره ژی، ژبه ر ئەگه ری میرانی و جورئه تی بیت؛ "جه نازی
 جه میلای دهرکه فت و یی نه سرین بژوور که فت، و خه لک هه ر ئەون، نه دلوقانن و نه
 ده یین دلوقانیا خودی بباریت، ئەزمانی وان شیری دوو ده فه، یا پاک چونکه ب ده ستی
 پسمای هاتیه کوشتن، ده هه من پیسه.. یا ده هه من پیس چونکه خو سوتی یه، خودی لی
 خوش بیت.. بی ۲۴۶".

خۆسۆتن ژبو چ مه ره م بیت و ل بن چ رهوش بیت، ره قینه ژ ژیان،
 ریگه چاره یا دوماهییه ده می هه می ده رگه ه دهینه گرتن. پرانی یا کریارین
 خۆکوشتنی ژ سه ده می حاله ته کی ده روونی روو دهن. جار ژی کاردانه وه یه کا
 ده ملده ستا هه لچوونیه کو ئەو ب خوه ژی دکه فته دچوارچۆڤی حاله ته کی

دەر وونیدا. دېرانییا جاراندا، هەولدانین خۆکۆشتنا ژنان ل کوردستانی، ب
 خۆسۆتتی دەینە ئەنجامدان. لی هەتا نھۆ من نەبھیستیە کو سە دەمی ئی
 رەفتارا سەیر هاتبیتە خویاکرن. هەر قەکۆلەرە ک کۆمە کا سە دەم و ھۆکاران
 ددانته سەر میزا دانوستاندن و تیھزیرینی. نھیسەری ژی، ھۆکاری قەگەریان بۆ
 باوہشا خودی تەعالا کریبە ھۆکار، چونکو ژنا گونەھکار فەرە ب ئاگری بھیتە
 سۆتن کو تافیل بیت ژ گونەھان؟!... "دا بشیم قەگەرەم بال خودی. قیا با ب ئاگری
 لەشی گونەھکار. من گیان پاک کربا.. بپ ۲۴۴". ژبۆ کەسە کا گونەھکار و پەشیمان،
 دیت ئەف شروڤە کرەنە یا بەرھۆز بیت، لی ژبۆ کەسە کا خەمگین و
 تەپەسەرکری (کو چ گونەھین بەرچاف نەکرین)، نە یا بەرھۆزە. ئەز باوہر
 ناکەم نھیسەری ئەف ھەڤۆکە ژبۆ شروڤە کرنا کریارا خۆسۆتتی ئینا بیت، بەلکو
 تتی دەربرینە کا گیانیە ژبۆ فەلسەفا خۆکۆشتتی. پشتی نەسرینی چ ریک نەماین
 و ژریا ئیسقی قورمارچی رزگار نەبووی، هەولدانا خۆسۆتتی کر. پشتی
 ھەمی خەونین بنەفشی یین جەمیلائی دگەل ئیسقی ھەلوەشیاین و ب ریکا
 رەڤیڤە هاتینە شەلانندن، خوہ سۆت. دەمی بیریڤان دیتە پارسەنگ ژبۆ
 بەرخویندانی، ژ بیدەستەلاتی و نەبوونا چ بەرسف و کاردانەوہ یین دی یین
 توند، وی ژی خوہ سۆت. ھەرچەوا بیت، خۆسۆتن دیاردەبە کا جفاکیە و
 سەرنجا گەلەک نھیسەران راکیشایە و کرینە ھیڤینی دەقین خوہ یین ویژەبی.

کریارا بەرخویندانی، عەدەتەکی دی یی جفاکیە ژبۆ تەپەسەرکرن و
 ئیستغلالکرنا ژنی. دەمی دژمنکاریبە ک دناڤبەرا دوو بنەمالاندا روودەت، کچەکا
 بنەمالی دکەنە بەدەلکا خوینی کو ھەردوو بنەمال پیکبھین. نەدووورە ھزرا ل
 پشت ئی رەفتاری ئەو بیت کو خزمانی پی بکەن و خوینا ھەردوو بنەمالان

تیکه‌ل بیت، بڼه خال و خوارزا کو ئیدی چ شه‌پښ دی دناڅه‌را واند ا روو نه‌دهت. لی د پرانی یا جاراند، ب دلې کچکې نینه کو بیته قوربانی یا ناریشه‌کا ع‌شایه‌ری و به‌ره‌ف نه‌دیاریښه بهیته هاژوتن (نهمازه نه‌گه‌ر نه‌وی دی بؤ چیت د ژبې بابې ویدا بیت، یان ژ وی بچووکت‌ر بیت). نقیسه‌ر ښی ره‌فتارا نه‌شه‌هرستانی ل سهر زاری په‌هله‌وانه‌کی ره‌ت دکه‌ت و دیږتیت: "د‌تاوه‌کا که‌رېی دا من برایی ته‌ کوشت، نه‌ تنی یی په‌شیمانم، به‌لکو تف دکه‌مه بخوځه، به‌لی نه‌گه‌ر ده‌ه جارا بی‌مه کوشتن، خویشکا خو یا ل ژبې کچا ته به‌رخوین نادم ته.. بپ ۱۳۸".

بابه‌تی دی یی د ښی بازنه‌یدا، نه‌ختین گران. مشه جاران گه‌نجین نه‌ښندار ژبه‌ر نه‌ختین گران و داخوازکرنا چه‌نداتیبه‌کا مه‌زن ژ زیر و زیفی، نه‌شین ژنی بین و دمینه زگورد. نه‌فه ژی کیشه‌یه‌کا مه‌زنا جفاکیه و دیته نه‌گه‌ری شه‌له‌ژانی و ئالوزی یا گه‌نجان. ب ښی چه‌ندی ژی، کریارا شووکرنی و پیکئینا خیزانه‌کی دکه‌فته د چوارچوځه‌یه‌کی بازرگانیدا کو دگه‌ل چ بڼه‌ما یین مافی مروځی و تیگه‌هین سنجاتیی ژی ناگونجیت. چاره‌سه‌رکرنا ښی ناریشه‌ی دده‌ستین مه‌لایاندايه و نه‌و دشین ب وه‌عزین ئایینی و فه‌رموده‌یین پیغه‌مبه‌ری نه‌ختی حه‌رامکه‌ن. لی نه‌وا دجفاکیدا دقه‌ومیت نه‌و کو مه‌لا شیره‌تان ل خه‌لکی دکه‌ت کو زوو کچین خوه بدنه شوو. مه‌لا قه‌سیم د گوتارا نه‌ینیه‌کیدا دیږتیت: "نه‌گه‌ر جنازه‌ک و نقیژ و دانه‌شویا کچی د ئیک دهمدا ریکه‌فتن، نه‌رکی بوسرمانی یه، کچی بده‌ته شوی و پاشی جنازی بڼ ئاخ بکه‌ت و دوماهیی نقیژ بکه‌ت.. بپ ۱۴۵". لی ده‌ه‌مان دهمدا ژی، نه‌خته‌کی گران ژبو کچین خوه دخوازیت. کاراکته‌ره‌کی رومانئ، ب ښی ئاواپی به‌حسی مه‌لا قه‌سیم دکه‌ت: "د وی شه‌ځی دا سی کچ بڼ نه‌خت من دانه شوی، سال بورین و کچین وی قه‌یره بوون و ههر جوامیره‌کی خواستبان، ده‌ست ژ پی یا دیږتر دزفری، چونکه نه‌خته‌کی گران دخوازت! بلا سه‌ری خو

ل دیواری مزگهفتی بدهت.. بپ۱۴۵-۱۴۶". ئەف دووانیزم و دووروویاتی یا مه‌لای، ساخله‌ته‌کئی هه‌ره‌ گرنگی که‌تواری یا جفاکییه، کو‌گوئن و کریار دگه‌ل هه‌ف ناگونجن. دله‌فته‌یه‌کا‌دی یا هه‌قبه‌نددا، ئیشاره‌تی دده‌ته‌ کارتین ده‌واتان‌کول وی سهرده‌می یا باو‌بوو (بنه‌مالا‌زاقای‌کارتین‌ده‌واتی‌بو‌هه‌می‌خه‌لکی‌فریکه‌ت)، کو‌هه‌ر‌که‌سه‌کئی‌به‌یته‌ده‌هواتی، دی‌خه‌لاته‌کئی‌پاره‌ی‌بو‌زاقای‌ئینیت. نفیسه‌ر‌ب‌شیوه‌یه‌کئی‌ترانه‌ئامیزقه‌به‌حس‌دکه‌ت: "بابی‌بووکئی‌ب‌ستاندنا‌نه‌ختی‌بابی‌زاقای‌دشه‌ئینیت‌و‌بابی‌زاقای‌ب‌به‌لافکرنا‌کارتین‌دا‌خو‌ازناما‌خه‌لکی‌دشه‌ئینیت.. بپ۱۵۳". ئەف دووانیزما‌دناف‌ئه‌تموسفیره‌کئی‌ئاینئامیزدا‌گه‌شه‌دکه‌ت، سهری‌سه‌به‌با‌هه‌موو‌دیارده‌و‌ره‌فتارین‌نه‌خو‌ازراوین‌جفاکینه.

عەشقی پەر پێقه هه‌نه و توخیان دبریت

نفیسه‌ر‌کورئی‌جفاکئی‌خوه‌یه، ب‌هه‌می‌عورف‌و‌عه‌ده‌تین‌جفاکی‌ئاکامدار‌دبیت‌و‌هه‌ولدده‌ت‌ئاکامه‌کئی‌بکه‌ته‌سه‌ر‌هنده‌ک‌بابه‌تین‌نه‌خو‌ازراوین‌ریگر‌دجفاکیدا. یه‌ک‌ژ‌بابه‌تین‌گه‌شبین‌دناف‌جفاکه‌کئی‌مه‌ند‌و‌ژانداردا، عه‌شق‌و‌ئه‌ئینییه. عه‌شقی‌پەر‌پێقه‌هه‌نه‌و‌توخیان‌دبریت. ده‌می‌روژا‌عه‌شقی‌ده‌ه‌لیت، هه‌می‌عورف‌و‌عه‌ده‌ت‌و‌ئاییرده‌یین‌ئایینی‌و‌جفاکی، وه‌کو‌روژا‌ل‌پشت‌عه‌ئران‌ده‌ینه‌فه‌شارتن‌یان‌ژبیرکرن. ده‌می‌جفاکان‌و‌ده‌می‌سه‌رده‌ماندا، ژن‌کانیکا‌جوانی‌و‌به‌خته‌وه‌ری‌یا‌ژیانییه. د‌ئی‌ره‌وشا‌ناله‌بارا‌مشت‌ژ‌گه‌نده‌لی‌و‌بیریزی‌و‌کاره‌سات‌و‌ژانین‌د‌جفاکیدا، جوانترین‌ئه‌ئینی‌یا‌بیده‌نگ‌دناقبه‌را‌ئزادی‌و‌شرینیدا‌روودا. هه‌روه‌سا‌رومان‌ب‌ئه‌ئینییه‌کا‌پاقر‌و‌بیگه‌رد‌(کو‌هه‌ژی‌ل‌سه‌ر‌راوه‌ستانیه)، دناقبه‌را‌ئیسقی‌ئیفه‌لی‌و‌جه‌میلا‌یا‌ده‌مه‌ن‌پيسدا‌هاتییه‌خه‌ملاندن. د‌له‌فته‌یه‌کا‌ئه‌ئینداریی‌دا‌ئیسف‌دیژته

بهردلکا خوه: "باوهر بکه جه میللا. نه گهر دهلیقه کا دروست بهه لکه قیت نیقه کا هه فزینین
 ل قی باژیری دی ژیک هینه بهردان، بهری هه میا نه ز و تو.. بپ ۱۹۴". یان "نهم کی
 دخاپینین، نهو ژنکا ههفت زاروک هه بن، زهلام ژوی مالی و ژنی دره قیت، خیزاندارین
 نه رهقن دره قه. ژنا دووی دئینن.. بپ ۱۵۹".

ئهف خویا کر نه، ئاماژه یه که ژبو نه هه فگونجانا کریارا هه فزینی جفاکی
 کوردی موسلماندا. دبیت ئه قه ژی ژ ئه گهری وی چه ندی بیت کو هه می
 خیزان ل سهر شه نگسته یی تی کرنا حهزا سیکی دهینه دانان و هه رده می ئه ف
 حهزا بایولژی- ئاژه لی هاته تی کرنا، دی سه متا لی گهریانا مروقی، بهر ب
 هه ستین پوخت و بی گهر دین گیانیقه چن. ئوو چونکو مروف وی هه ستا گیانی
 یا پوخت دمالا خو قه نا بینیت، چونکو ل گوره ی عورف و عه ده تان ژن تنی
 ئامانه که ژبو قالا کرنا شه هوه تی و ئینانا زاروکان، زهلام مه جبوره ژ دره قه لی
 بگهرییت. دبیت که سه کا فیمنیست بی ژیت ما که نگی زهلامی کورد شیایه وی
 هه ستا گیانی یا پوخت بده ته ژنا خوه و ژنی چ کاردانه وه بو نه بوو بن. ب
 راستی ئه ف ئاخفتنه راسته، لی ماده م ئه م بی به حسی ژانین جفاکی دکه یین و ل
 گوره ی عورفین جفاکی، زهلام ئازاد و سه ربه ردا ییه، ژن ژی گریدایی و بنده سته.
 ئه فجا ب نه چاریقه دی بهر ب سه متا حه زین زهلامیقه دچین. لی ژنی ژی
 کومه کا هه ستین فه شارتی یین نه پیشینکری هه نه (ل گوره ی دیتین که توارکی
 یین جفاکی)، دگه وریدا هاتینه خه ندقاندن و نه ده ربران دن. جه میللا د تاوه کا
 عشقاویدا دبیز ته ئیسقی، "ئیسو کوری سه ی، نه فرهت ل ته و فه له کی و به ختی من یی
 رهش. تول کیقه بوی ده می نه ز کانیکه کا ساکار و زهلال؛ بهری من بکه ن گه ره کا گه نی..
 بپ ۱۹۰".

عهشق نامه‌یه‌کا ژ راستییه دناقه‌ه‌را دوودل و دووچاڤان و دوو چاره‌نقیساندا
 دهیته ئالوگۆرکرن. هه‌رده‌می مروّف عاشق بیت ژ ریکا راستیی ده‌رناکه‌فیت و
 مینا سوّفییه‌کی زاهد، ب عشقی دژیت و بو دژیت. پشتی جه‌میلا عاشقبوویی،
 ئیدی هه‌ست ب پیدئی یا خوه جوانکرن و نازداری یا ژبو سه‌رنجراکیشانی
 نه‌بوو: "ماکیاج که‌فلوژانک بوو؛ که‌ساتیا خو یا هه‌لوه‌ریای من ل پشت قه‌دشارت، و
 پشتی تو دیار بووی، هه‌ست پیناکه‌م کو نه‌ز یا پیدئی مه‌.. بپا۱۹۲". دئی له‌حزه یا
 عشقاویدا، هه‌ردوو ب سه‌ر بیگه‌ردی و هه‌ژیتی یا هه‌ستین خوه هه‌ل دبن. ب
 عشقه‌کا پوخت و بیگه‌رد ده‌ربریئی ژ حه‌زین خوه یین فیرهای دکه‌ن، دوور ژ
 دوکیومیئتین یاسایی یین جفاکی و دوور ژ عورف و عه‌ده‌ت و به‌رژه‌وه‌ندی یا
 به‌مالی. هیقی گورگور دادده‌نه چاڤین وان و ب هه‌قرا سترانه‌کا ته‌به‌دی ژبو
 ته‌به‌دییه‌تی دستریین: "خوه‌زی نه‌م بباینه جوته‌ک بازیا و بلند فری باین، به‌ره‌ف
 نه‌سمانی شین و ئاسو یین دوور ووو ئوروپا.. ل باژیره‌کی پر مروّف. که‌سه‌ک مه
 ناسنه‌که‌ت دا هه‌می حه‌زین خو بده‌رینین، نه‌ شهرم و نه‌ گونه‌ه و نه‌ سانسور.. باژیره‌کی
 بی فریشته، دا ئیبلیس ژی لی نه‌بن.. بپا۱۹۰-۱۹۱". ئەف له‌قته‌یا بارکری ب
 دووانیزمه‌کا هه‌قدژ کو فریشته و ئیبلیس، ئیشاره‌ته‌کا جوان و سه‌رنجراکیشه
 ژبو هه‌فکویفی یا دووانیزمین هه‌قدژ. هه‌بوونا فریشته‌یان دبیته سه‌ده‌می هه‌بوونا
 ئیبلیسان و هه‌ر ئیک گرنگی یا خوه ژ هه‌مبه‌ر و هه‌فکویفی خوه وه‌ردگریت.
 ئوو لایه‌نی جفاکیی فی وینه‌ی نه‌وه کو ره‌فتارا فریشته‌یی یان ئیبلیسانه، ژ
 تیگه‌هین شهرم و گونه‌ه و سانسوری یا ده‌ردۆران دهیته وه‌رگرتن. ده‌می مروّف
 مینا بالنده‌یه‌کی ل ئاسمانه‌کی به‌ردپایی سه‌ربه‌ست بفریت، دئی هه‌ست ب
 مروّفینی یا خوه که‌ت و دئی ب مروّفانی ژیت. ئەف ژيانا مینا خه‌وئی، هیقیی
 دچینیت و ریژگه‌هی دگرثرینیت.

ٺه ٺه ٺينا نفيسهر ڙيٰ خه بهر ددهت، ٺه ٺيني يا ٺيسف و جه ميلاييه (نه يا نازادي و شريني)، چونكو چ بهر ٺه وهندي و پابه ندبوونين جفاڪيدا تيدا نينن. ٺيسف دزانيت جه ميلاده همه نپيسه و كه سهڪ ويٰ ناکه ته هه ٺرينا ڙيارا خواه. ليٰ دسه رهنديٰ را، هه ميٰ خوشي و خه ونين خواه دچاڻين ويٰ دابينيت. ٺازاد ڙيٰ، دزانيت ڪو شرين باشترين ڪچا جفاڪيه و دبیت گه لهڪ گه نج خه ونان پيڻه بينن، ليٰ نه شيابه خه ون و خوشي بين خواه دچاڻين ويٰ دابينيت. ٺه ٺه موفاره قه يا ره سمڪري، بهريٰ مه ددهته جو داڪرنا ڪريارا هه ٺريني ڙ ڪريارا ٺه ٺيني. هه ٺريني، پرؤڙهه ڪيٰ شهريڪيه دنابه را ٺير و ميٰه ڪيدا ڪو پيڪڻه خيزانه ڪيٰ پيڪ بهينن و دناف جفاڪيدا قه بوولڪري و هه ڙيٰ بن. دبیت ٺه ٺيني دگهل بيت، دبیت ڙيٰ دگهل نه بيت، ليٰ بيٰ شڪ ريڙگرتنه ڪا ٺالوگور هه به. ٺه ٺه ٺيني و پويته دانا هه بيٰ و بهرچاڻ، ڙ ٺولفه تا خوشي و نه خوشي بين پيڻاڙو يا پهيدا دبیت. د ٺيٰ پرؤڙهه يدا، شاهد هه نه و گريبه سته ڪا جفاڪي و بهره ڪه ته ڪا ٺاينني پيٰ دٺيت. ليٰ د پرؤسه يا ٺه ٺيني يدا، چ شاهد و گريبه ست و بهره ڪه ته ٺاينني و هه ٺه رڙه وهندي يا ٺالوگور و قه بوولڪرنا جفاڪي پيٰ نه ٺيت، تنيٰ هه سٽڪرن و ويڙهڪي و برياردان پيٰ دٺيت. پيڻديٰ ناکه ت ريڙيٰ ل هه ٺدوو بگرن، چونڪو ريڙگرتن وان دگه هينيت هه ٺ. پرسيارا هه ره گرنگا سهريٰ جفاڪناسان پيٰ گيڙ دبیت، ٺهريٰ ٺه ٺه به ٺه ٺيني يا بهخته وهه، يان هه ٺريني يا ب گريبه سته ڪا جفاڪيه؟ ٺهريٰ ٺه ٺه به مرؤڻي تيڙ دکهت و هه سته ڪاملبوونيٰ و خواهه ديتنيٰ ددهته مرؤڻي يان هه ٺريني و ٺينانا زارؤڪانه؟ ٺهريٰ ما ڪريارا هه ٺريني ڙيٰ شيوازه ڪيٰ قه بوولڪري بيٰ مينا دهه همه نپيسيٰ نينه (ڪوب بازار و نهخت و مه رجداره)؟ هه لهت، ٺه ٺه پرسيارين فيلوسؤفيٰ، ٺاراميه ڪا جفاڪي ناده نه مرؤڻي، چونڪو هه ردهم هه ٺيتي و ڙيانا خواه يا ٺارام ڙ په سهه ند و

قەبوولكرنا جفاكى وەردگريت. ئەز وەسا دىنم كو نقىسەرى ژى، ب ھوورى
ھزرا خوە دقان پرسیارین بۆرىدا كرىيە، لەوا ب ھەست و سۆزین فیرھایی
یین عشقاوی، دەربەرین ژ ئەفینی یا ئیسف و جەمیلایی كرىيە.

مروّف وە ھەست پی دکەت كو راستگویی مینا ھوورە بارانا بوھاری ژ فئی
ئەفینی دباریت و ب دروستی رەنگفەدانا ئەفینا ددەمەکی ژانداردایە.
ھەرچەندە، دبیت مەرەما نقىسەرى ئەفینی یا ئازاد و شرینی بیت، لی بابەتین
ئیدیولۆژی و پەيامین جفاكى و رەوشەنبیری یین بووینە دیوارەکی بلند دناقبەرا
لەحزە یین عشقاوی یین ھەردوو پەھلەوانین رەوشەنبیردا. بەری کامیرا
ئەفینداریی دایە ئیسف و جەمیلایی، كو ئیک ئیفەلی و یا دی دەھمەن پیسەکە.
ئەف ھەردوو چیرۆکە (ئیسف و جەمیلا/ ئازاد و شرین)، کرینە دوو
جەمسەرین ھەفتەریببەکا ھەفلدژ و میناکەکی ھونەریی مشت ژ جوانیی پیك
دینن. دوو کەسین نەقەبوولکری دچاڤین جفاکیدا، جوانترین و بیگەردترین
میناکي ئەفینی دئافرینن. ئوو دوو کەسین قەبوولکری و مەستەرە (ل گورەى
پیقازۆیا بۆیەران و پەيامین ئاراستەکری)، میناکي ئەفینەکا بارکری ب گومان و
ترسی و دلینی یین نەدەرپراندی دنەخشینن. ھەموو پەيامین فەشارتی و
ئیدیولۆژی یا نقىسەرى، ب ریکا ئازادی ئەفیندار و خەمگین دەینە دەربراندن،
ھەرەکو دفتیت بیژیت کو ئەو ئەفینی یا وەلات و جفاک و رەوشەنبیری دگەلدا
نەبیت، نە ھەژییە بکەفتە سەر رووی کاغەزان. ژبو فئی چەندی ژى، د تاوین
دیتنا شرینیدا (وەکو رەوشەنبیرین سالین ھەفتیان و دەسپیکا ھەشتیان)،
محازەرەیهکا رەوشەنبیری یا بارکری ب شیرەتان ددەتە شرینی و خوە بەرددەتە

دناف مه ژبی ویدا کو ره نگفهدانا هه لویستین خوه یین دربارهی دوزا ژنی تیدا
بینیت.

دهمی به حسی سه ردهری یا رهوشه نبیرین ده قهری دگهل ویره یا ژنی دکهت،
وهسا دده ته خویاکرن کو، "زلام گوھی خو ناده نه په یف و رامانان، ب تنی میاتی ژ
ژنی دینن.. بپ ۱۵". هه لبت ئەف گشتاندنه نه به رهوزه چونکو په هله وانئ
نقیسه ری ژی زلامه و ئیقاریه کا هوزان خواندنئ بیوو ئەگه ری وی چه ندئ کو
هه قالینی یا وی و شرینی موکتر لی بهیت و پاشی بیته ئەفینی. ئەو ب خوه
ژلایی دهروونیقه، کا چهوا زلام شهنازیی ب زلامینی و رهوشه نبیری و
هه ژیتی یا خوه یا جفاکی دبهت، ههروهسا ژن ژی شهنازیی ب میاتی یا خوه
دبهت. ئەفجا دبیت به ریخودانا میاتی ژلایی زلامیقه، نه تشته کی قهرفاندی
بیت (نهمازه کو مهرج نینه ژنا جوان نه رهوشه نبیر بیت). لی ئیدیولوژی یا
شوره شگیرانه یا نقیسه ری، ئەو هزره بو چیکریه کو دوزا ژنی ب هندیه
گریدایه، مروّف سه ردهری دگهل عه قلی وی بکهت و میاتی یا وی پشتگوه
پاڅیژیت. هه رهسته کا نه گریدایی گوهورین و چاکسازی یا جفاکی بیت، بو
دهر نه بریت. لهوا ب شیوه کی قهرفاندی، ل سهر زاری په هله وانئ به حسی
زلامان دکهت: "به له نگازین هافیتی، ستوین هه وه یین ستوور و سمی شمکا من یا
زراف، لاقه یا ژ دادوهریا نه سمایی دکه ب به دخوراکئی موپته لا بین.. بپ ۱۷".

هه لویستی په هله وانئ ل هه مبهر ئەفینی یا ده براندی و میاتی و ئازادی
یا ژنی، هه لویسته کی مژداره. هه ژ ده سپیکا فه گیرانی و هه تا دوماهی یا
رومانی (هه ردهمی هه ردوو په هله وانئ سهره کی دگه شتنه ئیک)، تنی
داکۆکیکرنا ل سهر رهوشه نبیری و گوهارتن و راستفه کرنا تیگه هین جفاکیه.

چ جاران له حزه یین پوختین ئەڤینداریی دنایهرا ئازادی و شریندا نههاتینه رهسمرن. ههچهنده مه ئەگهري ئی چهندي ژبو په یاما ئیدیولوژی و شوهره شگیری یا نفیسهري فهگه رانديیه، لی گشتاندنا ئی ئیدیولوژیی (ب شیوهیه کی رههائی)، نفیسه ر ب خوه ژی ئیخستییه دئالوژی و گومانه کا دووانیزمیدا. هه ر ب ئی رههائی ل سه ر زاری گولچنی دپیژیت: "ژنا نه خوانده فان ل گوندا یا ئازاده و یا باژییری نه پتره ژ کنیزه کی.. بپا ۱۱۱". ئەف رههائیکر نه، ههست و هه لچوونه کا بیزاری یا په هله وانیه. نه دووره ژ ئەگهري وی چهندي بیت، کو دل به را وی ژ بهر دهوله مه نده کی خوه ژی دوور کر و ئیسفی زافیی وی (ژ بهر هه ژاری و بیکاری)، نه سرینا خویشکا وی توشی ده رده سه ر بیان کریه. لی ده می ئیسف ب کار دکه ئیت (هه رچه نده کاره کی نه ره وایه ل گوره ی هه ران نفیسه ری)، دکه ئیته دجوانترین چیرۆکا ئەڤینییدا و دل به را وی (جه میلا) هه می زی و مال و مولکه تی خوه و بی میری خوه دکه ته قوربان، هه تاکو بکارن ب هه فرا ب ره فن. فان رهوشین ناله بار و تیقه ل دگه ل هه ر و ره فترین ده ر براندي، په هله وان توشی ترۆمایه کا ده روونی کریه و ل گوره ی ئی ترۆمای، هه لویسته کی دیارکری کریه بهر.

هنده ک فه کۆله رین رۆمانا جفاکی دیژن کو هه موو هه ر و ره فترین کاراکته ری سه ره کی، ره نگه دانا هه ر و هه لویستین نفیسه ری ب خوه یه. له وا ئەم دکارین بیژین کو نفیسه ر ژی یی که فتیه دناف تیقه لییه کا هه ریدا و هه فساری بۆیه ران یی به ردایه دناف کۆما کاراکته راندا. دبابه تی نه ته وه بییدا دیژت کو یا گونديان ههسته و یا باژیریان هه شیاریه، لی دبابه تی ئازادییدا دیژیت کو گوندي ئازادن و باژییری کۆله و که نیه کن؟! لی مینا که سی

ترۆمایی، هەردەم ب زیدەهشیاری، هەڤساری بۆیەران ڤەدگەرینیتەڤە کۆچ کاراکتەر و چ بۆیەر ژ سککەیی بۆ دانایی لا نەدەن. خوەدانەپاشا پەهلەوانی ژ دەربرینا ئەڤینا خوە بۆ شرینی، ئاماژەیه ب ترۆماداری یا وی ژ ئەگەری دووربونا نەسرینی. ئوو وەکو ڤەبووکرنەکا ڤی رهوشی، گرنگییه کا بەرچاڤ ب دەربراندا هەستین ئیسف و جەمیلائی ددەت، وەکو چاندنا هیڤیه کی دناڤ زەڤیه کا خرش و بی بەرەمدا. ئانکو وەکو جولاندکی دناڤهرا گەشینی و رهشینییدا دهرییت، جار دکەڤتە سەر پانای کەتواری یا رهخنەیی و جار بەر ب کەتواری یا سوشیالیڤه دچیت.

هەر چەوا بیت، نفیسەر خودانی رۆمانییه و هەڤساری پێڤاژویا بۆیەران ددەستدایە. پەيامەکا ئیدیولۆژی یا راستڤه کەر ڤیه. ب ڤی رۆمانی، دڤیت کۆمەکا بابەتین کەلتوری و ژانین جڤاکی ب ئازرینیت و ریگەچارەیان بۆ بینیت. ددەمین پێداچوونیدا ئاگەه ژخوه و رهشینی یا خوه دیت کو دکەل پەياما وی یا ئیدیولۆژی ناگونجن. لەوا ئەو ب خوه دانپیدانی ب ڤی چەندی دکەت، دەمی شرین هەلبەستا وی دخوینیت و ددلا دپێژیت: "ئەهو.. ئەڤه چ هەمی رهشینی یه!.. ۲۷۶". ئەڤ دانپیدانە مینا ئاڤدانا گولەکا سیسە ل مەها خزیرانی. ئوو ب چاندنا ڤی هیڤی خواندەڤانی پیچەکی ئارام دکەت و بیافەکی پێداچوونی ددەتە خوه ب خوه زی.

که تواری یا جفاکی و دوکیومیئتکرنا سهردهمی رۆمانی

رهخه یا که تواری (دهه می لهفته و بویه رین رۆمانیدا)، ب زقی یا خوه دادایه سهر پرانی یا میناکین نهخشاندی. ئەف رهخه یه، ب چاندنا هیقی و رهتکرنی و راسته کرنا هزر و رهفتارین جفاکی یا بارکریه. لی ئەگه رۆمانی هه می و هه کو قابه کی ئیکگرتی و هرگرتی، بی فهگه رینه سهر پشکین وئ یین پیکفه گریدایی، دئ شین بئین کو رۆمانه کا که تواری یا رهخه یی یه و نفیسه ری ب هه لچوونه کا دلینی، هه می که ربوکینا خوه یا هه لگرتی ب جفاکیفه فه ره شانیدی. ئەف هه لویستی نفیسینی، مینا دحالچوونه کا سو فیزی می دهیته بهرچاف، کو نفیسه ر دناف فه گیرانا چیرۆکا خوه دا دحال دچیت و ژ هه می هه فه بندی یین دهر دۆر و به ره هه ست فه دقه تیبت. لی ل ده مین بئنه دانی و هه ناسه دائین پشتی ژانا بوونی، ب ناوایه کی هوشداری فه دگه ریته فه ناف هزر و رهفتارین خوه یین که تواری، کو تۆفچینی یا هیقی ژبو رفیشتی ئاینده یی بکه ت و گولین بوهاره کا خه ملین ب ئیدیولوژییه کا سو شالی ئاقدده ت.

سه ده می سهره کی خه مگینی و داکه فتنا دهر وونی یا په هله وانی (نفیسه ر ژی ل پشت ریژکان)، بو نه دادپه ره ری یا جفاکی دزفریت. پشتی کۆمه کا خه ونین که سک، ب دارین بوهاریفه هه سکبووین و وه ریاین و بووینه گه لگه له، خه لک تۆشی بئۆمییدییه کا کۆزه ک دبیت و باوه ری و ب دونیا و ئاخه ته نامینیت. ره وشا سه ره ده می رۆمانی ب زالبوونا ده سه لاتا حزین هه فرک و ئایرده یین ئایینه گریدایه: "سه یدایی ئازاد. پارتین هه، بگه هی ئیک، تو بوویه دۆژمین یین دی، بی لایه ن به، ها که س بدلئ ته نینه.. بپا ۱۶۱". ئانکو گه نجی کورد، ل بن سیبه را حزه کی دهاته هاویشکران یان ژی ب ده هه نا ئیسلامیته دهاته گریدان

(پاشی ئیسلام ژى بۆ حزب و یی نه دگه ل وئی ب دیندار نه دهاته هه ژمارتن). حزب دهسته لاتا فه رمی یا به رهه ست بوو کو ژیان و ژیارا خه لکی دده ستدا و ئایین ژى ئارامی یا گیانی و ته قه بوولا جفاکی بوو. ئەفجا خه لکی نه هه ژى، خوه ب ئیک ژ فان ئە له مینتتافیل دکر. دلته یه کا ترانه ئامیزدا (ل ژوورا ماموستا یین خواندنگه هه کی)، سه یدا یه ک ب نائی نه عمه ت داخواری ژ هۆگرین خوه یین ماموستا دکه ت: "مامو. دی رابن نقیژه کی بکه ن و سیاسه تی بۆ خودانی و بیلن.. بپا ۱۶۱". لی ب به رسقه کا هه لچووی یا نه فالا ژ بیزاری و که ربه بوون، ئازاد لی فه دگیریت: "راوهسته سه یدا. دا ئەز و تو بازاره کی بکه یین، دهستی خو بده قه. ئەز بو ته ده ست ژ کوچک و حورین خو به رده م و ل به رامبه ر تو خانیه کی ل به روشکی و وئی کچکا وئی روژی ل گه ل ته بده من.. بپا ۱۶۱-۱۶۲".

کا چه وا ره وشین ناله بار خه لکه کی پالده ت کو ب ئایینه بهینه گریدان (دهمان ده مدا ژى، خه لکه کی دی ژى دوور دکه فن). ئوو هه کو بیزاری و بیئومیدی و بیاوهری، هه می به روبیائین ژیانى فه دگیریت. جفاک ل سه ر دوو جوینین هه قرك و هه قدژ دهیته دابه شکرن؛ که سین دیندار (شوپیاریز) و که سین نه دیندار (ره خنه فان و نووژهنکار). لی چونکو ئایین پشکه که ژ بیکهاته یی که ساتی یا مروئی کورد و پاشخانه کا به رفره ژ ژیان و سه ربؤرا وی یا په روه ده یی فه گرتیه، ئاییندارین شوپیاریز بسته هتر و په رلاخترن. ئەو د کارن هزرین نه دینداران تیروور بکه ن: "تیرورا هزری، ده می ته چ نه گوت و ته گاور بکه ن. پا ئە گه ر ته گوت هه ر په یقه کا نه ب دلئ وان دبیته بابه تی گوتارا ئە یینی.. بپا ۲۰۵". کاردانه وه یا قی دهسته لاتداری یا نه په نا جفاکی ژى، که سین نه دیندار به ر ب شو فینیزما نه ته وه بیقه دبه ت. ژبؤ رسوا کرنا کریارا ئە نفالان و قالیکی یا

تېگه هان، نقيسه رب پرسياره كا ترانه ئاميز و سه رسوره ينه ر ل سه ر زارې په هله واني د بېژيت: "كيژان حاكم، گاوري دادوهر يان باوهرداري زوردار چيتره؟.. بپ۱۰". لى ده مې پرس ده يته سه ر بابه تي نه ته وايه تي، ل سه ر زارې په هله وانه كي دي د بېژيت: "بيستين دهسته لاتا كوردي بو كوردان چيتره ژ چاكترين دهسته لاتا بياني و نه گهر بناقي خودي ژي بيت.. بپ۲۶". دوزا نقيسه ري و په يامين روماني پتر ب مروفايه تيغه گريداينه، نه ثجا كا چه وا دهسته لاتدار ب ناعي ناييني خه لكي ته په سه ر دكهن، نه گهر هنده كين دي ب ناعي نه ته وه پاريزي مافين رها يين خه لكي بكه ريفن دي جوداهي چ بيت!؟

نه ف جفاكي ژ لايي گيانيغه بووينه دوو جوينين هه فدر و هه فرك (ديندار و بي دين / شوپاريز و نووژهنكار)، ژلايي كيله هي و رهفتاريغه ژي، هر دوو جوينين هه فركن: هه ژار و دهوله مه نند. نه ف هه فركي يا دنابه را هه ژار و دهوله مه نندا هه فركيه كا ديرينه، دهه مي جفاك و سه رده ماندا هه بوويه و هه يه. ب نه مازهي نه گهر دهوله مه ندي ژنشكه كيغه و بي زه حمه ت و كاركن په يدا بيت. نقيسه ر د وه سفكرنا بلنديوون و نزمبوونا بهايي دولاريدا د بېژيت: "... و نه ف جفاكي كره دوو ته خ. دهوله مه نند و دكريت تا مروقان، هه ژار و دفروشيت تا پيروزيان.. بپ۱۷۲". هه ژار ژبو په يدا كرنا پاربي ناني ريئجه ريي دكهن، دهوله مه نند ژي ياري و قوماري ب ره نجا هه ژاران دكهن: "دهوك جهن دوو جورين مروفايه، ريئجه ر و قومارچي.. بپ۱۸۵".

نه ف دانپيدانا ره هايي يا دابه شكرنا جفاكي ل سه ر دوو ته خين هه فدر و هه فرك، ئماژه يه كه ژبو نه مانا ته خا ناقه راست. ئانكو ته خا فه رمانبه ر و كاسبكارين بچووك كو خه له كا به ره مه ينه را وه لاپاريز و ره وشه نيرن دناف

جفاکیدا. هر تشته کئی دلی دهوله مەندی بچیتی (یان دەستی خوه درێژ که تی)، دکریت و چ گرنگی ب حەز و بەرژەوەندی یین گشتی یین ملله تی نادەت. د کاریت مەژوان ژێ بکریت و هەردەم سەرکێشن، خوه ئەگەر هەلبژارتنێن دیمۆکراسی ژێ بهینه کرن، ئەو ب کرینا دەنگان سەردکەفن. تەخا هەژار ژێ هەمی تشتین خوه ژ نەچاری دفرۆشیت (نە دووره دەندەک حالە تاندا پیروزی و تابو یین خوه ژێ بفرۆشیت). ئوو ب قی دەستوداری، کەسی هەژار نەشیت بیته وەلاتپارێزه کئی بهیز، کو بەرژەوەندا گشتی یا ملله تی پارێزیت (چونکو هەمی هزرا وی یا د دا بینکنا پارێی نانیدا). نەدووره ژییاتی یا وی یا نەتەوایی ژێ پی لاواز ببیت، چونکو نەتەو نەشیت غەریزه یین وی یین مەژوینی تیر بکەت. ئەفجا دی بەری وی کەفته وی سەمتا غەریزین وی پی دەینه تیرکرن. دەمی ئەف کەسین نوکە هەژار، دناف تەخا ناهەراستدا دژیان، وەلاتپارێز و بەرهمهینه ر و داهینه ر بوون. نەدەهاتنە کرین و فرۆتن، چونکو چائی وان ل خۆشی یین دەوله مەندی نەبوو، چائی وان ل ئازادی یا وەلاتی و خۆشگوزەرانی یا ملله تی بوو. لی ئەف تەخە نەمایی (یان لاواز بووی)، جفاک ب دروستی کەفته دناف قەیرانەکا بەرهمەستدا، کو هەموو تاکین جفاکی، هەست ب هەموو بیدادی و سەرپێچیان بکەن، پاشی بەر ب بیزاری و بیئۆمیدیته دچن: "تەخا ناهەراست. خەلەکا پیکهه گریدانا جفاکیه و دەمی دبهوژیت قەهەتیان پەیدا دیته... دەوله مەندیا فەحش و هەژاریا داکەفتی دوو پبستین سەخەتین جفاکینه.. بپ ۲۲".

د قی رهوشا ناله بارا بوهرینا تەخا ناهەراستدا، هەمی بیروباوهر و پیروزی سەروبن دبن، خەلک دکەفته دقەیرانەکا دەروونی یا دژواردا. کەسین نەهەژی

ل جهين ههژى دهينه دانان و كهسپن ههژى ريزگرتن و باوهريي، دقورنه تين
 خانيانقه درزن. بهرتيلكرن و بهرتيلخوارن دبته سيمايي سه ره كيي هه شه ندى و
 سه ره ده ريكرنى، نه دووره بهرتيل بگه هته پيشكيشكرنا گيانى مرؤشان ژى: "من
 زانى يه كو خويشكا وى ل دهف بابى زاگروسى يه. خفشا تهر و تۆل ل بهر سيبه را شيرى
 پير.. بپ ۱۶۸". ئەف جورى هه ژينىي خوه ئەگه ر ب دلى ژنى بيت ژى، ژبو
 مه ره مه كا ماددى و هيسانكرنا ژيانا خوه يان خيزانا خوه يه. ئەفجا كرياتا عه شق
 و ئەفينيي ژى دكه فته د قه يرانيدا و بپاوه رى ل سه ر زال دبته. ژيانه كا بپى
 ئەفيني و بپى عه شق و باوه رى، دى هه رده م يا باركرى بيت ب ترسا ژنو كه و
 سوباهى. ئوو ترسا ژ چاره نفيسى رفيشتى بهيت، دى هه مى تشتان ب خو فته
 گريت ژبلى قايلبوون و خوشيى. له وا كو مين گنج و خيزانان، وه لات هيلان
 و بهر ب روژئاڤا و په نابهرينه ره بين. نفيسه ر به حسى كه سه كى ب نايى قادو
 دكه ت كو پشتى زيرين خويشكا خوه دزين و پى چوو به ژ ده رقه، بپوو جهى
 ريزگرتنا خه لكى، چونكو بابى وى يى فپاشى خواندنگه هى ب قه مه ره كا
 مارسيدس دهاته ده وامى. ههروه سا ده ما چۆلى ثياى هه دارا كچا خوه ژبو
 هه كۆى قايلكه ت، گو تى: "كچا من هه كو، هه كو ئەو دوهى بوو. ئەفرو هه كيمه نه
 عه بدل هه كيمه، خانيه كى دووقات و ترومبيله كا نوى ل فيره كرينه و يى ل ئەو روپا
 دژيت.. بپ ۳۷". ئەف گرنگيدانا ب خه لكى په ناهه نده و ئەوين ژ ده رقه دژين
 ژبه ر زه نگينى و دۆلارى وان بوو، چونكو ل وى سه رده مى بهايى دينارى
 عيراقى ل هه مبه ر دۆلارى گه له ك يى ئەرزان بوو. لى سه ره راي قان هه مى
 ره شينى و ره خنه گرتين ره هايى ل ده وله مه ند و په نابهرين فه گه ريبايى (كو جارنا
 بيهنا بيزاريى ژى دفرىت)، هه نده ك ئامازه يين ريزه بيكرنا تيگه هان ژى دده ته
 بابته تى (چ ب ئاوايه كى راسته وخۆ بيت يان نه راسته وخۆ)، كو بپا فه كى

هزرکرنی دده ته خوانده قانی. دبابه تی ره ئینا گه نجاندا دیبژیت: "باوهر ناکه م هه می ژبو پارهی یان گوهنیلیی خول مه ترسیا سنورا ددهن، تشتهک لویری ههیه، روزه هلات ژئی زربه هره.. بیپ ۱۹۲".

لی ریژه بیکرنا فان بابه تان، دچوارچوئی سدهم و نه نجاماندا خویا دبن (نه دریژه بیکرنا تیگه هین سدهمان و تیگه هین نه نجاماندا). بو نمونه؛ ده می به حسی چوونا ژده رفه دکهت، داکوکی ل سهر بابه تی چوونی و نه چوونی ناکهت (یان فه کولینا باشی و خرابی یین قی رفتاری ناکهت)، لی چاکی کامیرا خوه دئیخته سهر سدهمین هه مه جورین چوونی. د وینه گرتنا سدهماندا ژی، کومه کا بیدادی و سه ریچی یین یاسایی و خه مساریی دهینه دیتن، کو بیهنا هه ژارییه کا توند ژئی دهیت. قی هه ژاریی، دل بهرا په هله وانئ پالدا کو که سه کی دهوله مه ندی ژده رفه ی وهلاتی ل سهر وی بچیترینیت. ئوو هه ژاریی، به ری خه لکی دهوله مه ند دا رفتارا به رتیلکرنی و خه لکی هه ژاریی شهریف، نه چارکر کو بنه به رتیلخوور. قی به رتیلخواریی ژی، کومه کا رفتاریی دی یین خرابتر و نه هه ژیتر ل دویف خوه کیشان: "ئه فا تو دیبژی ژدزی و به رتیلایین ئه فرؤ بووینه تشتهکی ئاسایی مه زنتره، ئه فه خیانه ته ل ژیر هه ر بهانه یه کا بیت.. بیپ ۶۵".

قی هه ژاریی، خوه کیمدیتن و بلندیتنا که سین بیانی ل ده ف خه لکی خورتکر. خه ونا هه ر گه نجه کی بوو ئه و کو بگه هته وهلاته کی ئوروی و ژیان خوه ل ویری بدومینیت. خه ونا هه موو کچان ژی ئه و بوو، کو گه نجه کی ژده رفه ی وهلاتی بهیت و وی بخوازیت. ئه ف چیتراندا گه نجین ژده رفه ی وهلاتی (ب هه ر پاشخان و ئاسته کی جفاکیفه)، ژبه ر سی سدهمین بنه رته تی

بوو: یی ئیکې؛ دهوله مهنده و دی ژیارا وی و خیزانا وی مسوگر کهت. یی دووی؛ رهینه ژ فی رهوشا ناله بار و نه جهگیر و مستی شهر و هه فرکی یین بی رمان. یی سیی ژی، لیگه ریانال بیاهه کی دی یی نازادیی بوو، کو شیانیی خوه یین فهشارتی پی ب جیرینیت. ب فی چه ندی ژی، خه ونین کومه کا ئه فینداران هاتنه سه رژی کون و خهم و گوشه گیری و سه تمینی دادا سه ر پرا نیی اخیه لکی:

- باشه ما چهوا چی دبیت پشتی بیست سالیی خواندنی و دهه سالیی خزمه تی، که فاله تا من نیف که فاله تا پولیسه کی بیت! یی باوه رناما سه ره تاییی نه.. بپ ۲۳.
- ما هه که ده ستوریا شو فی ریی بگه هیته مال ب پینج دولاران ئه نجام دی به ره لایی بیت... ما تو هیژ فه رمان به ری یان بوویه وه کیلی گومرکی یان فه رماندی فهوجه کی.. بپ ۵۸.
- چ که که مه یه. دوهی ره فیقی (مناضل) و خه لک دبرنه ریپشانان، ئه فرۆ کورد په روه ر و کارین په یمانگه هی دده ستدا و به هه شتی ژ خیر و خیراتیی ئیسلامه ویا ژی سه ر پشکه.. بپ ۱۶۲.
- توچ هزر دکه ی، ب شیانیی خو یین که سوکی گه هشتی یه سه ر ته ختی ریقه به ریی.. بپ ۱۶۹.
- ئه وین ل جهین گشتی په یقین وان گه وهه ر، ل وی ری په ردی رادکه ن. دبنه کهر و دزن.. بپ ۱۷۰.
- ئه هوو... نیشتمان په روه ری تزی دریژ، زه لامه کی بناف سالفه چووی به لی ل سه ر خو وهک قورمی که زوانی.. نه هنگی قرش یی به رژه وه ندا ملله تی دسه ر هه می تشتان را دانای و یا خو دسینگی شه هیدان را چکلاندی.. بپ ۱۷۵.
- دهسته لاتا بی سنور، گه نده لیا بی سنوره.. بپ ۱۹۳.
- پشت راستبه. سپیدی دی چیته به خدا تشتین له شکری.. بپ ۲۱۸.

ب ڦي رهخه گرتنا رهشېنانه يا مشت ئالوږي و بيزاري، نفيسهري سهردهمه کي دېرؤکيې باڙيرئ دهوکي دوکيؤمېنت کرېيه. چونکو دهمي سهدهمي رهشېني و بيئؤميدى يا په هله واني خوه خويا دکهت (ب هندهک ئيشاره تين ژينواري)، کؤمه کا بابهت و رهفتارين سهردهمي رؤماني تومار دکهت. ب ڦي چه ندي ژي، ئەف رؤمانه مينا سيناريويا فلمه کي دوکيؤمېنتاري لي دهيت. لهوا ئەم دکارين نافي رؤمانا دوکيؤمېنتاري بدانيه سهر ڦان جوړه دهقېن ويژهي و نافي چيروکين ريپورتاژکي بدانيه سهر هندهک ژ وان چيروکين که تواري يين دناف رؤمانيدا دهينه فه گيران. ئەگه ر ئەم ب چافه کي ريپورتاژکي سهحکه ينه رؤماني، دي کؤمه کا بابهت تين دوکيؤمېنتکري بينين، کو دشياندايه بېنه ژيدره کي گرنگ ژبو فه کولهرين جفاکي. هندهک ژ وان لهفته يين دريپورتاژيدا دکه فنه پيشچاف، ئەف رهفتار و سهردهه ريکرنين جفاکي يين ل خوارينه:

• کريداري و خاني يين ته جاوز:

ژ ئەگه ري فه گهريانا خه لکي ئاواره ل ئيران و ترکيا، کري يين خاننيان گه لهک دگران بوون (ل هه مبهري موچه و داهاتي خه لکي). ئەفجا خه لک نه دشيا خانويه کي ب کري بگريت و ب نه چاريقه خاني يين ته جاوز ئاڦا دکرن. مه رهم ب خاني يين ته جاوز ئەو خانينه (يان خانیکن) يين خه لکي ل سهر عه ردئ حکومه تي ئاڦا دکرن. لي چونکو کرياره کا قه ده غه يه و سه ريپيچيه کا ياساييه، لهوا خه لکي ب شهف و روژه کا ئاڦا دکر (بهري چاڦديرين شاره وانيي پي ئاگه دار بېن). هه لبهت چ خزمه تگوزاري ل جهي وان خاني يين ته جاوز نه بوون، لي ژ نه چاري و نه بوونا کرييا خاني، خه لکي (وه کو چاره سه رييه کا بهروهخت) ئەو سه ريپيچي يا ياسايي دکرن: "چاوا بت چيتره ژ منه تا خودان

خانیهکی بی وژدان، بهری ههمیا پرسیار دکهت، ته چهند زاروک هه نه و کری یا شهش ههیشا ل پیشی دقیت و چ دهی قیا زیده دکهت.. بپه٤". ئەفه زی ئیشارهتهکه ژبو نەسەرورەری یا یاسایی د سەردهمی رۆمانیدا.

• مۆچهیی فهرمانبهری میری:

د سەردهمی رۆمانیدا، مۆچه یین فهرمانبهران گهلهک کیمبوون و تیرا دابینکرنا پیدقی یین ژیانئ نه دکرن. د وی سەردهمیدا پرانی یا خه لکی دبوونه پۆلیس یان پیشمه رگه (چونکو مۆچهیی وان پتر بوو ژ یی خه لکی دی)، ئوو قان ههردوو پیشه یان چ باورنامه و شیان پی نه دقیا. نفیسەر د تاوهکا کهرییدا دیژیت، "باشه ما چهوا چی دبیت پشتی بیست سالیئ خواندنئ و دهه سالیئ خزمهتی، کهفالهتا من نیف کهفالهتا پولیسهکی بیت! یی باورناما سهرهتایی نه.. بپ٢٣". د ئاماژهیهکا دی یا بلهزدا، بهحسی دهرماله یین ژنی و زاروکان (دسیستهمی مۆچهیدا) دکهت، "بههرا ژنی و زاروکی دوو دینار و دوازه دهرهمن.. بپ٥٨". ههلبهت، ئەف سیستهمی مۆچه و دهرماله یان، یی کهفنه و ل گورهی پیویستی یین ژیانئ هاتییه دانان. لی دبیت مه رهما نفیسهری پی ئەو بیت، کو مادهم نرخئ بازاری و ئاستی پیداویستی یین ژیانئ هاتییه گوهارتن، یا فهر بوو سیستهمی مۆچه و دهرماله یان زی بهیته گوهارتن.

• بهایی پارهیی عیراقی:

ئه گهر د ئابیندهیدا بیژینه نه فیکین خوه کو بهایی پاری عیراقی گه لهگ دابهزی بوو، دبیت نه کارن ئاشوپ کهن کا چهوا و بۆچی بهایی دیناری عیراقی دابهزی بوو. لی خویاکرنا نفیسهری ژبو بهایی پارهی، دوکیۆمیتتکرنه کا به رههسته و ئاماژهیهکه ژبو شروقه کرنا رهفتارا خه لکی ل هه مبهری خودانیئ

دولاری. نه دووره بههانهیه که نههۆشی بیت ژبو شووکرنا دلبرهرا پههلهوانی. د لهفتهیه کیډا ئیشارهت ب بهایی پارهی دکهت: "که لکیولیترهکا بچویک ددهستدا ۵۰۰ لیكدان ۴۸ دهکات ۲۴۰۰۰ بیست و چوار هزار. پاری خو گوهارت و دبهرا گوت: ئیک دولار ب ۱۷۲۸ دینارا و موچهیی فهرمانبهری پینج هزار لهورا سهیدایی جورج دگوت: عیراق تا دفنی د قهجهیی را خهندقی یه.. بپ۶۲". لی کا چهوا ئهف رهوشه بو خه لکی ههزار کارهسات بو، د ههمان دهمدای بو خه لکی دهوله مند بیافه کی زهمینه خو شکه ر بوو کو چه زین خوه بین خوه ر سکی پی تیرکه ن: "قینجا. هزاران پاری سویسری بکه ی چاپ و خوب کولانین به غدادا به رده ی، دناخی خودا دگوت و نه بلیسا گوته ندا خو دسه ریدا گریدا و ناگری هه ز و خوه رسکا دسینگیدا دشاراند، هه زرا کوچک و ته لار و میزا قوماری و بهمی جورین فه خوارنا خه ملاندی و ژنکین دزانن چاوا هه زرا زهلامی دنارینن دکر.. بپ۶۱-۶۲".

ل وی سه رده می سی جوری پاره ی ل کوردستانی هه بوو. پاری سویسری، نه و پاره بوو پی بهری قهیرانا عیراقی هه بی و ل هه می دهوله تان یی باوه ریپکری بوو. پاره یی چاپ کو ژ نه گه ری ئابلوقا ئابوری و قه رین ل سه ر عیراقی، رژیما وی سه رده می نه چار بوو، پاری کاغه زی چاپ بکه ت (بیی هه بونا پالپشتیه کا باوه ریپکری). جوری سیی ژی دولار بوو. ل کوردستانی پاری سویسری دهاته بکارئینان کو هه ر دیناره کا سویسری ب ۴۸ دینارین پاری چاپ بوو. پاری چاپ، تنی ل باژیرین بن دهسته لاتا رژیمی بکار دهات.

• خو پیشانانان به رو شکی:

به رو شکی رهنده که کا باژیری دهوکییه و ژ نه گه ری کی مبوننا ئافا فه خوارنی، خه لکی فی گه ره کی خو پیشانانان کا ئازادانه کر کو هه تا به رده رگه هی

پاریزگه هی قه کیشا. دبیت ئە قه ئیکه مین خۆپیشانان بیت (پشتی سەر هه لدانی) ل دژی دهسته لاتا کوردی ل دهۆکی هاتییه کرن. دوکیومینتکرنا فی خۆپیشانان بیت ب دهرکهفتنا ئیکه مین هژمارا رۆژناما په یمان و خویاکرنا مانشیتی سهره کیی رۆژنامی، "مه ئاق و عه داله ت دقین.. بپ ۱۵۹". دبیت رۆله کی گرنگ هه بیت بۆ دیرۆکفان و قه کۆله ری، جفاکی. ئوو ب ریکا دانوستاندنن مامۆستایین خواندنگه هی، هنده ک ئیشاره تین شرۆقه کاری دده ته خۆپیشانان بیت وه کو: "ئاریشه ئە قه یه. خۆپیشاندهر و تیکدهر تیکه ه ل بوون.. خه لکی به روشکی ژبو ئاقی خونیشانده ک کر، سهره رای هنده ک ئە زمان درێژیا، سه یدای پاریزگار و قائیمقامی ب باشی و ل سه رخۆ ره قتار دگه ل کر، و خه لک قه ره فی پشتی کیمتر ژ ده مژمیره کی هنده ک کارین تیکدان بیت هاته کرن.. بپ ۱۵۹-۱۶۰". ل قیره نفیسه ری ئە ف هوور هوورکین روودانی کرینه بابه ته کی دوکیومینتاری و ب دیتنه کا که تواری و هشیارانه سهره ده ری دگه ل کریه. ل وی چاخی خۆپیشاندهر و تیکدهران ژ هه قجودا دکه ت و هه لویستی هه ژی و ئە ریئیی دهسته لاتی په سن دده ت، ههروه سا بیرا خوانده قانی ل وی چه ندی دهینیت کو ئە و خۆپیشاندهر مافه کی ره وایی خه لکی یه و ئوبالا سهره کی، هه ر بۆ دهسته لاتی قه دگهریت (دهسته لات بهرپرسه و فهره هه ست ب بهرپرسیاری یا خوه بکه ت ل هه مبه ری خه لکی): "مافی وانه. هه ر ژ مه خول جهی وان دانیت، ژنکی ته نه کا ئاقی ل سه ر ملی و ل جادا گشتی دهر باز بیت، و هنده ک بی باین ترومبیل به لاش ب ده سته قتین، چه پا ل کولانا بدن. قیا بیت هه لویستی میر و باب و براین وان چ بیت.. بپ ۱۶۰".

• زالگه ه:

زالگه ه ئە و جهه یی کونترۆلا خه لکی دکه ت. دبیت ل هه می جهان و دهه می سهرده ماندا هه بن و هه نه. لی دگه ل پێشکهفتنا ئالاقین کونترۆلکرنا

ئىمناھىيى، زالگەھ كىمتر لىھاتىنە. خالەكا دى يا ئەم پالداين كو بابەتى
زالگەھان بگەينە خالەكا دو كىۆمىتتارى يا فى رۆمانى ئەوہ كو زالگەھىن رۆمى
ژبۆ پاشقەبرن و ئىھانەكرنا مللەتى كورد و بى عىراقى ھاتبوونە چىكرن. لى
زالگەھىن كوردان ژبۆ پاراستنا ئىمناھىيى ھاتبوونە دانان. لى دەھمى جفاك و
سەردەماندا ھەستا ب خوەكىمدىتنى و ستەما دۆمدريژ، دىتە ئەگەرى چاقلېكرنا
زالدەستى يان ستەمكارى. ئەگەر مروف نەشيا كەرب و كىنا خوە ئاراستەى
دژمنى بگەت، دى ل ھەمبەر خوە و مللەتى خوە دەريژكەت. ژلايەكى دىقە ژى،
ھژمارا زۆر يا زالگەھان ئامازەيەكە ژبۆ رەوشەكا نەجھگىر و نە ئارام. نقيسەر
دەربارا زالگەھان دىيژىت: "ل ئەوروپا زالگەھ دىقەبەرا دوو دەولەتاندا گەلەكە و
ھەولددەن نەھىلن و ل رۆژھەلاتى دناقبەرا دوو باژىراندا ئاسايىيە و ل كوردستانى
دىقەبەرا دوو گونداندا نە تىشتەكى سەيرە.. ژ دەوكى ھەتا ئامىدىي شىست كىلومەترن و
ب تىلا زالگەھ دەژمارتن (گەلىي بىسرى، ناوچا زاويتە، گەلىي زاويتە، سىريانا كورا،
باگىرا، سيارەتىكا، سكرىنى، سەرسنگى، دەرگەفتن ژ سەرسنگى، ئىنشكى، سىلاقى،
سىريانا ئامىدىي، دىرەلوكى و ئامىدىي، سىزدە و ھەر ئىقارى ژ زاخوتا خانەقىنى
دەرگەھ و رىبوارىن فى كىلگەھا مىنريژ دەينە گرتن.. بپ ۶۹". ئەف تۆماركرنە
رۆلەكى گرنگ و كارىگەر د دو كىۆمىتتكرنا رەوشا ئىمناھى يا وى سەردەمىدا
دىنىت و دى بىتە بەلگەيەكى گرنكى باوهرىپكرى ژبۆ سىنارىست و
قەكۆلەران.

• چىكرنا پاسپورتىن سەختە و كرنا خانى يىن بەعسىيان:

ھەرچەندە دىرانى يا پشكىن فى نقيسىنىدا (چ ب نمونە يىن زىندى يىن
رۆمانى يان ژى ب شروفەكرىن نەراستەوخۆ)، مە ئىشارەت داىيە بىسەرۋبەرى
يا ئىدارى و گەندەلى يا ھەيى دەسەردەمى رۆمانىدا. ھەمى ب سەرىپچى يا

یاسایی و هه‌له‌په‌رستی و پاراستنا به‌رژه‌وه‌ندی‌ن که‌سۆ‌کی‌فه هاتینه ره‌سم‌کرن. لێ
 بابه‌تی سه‌رنجا من راکیشایی، میناکه‌کی نه‌یاسایی بوو کو پیدای ب
 دانوستاندنه‌کا کوورتر و ل سه‌ر راوه‌ستانی هه‌یه. نفیسه‌ر دله‌فته‌یه‌کا وه‌سفکرنا
 گه‌نده‌لی و ره‌فتارین نه‌یاساییدا دبیریت: "ل ترافیکا به‌رامبه‌ر بازاری زیرنگرا و
 بورسی راوه‌ستییا. یا پیش چاف پاره‌گوه‌ورینه، و ل پشت په‌ردی هه‌ر میزه‌کا چه‌کمین
 وئ بهینه‌فه‌کرن. شالیاریا نافخو و ده‌رفه‌ ژ پاسپورت و ناسنامه و باوه‌رنامه و موهر ژ
 هه‌می جورا، ژبلی قیزا قه‌رمی یا ده‌مده‌ست ئیشاری پاره‌ی بده.. بپا ۲۱۶". ئەف له‌فته‌یه
 بابه‌ته‌کی گرنه‌گه‌ کو هاتییه دوکیومیتتکرن، چونکو ل وی سه‌رده‌می کوردستان
 (ژ لای ئیداره‌کرنی‌فه)، یا نیف ئازاد بوو، ئەگه‌ر نه‌بیرین یا سه‌ربه‌خۆ بوو. لێ
 ژلای یاسایی‌فه، ب حکومه‌تا نافینقه یا گری‌دایی بوو. هه‌رچه‌نده ئەف کریاره
 نه‌یاسایی و ده‌لیقه‌یه‌کا باشه بۆ هه‌له‌په‌رستان کو خه‌لکی پی ئیستغلال‌که‌ن و خوه
 پی ده‌وله‌مه‌ند بکه‌ن. لێ ئەگه‌ر ئەم ژلایه‌کی دیقه سه‌حکه‌ینی، نه‌ دووره
 ته‌حه‌دایه‌کا راسته‌وخۆ بیت کو کوردستان دی شیت خوه ب ریقه‌به‌ت و
 هه‌ردوو چه‌نگین وئ ژبۆ فرینا ل ئاسمانی جیهانیبوونی فه‌کرینه. ئەگه‌ر ئەو
 ناسنامه و پاسپورتین ته‌زویر نه‌بانه، چه‌وا خه‌لکی مه‌ دا شیت چیته‌ ژده‌رفه‌ و
 ئی ره‌فه‌ندا کوردی یا نهۆ ل ئورۆیا هه‌یی چیکه‌ت. ئەفجا ژبۆ دیرۆکی کاره‌کی
 گرنه‌گه‌ کو کورد شیاین بی حکومه‌تا نافین هه‌قه‌ندیان دگه‌ل وه‌لاتین ژده‌رفه
 چیکه‌ن.

هه‌ر د هه‌مان بابه‌تدا، ده‌می ئیسف دگه‌ل ده‌شتی کاری کرین و فرۆتتا خانی
 و پارچه‌زه‌قی یین ره‌شه‌کین رژیمی دکه‌ن، نفیسه‌ر ب خیانه‌ته‌کا مه‌زن ل
 قه‌له‌مدده‌ت و ب گه‌نده‌لی وه‌سف دکه‌ت: "ئه‌فا تو دبیری ژ دزی و به‌رتیلا یین

ئەفرۆ بووینە تشتەکی ئاسای مەزنتەرە، ئەقە خیانهتە ل ژێر هەر بهانهیهکا بیت..
 بپ۶۵". خوه دەمی دەشتی و ریقه بهر و هه قالین وان دهینه گرتن ژى، كو جهی
 دلخوشی یا خه لکی بوو. نفیسەر نه شیا خویاکهت کا ب چ یاسا و بۆچی هاتنه
 گرتن. تنی ب وه سفکر نه کا گشتی یا گه ندهلی و نه هه ژیتی یا ریقه بهری
 روودان هاژوتیه، "ژ دهری ژوورا ریقه بهری تا دهری لاندگروزی وه کو ئورزدی
 لیها تبوو، دیمه نهک بوو، چهند ساله خه لک چاقه ری روژه کی یاسا بیته سهروه..
 بپ۶۶". لی ئەگەر ئەم کوور هزرا خوه تیدا بکهین (دیسا دیپژم هه چهنده
 ببوو بیاتی ئستغالی و دهوله مه ندبوونا بلهزا هندهک هه لپه رستان)، دی بینین
 کو کریاره کا نه ته وهیی یا گرنگ بوو ژبو نه هیلانا مال و مولکی عه ره ب و
 ره شه کین رژی می، کو بیی ههزا کوردان پی هاتبوونه دان. ئەو کریارا نفیسه ری
 ب گه نده لی ل قه له م دای (ل گوره ی یاسایی و ب پلانه کا ژیرمه ندانه)، ببوو
 سه ده می قه گه ریانا عه ردی کوردان ژبو کوردان. لی چونکو نفیسه ری ب چائی
 هه فڕکی یا دنایه را هه ژار و دهوله مه ندان سه ره ده ری دگه ل فان هه ردوو کریاران
 دکر، لهوا خوه گه له ک کوور نه دا هیلایه دناف گه وهه ری بابه تیدا. مشه جارن
 ژبه ر مجدی و دا کو کی کرنا ل سه ر په یامین پیشوه خت دارشتی، گرنگی ب
 هووره وو رکین بابه تان نه دایه و که فتییه دناف هنده ک شاشی بین وه سفکر نیدا.

هه ر دیبائی شاشی بین وه سفکر نی و قه گیرانی دا، شاشیه کا دی دیاری یا
 په رکانیدا دهیته دیتن. ده می کاری ماموستایین خر قه بووی ل گازینوی ره سم
 دکه ت، دیپژیت؛ "ئیقاریا خو ب گیمه کی دومین یان پوکه ری قه دبورین و دبه ررا
 ره خنی ل هه می تشتا دگرن و نه فره تا ل به ختی خوی رهش دبارینن.. بپ۶۳". ئەقە
 وه سفه کا جوانه و ده رپینی ژ ره وشه کا هه یی دکه ت. لی ده می دهیته سه ر

هوور هوور كين ياري و ديترت: "سهيداي دنخه ته چوكه ر هيللا پشتي پهركه ك
 كيشاي.. بپ ۲۴". نيشانا وي چهندييه كو نقيسهري نه شاره زاييهك د ياري يين
 پهركانيدا ههيه. پهركي چوكهري د ياري يا پوكهريدا ناهيته بكارئينان، دبيت
 مهريما وي كونكاني بيت، لي دبيت په يفا پوكهري خوشتر و مهزيقه بيتر بيت ژ
 كونكاني، لهوا بو وي گرنگ نه بوويه كا چهوا دهيته كرن و بنه ما يين ياري
 چنه. لي تني داكوكي ل سهر مهريما سهرهكي كرييه، كو گه هاندنا په يامييه.
 نه گهر مهريما سهرهكي يا شي روماني تني گه هاندنا په يامه كا ديار كري بيت،
 نقيسهري دشيا ب گوتاره كا سياسي يان جفاكي دهر بريني زي بكهت! پراني يا
 روماننقيسان دهمي وه سفا بابه ته كي خواستي يان نه خواستي دكهن، دوي فچوونه كا
 هوور و تيروته سهل بو دكهن، دا نه كه فنه دقان جوره شاشياندا. نوو دهمي دهيته
 سهر بابه تي ئيكه تي يا نقيسهريين كورد، نقيسهري دكه فته دناف كومه كا شاشي و
 هه قدرتي يين فه گيرانيدا، كو دي ل په رگرافي بهيت به حس كه ين.

• ئيكه تي يا نقيسهريين كورد ل دهوكي:

په هله واني شي روماني نه ندامي ئيكه تي يا نقيسهريين كورده ل دهوكي.
 روژانه هندك ژ دهمي خوه ل باره گايي نقيسهريان دبورينيت و نهو ب خوه زي
 نقيسهريه. نقيسهري روماني زي هه مان ساخلهت هه نه، لهوا گه لهك جارن مه
 وه سا دايه خوياكرن كو په هله وان نقيسهري ب خوه يه. نهو ب خوه، تشته كي
 سروشتييه كو نقيسهري سهر بورين خوه يين كه سوكي بكه ته هيئيني بويه ران
 داكو توشي شاشي يين وه سفكرني نه بيت. د سهردهمي شهري براكوژييدا هه مي
 لقين ئيكه تي يا نقيسهريان هاتنه فالنجكرن ژبلي لقي دهوكي كو ب گيانه كي
 برايانه و ليپوردهيي يا نه ندامين خوه يين ژ هه مي پارتين هه فرك، چالاكي يين

خوه یین رهوشه نگیری دوماندن. ب شی چهندی ژی، باره گایی ئیکه تی یا نقیسه ران، ببو باره گایی ئیکانه بی هزرین جوداجودا ههمبیز دکر. زیده باری شی چهندی ژی، خویا کریه کول وی سهرده می، مل ب ملی دانوستاندنن رهوشه نگیری و ویزه یی و جفاکی (کول باره گایی نقیسه ران دهاتنه کرن)، ههروه سا جهی مه یقه خوارنی و دؤمینن ژی بوو. په هله وانن رؤمانن ژ شان ههردوو رهفتارین داوی یی دور بوو، لهوا ب ئاورین ئیستیهزایی یین شه شارتیقه ئماژه پی دکهت؛ "چوار کهس و ددهستین واندا پؤلین دومینن، نازاد رونشت، هه قیه یشین یا گهرم بوو.. بپ ۱۵۴". یان "هزرین نازادی دبه لاقبون، هند ههستیگر یازدهی شه قی یه، ل رهخین خو نیری میزه ژ مهی و بیری د ئاقانه.. بپ ۱۵۵".

نقیسه رهوه کو ئه ندامه کی شی ئیکه تی و شاهده کی زیندی یی سهرده می، کومه کا بابه تین هه قبه ند ب رولی ئیکه تی یا نقیسه ران و دیتنن خوه یین هه قدژ دگهل هنده ک چالاکیان دوکیومینت کرینه. یه ک ژ بزاقین وی سهرده می گرؤپی نوو کرن ههروه ره بوو، نقیسه ر د وه سفکر نه کا بیلایه نانه دا دیژیت؛ "ل ناق باخچه ی جفاتا نیف بازنه یی د هه قیه یشینه کا گهرم دا لدور بابه تی نوو کرن ههروه ره و هه لویستی یین دن، ئه وین بناقی ئایینی و هوزی. هیرش دکهنن، هه می دژی گرؤپی د ریکه قتینه و گرؤپ د هه وله کا بیزاردا به ره قانین ژ بوچوونین خو دکهت.. بپ ۱۵۳". هه رچه نده په هله وان (وه کو تیرم و تیگه ه) دگهل کریارا نوو کرنیه و دپه ژرینیت، نه دووره ئه ف بزاقه ب دلج وی بیت ژی؛ "بهیلان ئه گهر پروسیسا وان سه رگرت، بو نقیسه ری کورد سه رفه رازیه، ئه گهر نه. ئه و تنن دی باری هه لگرن.. بپ ۱۵۴". لی ب هه مان شیوازی ره شبینی یا که تواری و ئه و که سی ژ هه می بویه ر و هزاران نه رازی، شی گرؤپی له که دار دکهت؛ "سه یدا. ئیک قهریژا هزارا هه سن به نه یه و یی دی یا مارکسی یه، و کوردینی دلیستی دا نینه.. بپ ۱۵۴". ئه گهر کوردینی

دلیستیدا نه بیت، بۆچی ل ئیکه تی یا نفیسه رانه؟ ئەگەر قەرێژا حەسەن بە نایە، بۆچی ل مزگەفتی نەدبوو، یان بۆچی دا ئاییندار ل دژ راوەستن؟... هتد.

وەسا دیارە نفیسه ری پە یاما خوە یا کەربقە بووی ب شیۆه یه کی دارێشتیه کو هەر کریارەکا پەهله وانی رۆمانی دگەل نه بیت و د بن کونترۆلا ویشه نه بیت، قالایه ژ کوردینی و ئەختوباری و رهوشه نییری. ئەفه ژی، مه دفه گهرینه فه سه ر بابه تی ره های ی یا هزر و ره فتارین پەهله وانی کو ب ریموتکونترۆلا نفیسه ری کار دکەت (کەتواری یا سوشیالی). لی دلە قته یا به ربژار کرنا پەهله وانی دا کو پشکداری د فیسته قاله کا وێه یی یا (ژده رقی دهوکی) دا بکەت، هەرچه نده رازییه و پینخۆشه. لی (ژبلی خوه یی خوه یی خه موکی و ترۆمادار)، پەهله وان نه شیت چ تشتین دی بین ئەرینی بینیت، له وا ئیکسه ر لی فه دگیریت: "ئەفه پینج ساله ئەز لگەل هه وه و ئیک جار و ب تلا شه هدی ئاماژه کر: ژ دهوکی ب ناخی نفیسه ران دهرنه که قتیمه؟!.. بپ ۲۰۵".

سازی بین رهوشه نییری، هه رده م که سین به رنیاس ده نیرنه فیسته قالین به رفره و سه رانسه ری، چونکو دی بینه نوونه ری سه ره کیی وئ سازی دناف هنده ک سازی بین دی بین هه فشیوه دا. دبیت (هنده ک جارن) هنده ک که سین نه به رنیاس ژی پشکدار بکه ن کو به رنیاس بیت و نوونه ری یا وئ سازی پی به رده وام ببیت. لی پەهله وانی رۆمانی، ب هه مان سه لیه یا ره شبین و ره خنه گرتن ل هه موو که سان و بۆیه ران، سوچه تا خوه ددۆمینیت: "لی ئیکه تی پتر ژ سه د نفیسه ران هه نه.. / نه.. پتر ژ سه د دهنگان هه نه... بپ ۲۰۵". مه رهم پی ئەوه کو نه هه می ئەندامین ئی سازی نفیسه رن. به لکو تنی ژبو دهنگدانی و ئالیسه نگرنا به ربژیران هاتینه وه رگرتن. هه ر دخی بیایدان ئاماژه ب که سه کی

نه ئه ندام دکهت، کو ژ بهر که یفخوشی یا وی کریه ئه ندام: "ئهو بخو نه ئه ندامه، به ئی ژ هه قالینی و که یفخوشیا وی مه کریه ئه ندام.. بپ ۲۲۰". شی ب ئه ندام کرنی پالده ته دختوره کی (کو دبیت ئه ز بم یان دکتور فادلئ عه مەری بیت)، لی ژ بیر کریه کو پرۆسه یا ئه ندام بوونی د ئیکه تی یا نفیسه راندا، ب کۆمی دهیته وه رگرتن و پشتی ئه نجامدانا کۆنگره یه. ههروه سا که سه کی نه ئه ندام چهوا دبیته نوونه ری سازیه کا گرنگ و چالاک؟ دشیا بیژیت نه نفیسه ره کی به رنیاسه (لی ده می دبیزیت نه ئه ندام بوو، ئه فه شاشیه که دده رحه قی دیرۆکی دا دکهت). نه دووره ئیشاره ته ک بیت ب تیچچوونا حاله تی دهروونی پهلوانی (پشتی ده زگرا وی ژ بهر هه ژاری ئه وه هیلائی- خه مۆکی). لهوا ب هه لچوونه کا که ربه بووی، هیرش دکه ته سه ر وی سازی یا ئه وه تیدا ئه ندام و گرنگیه ک پیدای (کو به ر بژار کر بوو ژ بو پشکدار ی کرنی د فیسته قاله کا ده رقه ی باژیریدا): "هه که روژه کی میژوویا ئیکه تیا نفیسه ران هاته نفیسین، تاقیا نه فره تا دی به هرا هه وه بیت.. بپ ۲۲۰". ئه ف هه لویسته ژ خه مۆکی و بیزاریه کا توند ده رکه فتیه، کو چ هیقی ب چ تشتان نه مایه. لی ئه گه ر وه سا با، یا فه ر بوو په هله وان به ر ب کریارا خۆکوشتنیه بربا، چونکو ئه ف ره وشا خه مۆکی یا توند، به ری په هله وانان دده ته خۆکوشتنی. لی نه دووره، تو مار کرنا هه لویسته کی نفیسه ری ب خوه بیت (ژ بهر هه ر ئه گه ره کی هه یی)، ل دژی ئیکه تیا نفیسه ران.

هه رچه نده ئه ف ره شینی و نه رازیوونا ژ هه موو تشت و بویره ران، ساخله ته کی که تواری یا ره خه نیه. لی نفیسه ری نه ئیایه بو له حزه یه کا ب تنی ژی، وی هزری بده ته خوانده قانی کو په هله وانئ رۆمانا وی مرۆقه و مینا هه موو مرۆقان شاشی و باشی هه نه. هه رده م ب له هه نگه کی هه موو راستی شی و

هەردەم دروست، سەرەدەریی دگەل دکەت. مرۆف وەسا هزر دکەت، کو نەدووورە ئەف بلندکرن و رەواکرنە هەموو هزر و بۆچوونین پەهلەوانی ل سەر حسییا کاراکتەرین دی یین هەقەند، قەرەبووکرەنە که (گەرەوتژیکرنە) ژبو رەشبینی و بیزاری یا پەهلەوانی. دەمی شرین هەلبەستا وی دخوینیت، ب کاردانەوویەکا ئوتوماتیکی دیژرتی: "ئەهو.. ئەقە چ هەمی رەشبینی یە؟!... بپ ۲۷۶".

هەر د قی فلاشباکا دەربارە ی نقیسەراند، نقیسەر ئامازە ب دوو کەسین دی یین بەردەوام ل باخچەیی نقیسەراند دەت، کو هەردەم حزوورەکا بالکیش دگەل پەهلەوانی هەبوو. کەسی ئیکی قیقویە، "ئەوی ژ میزەکی بویا دی و شیشەکا گولاقی ددەستا و ل روینشتی یا دکەت، یان کولیکا بەلاقدکەت، ل بەر میزا خوگیرو ناکەت و پارا ناخووزت، ئەگەر چ نەدەنی توره نابیت.. بپ ۱۵۵". بی دووی ژی کەماله کو کەسەکی ئارام و سوحبەت خوۆشە، دگۆتن کو نەخوۆشی یا شیزوۆفرینیا هەیه: "کەمالی لی دنییری تا دەرگەهی و بشکورینەک ل سەر لیقا.. بپ ۱۵۷". لی وی حەز ژ جقاتین شاعران دکر و ئەو ب خووە ژی شاعر بوو، هەردەم حەز دکر شعرین خووە بو شاعرین ئیکەتی یا نقیسەراند بخوینیت. نقیسەری هەلبەستەکا وی یا نەبەلاقکری دناف رۆمانا خووەدا کرییە بەلگە بو شاعری یا وی.

ل داویی ژی دیژرتین ئەف رۆمانە، رۆمانەکا کەتواری یا تیکهه لکرییە ژ کەتواری یا رەخنەیی و کەتواری یا سۆشیالی کو سەردەمەکی دیارکریی باژیری دھۆکی ب نەفەسا سیناریستەکی، کرییە فلمەکی دوکیۆمیتتاری، یان پرۆژەیه کە کو بیته فلمەکی کەتواری ل سەر باژیری دھۆکی. رۆمان یا پرە ژ لەقتە یین سیناریۆیی کو هیسانکارییە کە ژبو سیناریستین فلمین سینەمای. بو نمونە دەمی ئیسف ب ریکا مووسلفە دهیته گرتن و جەمیلا ل دھۆکی خووە دسوژیت،

ب فی شیوازی هاتیبه دهر براندن: "دبه ررا دکه نی و ئیسف کره دپشتا لاندکروزی دا و دهرگه هی ئه مبلانسی پیقه دا.. بپ ۲۴۰". ئەف رۆمانا نۆلا قهرشتا هه می خه م و خوزی و هزر و تیگه ه و رهفتار و دلینی یین جفاکی (کو به رهه می نه خریی نقیسه ریه د واری رۆمانقیسینیدا)، ب دانپیدانه کی قفل کریهه کو نه دووره پر کیموقوسیر بیت. ئەف دانپیدانه ژی ب لیپیکه کا زارۆکان دهر براندیه و لیپیکا فولکلۆری ب ئاوایه کی جوان و بارکری ب پوخته یا په یامین ئاراسته کری گوهارتیه:

به رازی ئوسمانلی، مالا مه دا ئالی، خودلی ل ئەفی حالی

ئوسمانلی یین دینن، قورئانی دخوینن، کوردان دشه لینن

مه می دیتن د ری دا، گولله ک ل به ژنی دا، هاقیته دئافی دا

مه می نوو زافا بوو، بووک ل پشت په ردا بوو، خه نا ل سه ر ده ستا بوو

چاوا ژ خودی هشتن، مه می زافا کوشتن

مه می سه رژیکن، جلکین بوکی برن، چاقین خو کوره کرن

چیروکا مه دویره، گه له ک مه چوو ژبیره، پر کیم و قوسیره... بپ ۲۷۳-۲۷۴.

*

ئەقلىنى ۋە غەرىپكە ژبۆ لىگەريانى

خواندنهكا دەروونجفاكى بۆ رۇمانا "تورين"

تورین: لیگه‌ریان ل جیمکی گیانی

گه‌نجه‌کی شاعر و رۆژنامه‌نقیس، خوه به‌ره‌ه‌ف دکه‌ت کو سه‌فه‌ره‌کا لیگه‌ریانی ژبو دیتنا فه‌زایه‌کی به‌رفره‌ه‌تری‌ه‌ز و خه‌ون و دیتین خوه بکه‌ت. ئەف سه‌فه‌ره‌ مینا خه‌ونه‌کیه ژبو په‌هله‌وانی و نقیسه‌ر مینا که‌سی سی‌ی یی‌ ناخفتنکه‌ر سه‌ره‌اتی و بیره‌وه‌ری یین وی فه‌دگیریت. د‌فی فه‌گیرانیدا، به‌حسی په‌هله‌وانه‌کا به‌رجه‌سته‌کری یا فه‌شارتی ل سه‌ر گوره‌پانا بۆیه‌ران و ئاماده‌ دناف خه‌یال و نقیسن و کومیپۆته‌ری په‌هله‌وانیدا دکه‌ت. ب‌فی چه‌ندی ژی، میناک‌ی په‌هله‌وانه‌کا لاه‌کی ب‌خۆفه‌ دگریت. ئەف په‌هله‌وانه، ئەوا ب‌نافی "تورین" د‌ه‌یته‌ نیاسین، ب‌ریکا چاتکرنی، چیرۆکه‌کا ئەفینیی‌ دگه‌ل په‌هله‌وانی سه‌ره‌کی دروست دکه‌ت و ئەف چیرۆکه‌ دبیته‌ هیقینیی‌ هه‌لیثرینا هه‌ستین فیره‌ایی و هه‌لگرتی یین په‌هله‌وانی و نقیسه‌ری هه‌ردووان.

ئەفه‌ پوخته‌یی‌ ناهه‌رۆکا فی رۆمانا ب‌نافی (تورین: لیگه‌ریان ل جیمکی گیانی)*. ئەف رۆمانه‌ یان باشتره‌ بیژین (نوڤلیت)، ژ نه‌ه‌ پشکین پیکفه‌ گریدایی پیک ده‌یت و (۱۲۴) لاپه‌ران ب‌خۆفه‌ دگریت. ئەم د‌کارین بیژین کو ئەفه‌ نوڤلیته‌کا ئەفیندارییه‌ دناف جفاکه‌کی مшти هه‌ڤرکی و ده‌رده‌سه‌ری و ئالا ژ هه‌ستین ئەفیندارییی‌. نقیسه‌ری ئیایه‌ بۆ ساته‌وه‌خته‌کی (خو ئەگه‌ر کورت بیت ژی)، خوانده‌فانی وه‌کو مرۆفه‌کی گیانداریی‌ خوه‌دی هه‌ست و هزر و دلینی،

* عبدالکریم الکیلانی (۲۰۰۹). تورین: البحث عن تۆم الروح، رواية. ط۱، مطبعة جامعة دهوک- دهوک.

فەگەرینتەفە مەروۇقانی یا وی یا ئۆمیدەوار و مشتى ھەستین ئەفینی و خوشى و لەزەت و پیکفە ژیانى. سەردەمى رۆمانى، پشتى ساللا ۲۰۰۳ یە کو حکومەتا عیراقى ھاتە ھەلەوشاندن و لەشکەرى ئەمیریکى ھاتە د عیراقیدا، لەوا ھندەك نقیسەر ب داگیرکەر دنیاسن. لى د ھەمان وەختدا ژى، ھندەك نقیسەرین دى ھەنە لەشکەرى ئەمیریکى ب قورتالکەرى عیراقى د ھەژمیرن. جھى بۆیەرین رۆمانى، ھەردوو باژیرین دەوک و مووسلن، یى ئیکى باژیرەكى کوردییه و د بن دەستەلاتا ھەریما کوردستانیشەیه، یى دووی باژیرەكى تیکھەلەیه ژ عەرەبان و کیماتییه کا کوردان، ل بن دەستەلاتا حکومەتا ناڤەندیڤەیه.

لیگەریانا ل جیمكى گيانى

ھەر بەرھەمەكى و پڑەیی، سەرنافەك یان تایتلەك ھەیه کو دیتە کلیلا دەرگەھى دەقى، لى ھندەك جاران و ھندەك نقیسەر، ژبلى ناڤى سەرەكى یى دەقى، ناڤەكى دى یى لاوھكى ژى بۆ دادنن. ئەف ناڤى لاوھكى دیتە داكۆکیکرنا ل سەر تایتلى، یان ژى مینا شروڤەکرنەکا کورتە بۆ سەرنافى. ناڤى رۆمانى تورینە، کو ناڤەكى سادەیه و ژ دوو برگەیان پیک د ھیت. ژلایى فەرھەنگیشە ب رامانا جوان و ژیھاتی د ھیت. ژلایى جفاکیشە ژى، ژبۆ ناڤین کەسان (ب نەمازەیی کەسین مى) د ھیت. ئانکو ئەم د کارین بیژین کو ئەف ناڤە، ناڤى کچەكى یان ژنەكى یان ھەر کەسەکا دى یا مى یە. ئوو دەمى ئەم خوہ بەرددەینە دناڤ بۆیەرین رۆمانیدا، دى بینین کو تورین ناڤى پەھلەوانەکا کاریگەرە، ھەرچەندە ئەف پەھلەوانە دناڤ بۆیەرین کەتواریدا بەرجەستە ناڤیت، لى نقیسەر وى ئیحایی دەتە مە کو ئەف پەھلەوانا ل پشت کەوالیسان، ژیدەر و

سهدهمی هه لیفرینا هه می بویه رین دی یین ته مامکه ره. ئوو ژبو داکوکیکرن و سه لماندن، نافی ئی په هله وانئ کریمه تایتلی سه ره کیی رومانئ.

نافی لاهه کی، ب "لیگه ریانان ل جیمکی گیانی" ب نافکریمه. وی ئیشاره تی ددهت کو دی به حسی لیگه ریانه کی کهت. لی ئه ف لیگه ریانه، نه لیگه ریانه کا هه چکوهه یی یه، به لکو لیگه ریانان ل جیمکی گیانی. جیمکی گیانی ژئ، ئامازه یه کا دلینی یه ژبو لیگه ریانان ل ئه ئینه کا گیانی یا بیگهرد. ل ئیره ژئ، ئه م دی توشی پرسیاره کا دی بین، ئه ری ئه ئینی یا گیانی یا بیگهرد چه وانه؟ ئوو ماده م ئه ئینی یا گیانی هه یه، رمانا وی ئه وه کو ئه ئینی یا له شی ژئ هه یه. ژلابی فهره نگی و ئالیکیفه، ئه م د کارین بیژین ئه ئینی یا گیانی ئه وه کو تنئ هه ستین بیگهرد ل هه ف بهینه گوهورین، بی کو له ش ب بهر له شی بکه ئیت. ئوو ئه ئینا له شی ئه وه کو ب کریارا سیکیسه یا گریدایی بیت. لی ده می ئه م ب کووری و ل گوره ی تیگه هین که لتوری سه ره ده ری دگهل بکه یین، دی هه مبه ری هنده ک شروقه کرنین دی یین هه ئه ند ب ژیان و عورف و عده تین جفاکی بین.

د که لتوری کوردیدا، ئه ئینی یا گیانی ئه وه ئه ئینییه، ئه وا ژ ناخ و دل و گیانی مروئی دهر دکه ئیت و هه می ساخله تین بالکیش و جوانین ئه ئینداری پیش چاف د کهت، لی مه رج نینه کریارا سیکیسی ب خوؤه بگریت. هه ر ئه ئینداره ک دگهل هه ستین خو ه یین فیرهایی د ژیت و دناف خوهدا د که لیت و مه رج نینه کو ساخله تین جوانیی د ئه ئینداراندا هه بن، چونکو هه ردوو چه ز ژ هه ژیتی و گیانی هه ف دکه ن. عه ره بان ژئ میناکه کی وه کو ئی پیناسی هه یه دیژنی (الحب العذري). لی ئه ئینی یا له شی، ئه وه ئه ئینییه، ئه وا ب کریارا

سیکسیټه گریډایې و جوانیې روله کی کاریکر د شی جوړیدا هه یه. ئەم د کارین بیژن کو ئەفینا گیانی، ب راستگویی و شهیداییټه گریډایه. لی مەرهما ئەفینا له شی گه هشتنا له شی جوانه و نه دووره یا مستی دره و دەرپراندنا ههستین سهخته و خاپینوک بیت. یان ئەگەر ب سادهیی هزر کهین، دی شین بیژن کو ئەفینا گیانی، پیټه گریډانه کا خودایی و لیډانین دله کی پر سۆز و سهردهری یین نه هوشی یا مروټینه، کو د گه هته ئاستی بوهراندنی. لی ئەفینا له شی، پیټه گریډانه کا ماددی یا جفاکی و هزرکرنه کا به رهوژا مەرهمدار و سهردهری یین هوشی مروټینه، کو مروټ ب پلان و ژیرمه ندانه پینگافین خوه بو د هاقیت. لی ب هزرامن، پیناسه یا ئەفینی ئەوه ئەوا مه ب نافی ئەفینی یا گیانیټه گریډایې. ب فی چندی ژی، تنی یه ک جوړی ئەفینی د مینیت کو ئەو ژی یان ئەفینه (کو مروټ ب هه می ههست و نهستین خوه یین به رهوژ و نه به رهوژفه، د کفته دناف دلینی یا دهریایه کا بی بندا)، یان ژی نه ئەفینه (کو مروټ ب پلانه کا دیراسه تکرری یا مەرهمدار هنده ک ههستین جوانین ته ییسوک ژبو گه هشتنا مەرهمه کا دیارکری دهر دپریت). ئەگەر وه سا بیت، پا ئەف دلینی و سهردهری یین دی یین ژ دهرقهی فی چوارچوټهی دی چ بیژنی؟

هه لهت د شیاندایه کومه کا تیرم یان نافیین جودا جودا ل سهر دانین، لی نه نافی ئەفینی بیت. ئەم د کارین بیژنی ئولفهت، هه قبه رژه وه ندی، پلانا ب دهستفه ئینانا به رژه وه نده کا تایهت، کریارین سیکسی یین ئاژه لی... هتد. لی ئەوا نفیسه ر ب ریکا په هله وانی خوه لی د گه رییت، ئەفینییه. ئەو ئەفینی یا ههر (شهش!) ههسته وه رین مروټی تیدا پشکدار د بن و دیتنا ژیانه کا خوش و بهخته وه ژی په یدا دبیت، چوئکو ئەفینی بهخته وه رییه.

ئەقنىي وەغەرەكە ژبۆ لىگەريانى

رۆمان ب حەزەكا دژوارا وەغەرەكا بەر ب سته مبولیقه دەست پى دكەت،
يان ژى نە دوورە خەونا وەغەرکرنى بیت؛ "ئەقجا دەرکەفتنە ژگوما كەتواری بەر ب
جیهانەكا قەشەنگە كو هەردەم هزرى تیدا دكەت.. بپە". د قى هەقوکیدا، نقيسەر
ئیشارەتەكا ئاشكرا ددەتە وى چەندى كو یى دناف گۆمەكا راوہستایى یا
كەتواریدا دژیت و هەمى خەون و حەز و هزرا وى ئەوہ كو ژى دەرکەفت. ل
قیرە، دەرکەفتن ب رامانا رەقنى ناھیت، چونكو رەقن هەولدانا رزگار بوونیە ژ
رەوشەكا گەفدار و نالەبار، ئو جەھى بۆ دەرەقت یى نە دیار و مژدارە. لى مادەم
ئیشارەت دا یە جیهانەكا قەشەنگ و هەردەم هزرى تیدا دكەت، ئەقە وى رامانى
ددەت كو دى ب كریارەكا لىگەريانەكى رابیت. هەرچەندە كەتوار ب گۆمەكا
مەند و راوہستایى سالوخەتدا یە، لى هەبوونا سەمتەكا قەشەنگ، نیشانا هەبوونا
ئۆمیدەكا چاقرى كریبە. نقيسەرى وەسا خویا كریبە، كو پەهلەوانى وى یى د
رەوشەكا نالەبار و كەتوارەكى مەند و مصمت بوویدا دژیت. ئو ئەف ژيانا
نەخوازیار، بەرى وى ددەتە دوو سەمتین دیاركرى؛ سەمتا ئىكى، تەسلىمبوون.
بىزاربوون. رەقن ژبۆ خوہرزگار كرنى (چ جەستەبى بیت يان دەر وونى). سەمتا
دووى، هزرکرن. هیشیدارى. لىگەريان ل ئۆمیدەكا هەلاویستی. وەغەرەكا بەر ب
زقرینى.

نقيسەرى، سەمتا دووى ژبۆ پەهلەوانى خوہ هەلبژارتیبە و ب رىكا
دەرکەفتنى ژ دۆخەكى نەخۆش بەرەف دۆخەكى خۆش و قەشەنگ ئاشكرا
كریبە. لى نە دوورە، ئەو دۆخى خۆشى پەهلەوان ژى خەبەر ددەت، نەخۆشتر
بیت ژ دۆخى هەبى، يان ب كىمى ھندەك لایەنن خۆشپى ب خۆقە بگريت و

هندهك لايه نين دى بين نه خوشيى ژى پيدا بيت. هر چهوا بيت، نقيسه ر
خوه ل قى چهندي ناكه ته خودان و وي هزرى دده ته خوانده قانى كو په هله وانى
وى دى وه غره كا دريژا مشت ژ خه بات و بهر خودانى كه ت هه تاكو د گه هته
ريژگه هه كا ديار كرى كو فزا يى بهر فرهي سته نبوليه.

بهروفاژى پيشيني يا خوانده قانى، نقيسه ر ب شاره زايى رولى خوه يى
قه گيرانا چيروكى دكه ته دده ستنى په هله وانى خوه يى سه ركه كى و بهرى
خوانده قانى دده ته په هله وانه كا دى يا قه شارتي ل پشت كه واليسان، كو روله كى
دى يى نيمچه سه ركه كى د قى چيروكىدا بينيت. يان ب كيمى، بكه ته هيئينى
قه گيرانى و نازينه را تيه زرين و پيدا چوونى. دبیت مه رما نقيسه رى ته و بيت،
كو ژ قالبين هه چكوهه يى بين بابته تى نهئينى دهر كه قيت و ثيا بيت هه فسارى
موباده رى بكه ته دده ستنى كچيدا، كو ئەف سه رده مى ئەم تيدا دژين سه رده مى
داكوكيكرنال سه ر مافين ژنييه و هه مى ده زگه هين ميديايى، بياقه كى مه زن و
بهر فره دده نى. يان دبیت نقيسه رى هه ولدا بيت هزرى د وي چه نديدا بكه ت
كو ئەگه ر كچ د بابته تين نهئينيدا ده سپيشخه ر و ئەكتيف بيت، دى هه قبه ندى
بين دناقه ر كچ و كوراندا چهوا هينه ناراسته كرن (ئه قه ژى ب ته نا خوه
بابته ته كى جفاكيب گرنگ و هه ژى ل سه ر راوه ستانييه؟!) يان ژى، نه دووره ثيا
بيت بيژيت كو د سه رده مه كى ناله بارى مشتي كوشتن و ترساندن و
ته نگه زاربيدا، هه مى تشت سه روبن دبن و ئەف بيسه روبه ريه، كرىارا نهئينى
ژى ب خو قه دگريت. نه دووره ژى ئەف سه ربوره ب سه رى نقيسه رى ب خوه
هاتبن (يان ب سه رى هه قاله كى وي هاتبن) و وي ثيا بيت ب شيوازه كى
ويژه يى دناف رومانه كييدا بو خوانده فانان قه گيريت.

ب هزرا من، ئەف هەمی گریمانە ب شیوہیەکی راستەوخۆ یان
 نەراستەوخۆ دناف بەرپەرین ئی رۆمانیدا دەینە دیتن. ل دەسپیککی بەحسی
 پەهلەوانی خوە دکەت کو یی ل ئەئینی یا کچەکی دگەرییت، خەونا خوە پی ب
 جەبینیت؛ "سەرەرای هەمی سەرپۆرین سەرنەکەفتی یین چل بوهارین ئی خوە پی
 پۆراندین، هیشتا یی ل وی ژنا خەون دگەرییت.. بپ ۱۰". پاشی ژنشکەکیفە، تورین
 هەمی ژيانا خەونین وی داگیر دکەت و دپیتە سەرمیرا هەمی بابەتان. هەر رۆژ
 یی ژفانەکی بەستی و پلانکری، هەست و نەستین پەهلەوانی، بەر ب
 کومپیۆتەرێفە دەینە راکیشان. چائین وی، چاچەراندنی ل پەیقین تورینی
 دکەن. پەیقین وی ژی، خەونەکا هەلاویستی بو دروست دکەن، کو غروورا وی
 یا نفیسینی (ئەو غروورا ئەو بو دنقیسیت) پی تیر دیت. ئەفجا ماسنجەر و
 شاشا کومپیۆتەری ب گیان دکەفن و میناکی تورینی دەیتە شوینی؛ "ئەری ما
 دبیت ژنەکی چ جارن، نە ئەز دیت بەم و نە دەنگی من بەیست بیت، ب ئی هەمی دژواری
 حەز ژ من بکەت؟.. بپ ۲۰". ما بوچی نە! ل دەمی هیشتا گەنج، دلئ وی د چوو
 هەفسوویەکا وی و هەردەم ب ریکا دانوستاندنن دەربارەوی شعری دگەهشتە
 ئیک، یان ب ریکا دەفتەرکین خواندنگەهی، پارچە شعر ل هەف د گوهورین.
 پشتی ئەئینی دسینگی واندا پەنگیایی و پەهلەوانی کور چ دەسپیشخەری نە
 کرین، رۆژەکی وی کچی نامەکا کورت دا ئی کو هەلویتەکی دەسپیشخەری
 تۆمار بکەت؛ "دبیت توب ئی ناما من سەرسۆرمان ببی، لی ئەز شەیدا یا تەمە، ل
 دانپیدان و دەسپیشخەری یا من نەگرە. من تو دئیی.. بپ ۲۷". لی سەرەرای ئی
 خوینگەرمی و حەزا ئەئینیبەکا بیگەردا گیانی (دەسپیشخەری یا ئیکیدا)، پشتی
 خیزانا کچکی ب ئی ئەئینی د حەسین، ژی دوور دکەن؛ "لی ئەو نە دشیا ژبیر
 بکەت، چونکو ئەئینا وی یا ئیک بو.. بپ ۳۰". د دەسپیشخەری یا دوویدا ژی، دەمی

هه‌قدیتن روو ددهت، ژ هه‌شدوور دبن؛ "ئوو دسه‌ر فئی نیژیکی و هه‌قدیتنا چافه‌ریکریدا، کو ب شه‌فین دریژ ل هیثیی ما بوون. لی هه‌ست پیکن کو نه و ره‌ونه‌قا به‌ری نهۆ دچاف و گیانین واندا یا کز دبیت، به‌ز ژیکفه بوون و هه‌فینا وان ب داوی هات.. بیٲٲٲ". ئانکو د هه‌ردوو حاله‌تین ده‌سپیشخه‌ری یا کچیدا، ئه‌فینی سه‌ر ناگریت. ئه‌فه ژی جهی ئازراندا هنده‌ک پرسیارین دی یین که‌لتوری و جفاکیه.

هه‌لبه‌ت د هه‌ردوو جاراندا، ئه‌گه‌ر کور ده‌سپیشخه‌ر بایه، دا بویره‌کی سروشتی بیت و روژانه ب ده‌هان چیرۆکی ئه‌فینی د جفاکی کوردیدا د هینه‌ بنگۆر کرن. لی ده‌می نفیسه‌ری هه‌ولدایی کو ده‌سپیشخه‌ری بکه‌ته ده‌ستی کچیدا، یا فه‌ر بوو ب کیمی هیزه‌کی یان به‌رده‌وامیه‌کا دریژتر بده‌تی. د حاله‌تی ئیکیدا، چیرۆک ب زانینا خیزانا کچی ب دوماهی ده‌یت. د حاله‌تی دوویدا ژی، ب هه‌قدیتنی ب دوماهی ده‌یت. ب فئی چه‌ندی ژی، ئه‌م نه‌چار دبین کو هزری د په‌له‌وانیدا بکه‌ین و به‌ری مه‌ دی چیه‌ وی مگرتیی کو شاشی ل ده‌ف په‌له‌وانیه‌. ئه‌و خالا ئه‌م پالداین کو ل سه‌ر فئی ره‌وشی راوه‌ستین ئه‌وه کو د جفاکی کوردیدا، هه‌رده‌م کور ده‌سپیشخه‌ری دکه‌ت، نه‌ ژبه‌ر هندی کو کچی شیانین ئه‌فینی نین، یان نه‌شیت ده‌سپیشخه‌ر بیت، لی وه‌کو که‌لتوره‌کیه و بوویه ره‌فتاره‌کا نۆرمالا که‌ساتی یا جفاکی ژبو هه‌ردوو توخمان. نه‌دوووره ژی نفیسه‌ری ب شیوازه‌کی دی سه‌ح کر بیه‌ فئی بابه‌تی، کو وه‌که‌ه‌فیه‌کا ته‌فاف و بی‌کیماسی دناقه‌را نیر و میاندا په‌یدا که‌ت. گه‌له‌ک ژ چالاکفانین بیافی مافین ژنان، فئی ئالای بلند دکهن و داخوازا وه‌که‌ه‌فیه‌کا ته‌فاف دکهن و چ پویته‌ی ب بابه‌تی رۆلین جفاکی (جینده‌ری) ناده‌ن. ئه‌و ب خوه، جوداهی یین

سیکسی ئەو جوداهی یین بایولۆژی و جهسته یینه دناڤه را ژن و میراندا و ب
پیکهاته یی چیبوون و ئافراندنا میناکیفه ههڤه نندن. لی جوداهی یین جیندهری،
ئەو جوداهی یین د کار و کریار و رۆلین جفاکیدا دهینه دیتن. بابەتی
دهسپیشخەری یا زهلامی ژبو خویاکرنا ئەڤینی، دکهفته دچوارچۆفی جیندهریدا.
ههرحه نده بابەتین جیندهری نهجهگیر و ههتا ههتایینه، چونکو نه دووره زهلامهك
بکارت ب رۆلین جیندهری یین ژنهکی رابیت. لی بابەتی جوداهی یین
سیکسی بابەتهکی جهگیر و ههتا ههتاییه، چونکو چ جارن زهلامهك نه شیت
زارۆکهکی بینیت، یان شیري ژ سینگى خوه بدهته شیرخۆرهکی. لی دسهرفی
چهندی را ژى، بابەتین جیندهری دکهڤنه دناڤ نورم و عهدهت و عورفین
جفاکیدا. ههرا گوهورینهك یان بازدانهكال سهر بهیته کرن، دی بهری مه دهته
دویفچوونا مه ره مین ڤهشارتی یین نفیسه ر پالدایی کو ههلوستهکی هوسا
وهرگرت.

زیدهباری ئان ههردوو دهسپیشخەری یین ب سهرنهکهفتن ب دوماهی
هاتین، نفیسه ر د بابەتی نهزوهیا بهروهختا پههلهوانیدا ژى، دهسپیشخەری
دکته دهستی ژنیدا. دینا ههڤالهکا پههلهوانیه و ناڤی وی ل سهر میڤانین
فیستهڤالا و یژهیی زیده دکهت، کو بگههه ئیک و ههڤ بینن. دینا ته لهفۆنی بو
دکته؛ "... نهزیا باشم، ژته خه ریبم. نهزیا ل دهۆک ژبو پشکداریکرنی د
فیستهڤالهکا رهوشه نیبیریدا، ریکخراوهکی یا سازکری، ته دڤیت دگهل مه پشکدار بی؟..
بپ ۳۷". وهسا دیاره کو نفیسه ری ڤیایه رۆلهکی ئەکتیف و کاریگەر بدهته توخمی
می و ب ڤی شیوازی دهسپیشخەری، ده رپرینی ژى بکته. لی وهکو کهسهکی
دناڤ جفاکیدا کو بو دژیت و پی دژیت، نهشیایه خوه ژ پاشخانا خوه یا

که لتۆرى و رهفتارى يا كه توارى رزگار كهت. ئەڭجا هەمى هەولین وى یین
 وەكەهەفاندنی دپراکتیکیدا سەرناکەشن. ئوو نە دوورە ژى نەیسەرى ئیا بیت
 هەست و غروروا زەلامەکی رۆژەلاتی پېشچاڤ بکەت، کوب دلخۆشى
 بەحسى دلدار و بەردلکین خوە دکەت. ئەڭ خویاکرینن مشە جارانب
 زیدەرۆیڤە دەینە دەبراندن، ئامازەیه کا خۆئینی یان قەرەبووکرنا هەستەکا ب
 خوەکیمدیتنی ژى دەردکەڤیت. وەسا دیار دکەت کو هند کەسەکی ژیهاتی و
 گرنگە، ژن بو شیت دبن. زەلامین رۆژەلاتی، هەردەم شەهنازی ب فرە
 هەڤەندی یین خوە یین دلینی و سیکسی دەن. هەرچەوا بیت، نەیسەرى
 وەغەرەکا لیگەریانی کریهە دریکا پەهلەوانی خوەدا، داکو جیمکی گیانی خوە
 بینیت و خەونین خوە یین هەلاویستی و پرۆژە یین خوە یین خەونۆکی پی ب
 جەبینیت. ئەو ب خوە بەحسى رهفتارا خەونۆکی یا پەهلەوانی خوە دکەت و
 دپیریت: "هەڤالی وى یی نیڤ دینەکە عەزیزە، هەردوو ژ مووسل هاتینە و رۆژانە ل
 سەر پەرتوکخانین گازی و جزیری دگەریین و بیری یین رۆژانین مووسل و جاددا نەجەفی
 دکەن.. عەزیز کابرایەکی خەونۆکییە و دڤیت ڤەگەریتەڤە ناڤ کەتواری، لی ئەو
 کەسەکی کەتواریکیە و دڤیت دگەل خەونا خوە بڤیت.. بپ ۸۷". ب قى داخویانیی
 نەیسەر بو مە خویا دکەت کو ئەگەر وەغەرا وى یا بەر ب ستەنبۆلیڤە نەرەڤین
 بیت و ژبو لیگەریانی ساز کر بیت. ئەڭ حەزا وى یا ژیاندنن دناڤ
 خەونەکیدا، رهڤینەکا ئاشکرایە ژ کەتواری و یی ژ رهوشا هەیی درەڤیت.

د پرائیا وان رۆمانین سەردەریی دگەل کەتواری یا جفاکی دکەن، نەیسەر
 کۆمەکارهفتار و دیتن و هزرین خوە یین جفاکی یان ئیدیولۆژی ب
 پەهلەوانیڤە گریدەن. نە دوورە ئەڭ رهڤینە یا خوەیی نەیسەرى بیت و

ئىشارەتەك بىت ژبو رەتكىرنا رەوشا ھەيى، نەمازە نقىسەر خەلكى باژىرەككىيە كو
 د قى سەردەمىدا مەشتى كوشتن و تىرۆر و نەدادپەرورەرى يا جفاككىيە. درەوشىن
 ھۆسادا (ژلايەنى دەروونىقە)، نقىسەر بەر ب سەردەمىن تەنا دزقرىت يان
 پايزۆكان ب رۆژىن خوە يىن بۆرى دىبىژىت. لى چونكو نقىسەر شاعرەكى
 گەنجە و ھىشتا بىزاربوون و تەسلىمبوون، دناف گەھىن پەياما ويدا نە
 شىنبووينە، لەوا بەر ب خەونەكا چاقەررىكىرى و كەتوارەكى گرىمانكىقە دچىت.
 ژبو قى مەرەمى ژى، بەرى پەھلەوانى خوە داىە وەغەرەكا لىگەريانى؛ "سەرەراى
 ھەمى سەربۆرىن سەرنەكەقتى يىن چل بوھارىن ژىي خوە پى بۆراندىن، ھىشتا يى ل وى
 ژنا خەون دگەرىيت.. بپ۱۰". ئانكو يى وەغەرا بەردەواما لىگەريانا پەھلەوانى (ل
 جىمكى گيانى خوە) بەلى دكەت. لى دگەل بۆيەررىن پىكقە گرىداىى يىن
 رۆمانى، نقىسەرى ھەولدايە كو مژدارىيەكى بىختە سەر وەغەرا لىگەريانا
 پەھلەوانى، ئەرى ل جىمكى گيانى خوە دگەرىيت يان ژى ل ھەقەندى يىن
 سىكىسى يىن ھەمەجۆر دگەرىيت و ل پشت پەردە يا لىگەريانا جىمكى گيانى
 قەدشىرىت؟! چ گومان تىدا نىنن كو بابەتى رۆمانى چىرۆكەكا ئەقنىيە. لى
 پرسىار ئەو ھە كا نقىسەرى دقئىت كىژان شىووزى ئەقنىيە بەھسكەت و بدانتە
 سەر مىزا دانوستاندنى؟ ئەقنىيە يا دناقبەرا كور و كچاندا؟ ئەقنىيە يا دناقبەرا
 نىر ومىياندا؟ ئەقنىيە يا مرۆقى بو كاغەز و شعر و وىژەيەكى جوان؟ ئەقنىيە يا
 مرۆقى بو خىزانى، باژىرى، وەلاتى يان نەتەوھى؟ يان ژى ئەقنىيە يا مرۆقى بو
 خودى تەعالا؟

ئەگەر ئەم ب ھوورى ب ھەمى رىزك و رامانىن ل پشت ھەقۆكىن قى
 رۆمانىدا بچىن، دى بىننن كو نقىسەرى يى ھەولداى فان ھەمى شىووزىن

ئەڧىنىي تىكھەلكەت و ب بوھرىنىت و پىكھاتەيەكى نوو يى ئەڧىنىي ژى چىكەت، كو بكارىت بىتە جىمكى گىانى پەھلەوانى وى. ئەڧىنى ل دەف نڧىسەرى نەدەرپرنا ھەستا دوو مرؤشانە، سۆز و پەيمانان دەنە ئىك كو ب ئولفەت و ھەز ژى كرن ژيانا ماىي ب ھەقرا بپۆرىنن. لى ئەڧىنى ل دەف وى ھالەتەكى گىانىي پوختە، كو ھەژى لىگەريان و دويفچوونىيە. ژبۆ ڧى چەندى ژى، ل پاشخان و كەلتۆرى خوە يى جفاكى زڧرىيە و دىتن و تىھزرىنن خوە يىن كەسۆكى ل سەر باركرىنە. كۆمەكا بابەتېن جفاكى و كەلتۆرى و رەوشەنبىرى و رەوشىن تايبەتېن دەروونى، دناڧ قان ۱۲۴ بەرپەراندە ھەلگرتىنە و ب ئاوايەكى شەركىي نازك دەرپرېن ژ ئەڧىنا خوە يا گرېمانكى كرىيە.

۱. ژن و زەلام:

ھەر ژ ئەزەل و ھەتا ب ئەبەد، ھەڧبەندى يا دناڧبەرا ژن و زەلاماندا، دى ھەر مېنىت و ئەڧ ھەست و سۆز و دلېنى يا ژبۆ ڧى جۆرى ھەڧبەندىي د ھىتە دەرپراندن، جوائترىن و نازكترىن و خۆشترىن بەرھەمى و يژەيى پەيدا دكەت. ب درىژاھى يا دىرۆكى، پراىبىافەيلەسۆڧ و ھزرمەند و وىژەڧانان، ھەولداينە كو ڧى ھەڧبەندى يا سەرنجراكىش شروڧە بكەن. ئەو ب خوە (ژلايى فىترى و غەرىزەيىڧە)، ھەبوونا ژن و زەلامان ژبۆ مان و زىدەبوون و بەردەوامى يا رڧىشتى مرؤڧى يە. لى ژ لايەنېن ھزرى و سۆزى و دلېنىيڧە ژى، ژن پالپشتەكا مەزنا زەلامىيە ژبۆ پېشدا برن و ئاڧاكرنا جفاكان. ھەروەسا ژن ئىلھام و ھاندەرەكا مەزنا ژبۆ داھىنانىن و يژەيى و ئابۆرى و سىاسى ژى. ب كورتى، ئەم دكارىن بىژىن كو ژيانا بىي ژن، چ تام تىدا نا مېنىت. ئوو نەدوورە ھەر ئەڧ سەدەمى تام و خۆشى يا ژيانى بىت، ئادەمى و ھەوى ژيانا ڧانى ل سەر بەھەشتا نەمر و

به‌رده‌وام چیتراندی. ل هه‌مبه‌ر ئی هزری ژی، ژنی ئەو شیان و ره‌ونه‌قا ب نك
خۆفه‌كیشانی نابیت ئە‌گه‌ر زه‌لام نه‌بن. ئانكو ژن و زه‌لام هه‌ردوو هه‌ف
ته‌مامكه‌ریڤ هه‌فن و ب هه‌فرا خۆشی یا ژیانی كاملان دكه‌ن.

لی دجفاکین کشتوکالی و کولله‌کتیڤدا، ژن وه‌کو نامووس و شه‌ره‌فا زه‌لامی
و پاشی یا خیزانی د هیتته‌ حسابکرن. ئە‌فجا ژبو پاراستنا نامووس و شه‌ره‌فی،
زه‌لامی پاراستنا ژنی کره‌به و دکه‌ت. وه‌کو هه‌ر تشته‌کی دی یی مولکی خوه،
سه‌رده‌ری دگه‌ل ژنی دکه‌ت. ده‌ه‌مان ده‌مدا ژی، ژبه‌ر وی ژنا دبیتته مولکی وی،
هه‌موو موغامه‌ره‌یان دکه‌ت و دبیت سه‌را رازیکرنا وی، خوه بده‌ته کوشتن ژی.
ئه‌ف هه‌ولا به‌رده‌واما زه‌لامان ژبو رازیکرنی و سه‌رنجراکیشانی دکه‌ن، نفیسه‌ر
ب ب دلنازی و ساویلکه‌یی ل قه‌له‌مدده‌ت، کو هه‌رده‌م ب ئاورین ژنان ده‌ینه
دسه‌ردا برن؛ "ناخ بو دلین نازک، ناکه‌فنه د بن یاسا بین رو‌ناهی و فه‌کیشانی‌دا.
مینا خیرایی یا برووسی، ب ساناهی ده‌ینه د سه‌ردا برن.. بپ ۱۹". ئانكو
هه‌رده‌م ژنه به‌ری زه‌لامی دده‌ته ئە‌فینی و د سه‌ردا برنی. ئە‌فه ژی به‌رکارا وی
پاشخانا دینی و که‌لتورییه‌ کو هه‌وی ئاده‌م ب خوارنا سیڤا حه‌رامکری د
سه‌ردا بریه و ژ به‌هه‌شتا نه‌مر ده‌رئیکه‌ستییه. باشه‌ ما نه‌ئاده‌م بوو کو خودی
هه‌موو ناف نیشا داین؟ ما نه‌ خودی دارا حه‌رامکری بو ده‌ستیشان کر بوو؟ پا
چه‌وا نه‌دزانی؟ هه‌لبه‌ت ئاده‌می دزانی کو ئە‌و داره حه‌رامکرییه. لی ژبه‌ر
چاقین هه‌وی، خوه هه‌قیته‌ دناف موغامه‌ره‌یا مه‌عصیه‌تا خودیدا. هه‌رچه‌نده ئە‌ف
خویاکرنه، نه‌ مه‌ره‌ما سه‌ره‌کی یا نفیسه‌رییه، لی ده‌ربرینه‌کا نه‌هۆشییه ژبو
ره‌سمکرنا پاشخانا هزری و ره‌فتاری یا په‌هله‌وانی کو تاکه‌کی فی جفاکییه.

د ئى سەرەدەرىكرنا دگەل ئەئىنىي و ھەئەندى يىن دناقەرا ژن و زەلامىدا،
 نئىسەرى مىنا شاعرهكى شەيدا ب ئەئىنىي و ژيانى و شعرى، ھەئىسارى ھزرىن
 خوە بەرداينە، كو كۆمەكا شرۆفەكارى يىن دەروونى ب خۆفە دگرن. د
 پىناسەكرن و ۋەسفرنا زەلامىدا پەھلەوان دىيژىت؛ "زەلام دىتنە و ھەلوئىست،
 ئەگەر يا ئىكى ھەبىت. دى يا دووى ژى ب دەستقە ھىت.. بپ ۲۶". ئەم دشىين دىتنى
 ب ھزر و بەرھەستانقە گرىدەين و ھەلوئىستى ژى بەر ب رەفتارىقە بەين. ل
 قىرە ژى، دى كەئىنە ھەمبەر سىگۆشەيا كەساتى يا جفاكى يا كەسى، كو ژ
 (ھزر، رەفتار، دلينى) پىك دەھىت. دەمى نئىسەر داکۆكىي ل سەر ھەبوونا ھزر
 و رەفتارىن زەلامى دكەت و دلينى پشتگوھ دەھائىت، يان ب كىمى پويته پى
 ناكەت، بەرى مە ددەتە وئ ھزرا جفاكى كو دلينى ساخلەتەكە، ب ژنانقە
 گرىدايە و ھەبوونا وئ ل دەف زەلامى بېھىزىيە. ھەرچەندە دلينى ھەمى جوړين
 ھەستين ھەلچوونى ب خۆفە دگريت، لى د تىگەھىن جفاكىدا، دلينى
 (عاتىفى) ژبو ھەستين سۆزدارى و دلوقانى و دلنازكىي بكار د ھىنن. ئەفە ژى
 دەبرىنا نەھۆشى نئىسەرىيە ب پەھلەوانىقە ھاتىنە نووساندن. لى نئىسەر د
 مەژىي خوەيى ھشياردا، ب ئاوايەكى دى ل ئى تىوړى دنيرىت و ۋەسا ھزر
 دكەت كو دىتن و ھەلوئىست، نىشانين روخسار و ناھەرۆكىنە. ئەگەر دىتن
 روخسار بىت و ھەلوئىست ناھەرۆك بىت، ئەم دكارين بىژين كو روخسار گۆتنە
 و ناھەرۆك كرىارە. ئوو كا چەوا ژبو نئىسىنا دەقەكى ھەژى و خۆش، فەرە
 روخسار و ناھەرۆك د ھەئەسەنگىيەكا بەردەوامدا بن، ھەرۋەسا گۆتن و كرىارين
 زەلامان ژى دەھەئەسەنگىيەكا بەردەوامدا بن. ئەئجا ئەم د كارين بىژين كو ئەو
 گۆتتين دبنە كرىار، فەرە كەساتىيەكا ب ھىز و پاىەدار بو خودانى گۆتنى پەيدا
 كەت. ئانكو ئەگەر زەلامى (دىتن/ روخسار/ گۆتن) ھەبىت، دى بىتە خودانى

(هه‌لوئست/ ناهه‌روك/ كرىار) ژی. ئوو ئەف هزره بىرا مه ل دووانى يا (لهش و گيان) دهينيت، كو دپرانى يا فهلسه‌فه يين كه‌فندا هاتيه به‌حسكرن. لى كه‌ساتى و پىكهاته‌يى زه‌لامى (يان هه‌ر مرؤفه‌ك بيت)، نه تنى ژ فى دووانى يا ره‌هاى پىك دهيت، به‌لكو دناقه‌را فى دووانى يا ره‌هاى و ساده‌دا كوومه‌كا هه‌ست و پالده‌ر و ئازرىنه‌ر و غه‌ريزه و هه‌لچوونين دلىنى هه‌نه كو ب ناخ يان ده‌روونى مرؤفى دهينه نياسين.

ژبو ژنى ژی دى‌ژيت؛ "ژن ميا‌تیه و دلؤفانى، نه‌گه‌ر يا دووى هه‌بيت. دى يا ئىكى مه‌زتر لى هيت.. بپ ۲۷". ل فىره ژی ئەم د كارين ميا‌تیه ب ميناكى مرؤفقه گريده‌ين كو هزره يان ديتنه يان ژی به‌ره‌ه‌ستكرن، ئوو دلؤفانى ژی ب هه‌ستين دلىنىفه گريده‌ين. د وارى پىناسه‌كرنا ژنيدا ژی چوكله‌ك ژ سىگوشه‌يا كه‌ساتيه كيمه كو ره‌فتار يان هه‌لوئسته. ديسال گوره‌ى كه‌لتور و تىگه‌هين جفاكى كوردى/ ئىسلامى (كو دلىنى يا ژنى ژ يا زه‌لامى زيده‌تره!)، سه‌ره‌ده‌رى دگه‌ل كه‌سايه‌تى يا ژنى كرىيه. لى نه‌گه‌ر ئەم هزرا خوه د بابه‌تى ميا‌تيدا بكه‌ين، دى بينين كو هه‌بوونا خوه يا به‌ره‌ه‌ست ژ هه‌قدژ يان هه‌فكويفا خوه وه‌ردگريت كو نىراتيه.

لى نفيسه‌رى ب هزركرنه‌كا قالىكى، سه‌ره‌ده‌رى دگه‌ل بابه‌تى ژن و زه‌لامان كرىيه، كو ديتنا ژنى دچوارچووى ميا‌تى يا ويدايه. ديسا ئەفه ژی هزره‌كا جفاكى يان ئاينى يا ساويلكه‌يه كو هزركرن و ديتنين ژنى به‌رته‌نگترن ژ يين زه‌لامى. ئەفه دگه‌ل وى گوتنا ئاينى دگونجيت، كو "ژن ژ زه‌لامى كيم دىنتر و كيم ئاقلترن". لى ل گوره‌ى فه‌كولينين ده‌روونجفاكى يين ل سه‌ر كه‌سايه‌تى يا مرؤفى، ئەف گوتنه نه‌قالايه ژ شاشيى. هه‌رچه‌نده نفيسه‌رى روله‌كى مه‌زن دايه

پهله وانا خوه يا سهره كى كو ژنه و ب هنده ك نيشانين مهرمدار ئىشاره تكريه رولئ كارىگه رئ ژنى دجفاكيدا، لئ ئەف ههولدانين وهكهه فكرنا ژنى دگهل زهلامى، يان ب كيمى ئەكتيفكرنا وئ د جفاكيدا، ژ مه ژيئ وى يئ هشار هاتينه دهربراندىن. ئوو ئەگه ر ئەم سهره دهر يئ دگهل نه هوشى يا نفيسه رى بكه ين، دئ بينين كو ب تپه زرينه كا كه تواركى يا جفاكى دهر برين ژ ژن و زهلامين دناف جفاكيدا كريبه. ئانكو دناف هه مان هزر و شاشى يين مژدارين ئاينى و جفاكيدا دژيت. ب شيويه كئ گشتى، ئەم دكارين كه سايه تى يا ژنى و زهلامى (ب ديتنا نفيسه رى) ب روخسار و نافه روكا هه ردووانقه گريده ين، ههروه كو دقى خشته يئ خواريدا:

	روخسار	نافه روك
زهلام	ديتن	هه لويست
ژن	ميباتى	دلوفانى

لئ د سهر قئ هه ميبئ را ژى، دبیت مهرما سهره كى يا نفيسه رى، نفيسينا هنده ك ديتن و هه فوكين شاعرى يين جوان بيت. ئوو ده مئ فان ريزكان دخوينيت، نه دووره بيبژيت، كه نگی و چه وا شيواز و هه لويستئ من ل سهر ژن و زهلامان هوسايه؟ دبیت ژى (ئەزئ ره خنه فان)، دمه رما نفيسه رى نه گه هشت بم؟! لئ نه مهرجه كو ره خنه فان خوديكا هزرا نفيسه رى بيت. خواندين ره خنه يئ، ئافاكرنه كا ديبه ژبو ده قئ نفيسى، هنده ك دبیرن كو داهيتانه كا ديبه ل سهر داهيتانئ ده يته كرن. ئوو ههروه كو مه گه له ك جاران گوتئ، رومان خوديكا ژيانيبه و ده مئ هه ر له شه ك دچيته بهر خوديكي دئ خوه تيرا بينيت. ئەفجا

دهمی ئەم دەقی و نقیسه‌ری ددانیتە بەر خۆدیکی، دی ژیارا جفاکی و دەروونی و پاشخانا ره‌وشه‌نبیری یا نقیسه‌ری تیدا بینن.

۲. ئەفینی و سیکس:

هندەك هزره‌ند و پسرۆرین بیافی ئەفینی و سیکسولۆژی وەسا هزر دکەن، کو "ئەفینی هەستا ئەفیندارییە پشتی کریارا ئەفینی- مەرەم پی سیکسه." ئانکو ئەفینی ب کریارا سیکسیفه گریدەن. ئەو ب خوه د بنه‌کۆکا خوه‌دا، کریارا هەفژینی و چیکرنا خیزانی ژی، ب هەردوو بابەتین ئەفینی و سیکسیفه گریداینه. دەربراندا هەستین ئەفینی، پینگاڤا ئیکییە بەر ب گەهشتنا کریارا سیکسیفه. سیکس دجفاکی کوردیدا، ب جووتبوونا ره‌وا دهیته کرن، دپیژنی هەفژینی (خیزان). ئەگەر ئەم ب نیرینه‌کا رویت سه‌حکه‌ینه فی هەفکیشی، دی گەهینه وی هزری کو چیکرنا خیزانی ل سەر شه‌نگستی ئەفینی و شیانی سیکسی دهیته ئافاکرن. ئەگەر زه‌لامه‌کی شیانی سیکسی نه‌بن، ژنی مافی هەمی کو ژنی بهیته بەردان و شوو ب که‌سه‌کی دی بکه‌ت. ئوو ئەگەر ژنی ژی ئەو شیانه نه‌بن، مافی زه‌لامیه کو ژنه‌کا دی بینیت (چ ژنا خوه یا ئیکی بەرده‌ت یان نه‌ بەرده‌ت). ئەف راقه‌یه ژبو هەستین ئەفینی ژی راسته. لی چونکو ئەفینی هەسته‌کا مینه‌ثیه و نه‌به‌ره‌سته، ئوو سیکس کریاره‌کا به‌رجه‌سته‌یی به‌ و دهیته به‌ره‌ستکرن، خه‌لك پتر سه‌ره‌ده‌ریی دگه‌ل سیکسی دکه‌ت. پرائیبا‌نۆژدار و پسرۆرین دەروونی وەسا دده‌نه‌ خویا کرن، کو ژیا‌نا سیکسی یا ژن و می‌ران، ئەگه‌ره‌کی کاریگه‌ری سه‌رکه‌فتن و به‌رده‌وامی یا خیزانییه. کیشا هەفژینی و چیکرنا خیزانی ب دریژاهی یا دیروکی ئایبرده و عه‌ده‌ت و بها بین تایبه‌ت ب خو‌فه‌ گرتینه و مشه‌ جاران گەهشتینه راده‌یی پیرۆزی. هەمی

ثایینن ئاسمانی و مهسه بین سهر ئهردی ژی گرنگیه کا مهزن و سهرنجراکیش دای. ههردهم گنج د بازنهیی وی چه ندیدا ئالوز دبن، کا ب ئهئینی یا دلی یان ب هزرکرنین ئاقلی، کریارا ههئزینی پیک بین؟! ههرچهنده ئهفه نه بیائی ئی نفیسینا مهیه، لی فهره ب کورتی ژی بیت، ئاماژهیه کا بلهز بدهینی.

ههئزینی کریاره کا جفاکی یا پیروژه. ئایینی ئیسلامی ب نیقه کا باوهریی دادنیت، کو ئیمانا مروقی پی کاملان دبیت. ل گورهی ئی پیناسه یا کورت، دوو کهس پیک دهین کو ههر ئیک هندهک (یان نیقهک) ژ هه بووی بین خوه بینیت و پیکفه مالهکی ل سهر ستوونین ئولفت و ئهئینی ئافا بکهن. لی چونکو ئهئینی ب ههستین کوورین ناخی مروقی دهیته دهربرانندن و ب کریارا سیکیسی و پیکفه ژیانئ دهیته بهرجهسته کرن، ئهئجا نه دووره دهربرینین ئهئینی نهراست بن و ژ ههستین کووراتی یا ناخ و وژدانئ دهرنه کهئن، به لکو په یئین جوانین ریژکری بن ژبو گه هشتتا مه ره ما شهریکی یا ههئزینی، کو دچائی جفاکیدا رۆلهکی کاریگهر و به هادار ههیه. ب ئی چه ندی ژی، ئهم د کارین ئهئینی ب کریاره کا گیانی یا پوخت و بیگهرد دانین، ئوو پیکئینانا خیزانی ب کریاره کا ماددی یا مه رهمدار و بهرژه وه ندار دانین، نفیسه ر ئاماژه ب ئی چه ندی ددهت و دبیریت:

- لینا ژبه ر هه ژاریی ب سه عیدی رازی بوو، نه مازه پشتی پیره بابی وی مری..
بپ ۵۴.

- په ریشانی ب نهینی شوو ب خودانئ کارگه هی کر کو سیه سالان ژی مهزنتر بوو، نه گۆته بنه مالا خوه، نهئینی یا وی ژبو پاره ی ئیخسته د تورا ریقه بهری خودان خیزاندا.. بپ ۱۱۶.

ژ ټان ههردوو نمونه يېن ټه گيړايي خويا دبیت، کو نه دووره کريارا هه ټريني، کرياره کا هه ټه رژه ووه ند بیت و ل گوره ي پيکهاته کا جفاکي يا رها هاتبته نه جامدان. لي ټه ټيني ناچيته د ټي چوارچوټي به رژه ووه نديدا، به لکو ب به خشين و دان و توربانيدانيټه هه ټه نده. ټه جفا ټه م د کارين بيژين کو پرسا هه ټريني و ټه ټيني د چوارچوټي هاوکيشا بابه تي و خوه يټيني دا ده يته شوټه کرن؛ ټه ټيني کرياره کا که سوکي و نافخويي يه، ته نها که س ب هه ست و نه ست و ديتنن خوه يېن که سوکيټه پي رادبیت (خوه يي). ټو پيکيئانا خيزاني، کرياره کا جفاکي يا ده رټه يي يه و پرائيياکه سوکار و هه ټالين مروټي و خيزانين ههردوو که سين هه ټرين پي رادبن (بابه تي). لي دتيگه هي جفاکيدا، هه رده م ټان ههردوو کرياران پيکټه گريده دن و ههردوو جه مسه رين خوه يي و بابه تي ب هه ټرا کاملان دکه ن. ټو بابه تين ټولفته و ټه ټيني تيکهل دکه ن. ټه و ب خوه ټولفته ژ ټه نجامي پيکټه ژيانن پيدا دبیت، کو ټه و ژي د کوکا خوه دا بابه ته کي جفاکييه و نه دووره چ هه ټه ندي ب هه ستين فيرهابي يېن ناخي مروټيټه نه بیت. دبیت مروټي ټولفته ته ک دگهل هه ټرينا خوه يان هه ټريني خوه هه بیت و پر ژ دل ريژي لي بگريت، لي مهرج نينه ټه ټينييه کا کوور دگهل هه بیت. ټه ټيني (ههروه کو مه گوټي)، ژ کووراتي يا ناخي مروټي ده رده کټيت و نه دووره دحاله تي ټه ټينييدا، مروټ نه کاريت هزرکرنه کا لوژيکي بکه ت، چونکو ههروه کو کورد ديژن ب دويف دلي خوه دکه ټيت. دبابه تي ټه ټيني و هه ټرينييدا، نفيسه ر ژي وه کو هه ر که سه کي دي يي جفاکي، سه رده ريي دگهل ټي هاوکيشي دکه ت و هه موو ده رپرين و رامانين وي يېن ل پشت هه ټوکين جوان ژي، ره نگه دانا تيگه ه و ره ټارين جفاکينه.

لی نښه رب سهربور و دیتین خوه یین پښوخت (یان هه بونا شیانین پښینکرنی)، د کارن بهری که سین هه چکوهه یی هه ست ب کریار و نه جامان بکن (کیم و زیده هی یا راده یی شیانی، ل سهر پاشخانا ته پستی یا نښه ربی رادوه ستیت). لهوا ب ټاگه ه یان ب بیټاگه هی، ئیشاره ته کا بله ز دایه فی بابه تی، کو نه رازیوونا خوه پی دهر بپریت. خوانده ټان دکاریت هه ست ب فهریزین ره تکرنی و نه رازیوونی بکه ت؛ "نه فال پهریشانی قهومی، نه وهسته بو چیکر کو هه می بهرؤشکی یا دکه فته دحاله ته کی دووروویاتی و دووبه ندییدا. بپا ۱۱۶".

نه گهر نه ف هه ټوکه ره خنه یه کا ټاشکرا بیت و ل ره فتارین تیکره سکرنا هه ردوو کریارین نه ټینی و هه ټرینی هاتبته گرتن، دی بین و هه کو هه نه ندامه کی دی بی جفاکی خوه ژ خوه یی بابه تی فهددزیت و ټوبالی دئیخته د ستووکرا نه دادپه روهی و نه زانینا جفاکیدا. نه ف تیکره سی یا هه یی، دکه ته نه نجام و ب جوداهی یا دنابره هه ژار و دهوله مه ندانقه گریده ت؛ "نه گهر دهوله مه ندان پیچه ک ژ مالی خوه دابا هه ژاران، هه می خه لک دا ب خوشی و به خته وهری ژیت و هه ژاری نه د ما. بپا ۱۱۷". نه ف تیگه هی ساکاری ئیینی (کو بوویه تیگه هه کی جفاکی)، بهری نښه ربی ژ لیکولینه کا تیهرینا ویزه یی دچیاتی یا مروټیدا، دده ته ره سمکرنه کا فوتوگرافی یا ره فتار و تیگه هی جفاکی.

هه ر د فی بیاییدا، فهره نه م ټاماژه یه کی ب رولی سیکی دکریارا نه ټینییدا بدهین. نه گهر کریارا سیکی لښه ر و پاریزه ری قه فه سکا هه ټرینی بیت، فهره ب هه مان پیروزی یا هه ټرینی، گرنگی ب رولی سیکی ژی بدهین.

هه روه کو مه دایه خویا کرن کو سیکیس بهرکار و ژیده ری به رده وامی یا نه ټینی یه، ب شیوه یه کی سروشتی، هه تا ههسته کا نه ټینی ل نک مروټی په ییدا

نەبیت، ھەزا سیڭکسی گەش نابیت. لی چونکو سیڭکس ئیکە ژ بابەتین
 سیڭگۆشە یا ھەرامکری دجھاکی مەدا (سیڭکس و دین و سیاسەت)، خەلک
 نەشین ب بستمەھی سەرەدەریی دگەل سیڭکسی بکەن یان بەحس ژئ بکەن.
 ئەفجا ھەستەکا دەروونی یا ب زربەھریی بو مرۆفی پەیدا دبیت و ئاکامی
 دکەتە سەر رەفتار و شیوازی ھزرکرنی ژئ. کەسی کورد ھەر ژ زارۆکینی ل
 سەر فەشارتە ھەزین سیڭکسی دەیتە پەرورەدەکرن. دگەل وەختی و راھاتنا
 دگەل جھاکی، بەحسکرن سیڭکسی ل نک وی دبیتە گونەھەک ژ گونەھین مەزن،
 کو خودی تەعالا دی جەھنمە ما بیسولمەسیر بو خوشکەت. ئوو د قی
 ھەرامکرن و زربەھری یا کوژەکدا، تنی دەمە شەفا بویک و زاقایینییدا نھینی
 یین کریارا سیڭکسی دەینە زانین. ئەفە ژئ دبیتە ئەگەری وی چەندی، کو ئەف
 شەفە ببیتە شەفەکا ب ترس دژیانا گەنجاندا و مشە جاران کیشە یین دەروونی
 ژئ پەیدا بووینە.

قان ھزر و رەفتارین جھاکی یین بەردەوام ل سەر کریارا سیڭکسی، مرۆفی
 کورد ژ سوحبەت و رەوشەنبیری یا سیڭکسی کووئی کریبە، ھەتا گەھشتیبە وی
 راددەھی کو سیڭکس و ئەفینی ب تەفافی ژ ھەفجودا بکەت. سیڭکس وەکو
 کریارەکا تیرکنا ھەز و شەبەقی یا لەشی (مینا خوارنی)، و ئەفینی وەکو
 کریارەکا تیرکنا غرووری و پیدقی یین گیانی، ھەردوو پیکفە گریداینە و
 ھەفتمامکەرن ژبو دۆماندنا کەساتی یا جھاکی یا مرۆفی. لی ئەفینی ب
 کریارەکا بێگەرد و پاقر و رەوا دەیتە ھژمارتن، سیڭکس ژئ ب کریارەکا مژدار
 و ب ترس و مستی شەرم دەیتە ھژمارتن. تاکئ کورد، ھەردەم خوہ ژ سیڭکسی
 قاری کریبە، و ھەزین خوہ یین سیڭکسی، د چوارچۆفی ئەفینیبەکا گیانی و

چيکرنا خيزانيدا قه دشيريت. ئو چونكو په هله واني رومانا تورين ل ئه ثينيه كا
 بيگهرد و پاقر دگهرييت يان ل هه قالجيمكي گياني دگهرييت، لهوا نه كاريت
 هزري د حه زين خوه بين سيكسيدا بگهت؛ "دهمي ژي نيزيك دبوو، بوچي نه دكاري
 ديمي وي يي سپههي و مه مكين وي يين گروقر و به ژنا وي يا بلند ببينيت؟ نهري نه و
 روناھييه يا لي دگهرييت كو مينا هاله يه كا كه سكوسووري ل دور چي دبيت و بياقي ديتنا
 وي په رده پوش دگهت.. بپا ۲۸". مشه جارن، دكه لتوري كورديدا روودايه كو
 ئه فيندارا كچ هه تا روژا بويكيني خوه ب دهست ئه فينداري كورقه به رنادهت،
 چونكو ل وي هزرينه كو كريارا سيكسي تني ژبو ئينانا زاروكان و به رده وامي
 يا خيزانييه. ئو هه ر كرياره كا سيكسي ژ دهرقي شي چوارچوځهي بيت، ب
 گونه هه كا مه زن دهيتته ل قه له مدان، نه دووره زي بيته نه گهري گه فين دژوارين
 ل سهر ژيانا ههردوو ئه فينداران. هندهك جارن ژي هه يه كو مالباتا كچي
 قه بوول ناكه ن كچا خوه بده نه ئه فينداري وي دكو بو خه لكي دهر دور خويا كه ن
 كو كچا وان هيشتا كچينه. لي كا چهوا نفيسه ري هه فساري بوپه ران ب
 شيوازه كي (خيلافي موعتاد) كريبه ددهستي په هله واني كچدا، ههروه سا ل سهر
 زاري په هله وانه كا لاهه كي، هزره كا دي يا خيلافي موعتاد دهائيتته مه يداني؛ "دينا
 ژنه كا نازاده، ل وي باوه رپيه كو فهره ئه فيندار به ري هه قزيني خوه ل سهر ته ختي
 نه فيني تاقيكه ن.. بپا ۴۱". نه گه ر ئه ف هزر و رهفتاره ل جهم جفاكين روژنآفابي،
 كرياره كا نورمال و پهروه رده يي بيت (كو تاقيكرين سيكسي يين به ري
 هه قزيني دبنه نه گهري ئافاكرنا خيزانه كا هه قسه ننگ و به خته وهر)، ل دهف
 جفاكي مه يي كورده واريي، كرياره كا كرييت و گونه هه كا مه زنه (هه له بت مه
 نه قيت بچينه دناف سه دهم و سه رباركين جفاكي يين شي رهفتاري دا). دجفاكين
 روژنآفابيدا، كريارا سيكسي ژبو كچين هيشتا شوو نه كرى و كورين زگورد،

رهفتاره کا نورمال و سروشتییه، ئەڤجا دەمی بریارا ههڤزینی ددهن، دی ب خیزانا
خوڤه هینه گریدان و ههردەمی ژنی یان زهلامی دسه ههڤزینا خوڤه را سهحکره
ئیکئی / ئیکا دی، هینگی ب راستگویی دی هه مبهری ئیک بن و دی ژیکڤه بن.
بیسنجی و گونه هه کو ژنا ب میڕ (یان زهلامی ب ژن) د سه ههڤزینا خوڤه را،
گریاره کا ئەڤینی یان سیکی بکهت. لی ههردەمی ژیکڤه بوون، هینگی هه
ئیکی ماف ههیه کو ههڤه نیدی (چ سۆزداری بیت یان سیکی) دگهل هه
که سهکی بقیٔ دروست بکهت. ب کورتی ئەم دکارین بیژین کو ئەڤ سنجی
روژئافی ل سه شهنگستی راستگویی دهیته ئاڤا کرن. لی د جفاکی مه دا هه
تشته کی ب بابه تی سیکی ههڤه نیدی بیت (چ بیت و چهوا بیت)، جهی
سه رنج و تیینی و رهخنییه. پا چهوا ئەگه ژنه کا ب میڕ بهحسی هنده ک
ههڤه نیدی یین ژ دهرفه ی قهفه سکا خیزانی بکهت!؟

سه رهرای وی چیرۆکا جوانا مشت ئەختوباری و دلینی دگهل دینا یی،
په هلهوانی رۆمانی وی ب جیمکا گیانی خوڤه نادانیت. دینا مولهیم و ژیدهرا
خۆشییه کو په هلهوان پی ئارام دبیت. ئوو دهه مان ده ما ژنه کا سه رهردایی و
شه به قییه ژی، کو ژلایی جفاکی هه نایته هه رسکرن. ب هزرا من، نقیسه ری
وه کو هه که سه کی هه چکوهه یی جفاکی سه رهده ری دگهل کریاره سیکی
کرییه، ماده م دینایی خوڤه ب دهست په هلهوانی هه بهردا (سه رهرای وان هه می
ههست و سۆز و ده مین خۆشین ب ههڤهرا بۆراندین)، وه کو ته ئاڤا کهر یان
جیمکا گیانی نامینیت و تنی ب ئامانی تیرکنا چهزا دادانیت. ئەڤه ژی وی
چه ندی خویا کهت کو عورفه کی ب چریسهت و دووانییه کا کوژه کا ده رباره ی
سیکی دپاشخانا په روه دهیی یا په هلهوانیدا ههیه (کو ههڤساری وی ددهستی

نفيسه ريدايه). کا چہوا نفيسه رى پهلہ وانی خوہ ئیخستہ دئی دووانی یا
 فہلسہ فہ یا سنجیدا، فہرہ ژئی رزگارکەت ژى. ئەئجا دا کو پهلہ وانی خوہ ژ
 گری یا ہست ب گونہ ہکرنی پاریزیت، پەنایی دہتہ بہر لۆژیکا کہ فنا
 ہزرکرنی، کو بابہ تەکی نہ قہ بوولکری دجقاکئی خوہ دا، ب ریکا گشتاندا
 بابہ تەکی دی یی نہ قہ بوولکری دہموو جفاکاندا، رەت بکەت و بکەتہ بہانہ یا
 ژئی دووربوونی: "وی باوہری ب وی چەندی ہہیہ کو فہرہ ژنا ب میر ژبو گوہورینی،
 ب تەقافی یا نازاد بیت و کا دلئ وی بچیتہ کی، کریارا سیکیسی دگەل بکەت.. بپا۴".
 ئەف رەفتارہ دہمی جفاک و کەلتوراندا ناہیتہ قہ بوولکرن. ئەئجا ل گورہی
 لۆژیکا کہ فنا ہزرکرنی (سەدەم و ئەنجام)، پهلہ وانی خوہ ژئی دپاریزیت. ئەف
 لۆژیکہ ژ دوو پیشہ کیان پیک دەیت (پیشہ کییا بچووک و پیشہ کییا مەزن)، کو
 سەدەمین ھاوکیشینہ و بہر ب ئەنجامی قہ دہن (ئەنجامی حەباندی). ئەگەر قئی
 لۆژیکئی ل سەر رەوشا دینایی ب جیربینین، دئی ب قئی شیوہی بیت: کریارا
 سیکیسی ژدەر قہی چوارچوئی ہەئزینی، گونہ ہەکا مەزنہ (پیشہ کییا مەزن).
 دینایی باوہری ب کریارا سیکیسی یا ژدەر قہی ہەئزینی ہہیہ (پیشہ کییا
 بچووک). ہەئالینی یا دینایی گونہ ہەکا مەزنہ (ئەنجام). ب قئی چەندی ژئی،
 رەواتیہ کا قہ بوولکری ددەتہ پهلہ وانی کو دینایی ب ہەئالجیمکا گیانی
 نہدانیت. نہ ژبەر ہندی کو ہست و سۆزین ئەئزینی ل دەف نینن، بەلکو
 ژبەر ہندی کو سیکیسی یا ل گەل کری. کریارا سیکیسی ژئی (ہەر وہ کو مە
 گۆتی)، نہ یا حەباندیہ ژلایی جفاکیقہ. دنموونہ یەکا دی یا ہمان شیوازدا، ب
 ریکا بکارئینانا ئالائین بەرگریکرن مەژی و ب ہەردوو ئالائین پیقہ نانی
 (ئیسقاتی) و بہانہ کرنی (تەبریئی)، دینایی ژ بازنہ یی لیگہ ریانال جیمکی
 گیانی دئیتتہ دہری: "دینا ہست پی ناکەت کو گیانہ کی تەفاقہرہ بووی. دینا حەز ژ

هینا وی یا سینکسی دکهت کو پیدفی یین خوه یین سینکسی پی تیر بکته. نهفه ژى نه
خهونا وییه، نهو ههردهم ل کاملانکرنا گیانی خوه و بوهرژینا دناف خهونا خوه یا
بهرزهبوویدا دگه رییت.. بپ۴۳".

ئوبالا ژیکفه قه تیانی کرییه د ستوکرا ژنیدا کو نه گهر وی ههست ب ته فاکرنا
گیانی کربا، نه دووره نهو ههست بو په هلهوانی ژى پهیدا بیا. لی دجفاکی
کوردیدا ههردهم زهلام کاملانن و په راسوو یا ژنان خواره. نقیسه ر په رورده گاری
تیگه هین جفاکییه و رومان ژى خودیکا وی جفاکییه نهوی نقیسه ر تیدا
په رورده بووی.

۳. نه فینی و وهلات:

نه فینی ههسته کا هه لچوووی یه و ب سوز و دلینی یا مروثیقه گریدایه. لی
مروث نه تی ههست و سوزه، به لکو هزر و هه لویست و رهفتاره ژى. ئانکو
رولی دلینی دئاستی رولین هزر کرن و رهفتارا جفاکیدایه، نه کیمتره. ژبو
چیکرنا که ساتییه کا به ره مدار و نه کتیف دجفاکیدایه، فه ره هه رسی چوکلین
سینگوشه یا که سایه تی (هزر، دلینی، رهفتار) ب هه فسه نگی دگه ل هه ف
بگونجن. هه رچه نده د تیگه هین کولانکی یین جفاکیدایه، دلینی ب هه فبه ندی
یین دناقه را نیر و میاندا گریددهن. لی د دهروونناسییدا، دلینی و نه فینی یا
دهرپاندی، هه می لایه نین ژیانی فه دگریت و پشکه کا گرنگه ژ پیکهاته یی
که ساتی یا مروقی. مروث دپیشاژویا ژیانا خوه دا، دگه له ک پرۆسه یین
نه فینداریدا دبوریت و گرنگترین دانانگه هین فی کاروانی دریش، نه فینی یا
دایباب و وهلاتی و جیمکا گیانییه، کو ههردهم مینا دورپیه کی دناف دلینی یا

مروڤیدا دمنیت و ژهنگی نابیت. مشه جاران ئەڤینی یا دایکی یان دلبرئی دبیته
 پالدەر و هاندەر، یان ژی تەمامکەرا ئەڤینا وەلاتی (بەروڤاژی یا وئی ژی راستە).
 هندەك جاران ئەڤ هەرسى چەمکین ئەڤینی تیکهەل دبن و هەستەکا بارکری
 ب کاملبوونى ژى پەیدا دبیته. نڤسەرى ڤى رۆمانى ژى هەولدايه کو
 تیکهەلهیهکی ژ ئەڤینی یا وەلاتی و دلبرئی ب ئافرینیت؛ "وئی گۆتی: توچ ژ من
 نزانى، وەلات ئەڤینا من یا ئیکىیه و ب بەردەوامى ژ پیڤهەتى وەلاتى کار دکەم..
 بپ۹۷". لى هەروەکو مه ئاماژە پیکری کو ئەڤینی یا توخمى بەرانبەر وەکو
 هەستەکا غەریزهیه و دەهەموو مروڤاندا هەیه، ئەڤینی یا وەلاتی پى کاملان دبیته
 یان کاملان دکەت. ئەڤجا دەمى لایەنەك ل سەر لایەنەكى ئالیسەنگ دبیته،
 هینگى ئەڤینی یا لایەنى ڤهشارتى، دى دچیتە دناڤ نەهۆشى یا مروڤیدا و دى
 بو دەمەكى پاشئىخستى هیتە هەلگرتن، لى ناهیتە مراندن. گەلەك جاران ژ
 ئەگەرى نە ڤەبوولکرنا جڤاکی یان ل گورەى هەلوپستى خەلکى دەردۆر، کەسى
 ئەڤیندار دى ب ریکا ئالافى هەژیکرنى (هلفراندنى)، لایەنەكى ل سەر ئیکى
 دى زالکەت. ل ڤیره ژى پەهلهوانا نوڤلیتی وەکو هەر کچهکا کورد نەڤیایه یان
 نەشیایه ب راستەوخوی ئەڤینا خوە بەلیکەت، ئەڤجا ب ریکا زالکرنا
 لایەنەكى دى پى هەژى، دەربرىن ژ هەست و سۆزین خوەپین ئەڤینی کرینه.
 کا چەوا نڤسەرى ئالافین بەرگریکرنا مەژى ژبو پەهلهوانى خوە بکار ئینا
 بوون کو ژ گرییا هەست ب گونەهکرنى رزگارکەت. ل ڤیره ژى، ب ریکا
 ئالافین وەکەهڤکرنى و کاردانەویا ڤورمالیزهکرنى ڤى تیکهەلهیى ئەڤینی
 دادهینیت؛

- وی گۆتی: وهلات ئانکو ئەفینی، چ وهلات بیی ئەفینی نینن. ما دی چهوا ژبو وهلاتهکی بریندار کار کهی، ئەگەر ته دلهکی مهرد و بهخشنده نه بیت.. بپ ۹۸.

- وی گۆتی: وهلات و ئەفینی جیمکن، تو نهشیی چ بو وهلاتی بکهی ئەگەر ته دلدارئ خوه بو کره قوربان و تو نهشیی دلهکی نه مر ژبو دلدارئ خوه فه کهی، ئەگەر ته وهلاتئ خوه بو کره قوربان.. بپ ۹۹.

ژبو خویاکرن یان فهشارتنا ئەفینی یا خوه، تورین ئالائئ ههژیکرنئ بکار دئینیت. ئالائئ ههژیکرنئ یان هلفراندنی ژبو هندی دھیت کو تشتەک یان بویه رهکی ههژیتر بدانینه جهئ بویه ری سهره کیی مروقی مه رهم پی و ژبه ر هه ر ئەگه ره کی هه بیت، نه شیایه دهر برینئ ژئ بکه ت، یان ژئ ب کی می ب تیگه هی جفاکیدا بی نه فه بوولکری بیت. ل گوره ی عورف و عه ده تین جفاکی کوردی، که سا کچ ب ساناهی ئەفینا خوه دهر ناپریت (خوه ئەگەر چه زکه ت ژئ)، ئەفجا دی چهوا ب ساناهی بیت کو ب ری کا چاتکرئ ئی ئەفینی دهر بریت؟ لی وه سا دیاره کو تورینی دھیت ب ری کا ئەفینی به کا هه ژیتر (کو چ شه رمینی یا جفاکی پیقه نه بیت) بمینته دگهل په هله وانی، لهوا دیژتی: "وهلات ئەفینا من یا ئیکییه و ب به رده واهی ژ پیخه مه تی وهلاتی کار دکه م.. بپ ۹۷".

په هله وان ژئ ب هه مان شیوه یی تورینی، نه ئیت ئی دانوستاندنی ب دوماهی بینیت و بیژتی ببووره پا ئەز بی ل جیمکا گیانی خوه دگه رییم. ئەو ژئ په نایی دبه ته بهر بکارئینانا ئالائین بهرگری یا مه ژئ و ب ئالائئ وه کهه فانندی وهلاتی و ئەفینی یا خوه وه کهه ف لی دکه ت: "وهلات ئانکو ئەفینی، چ وهلات بیی ئەفینی نینن..". ئوو د هه می کریارین وه کهه فدا، دشیاندایه بویه ر یان تشتین وه کهه ف ل هه ف بهینه گوهورین کو ئەگەر وهلات بکه فته جهئ

ئەفئینی یان ئەفئینی بکەتتە جەهێ وەلاتی، چ پێشیلبوون نەکەشەنە دپرووسە یا دەربرانندیدا. ئانکو پەهلەوانی دقیت بیژیتە دلەرا خوە یا هەپارەیی، ئەزم وەلاتی تە و تو دکاری ئەفئینی یا خوە ئاراستە ی من بکە ی. د قی ئاستیدا ژ ی وەکەفییە کا دی یا تەفاقەر دنایبەرا دلێ خوە و وەلاتیدا بەرجەستە دکەت؛ "ها دی چەوا ژبو وەلاتەکی بریندار کار کە ی، ئەگەر تە دلەکی مەرد و بەخشندە نە بیت.. بپ ۹۸". ئەف دلێ برینداری پەهلەوانی یان یی وەلاتی، نە تنی دەهست و پێحەسیانین پەهلەوانیدانە، بە لکو ب نافچائین ویقە دیارە و خەلک ب ئاشکرای ی تی دئینتە دەر؛ "د دەمی پشکداربوونا وی د شەهیانەکیدا، ژنەکی گۆتی، ئەز دی تشتەکی بیژمە تە، نەخیر دوو تشتان: یا ئیکی ئەووە کو تە لاوینی یا ژیرمەندان هەیه و یا دووی ژ ی پەیقین تە یین جوان و دەربیرین تە یین بوھاری یین سەماقن... گروڤەکی گۆمانبەرە ل گورە ی دیتنا من کو هەر ژ روژا بوونی، تو د ژیانەکا سەخت و نەخووشدا یی بۆری.. بپ ۲۶". ئەف داخوینی یا پێشوەخت، پالەدەرەکی گرنگە ژبو فۆرمالیزەکرنە کا دی یا هەژی، کو پەهلەوان بکاریت پەستین خوە یین دەروونی یی هەقسەنگکەت. قی کردانەوہیا شیوازی فۆرمالیزەکرن ب خوڤە گرتی، هەردوو کریارین دی یین وەکەفکرنی و هلفراندن ژ ی خورتتر لی دکەت؛ "وەلات و ئەفئینی جیمکن..". ئانکو زیدەبار ی وەکەفی یا ئەفئینی یا وەلاتی و دلەری، هەژیتی یا ئەفئینی یا خوە و تورینی ئینایە ریژا ئەفئینی یا وەلاتی، کو د هەمی جفاکاندا ب ئەفئینیەکا پیروژ و هەژی دەیتتە قەبوولکرن.

۴. ئەفئینی و خیانەت:

نەوال سەعداوی نفیسەرەکا میسریبە، د کتیبەکا خوەدا دیژیت کو هەمی تشت ب سیاسەتیقە گریداینە، خوە ئەفئینی ژ ی ژ قی پێقەگریدانی زربەهر نینە.

چونکو دکریارا ئەئینییدا ژى، يان دى وهفادار بى، يان دى دلبرى/ دلدارى ژبو مهريمين خوه يين ماددى يان مينهئى ئىستىغلالكهى. ئوو ههر جورهكى ئىستىغلالكرنا نهرينى (سلبى) خيانهته. خيانهت وهكو رهفتارهكا رهش و وولكرى يا ههمى جفاكين مروقانتى، دههمى بياقين ژيان و ژياريدا دهيتته كرن. لى د ئى گوتاريدا، تنى ئەم دى ل سهر خيانهتكارى يا ئەئىنى راوهستين. مهريم ب خيانهتكرنا دئهئىنىيدا ئەوه كو لايه نهك ب پەئىقن شاعرى يين جوان و ب ناغى ههست و سوزين ئەئىندارى، ههولدهت زهرگههكا ماددى يان مينهئى (دهروونى) بگههينته لايه نى دى. يان ژى ب رىكا ئەئىندارى ههولدهت كو دهستكهفتهكى ماددى يان مينهئى ژلايه نى بهرانبهر وهرگريت و چ ههستين ئەئىنى ل دهف نه بن. ئوو خيانهتارن و ميران ژى ئەوه كو لايه نهك (ژن يان ميرا) پهيوهنى يين ئەئىندارى ژ دهرقهى بازنه يى ههئىنى دروست بكهت، ئانكو لهش ل جههكى بريت و گيان و ههستين ئەئىنى ل جههكى دى بن. لى چونكو كرىارا ههئىنى دجفاكى كورديدا ل سهر شهنگستى ئەئىنى نينه و پتر گرنگى ددهنه رىككهفتنين ژبو پىكئىنانا خيزانهكى، لهوا بابتهئى خيانهتئى د كرىارا سىكسيدا دهيتته بهرجهسته كرن. ئەئىجا ههر كهسهك (چ ژن بيت يان ميرا)، ژ دهرقهى بازنه يى ههئىنى كرىارا سىكسى ئەنجام بدهت، ب خيانهتكار دهيتته نياسين و هندهك جارن ژى ئەف خيانهته دبىته دهبل خيانهت. مهريم ژ دهبل خيانهتئى ئەوه كو كرىارا سىكسى دگهل ههئالهكى يان خزمهكى بهيتته كرن، ئەفه ژى دبىته خيانهتكرن ل ههئىنى و ل ههئىنى بهرانبهر ژى. ههروهسا دهمى كچا نه شووكرى د مالباتيدا كرىارا سىكسى دكهت، ئەو خيانهتئى ل ئەمانهتا دايباب و مالباتا خوه دكهت، چونكو ههروهكو يا زانا و قهبوولكرى، كچ نامووس و شهرفا بنه مالىيه.

نقیسه‌ری، خوه ل فی بابہ تی جفاکی کریبہ خودان و پشکہ کا تہ ثاق ب
 ناخی ساتھ وختین خیانہ تی بو تہ رخان کریبہ. نقیسه ر وکو ہر ئەندامہ کی دی
 یی کۆمہ لگہا مروثایہ تی، ب توندی ل دژی خیانہ تی رادوہ ستیت و رسوا
 دکہت، بہ حسی پہلہ وانئی خوه دکہت و دیپڑیت: "ہەر ژ زارۆکینی یا خوه ژ
 خیانہ تی دترسیا. فی ترسی دەه لبرارتنا هه قالاندا، گه له ک دوودل و ئالۆز کر بوو..
 بپ ۴۷". پاشی بێردانکا سەردەمی سنیلاتی یا پہلہ وانئی قەدکەت و چیرۆکە کا ب
 سەم دکەتە نموونە کو ژن مەلایەکی و یاری خوه، مەلا کوشت و قەت قەت
 کر و هاڤیتە دتەنە کا گلێشیدا. پاشی دەمی دەیتە زانین هەردوو ئەڤیندار بەری
 ب هینە سیدارەدان، ل کولائین رەندەکی و ژلایی خەلکیڤە دەیتە رەجماندن.
 ئینا ئان هەردوو سزا یین جفاکی و قەزایی، نیشانا هندییە کو هەر لایەنەکی
 ژبو سەدەمپن خوه سزادان، خەلکی ژبەر کریارا خیانە تی رەجماندن و
 دەستەلاتی ژی ژبەر کریارا کوشتنی ب سیداریڤە کرن. لی ئەڤ روودانە ژی،
 بابەتەکی هەڤبەند ب جفاکیڤە دئازرینیت. ژنمەلا کو فەرە مەستەرە بیت ژبو
 ژین دی یین گوندی (ژبەر پیگەیا خویا ئایینی و جفاکی)، دکەفتە داڤین
 ئەڤینە کا حەرامکری (گونەها ئیکی) و پاشی پشکداریی دکوشتنا هەڤژینی
 خوه دا دکەت (گونەها دووی). لی ئەگەر دەروونی وی ژنی قەکەین، دبیت
 دناڤ کۆمە کا ریکار و رینمایی یین توندا قەیدکری بیت، دبیت ژنەدل شوو
 پی کریت و دبیت ژی، جوداهی یا تەمەنی دناڤبەرا وی و مەلایدا گەلەک
 سالیڤن دوور و دریز بن. نەدووورە مەلای ژنەکا دی ب سەر ئینا بیت (ل گورە
 عورفی ئیسلامی). هەرچەندە ئەڤ هەموو گریمانە، کریارا وی رەوا ناکەن، لی
 هاتینە ئازراندن کو خواندەڤان هزرا خوه تیدا بکەت و بییتە وانەیه ک کو
 هندەک ریکارین دی یین پاراستنی دناڤ جفاکیدا بەینە ئافراندن. چ جارن

مروّف ب شیرت و ئاخفتی، ناهیتته راستفه کرن. به لکو ههردهم ب رهفتار و ریکارین قه بوولکری یین ریگری راستفه دبیت. ئەگەر کچ ب دلّی خوه شوو بکەت، یا ئازاد بیت دهرزکرن و بریارین ههڤه نەد ب ژيانا ههڤرینیڤه، بهیتته تیگه هاندن (نه ترساندن)... هتد. هزرا تۆلقه کرنی ناکەت (نه ژ ههڤرینی و نه ژ بنه مالا خوه). ههروهسا دهمی، ههڤرینییه ک ب زۆری بهیتته پیکئینان، زهلام ژی ههردهم دی دوودل و گوماندار بیت ژ ههڤرینا خوه. بیباوهری یا دنایههرا ژن و زهلاماندا، ههردهم بهری وان ددهته ترسیانه کا نه دیار ژ خیانه تی.

ئەف ترسا ژ خیانه تی، بیاقه کی باش ژ مهژی پهلوانی دگریت و ههردهم د وی هزریدایه: "پا ههکه رهۆه کی ههز ژ کچه کی کر و بو خوه ئینا، پاشی ئەو ژن خیانه تی لی بکەت.. بپه ۴۹". هه موو زهلامین خیانه تی ل ههڤرین و دل بهرین خوه دکەن، د قی ترسا کوژه کدا دژین. دکورده واریدا دیژن "هه که بهری مروقی ل سهر نامووسا خه لکی بیت، خه لک ژی دی بهری خوه دهته نامووسا مروقی". ئەڤجا ئەو زهلامی دچیتته دهف ههڤرینا که سه کی دی (بیی کو ئەو که سه پی بزانیته)، هه له بهت دی هزرا وی چه ندی کهت کو دبیت ههڤرینا وی ژی بچیتته دهف که سه کی دی، بیی پی بزانیته. لی چونکو زهلام وهسا هزر دکەن کو کاملانن و قی کریاری بو خوه ب میرانی ددانن (جشاک ژی چاقین خوه لی دنقینیت)، ئەڤجا ئوبالا خیانه تی دئیحنه دستوویی ژنیدا: "خیانهت ههزه که ددی ژنیدا گه شه دکەت و د پرانییاجاراندا ژ بهر ئەگه ره کی ساکاره کو میر ههست پی ناکەت، لی ل دهف ژنی مینا چیا به کییه و ژبو لادانا قی چیا یی په نا دبهته بهر خیانه تی.. بپه ۴۹".

ڦي هزرا رههائي، ڪو ههردهم خيانهت ددلي ڙنيدا گهشه دڪهت و ٿو ترسا
دڙوارا ڙ سنڀلائي مائه د نههوشي يا پههلهوانيدا، بهر ب وههرا ليگهريانا ل
ٿهٿينييه ڪا نههٿيه ديتن برييه. دهمي دهنگي ڙنهڪي د تيلا تهلهفوني را دهٿيه
گوهي پههلهواني، ٿيڪسهه هزرا موغامهريهڪا خواه يا كهٿن دڪهت. دهمي
پهيوهندي دگل لينا يا ههٿينا ههٿالي خواهي خواندن دروسهت دڪهت،
ههسته پي ناههت ڪو پي خيانهتي ل ههٿالي خواه، دلبههرا خواه، وهلاتي خواه،
ههٿويست و باوهري پي خواه، ٿوو پاشي ل تيگههٿين جهاڪي خواه دڪهت.

زهلام وهسا هزر دڪهن، ٿهگهه ڙن نهيا خائين بيت، ري نادهته چ زهلامان
ڪو نيزيڪي وي بين. لي ڙبير دڪهن ڪو ڙن ڙي مرؤقه و خودان ههسته و
سؤزه، دلي وي ڙي دچيهه ڙياني و ٿهٿيني و ريڙگرتني. لي ههردهم چاهي
مرؤقي ل بهرڙهوهندا وييه وو ل گورهي رهوش و بهرڙهوهندا خواه سههدهري
دگل ههموو ٿهٿان، خيانهت ڙي بابتهكه ڙ وان ههموو ٿهٿان. ب شيويهڪي
گهٿي، خيانهت ب ههموو جوڙين خوڦه (خيانهتا ههٿيني، خيانهتا ههٿالان و
خيانهتا وهلاتي و جهاڪي....هته)، رههٿارهڪا مرؤقيه دناف ڪوما رههٿارين
جهاڪيدا. ٿوو رومان خوديڪهڪه ڙبو رههنگههٿانا وي جهاڪي ل سهه دهٿيه
نقيسين. ب شيويهڪي ويڙههٿي جوان و خوش، نقيسهري دههريڙ جهاڪي
رؤمانا خواه ڪرييه. ٿيابه پهيامهڪي بدهته خواندهٿانان ڪو مهههه نينه رومان
ڪومهڪا شيرهت و ٿاراههٿهڪرنيڻ بالبههريڻ قهههولڪري بيت، لي ههولدهانهڪه ڙبو
رهههڪرنا ڙيانا راههٿهٿينه و پيشينڪرنا ڙيانهڪا خوشتر.

۵. ههڅرکي يا دناقبهرا کهڅن و نووياتييدا:

ئەف ههڅرکي يا دیرينا هه می جفاک تیرا بۆرین و تیرا دبۆرن و دی تیرا بۆرن، پرۆسه یه کا سروشتی یا وەرارا مرۆڅییه و قوناغه کا هه تمییه د ژيانا هه مرۆڅه کیدا. بابه تی کهڅناتی و نووياتی (یان شوپاریزی و نووخوازی)، هه می بیائین ژيانا مرۆڅی څه دگریت و پرانیافه یله سوڤ و زانا یین جفاکی و دهروونی و رهوشه نبیر ل سهر راوه ستاینه. خو گۆتارا ئایینی ژي، کو دکۆکا خوه دا ره سه نه و شیائین نووکرنی نین، نه شیایه هنده ک روو یین څی پرۆسی ب ته څائی ماندا کهت، ئیمامی عه لی دبیژیت؛ "زارۆکین خوه ل گوره ی سهرده مین خوه پهروه ده نه کهن، چونکو ئەو یین سهرده مه کی جودانه ژ سهرده می وه." نفیسه ری رۆمانا تورین ژي خوه ل څی بابه تی دایه و هنده ک ئیشاره تین بله ز داینی. نه مازه ده می به حسی ژيانا که سوکی یا په هله وانی دکهت: "تیڅه لی یا وی یا بهرده وام دگهل بابی ژ نه گه ری شیوازی هزرکرنی و خه ونین وان یین ژیکجودا، دیواره کی بلند دناقبهرا واندا پهیدا کرییه. بابی وی ژبو هه رتشته کی بچووک یان مه زن گله یی و گازندان ژي دکهت و وه سا هزر دکهت کو ده می رهفتار و بوچوونین خوه دا یی دروسته.. بپ ۷۳". ئەف شیوازی سهرده ریکرنی، قاونایان پرانییا گه نج و لایین جفاکی کوردییه. باب هزر دکهت کو فه ره زارۆکی وی کۆپییه کی وه کهڅی وی بیت د هزر و رهفتار و ده برینا دلینییدا، لی پیدڅی یین گه ها سهرده می وه سا ناخوازیت و تیڅه لی پهیدا دبن. ب حوکی هندی کو سه میان و سهردارئ مالییه، ژیده ری ژيانی و دهسته لاتا به راهی و دوماهی ددهستی ویدایه، لهوا ب بسته هی و ئاشکرایي حه ز و دیتنن خوه ل سهر هه می ئەندامین خیزانی د سه پینیت؛ "گه له ک جاران

یئ ژ مال دهرئییختی، لئ ههردهم فه دگه راقه و داخووا لیبۆرینی ژ بابی خوه دکر..
بپ ۷۳".

ژبلی هندی کو ئەف رهفتارا ته سلیمبوونی، پیدقییه کا ژیارا گه نجییه، ههروه سا رهفتاره کا قه بوولکری یا جفاکییه ژی. د عورفین جفاکیدا، کوری باش ئەوه یئ گوهداری یا بابی خوه بکهت و ژ فرمان و ناراسته یین وی دهرنه که ڤیت. ئوو نفیسه ر ژی پهروه ده گاری ڤی جفاکییه و دهربرینی ژ عورف و عه ده تین ههیی دکهت (چ بو ره تکرینی بیت یان بو په ژراندنی بیت). ئەفجا دگه ل بابی تیگه هشتنا جفاکی دده ته ری: "مافی بابییه کو وی رهفتاری بکهت یا ئەو ژی رازی و ل نک وی دروست، خو ئەگه ری چهوت بیت ژی.. بپ ۷۳". هه له بهت ئەگه ر ئەم پیگه گریدانه کی دناقههرا ڤی گوتنا جفاکی و کار و بزاقین په هله وانیدا چیکه یین، دئ وه سا خویا بیت کو نفیسه ری ئەف گوتنه ژ بو ره تکرینی بکار ئینایه. په هله وان نفیسه ره و رهوشه نبیره و ستوونه کا رۆژنامه ڤانی ل رۆژنامه یه کا ده ڤه ری هه یه، بیگومانه کو وی هنده ک دیتن و رهفتار و بوچوونین تاییهت ب خوڤه هه نه. ده می نفیسه ره ڤوکه کا هه چکوهه یی ل سه ر زاری ڤی په هله وان ی بکار دئینیت، بی شک دئ چیته د خانا ته هه کوم و ئیستیهزائییدا کو دژوارترین شیوازین ره تکرینه د نفیسینیدا.

چیرۆکا دوو باژیران

کا چهوا نفیسه ری ئینگلیز چارلز دیکنز د رۆمانا خوه یا "چیرۆکا دوو باژیران" دا، به حسی پاریس و له ندهن دکهت، نفیسه ر ژی ل سه ر زاری په هله وان ی رۆمانی، به حسی رهوشا ژیان ی دناقههرا دهۆک و مووسلدا دکهت. ل

دهسپيکي ب شيويه کي نه راسته و خو په سندانان باژيري دهوکي دکهت کو جهي فيسته فالين ره وشه نيري و ئيمناهي و پارکين جوان و سروشته کي سه رنجراکيشه، کو ههسته کا ب ته ناهي يا بارکري ب شه هنازيقه دده تي. چونکو هه رچه نده ئه و ل باژيري مووسل دژيت و زاروکيني يا خواه ل ويړي بوراندييه، لي ره هوريشالين وي يين نه ته وهيي و نه تني د باژيري دهوکدا دچاندينه. نفيسه ر دده ته خوياکرن کو په هله وانئ وي: "وهکو کچه کي سه ره دهرين دگهل دهوکي دکهت، چونکو وهکو کچه کا نازدار نه قيني و رکويي دده تي.. بپا ۵۱". لي پاشي ب ئاشکرايي و ب ئاوايه کي شعرکي، سه ره دهرينه کا ئاره زوومه ندانه و پوزه تيف دگهل دهوکي دکهت:

- دبيت ل بيرا ته بيت، دهمي نه ز و تو هه تا ئاستي ئيشاني ل هه ف عاشق،
روندکين من دگهل جاده يين ته يين ته ر ل شه قين زفستانئ، تيگهل
دبون، .. بپا ۵۱.

- بيلا يين بلند دهروکين شنه باي ل من دگرن، بياقه کي دهمي بده من کو پرتين
خوه قيدهم و دهرگه هئ هشياري يا ته بقوتم!.. بپا ۵۲.

- ئوو نه ز ب تنئ د مه شيم و هه ر ئيفار خه ما من ل نيزيکي دلئ من دنه ييت،
ئوو دهمي رونا هئ خوه نيزيکي تاريستانا جهي دکهت... نه ز ب دهستين خوه
يین پيربويي ته همبیز دکه م، رويي ته ب ماچه کي داخ دده م... بپا ۵۲-۵۳.

- پرسيار ژ چايخانين خوه يين ب يهنا يه قينا من دوندايي بکه، پرسيار
دهنگه دانا پينگافين من ژ جاده يين خوه يين ديرين بکه، دي زاني کا نه ز
کيهه.. بپا ۵۳.

باژيري دهوکي، ب فان هه فوکين شعري يين جوان وه سف دکهت. ئوو
سه رهاي ژيياتي يا نه ته وهيي و ههستين دليني و جهي بکارئينانا وي زمانئ

ئەو ژى خەرىب، ھەرۋەسا دھۆك ئەو باژىرە يى حەز و غروورا خوە يا نقيسينا ويژەيى پى تىر دكەت، ئەو جەھە كو بوويە جى ھەئىنا موغامەرە يىن وى يىن سيكسى دگەل دىنايى و لىنايى. ل داويى ژى ئەو باژىرەيە كو دناف جاددە و كولانين ويدال جىمكى گيانى خوە دگەريت و خەونان ب ئەئىنيەكا ھىشتا نەبوويشە دىنيت. ئى پەسنداناب دھۆكى دگەل رەوشا باژىرى مووسل ھەئەبەر دكەت: "رى يا ب ترومبىلى دناقبەرا دھۆك و مووسلدا كىمترە ژ دەمژمىرەكى، دوو خووشكە باژىرين نىزىكى ھەقن، لى دەھمان دەمدا ژى ژ ھەقدوورن. ئارامى و وەرارا ل دھۆكى يا بەردەوامە، بەرۇقارنى مووسل كو ھەر ژ دەمى داگىركرنى دجەدا مەندە... بپ۷۲". باژىرەكى مئشە ژ ترسى و كوشتنى و رەئاندنى. خو دەمى دگەھتە ھەئال و ھۆگرين خوە ژى، ھەمى سوحبەتین وان ل سەر رەوشا نالەبارا باژىرىيە و بىرى يىن ھەئالەكى خوە يى كوشتى دكەن. دلپەرین (۶۵-۶۷) دا، لىستەكا بى دوماھى ژ شەھىدين رەوشەنەزى و قەلەمى ددەتە خوياكرن، كو نىشانەكا زەقە ژبو نالەبارى يا رەوشا ئاسايىشى ل مووسل. د ئى پرۇسا رەئاندن و كوشتنىدا، ترس و ئالوزى و نەباوهرى ب خەلكى دادايە سەر ھەموو مروؤين جفاكى. گومان و بىباوهرى يا ب رەوشا نۆكە و پاشەرۇژا ولاتى، مروؤى دئىختە دناف گىژەئانكەكا كوژەكدا:

- خەلكەكى زور ژبەر كاودانين نەخۆش و نەبوونا ئىمناھىي و كوشتنا رۇژانە يا خەلكى ھەچكۆھەيى و سادە ژ باژىرى رەئىنە و گونەھا وان يا ب تنى ئەوھ كو ب شەرەف د ژين.. بپ۶۴.
- ژيان يا سەيرە ل مووسل، ھەمى كەس ژ ھەمى كەسا دترسن و بەرى مەغزەب ھەمى بازار دەئىنە دائىخستن.. بپ۶۴.

- هەر نوویاتییهک له زهتهکه، لئ من وهسا دیت کو نوویاتی دکوشتنییدا یا بی
له زهته.. بپ ٦٥.

- د قان کاوداناندا، خه لک ناخوینن و چ پویتهی نادهنه زانیی، هەر دهمی چوو
با کتیبخانی، تنی دا جهجی عهلی بینیت ل سهر کورسیکا خوه یا داری یی
روونشتیه.. بپ ٧٠.

- هەر ژ زاروکینی یا خوه و ههتا نهۆ، چ جارن ههست ب هاقیبوونهکا هۆسا
نه کرییه، ههروهکوی یی ل وهلاتهکی دی دژیت و نزانیت دی چهوا خوه ژئ
نیزیک کهت.. بپ ٦٥.

ئوو ژ قان جوداهی یین ب ئاشکرای دنائبهرا ههردوو باژیرین
دهسته خووشکدا ههیی، بیگومانه کو دی شیوازهکی مونافهسی یان گرداری و
حهسوودی قهریژیت. لئ چونکو نقیسه کوری ههردوو باژیرانه و ب
زیره کانه ههستین په هله وانی خوه به لاقه کرینه، ئەف گرداری و ههسوودییه ب
راسته و خویی نه هاتییه پیش چاقان. لئ ب شیویهکی نه راسته و خو دهر برین ژئ
کرییه: "ب دلسۆژی کره ههوار و دلئ وی خوین ژئ دزا، چاقین وی ئاگر ژبو چوونا وی
دباراند، ئوو بو ماوهیهکی درپژ کره گری، ما ته میمی چ کر بوو؟ بوچی کوشتن؟! نه ری
ژبه ر هندی بوو کو هه والین فیسته قالا رهوشه نییری یا دهوکی به لاق کر بوو؟! یان چونکو
مروقهکی راسته قینه بوو.. بپ ٦٧." لئ سهره رای قان هه می نه خوشی و گه فین
به ردهوام ل سهر به خته وهری یا ژيانا روژانه، نقیسه ب بیردانکا په هله وانی
قه دگه ریته قه روژانین خوشین مووسل و سهردهمی قه بوونا بشکوژین ههزا
نقیسین و روژنامه قانی، کو دهر برینی ژ سهر بووا که سوکی و ناخی قه شارتی
نقیسه ری ب خوه دکهت.

ئەف ژيياتى يا دوو سەر، كو مروّف وەلائا خوە دناقبەرا دوو تشت يان
 جھين خوشەفيدا دابەش دکەت و مينا تەرازوويى رادگريت، د ھەمى دەماندا
 ب سەلامەتى نابۆريت. د پرانى يا جاراندا، دووانى يا کەساتيى ژ ڤى دووانى
 يا ژيياتى و ھەلوستان پەيدا دپيت. ئوو ئەف دووانى يا کەساتيى ژى (ب
 ھندەک شيوە بين راستەوخۆ و نەراستەوخۆ)، ل گەلەك بۆيەر و ھەلوستان
 پەھلەوانى ديار دپيت. نەبوونا شيائين ھەلبزارتا ھەڤرین و جيّمکا گيانى،
 ھەڤبەندى يين ھەمەجۆرين دگەل توخمى بەرانبەر و ئەنجامدانا کريارا
 خيانەتى دگەل سەعيدى ھەڤالى خوە، كو ژبو ئەنجامدانا کريارا سيکسى دگەل
 ژنا وى، ل مالا وان دنڤيت... ھتد. لى نڤيسەر وەکو چارەسەرکارەكى دەروونى،
 خوە ل فان ھەمى بابەتان دکەتە خودان و ب شيوەيەكى ھەڤسۆز (ئيمپاسى)
 سەرەدەريى دگەل رەڤتارين پەھلەوانى خوە دکەت، بەرى وى ددەتە خواندن و
 نڤيسين و بابەتين ئافرەندەيى بين ويژەيى کو وەکو دلدەر يژگرنەکا دەروونى
 دەينە حسابکرن و دبنە ئەگەرى ڤەگەرا بەر ب جڤاڤيڤە. ل داويى ژى، کريارا
 رەھاتنى ب ريکا وەغەرا ستەمبولى ھەڤسەنگ دکەت. ئەو ب خوە (ژلايى
 دەروونىڤە)، سى شيوازين سەرەكى بين رەھاتنى ھەنە؛ يى ئيکى بەرسينگرتنە،
 يى دووى تەسليمبوانە يان خوەدانە پاشە يان ژى رەڤينە، يى سى ژى ب
 بکارئينانا ئالاقين بەرگريکرن مەژيە. ھەردوو شيوازين ئيکى و دووى، ل سەر
 ئاستى ھۆشى دەينە بکارئينان، لى شيوازي سى بەرھەمى رەنج و کەدا
 نەھۆشى يا مروڤيە. ب دريژاھى يا بۆيەرين رۆمانى، نڤيسەرى ھەرسى شيواز
 ژبو پەھلەوانى خوە بکارئينان، کو دگەل رەوشا ھەنۆکەيى يا سەردەمى جڤاڤيى
 رۆمانى بگونجيت.

ئەقىنى ب رىكا چاتكرنى

پشتى شورەشا راگەھاندن و پىگەھاندنى بوويه سەرميرا ھەمى بابەتېن
ژيانى و كەنالىن سەتلايتى و ئەنتەرنىتى گەھشتىنە ھەمى مالان، جىھان پىكشە
و ھەكو گوندەكى بچووك لى ھات، كو ھەقەندى يا دناقبەرا وەلاتان و جفاكاندا
كرە كرىارەكا ب سانھى و ھەچكوهەبى. ئاكام و كارىگەرى يا قى شورەشى،
ھەموو بەروبياقېن جفاكى ژى قەگرتن و گەلەك ژ بەھا و عورف و عەدەتېن
جفاكى گوھارتن. يەك ژ عورف و عەدەتېن گوھارتى ژى، پەيوەندى يېن
عاشقان و ئەقىندارى بۇو. ل شوينا ئاخفتنا دگەل ھەقىتى و چاقەرىكرنا دىتنا
دلەبرى، ب چەند كلىكىن ل سەر كىبۇردى كومپىۇتەرى، دى دلەبر ھىتە بەر
چاقان و دى شىن دانوستاندنى كەن (خۇ ئەگەر ب چەندىن قۇناغان ژ
ھەقدوور بن ژى). د قى سەردەمىدا، ژيان ھەمى يا ب ئەنتەرنىتىقە گرېدايە،
ھەمى كار و كرىارىن رۇژانە يېن مرۇقى دەھىنە قەتاندى بى كو پىنگاھەكى ژى
ژ جھى خوە دوور كەقىت. خۇ ھەقزىنى ژى، ب رىكا چاتى ب بەرئىكشە
دەھىت. مشە كچ و كورىن گەنج ب دەمژمىران دەمىنە ل سەر ھىلا ئەنتەرنىتى و
ل ھەمى وەلاتىن دونىايى دگەرن و ھەقەندى يېن ھەمەجۇر دگەل خەلكى
ھەمەجۇر دروست دكەن. نقىسەرى ژى چات وەكو پىرىنە و رىكەكا كارىگەرا
گەھشتنا ئەقىنداران بكار ئىنايە، جوداھى يا نقىسەرى قى رۇمانى دگەل خەلكى
دى ئەو ھەردوو پەھلەوان ب رىكا پەقىن جوانىن ھەلبەستى
گەھاندىنە ئىك. ئانكو يا ھەولداى كو سەردەرىيەكا باركرى ب دلينى و
ھەستىن گەرم، ل شوينا سەردەرى يا دگەل ئالاقەكى ھشك و بى جان پەيدا

کەت. لى دگەل وەختى ئەف ئالاڧى ھشك ب گيان دكەڧىت و دبىتە پشكەك ژ
ژيانا رۆژانە يا پەھلەوانى:

- وەسا ھزر كر كو نه دووره ئەو چرا يىن گيانى يىن ئەو لى دگەريىت، ددلى
خودانا قى ئىمىلىدا ھەبن.. بپ۱۲.

- ھەر شەف ھەتا بەرى سىپىدى ل ھىقى يا پىژنا وى بوو، ئوو دەمى بى ھىقى
دبوو، ددلى خودا دگۆت بەلكو سوباهى بەيت، چونكو ئەو دزانىت كو ئەزى ل
بەندا وى.. بپ۱۰۸.

لى سەرەراى وى خۆشى و پالدرىن ب قى رىكى بەردەوامى ددەنە بەختەوهرى
يا ژيانا پەھلەوانى، ھەر پەھلەوان خەرىبى شىوازى كلاسكىي ئەڧىنىيە و ھەز
دكەت روو ب روو ل ھەمبەرى جىمكا گيانى خوە روونىت. ما نە ئەڧىنى
ھەست و پىچەسىانەكا پوختا گيانىيە، ئەڧجا پىدڧىيە كو ھەست ب ھەبوونا
بەرچەستەيى يا ھەستىن گيانى بکەت؛ "ئەرى ما ئىك ھەيە دناڧ لاپەرىن رۆژنامە و
ھەڧۆكىن گۆتاراندا ل خەونا خوە بگەريىت.. بپ۲۰". لى ئەف ھەستە ب رىكا
ماسنجەرى بو دەينە دەرىپراندن و كەيڧا وى ژى پى دەيت. جارنا ھەتا درەنگى
شەڧى دخولگەيا سوحبەتىن تورىنى و ئەڧىنا خوە يا ھەلاويستىدا بوو، ھندەك
جاران ژى ل ھىقى يا ھاتنا وى مينا گولەكال بەر ھەتاڧا خزىرانى دچرمىسى.

ئەو ب خوە ھەردەم مرۆڧ ھەز ژ روويى راستى و راستەڧىنەيى دكەت،
ھندى خوە ب خەونانڧە قايىلكەت و ھندى خەون دخۆش و دلڧەكەر بن، دى
ھەر رۆژەك ھىت كو تەيرى خەونان دادەتە سەر عەردى كەتوارى. ئوو ژبەركو
دەھموو دانوستاندنىن خوەدا ئەم وى دپىژىن ئەوا مە دڧىت و درەڧتاراندا ئەم
وى دكەين يا ھەيى (نە ئەوا مە دمەژىدا دانايى)، لەوا ھەڧدیتىن پىدڧىيەكا ڧەرا

بهرده و امبوونیه. لی بهروفاژی همی حیکایه تین که لتوری بین دوماهیک خوش،
 دهمی هه فدیتن ل کافیتیریا بهر سگری چیبوی، ههردوو ب هه فرا گه هشتنه
 وی باوه ری کو نه هون یین وان بو خوه دخه یالا خوه دا ره سمکرین. ئوو
 ژیکفه دبن. نه ز وه سا هزر دکهم کو نفیسه ری نه فیایه که ساتی یا په هله وانئ وی
 ل بهر مه رهش بیت، لهوا گوتیه ههردوو پیکهاتن. ل گوره ی پیقاژویا بویره
 و هه لویتین بوری یین په هله وانئ، کو ب که سه کی میاز و خیانه تکار و
 ترسیایی ژخیانه تا هه ژینئ (دلبرئ) هاتییه سالوخته دان. دبیت شیائین وی
 برپاردانئ نه بن کو جیمکا گیانی خوه هه لبریریت. لهوا نه دووره په هله وان ب
 تنئ گه هشتبته وی باوه ری کو تورین، نه هه و تورینه یا وی د هزرا خوه دا
 نه خشانندی. دبیت ژی ئاماژه به ک بیت کو کریارا هه ژینئ و کریارا سیکی و
 هه فالینی یا دناقه را ههردوو ره گه زاندا، جودایه ژ دیتنا جیمکی گیانی، نهوا
 هه موو هه ست و نه ست و هه ز و پالینه ران دناف خوه دا دبوهرینیت. جیمکا
 گیانی نفیسه ری (نهوا په هله وانئ رومانی لی دگه رییت)، ناهیتته هه لبرارتن،
 به لکو نهو ب خوه دهیت و خوه ب سهر هه موو ژیا نا بوری و یا نوکه و یا
 پاشه روژی داددهت. نه دووره ژی، نفیسه ری هه فسوز دگه ل په هله وانئ خوه،
 وه کو چاره سه رکاره کی دهروونی رهفتار کریت و دهرفه ته کا دی بده ته په هله وانئ
 داکه فتی ژ ئیکه مین فیانا وی (کو هه لنگفتنا دهروونی یا ئیکی بوو توشی
 په هله وانئ بووی). دبیت نهف هه موو موغامه ره و لیگه ریائین وی یین نه فیینی،
 قه ره بوو کرنا داکه فتنا وی یا ئیکی بیت. لهوا برپارا داویئ ددهت و دبیریت؛
 "به لی سوهای دگه ل نه لندی، دی چیته سته نبوولی.. بی ۱۲۲".

ل داویئ ژى دبیژم، ئەف رۆمانا مشت ژ وهسفین جوان و تیھزرین و
 پرسیارین فەلسەفی یین دەربارەى چییاتی یا ئەفینئ و چەوايەتى یا
 سەردەریکرنئ دگەل جفاکئ، دوکیۆمیتتەکا دیروکی یا سەردەمەکئ جفاکئ
 کوردیبه، کو ژیارەکا پڕ خەون و هیشى و هەژاری و دەردەسەرى و ترس و
 گومان دناقبەرا دوو باژیراندا بریبه سەر. یەک ژ ساخلەتین رۆمانئ ئەوہ کو
 گەلەک دیتن و بۆچوونان ب خۆفە دگریت و بۆیەرین وئ ب کۆمەکا رمان و
 ئاماژەیین هەمەرەنگ دبارکرینه. هەر کەسەک دشیت ھندەک ژ ژيانا خوە یا
 جفاکئ تیدا ببینت. رۆمان ب زمانەکئ شعریئ بارکری ب کۆمەکا فەریژین
 رامانی ھاتیبه نفیسین. سەرەرای کۆما وان تیدیتتین من ل سەر پیتاژوئا
 بۆیەران و ھەقبەندی یین کاراکتەران ھەیی، من خۆشییەکا ب تام ژ فئ دەقئ
 ھونەرى دیت. ئوو چونکو رۆمان خۆدیکا ژيانیبه، دئ وەکو ژيانئ یا ھەمەجۆر
 و ھەمەرەنگ بیت دەھموو بیائین مروفايەتییدا. ئەفجا بیگومانە کو دئ کۆمەکا
 شروڤە یین دەروونجفاکئ یین ھەمەجۆر و ھەمەرەنگ بۆ ھەبن.

*

پیرست

۵	پیشگوئن
۲۱	کوردستانا مهزن و بزافا رزگاربخوازی یا کوردی د رۆمانا (هیلین سور)دا
۹۱	پههلهوانی رهقی د رۆمانا (شۆپین روندکان)دا
۱۶۵	زیندان و ئەشکه نهجهدان د رۆمانا (سۆتنگهه)دا
۲۳۱	ژانین جفاکی د رۆمانا فیان د دههکی ژانداردا
۳۱۳	ئهئینی وهغهرهکه ژبو لیگه ریانئ: خواندنه کا دهروونجفاکی درۆمانا (تۆرین)دا
۳۵۷	پیرست

